

Vyšetrovanie a skrátené vyšetrovanie trestných činov - teória a prax

Zborník
vedeckých prác
vydaný Katedrou vyšetrovania

Zborník bol vydaný pod záštitou rektora Akadémie Policajného zboru v Bratislave
pplk. JUDr. Michala Marka, PhD.
povereného výkonom
dočasne neobsadenej riadiacej funkcie
a
za podpory prorektora pre vedu a zahraničné vzťahy
Akadémie Policajného zboru v Bratislave
prof. JUDr. Mojmíra Mamojku, PhD.

Kontaktná adresa

Katedra vyšetrovania
Akadémie Policajného zboru v Bratislave
Sklabinská č. 1
835 17 Bratislava
Slovenská republika

Oponenti: prof. JUDr. Mgr. Jana Viktoryová, PhD.
prof. JUDr. Jozef Balga, PhD.

Zostavili: JUDr. Jaroslav Blatnický, PhD.
JUDr. Patrícia Krásná, PhD., LL.M.

Vzor citácie

BLATNICKÝ, J., KRÁSNÁ, P., eds. *Vyšetrovanie a skrátené vyšetrovanie trestných činov - teória a prax. Zborník vedeckých prác vydaný Katedrou vyšetrovania*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2023, 224 s. ISBN 978-80-8293-005-7.

Vzor citácie príspevku

BORČEVSKÝ, P. *K trestnému činu popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia spáchaného formou publikace literárních děl*. In BLATNICKÝ, J., KRÁSNÁ, P., eds. *Vyšetrovanie a skrátené vyšetrovanie trestných činov - teória a prax. Zborník vedeckých prác vydaný Katedrou vyšetrovania*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2023, 224 s. ISBN 978-80-8293-005-7.

Za gramatickú a obsahovú kvalitu príspevkov zodpovedajú autori.

Editori si vyhradili právo formálnej úpravy príspevkov, aby sa dosiahla ich jednotnosť.

ISBN 978-80-8293-005-7

EAN 9788082930057

OBSAH

Úvod	7
Pavel Borčevský K trestnému činu popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia spáchaného formou publikace literárních děl	9
Jan Čáp Kontrola příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů - kriminalisticko-taktický pohled	21
Juraj Drugda - Jaroslav Blatnický - Ladislav Šimon Výskum aktuálneho stavu v oblasti motivácie vyšetrovateľa v kariérnom raste	33
Štefan Dubeň Etický aspekt procesnej samostatnosti povereného príslušníka Policajného zboru	47
Kateřina Franců Identifikace osob dle pachu v rámci kriminalistické olfaktoriky	57
Tomáš Jakabovič Zriadiťovanie a fungovanie spoločných vyšetrovacích tímov v EÚ - predprípravné štádium	63
Nina Jesná Postavenie vyšetrovateľa Policajného zboru a povereného príslušníka Policajného zboru ako orgánov činných v trestnom konaní a určovanie ich vecnej príslušnosti	75
Michaela Kiššová Neoprávnené nakladanie s odpadmi v Slovenskej republike	85
Štěpán Kořínek Kontura evropských předávacích a uchovávacích příkazů pro elektronické důkazy v trestních věcech v EU	97
Magdaléna Krajníková - Soňa Masnicová Vyhľadávanie a zaist'ovanie kriminalistických stôp na mieste požiaru	117
Andrej Lipták Eliminácia negatívnych javov pri skúmaní systému kryptoaktív	129
Boris Löffler - Róbert Melichar Nosné atribúty kontrolných zistení na úseku realizácie skráteneho vyšetrovania Obvodných oddelení Policajného zboru	139

Soňa Masnicová - Magdaléna Krajníková

Zaist'ovanie daktyloskopických odtlačkov mŕtvol: Postupy a metódy 163

Margita Prokeínová

Procesný postup pri rekognícii 175

Juraj Sieklik - Ján Šanta

Zaistenie vecí na účely dokazovania 181

Jiří Straus

Aspekty ovlivňující odhodovou rychlost břemene 193

Ladislav Šimon

Plánovanie vo vyšetrovaní a v skrátenom vyšetrovaní 205

Jana Šimonová

Inštitút daňovej kontroly, významný nástroj detekcie daňových únikov 215

Úvod

Zborník vedeckých prác, ktorý si katedra vyšetrovania dovoľuje predložiť akademickej a širokej odbornej verejnosti, predstavuje súbor výstupov, ktoré podávajú komplexne spracovaný pohľad na problematiku vyšetrovania v súčasnej trestno-právnej teórii a praxi.

Autori vedeckých prác vychádzajú nielen zo svojich rozsiahlych teoretických či praktických skúseností, ale svoje tvrdenia, závery a odporúčania opierajú o overené a vedeckým svetom prijaté zahraničné poznatky a zistenia, čo dodáva teórii a praxi vyšetrovania na významnosti a závažnosti. Prispievatelia sa delia o svoje vedecké zistenia, ponúkajú riešenia zložitých právnych a argumentačných problémov z oblasti vyšetrovania, prinášajú nové smery a tendencie rozvoja tejto vedeckej disciplíny.

Teória a prax vyšetrovania je spracovaná vo vzácnnej rovnováhe medzi teóriou a praxou, čo umožnilo získavať v tejto oblasti nové vedecké poznatky, analyzovať problémy a navrhovať riešenia, ktorých pravdivosť bola overená praxou.

Do rúk čitateľom sa dostáva dvadsiaty druhý počín zostavovateľskej práce katedry vyšetrovania a to v podobe zborníka vedeckých prác s názvom Vyšetrovanie a skrátené vyšetrovanie trestných činov – teória a prax.

Prvý zborník katedry vyšetrovania bol vydaný pri príležitosti desiateho výročia založenia Akadémie Policajného zboru v Bratislave a nazýval sa - Aktuálne problémy metodiky vyšetrovania násilných a mravnostných trestných činov - 2002.

Potom v priebehu rokov nasledovali témy ako:

- Aktuálne problémy metodík vyšetrovania ekonomických trestných činov - 2003.
- Aktuálne problémy teórie a praxe metodiky vyšetrovania - 2005.
- Rozvoj metodík vyšetrovania jednotlivých druhov trestných činov - 2007.
- Dokazovanie trestných činov - 2008.
- Vyšetrovanie trestných činov - súčasnosť a perspektívy - 2008.
- Metodiky vyšetrovania - posúdenie súčasného stavu a možnosti ich ďalšieho rozvoja - 2009.
- Vyšetrovanie ako súčasť predsúdneho konania - teoretické a aplikačné problémy - 2009.
- Vyšetrovanie - 2010.
- Odborná prax špecializácie vyšetrovanie - aktuálnosť a význam - 2010.
- Vyšetrovanie - história, súčasnosť a budúcnosť - 2012.
- Vyšetrovanie a dokazovanie trestných činov - 2013.
- Dôkazné prostriedky vo vyšetrovaní - 2015.
- Dokazovanie a vyšetrovanie trestných činov - národné a svetové trendy - 2016.
- Teória a prax vyšetrovania - interdisciplinárne aspekty - 2017.
- Vyšetrovanie - zákonný a spravodlivý postup - 2018.
- Farmaceutická kriminalita - hrozba pre Európu - 2018.
- Teória a prax dokazovania - 2019.
- Teória a prax vyšetrovania - 2020.
- Teória a prax dokazovania vo vyšetrovaní - 2021.
- Aktuálne otázky teórie a praxe vyšetrovania - 2022.

Zborník vedeckých prác je vydaný v nádeji, že napomôže výmene vzájomných skúseností, prehĺbi našu vzájomnú spoluprácu a poskytne všetkým záujemcom hodnotné a využiteľné informácie.

Zároveň sa chceme poďakovať všetkým prispievateľom za cenné a vysoko profesionálne príspevky, ktoré poskytli na zverejnenie v tomto zborníku vedeckých prác.

Editori

K TRESTNÉMU ČINU POPÍRÁNÍ, ZPOCHYBŇOVÁNÍ, SCHVALOVÁNÍ A OSPRAVEDLŇOVÁNÍ GENOCIDIA SPÁCHANÉHO FORMOU PUBLIKACE LITERÁRNÍCH DĚL ON THE OFFENCE OF DENYING, QUESTIONING, CONDONING AND JUSTIFYING GENOCIDE COMMITTED IN THE FORM OF THE PUBLICATION OF LITERARY WORKS

Pavel Borčevský

Anotácia: Príspevek sa zaoberá problematikou kriminalizácie vydávania literárnych diel, v nichž jsou prezentovány myšlienky a názory popierajúce, zpochybňujúce, schvaľujúce či ospravedlňujúce najzávažnejšie zločiny proti ľudskosti. Zaoberá sa vzťahom slobody prejavu a zajišťovaním verejného poriadku a bezpečnosti. Na vybraných prípadoch z justičnej praxe ilustruje možné prístupy k trestnej zodpovednosti vydavateľa takových diel.

Kľúčové slová: popíranie, zpochybňovanie, schvaľovanie a ospravedlňovanie genocidia, sloboda prejavu, holokaust.

Annotation: The paper deals with the issue of the criminalization of publishing literary works in which ideas and opinions denying, questioning, condoning or justifying the most serious crimes against humanity are presented. It deals with the relationship of freedom of speech and the safeguarding of public order and security. On selected judicial practice cases, the paper illustrates possible approaches to the criminal liability of the publisher of such works.

Keywords: denial, questioning, condoning and justifying genocide, freedom of expression, the Holocaust.

Úvod

Ústavní soud České republiky (dále jen „Ústavní soud“) ve svém nálezu ze dne 8. 3. 1995, sp. zn. Pl. ÚS 14/94 konstatoval, že „jakkoli je v každé demokratické společnosti stanovení mezi základních práv a svobod záležitostí ‚otevřeného‘ sociálního dění, v němž i menšině je přiznáváno právo na vlastní politický postoj, nelze toto právo menšiny spojovat s každým libovolným postojem, postrádajícím pozitivní sociální podtext. Demokracie by sama sebe přivedla ke zkáze, jestliže by se názory a jednáním menšiny cítila zavázána k opatřením, jež by již odporovala její základní hodnotové orientaci (...) Právo menšiny na vyjádření jejího politického postoje nesmí být zaměňováno za právo libovolnými prostředky hlásat zlo; povinnost demokratického právního státu (nesvázaného s žádnou výlučnou ideologií) uplatňovat státní moc v mezích a způsobem stanovených zákonem nelze pak zaměňovat s rezignací čelit projevům zla a nenávisti i takovými prostředky, jež se šířitelům těchto projevů mohou jevit jako tvrdé“. V kontextu tématu tohoto příspěvku jde o vyjádření velmi případné, neboť se mj. dotýká základního práva na svobodu projevu (srov. čl. 17 Listiny základních práv a svobod, dále jen „Listina“). Toto právo ovšem není bezbřehé; k jeho omezení lze přikročit, a to např. za účelem ochrany práv a svobod jiných osob, anebo za účelem ochrany veřejné bezpečnosti. Právě zákaz veřejného popírání, zpochybňování, schvalování nebo snahy ospravedlnit nacistické genocidium nebo jiné zločiny nacistů proti lidskosti je typickým příkladem omezení, které je v demokratické společnosti nezbytné. Zneužívání práva na svobodu projevu by bylo v rozporu s demokracií, lidskými právy i právy ostatními.¹

Skutková podstata trestného činu popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia byla do „starého“ trestního zákona (č. 140/1961 Sb.) zařazena zákonem č. 405/2000 Sb., zjevně pod vlivem obdobných zahraničních úprav postihujících zpochybňování holocaustu (tzv. „osvětimská lež“), a to do ustanovení § 261a pod názvem

¹ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 16. 11. 2004 ve věci Norwood proti Spojenému království, č. 23131/03.

podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka. S účinností od 1. 1. 2010 je v rámci českého trestního zákoníku, tj. zákona č. 40/2009 Sb. (dále jen „tr. zákoník“) shodná skutková podstata upravena v ustanovení § 405 a to pod přesnějším názvem popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia. Systematicky je tento trestný čin zařazen do poslední, třinácté hlavy, v níž zákonodárce zakotvuje trestné činy proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy. Usuzovat z tohoto pořadí na relativně nižší společenskou škodlivost těchto trestných činů oproti hlavám předcházejícím by však bylo mylné. Umístění této skupiny trestných činů na samý závěr tr. zákoníku vyplývá spíše z jejich obtížné zařaditelnosti nežli z jejich obecné nižší závažnosti. To je ostatně na první pohled zřejmé již z názvů skutkových podstat těchto trestných činů, kdy lze příkladmo uvést genocidium (§ 400), útok proti lidskosti (§ 401), agresi (§ 405a) či válečnou krutost (§ 412). V naprosté většině případů se přitom jedná o promítnutí závazků plynoucích pro Českou republiku z mezinárodních smluv, jichž je signatářem.

Tak je tomu i v případě kriminalizace popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia, která má základ ve třech mezinárodních úmluvách. První z nich představuje mezinárodní Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia ze dne 8. 12. 1948, kterou Československo přijalo s několika vcelku nevýznamnými výhradami (vyhl. č. 32/1955 Sb.). V čl. III tato úmluva vymezuje jednání, které se smluvní státy zavazují kriminalizovat. Ačkoli popírání, zpochybňování, schvalování ani ospravedlňování genocidia explicitně nezmiňuje, nepochybně položila základ pro další legislativní aktivity na tomto poli, např. v podobě uzákonění trestného činu genocidia v ustanovení § 259 trestního zákona z roku 1961. Druhou je pak Úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace (č. 95/1974). Ta v čl. 4 mimo jiné zavazuje signatářské státy přijmout bezodkladná a pozitivní opatření k vymýcení jakéhokoli podněcování k rasové diskriminaci nebo jednání majícího povahu rasové diskriminace. Stejně jako v předchozím případě platí, že popírání, zpochybňování, schvalování ani ospravedlňování genocidia přímo nezmiňuje, odsuzuje však veškerou propagandu a všechny organizace, které jsou založeny na myšlenkách nebo teoriích o nadřazenosti jedné rasy nebo skupiny osob jedné barvy pleti nebo etnického původu, nebo které se pokoušejí ospravedlňovat nebo povzbuzovat jakoukoli formu rasové nenávisti a diskriminace. Nejvýznamnějším z recentních příspěvků k této problematice je pak Římský statut Mezinárodního trestního soudu (č. 84/2009 Sb. m. s.), kterým byl ustaven nezávislý stálý Mezinárodní trestní soud s vazbou na systém Organizace spojených národů a s jurisdikcí nad nejzávažnějšími zločiny, kterými je dotčeno mezinárodní společenství jako celek.

Tento příspěvek se zabývá pouze určitou výsečí problematiky popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia, a to možností spáchání předmětného trestného činu formou publikace literárního díla. S ohledem na skutečnost, že problematiku publikace díla jeho autorem považuji za zcela jasnou a nerozpornou, lze zkoumaný problém dále zúžit na vydání závadového díla osobou odlišnou od autora, typicky knižním nakladatelem. Tato otázka je z pohledu trestního práva zajímavá, neboť, jak již bylo výše uvedeno, může zde docházet ke střetu s právem na svobodu projevu. V této souvislosti je nutno zmínit i Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod, která v čl. 10 odst. 1 zakotvuje svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Z ustanovení čl. 10 odst. 2 Úmluvy pak vyplývá zásada, podle níž výkon svobody projevu, poněvadž zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.

Obdobně stanoví možnost omezení práva na svobodu projevu též Listina v již shora uvedeném čl. 17, podle jehož čtvrtého odstavce lze svobodu projevu omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví. Svoboda projevu je tedy svým obsahem, významem a stupněm právní ochrany na stejné úrovni jako rovnoprávnost občanů bez ohledu na jejich národnost, rasu, třídní či náboženskou příslušnost. Dojde-li pak v konkrétním případě k tomu, že se některé z garantovaných práv či svobod střetne s jiným stejně garantovaným právem či svobodou, je třeba, aby k případnému zásahu ze strany orgánů státní moci došlo pouze v mezích zákona, tj. na základě zákonem stanovených podmínek a předpokladů a aby do sféry práv a svobod osob bylo zasahováno jen zdrženlivě, tedy jen v případě, jestliže to je skutečně nutné.²

I.

Skutková podstata trestného činu popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia postihuje pachatele, který veřejně popírá, zpochybňuje, schvaluje nebo se snaží ospravedlnit nacistické, komunistické nebo jiné genocidium nebo nacistické, komunistické nebo jiné zločiny proti lidskosti nebo válečné zločiny nebo zločiny proti míru (§ 405 tr. zákoníku). Objektem tohoto trestného činu je ochrana společnosti před nebezpečím plynoucím z relativizace nejzávažnějších zločinů jako je genocidium či zločiny proti lidskosti. Relativizace takových zločinů není jenom přímou urážkou jejich obětí, ale může být i prvním krokem na cestě k rehabilitaci jejich pachatelů a režimů. V této souvislosti lze připomenut i známý výrok připisovaný Georgu Santayanovi, že „ti, kteří si nepamatují minulost, jsou odsouzeni k tomu, aby si ji zopakovali“.³ Je mimo jakoukoli pochybnost, že genocidium a jiné zločiny proti lidskosti, u kterých byla prokázána historická správnost, nesmějí být popírány, zpochybňovány, schvalovány nebo ospravedlňovány za účelem podpory rasistických teorií a myšlenek. Například zločiny nacistického režimu včetně plánovitého masového vyhlazování lidí představují v celé Evropě všeobecně známé historické skutečnosti, a odhlédneme-li od zanedbatelné menšiny, nejsou nikým vážně zpochybňovány.⁴ Je nutno chránit principy demokracie, jejichž právní aplikace je opodstatněná s přihlédnutím k historickým zkušenostem s nacistickou a komunistickou totalitou nejen v našem státě, nýbrž i v celoevropském kontextu. Jestliže jsou odpůrci demokracie a hodnot, na kterých demokracie stojí, připraveni na ni útočit, musí být i demokratický režim připraven bránit se těmto atakům, a to v nutných případech i omezením základních práv. Přes nepochybnost garance základních práv včetně svobody projevu pro každého je zároveň právem i povinností demokratického státu přiměřenými prostředky bránit sebe sama i společnost, kterou reprezentuje, proti destruktivním útokům ze strany těch hnutí a jednotlivců, kteří popírají a zpochybňují (a už tím byť i jen plíživě likvidují) základní demokratické hodnoty. Ústavní soud v této souvislosti zmiňuje principy tzv. bránící se demokracie, v právní i politologické literatuře často synonymicky označované za „obranyschopnou“ či „militantní“ demokracii.⁵

Jedná se o trestný čin verbální, tedy takový, u něhož jednání (tj. znak objektivní stránky skutkové podstaty) může být naplněn „pouhým“ komunikačním aktem, tady jak řečí, tak i např. písemnou formou. Je sporné, zdali jej lze zařadit do kategorie *hate crime*, tj. mezi činy s diskriminační neboli předsudečnou pohnutkou. Aktuální komentářová literatura jej do této

² Srov. usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 7. 2002, sp. zn. 5 Tdo 337/2002.

³ BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné: zvláštní část*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2023, s. 855.

⁴ V případě nacistických zločinů je možno se opírat o autoritu rozsudku Norimberského tribunálu [Mezinárodní vojenský soudní dvůr zřízený na základě dohody o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Evropské Osy ze dne 8. srpna 1945 (č. 164/1947 Sb.)].

⁵ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2011, sp. zn. IV. ÚS 2011/10.

kategorie řadí,⁶ tento názor ovšem považuji za diskutabilní. V této souvislosti je totiž třeba rozlišovat mezi tzv. pravými a nepravými trestnými činy z nenávisti. V prvním případě je nenávistná diskriminační pohnutka přímo známkou skutkové podstaty a bez ní tedy trestný čin vůbec nelze spáchat. V případě druhém představuje pohnutka toliko znak kvalifikované skutkové podstaty, tedy bez ní čin bude stále trestný, avšak mírněji. Jak je zřejmé, trestný čin popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia výslovně nepředepisuje ani inherentně neobsahuje nenávistnou diskriminační pohnutku. Tu lze sice pravidelně předpokládat, důvody pro jeho spáchání však vůbec nemusí souviset s nějakým společným známkou obětí či jejich skupin. Příkladem může být knižní nakladatelství, které vydá knihu popírající existenci plynových komor v koncentračních táborech, přičemž nakladatel deklaruje, že vydáním knihy sleduje toliko finanční profit. Zároveň se předsudečná pohnutka v předmětné skutkové podstatě nevyskytuje ani jako zvlášť přitěžující okolnost. Lze tedy uzavřít, že tento trestný čin proto mezi „pravé“ verbální trestné činy z nenávisti patrně řadit nelze.⁷

Genocidiem se podle již zmíněné Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia obecně rozumí jednání vedené úmyslem zničit úplně nebo částečně některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu. Konkrétně se může jednat o varianty jednání spočívající v usmrcení příslušníků takové skupiny, způsobení těžkých tělesných ublížení nebo duševních poruch členům takové skupiny, úmyslné uvedení kterékoli skupiny do takových životních podmínek, které mají přivodit její úplné nebo částečné fyzické zničení, opatření směřující k tomu, aby se v takové skupině bránilo rození dětí, popř. násilné převádění dětí z jedné skupiny do jiné, pokud jsou spáchány v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou výše uvedenou skupinu. Aplikace předmětného ustanovení na jednání popírající, zpochybňující, schvalující či ospravedlňující zločiny komunismu je však problematičtější, neboť po roce 1989 neproběhly žádné procesy, které by odsoudily představitele bývalého režimu a přitom jasně stanovily, jestli jejich jednání budou považována za zločiny proti lidskosti či genocidium. Příliš nápomocný v tomto ohledu není ani zákon č. 183/1990 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu, který se otázkou možných zločinů proti lidskosti a genocidia nezabývá. Pouhé konstatování, že komunistický režim byl zločinný, nelegitimní a zavrženíhodný není z hlediska ustanovení § 405 tr. zákoníku příliš relevantní. Patrně lze mít za to, že v případech zločinů, k nimž docházelo v bývalém Československu na počátku padesátých let minulého století, nebyly naplněny všechny obligatorní znaky definice genocidia tak, jak to vyplývá z mezinárodních smluv. V četných případech ze zahraničí však už o komunistickém genocidiu hovořit můžeme. V této souvislosti možno zmínit vyhlazovací a likvidační politiku bolševického Ruska proti kozákům, která je někdy srovnávána s genocidou původních indiánů v Severní Americe či hladomor na Ukrajině v letech 1932–33, který byl výsledkem cíleného vyhlazování ukrajinského obyvatelstva uměle vyvolaným nedostatkem potravin.

V případě genocidia, zločinů proti lidskosti, zločinů proti míru a válečných zločinů spáchaných odlišnými pachateli než nacisty nebo komunisty budou pak pro určení, co je, a co není těmito zločiny, rozhodné především rozsudky mezinárodních tribunálů, ať už Mezinárodního trestního tribunálu v Haagu nebo dalších *ad hoc* tribunálů, jako jsou například Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu nebo Jugoslávii. Pokud však takové rozhodnutí mezinárodního tribunálu není k dispozici, rozhodně to nepředstavuje překážku vyvození trestní odpovědnosti vůči viníkům, neboť si orgány činné v trestním řízení toto mohou posoudit samy jako předběžnou otázku. Příkladem genocidia z nedávné doby, které dosud nebylo předmětem rozhodování žádného mezinárodního trestního tribunálu, je genocida jezídů spáchaná tzv. Islámským státem v roce 2014 v Sýrii a Iráku, kdy se tuto komunitu cíleně snažil zničit vyvražďováním, odvlékáním do otroctví a vyháněním z domovů.

⁶ Srov. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck. 2023, s. 4793.

⁷ PROVAZNÍK, Jan. „Pravé“ verbální trestné činy z nenávisti. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2020, č. 4, s. 657 a násled.

Předmětná skutková podstata se nevyčerpává pouze postihem popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia, ale zahrnuje i zločiny proti lidskosti, válečné zločiny a zločiny proti míru. Ve všech případech užívá zákonodárce plurálu „zločiny“, neboť jde svou podstatou o jev hromadný, kdy si lze obtížně představit pouze jeden izolovaný zločin tohoto typu. *Zločinem proti lidskosti* se rozumí činy spáchané v rámci rozsáhlého nebo systematického útoku zaměřeného proti civilnímu obyvatelstvu při vědomí existence takového útoku. Může se jednat např. o vraždy, vyhlazování či zotročování obyvatelstva. *Válečným zločinem* se rozumí závažná porušení Ženevských úmluv z 12. srpna 1949, jiné případy závažného porušení zákonů a obyčejů platných v mezinárodních ozbrojených konfliktech v existujícím rámci mezinárodního práva, popř. ostatní závažná porušení zákonů a obyčejů platných v ozbrojených konfliktech jiné než mezinárodní povahy, v existujícím rámci mezinárodního práva. *Zločinem proti míru* je třeba rozumět plánování, přípravu, zahájení nebo provedení útočného činu, který svou povahou, závažností a rozsahem zakládá zjevné porušení Charty Organizace spojených národů, osobou v postavení, které jí umožňuje efektivně vykonávat kontrolu nad státem nebo řídit jeho politické nebo vojenské akce. Útočným činem se v této souvislosti rozumí použití ozbrojené síly státem proti svrchovanosti, územní celistvosti nebo politické nezávislosti jiného státu nebo jakýmkoli jiným způsobem neslučitelným s Chartou Organizace spojených národů. Může se jednat o vpád nebo útok ozbrojených sil státu na území jiného státu nebo jakoukoli vojenskou okupaci, byť i dočasnou, jež je výsledkem takového vpádu nebo útoku, anebo o jakékoli připojení území jiného státu nebo jeho části, při němž bylo použito síly. Z uvedené definice mimo jiné vyplývá, že podle předmětné skutkové podstaty může být postihováno i popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování útoku Ruské federace na Ukrajinu, neboť je dostatečně zřejmé, že se ozbrojené síly Ruské federace v průběhu tohoto konfliktu dopouštějí celé řady jednání neslučitelných se standardy mezinárodního práva, která lze kvalifikovat přinejmenším jako zločiny proti míru.

Pachatel se dopustí uvedeného trestného činu ve formě *popírání*, jestliže bude tvrdit, že k určitým historickým událostem, o jejichž realitě není žádných pochyb, které naplňují znaky genocidia nebo zločinů proti lidskosti podle mezinárodního práva a které byly jako takové uznány, vůbec nedošlo (tzv. osvětimská lež). Pachatel bude např. tvrdit, že plynové komory nikdy neexistovaly a zařízení, která se nacházela v Osvětimi, byla ve skutečnosti krematoria ke spalování mrtvých, kteří zemřeli na nemoci, nebo v důsledku spojeneckého bombardování.

Za stejných podmínek bude *zpochybňováním* jakékoli relativizování závažnosti těchto zločinů, bagatelizování jejich následků, zlehčování, tvrzení, že k těmto událostem sice došlo, ale ne za takových podmínek a v takovém rozsahu apod. Pachatel např. může uvádět, že neexistují věrohodné doklady o počtu 6 milionů zabitých Židů a nesrovnalosti v údajích historiků to jenom potvrzují, přičemž reálný počet židovských obětí byl mnohem menší. Pouhé zpochybňování, popřípadě popírání nepodstatných jednotlivostí nebo podružných vedlejších věcí by však trestné být nemělo, protože účelem zákona je postih toliko hrubého popírání či zpochybňování historicky uznaného rozsahu těchto zločinů.

Pojem *schvalování* znamená veřejné vyjádření souhlasu s těmito zločiny. Pachatel tak dává najevo svůj souhlas se spáchaným činem, a tím se staví na stranu pachatele zdrojového trestného činu. Jako schvalování bylo v praxi posouzeno např. veřejné posílání určitých skupin obyvatelstva „do plynu“. Výroky spojené s tzv. zplynováním, resp. obsahující proklamaci, že určitá část populace, příslušníci určité rasy apod. patří „do plynu“ musí na základě historických zkušeností a znalostí střeoevropského prostoru jednoznačně a nutně evokovat spojitost s nacistickou genocidou. Význam takovýchto výroků tak nedovoluje jinou interpretaci, než že jde o souhlas s tímto zavrženímhodným jednáním.⁸ Podobně soudní praxe přistupuje k nacistickému pozdravu „Heil Hitler“, ať už ústně pronášenému či nošenému viditelně na

⁸ Srov. usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12. 2. 2020, sp. zn. 8 Tdo 81/2020.

oděvu, byť třeba v podobě kryptogramu „88“. Jde o heslo, jímž se každý zdravící přihlásil přímo k osobě Adolfa Hitlera jako ztělesnění celé ideologie hnutí a společenského systému Německa od roku 1923 do roku 1945. Každý takový pozdrav pak byl chápán jako oslava uvedeného vůdce a přihlášení se k jeho myšlenkám, projevům a heslům. Pokud tedy kdokoli pronáší nebo má viditelně na svém oděvu takový pozdrav, ať už přímo či ve snadno dešifrovatelné podobě, přihlašuje se rovněž k této osobě, k ideologii a politice, již utvářel a realizoval, a vyjadřuje s ní souhlas, přičemž dominantním rysem této politiky bylo genocidium celých ras a národů.⁹ Totéž lze podle mého názoru aktuálně vztáhnout k symbolům vyjadřujícím podporu Ruské federaci v rámci probíhajícího konfliktu na Ukrajině. Jedná se o veřejnou expozici symbolů odkazujících na ruské ozbrojené síly, např. znaků a písmen známých výskytem na bojové technice. Příkladem může být písmeno „Z“, které se stalo obecně známým symbolem vyjadřujícím podporu vojenským jednotkám Ruské federace. Podobným případem mohou být nášivky loga „Wagnerova skupina“. Tato skupina je známa násilnými metodami a prostředky, které uplatňuje mj. i v rámci vojenského konfliktu na Ukrajině, přičemž od 26. 1. 2023 byla označena za mezinárodní zločineckou organizaci. Tyto případy by s největší pravděpodobností bylo možno kvalifikovat jako schvalování agrese, tj. zločinu proti míru. Třeba ovšem dodat, že v každém jednotlivém případě je nutno zaměřit se na kontext, v jakém je tato kompromitovaná symbolika prezentována.

Za snahy o *ospravedlnění* se považují poukazy na historickou situaci, poukazy na to, že například spojenci páchali tytéž zločiny, popřípadě ještě horší, že se takovým zločinům nedalo zabránit, popř. že se jednalo o individuální excesy jednotlivců apod.¹⁰ Pachatel např. uvádí, že Židé, kteří zahynuli rukou nacistů, byli výhradně špióni, sabotéři, kolaboranti nebo zločinci. Naproti tomu pouhé konstatování některých dílčích pozitivních rysů hnutí za současného objektivního uvedení jejich souvislosti s dominujícími rysy negativními (například hospodářsky rozvoj a zvýšení životní úrovně obyvatel Německa před 2. světovou válkou a na jejím počátku, ovšem za cenu procesu arizace majetku a posléze i hospodářské exploatace násilně okupovaných zemí) trestní odpovědnost nevyvolá.¹¹

Z hlediska subjektivní stránky jde o trestný čin úmyslný, z čehož plyne, že pachatel musí být alespoň srozuměn s tím, že popírá, zpochybňuje, schvaluje či se snaží ospravedlnit genocidium, zločiny proti lidskosti, válečné zločiny či zločiny proti míru. Je tedy nutné pachatelovo vědomí o skutečnosti, že jím předkládaná verze historických událostí je nepravdivá. V tomto směru pachatele nemůže vyvinut jeho subjektivní přesvědčení o tom, že právě jím uváděná verze je pravdivá a ostatní se mýlí, jestliže si je zároveň vědom, že většinový odborný názor či vědecký diskurz je v této oblasti odlišný. Z uvedeného plyne, že k vyvolání trestní odpovědnosti by nestačilo, pokud by jednání pachatele bylo důsledkem výhradně jeho neznalosti.

II.

Ačkoli se předmětnou skutkovou podstatou kriminalizované jednání může týkat dosti širokého spektra historických událostí, v oblasti publikace literárních děl je v praxi v drtivé většině případů postihováno vydávání literatury z oblasti tzv. revizionismu holokaustu. Jde o názorový proud charakteristický zpochybňováním respektovaných historických poznatků o zločinech nacistů spáchaných na Židech v období vzestupu nacistického hnutí a především pak v letech 1933–1945, tedy v období tzv. Třetí říše. S revizionismem holokaustu se také často prolíná relativizace historické viny nacismu za rozpoutání druhé světové války a za páchaní válečných zločinů, zločinů proti lidskosti i dalších zločinů příslušníky nacistických a

⁹ Srov. usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9. 6. 2010, sp. zn. 11 Tdo 409/2010.

¹⁰ Srov. usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 5. 6. 2019, sp. zn. 8 Tdo 314/2019.

¹¹ Srov. stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13. 12. 2006, sp. zn. Tpjn 302/2005.

kolaborantských organizací a hnutí. Revizionismus holokaustu buď celkově popírá jeho existenci a tvrdí, že vyhlazení přibližně šesti milionů Židů během druhé světové války se vůbec neuskutečnilo, popř. výrazně redukuje počet obětí, které údajně měly zemřít spíše v důsledku nemoci či přirozeného stárání. S tím souvisí popírání existence plynových komor a jiných nástrojů vyhlazování Židů, Romů a dalších skupin obyvatelstva. Další hlavní tezí bývá ospravedlňování nacistických vůdců, kteří údajně o holokaustu buď vůbec nevěděli, popř. o něm měli kusé a zkreslené informace. Selektivním výběrem pramenů se snaží vylepšit obraz nacistických pohlavárů, dochází k jejich glorifikaci a adoraci, kdy jsou označováni za jakési „bojovníky za pravdu“, „mučedníky“ a „hrdiny“. Revizionismus dějin Třetí říše pak často užívá nepravdivé teze, že soudy s nacistickými zločinci a kolaboranty po válce probíhaly převážně podle zfalšovaných, zmanipulovaných, vynucených či jinak problematických důkazů. Ze strany historického „mainstreamu“ jsou údajně zatajovány, falšovány a manipulovány dokumenty, které by přispěly k revizionistickému výkladu dějin Třetí říše. Nacistická Třetí říše, případně i okupace jiných zemí měla podle těchto názorů přinést hospodářský, sociální a technologický rozvoj. Druhá světová válka bývá označována jako důsledek agresivního chování západních spojenců a Polska vůči nacistickému Německu. Specificky bývá užíván argument obranné války proti bolševismu ze strany nacistického Německa, které během války údajně nabízelo mír a spojenci jej odmítali. Poslední typickou tezí pak bývá poukaz na to, že zločiny nacistického Německa během války jsou zhruba na téže úrovni jako spojenecké zločiny během války a krátce po ní.

Na tomto místě je třeba se ještě jednou vrátit k ústavním aspektům zkoumané problematiky. Vedle možnosti omezení svobody projevu je totiž nutno poukázat i na možný střet se svobodou vědeckého bádání, která je každému zaručena v čl. 15 odst. 2 Listiny. Vědecké bádání je specifickou formou svobody projevu a práva na informace. V čl. 15 Listiny ovšem nenalezneme možnosti omezení svobody vědeckého bádání, jako je tomu u obecné svobody projevu v čl. 17. Nepochybně zde nelze postupovat analogicky s čl. 17 odst. 4 Listiny. Listina musí sama předpokládat podmínky, za kterých je možno základní právo a svobodu omezit tak, jak to výslovně činí v čl. 17 odst. 4. U svobody vědeckého bádání však výčet důvodů, ze kterých lze tuto svobodu omezit, chybí. Své limity však samozřejmě má i svoboda vědeckého bádání, a to limity stanovené podstatou každého základního práva a svobody, které lze spolehlivě vyvodit z čl. 1 věty první a čl. 3 odst. 1 Listiny. Každé základní právo a svoboda jsou omezeny právy a svobodami dalších osob a bezpochyby i svoboda vědeckého bádání naráží na právo na život, lidskou důstojnost, zákaz krutého a ponižujícího zacházení atd. K tomu je třeba poznamenat, že vědecké bádání jako každá jiná svoboda (na rozdíl od práva) od státu vyžaduje, aby do ní nezasahoval, aby ji chránil, ale nezavazuje ho, aby aktivně konal a poskytoval vědcům patřičné podklady.

Z toho pak jasně vyplývá, že stát nemusí poskytnout vědcům všechny informace a může některé utajit, ve veřejně přístupných archivech jim však nesmí bránit pracovat. Těžko si lze představit, že by samotným studiem veřejně přístupných historických pramenů mohla být zasažena lidská důstojnost nebo jiná ústavně právní hodnota. Z tohoto pohledu je dle mého názoru svoboda vědeckého bádání těžko omezitelná. Lze souhlasit i s tím, že není úkolem orgánů činných v trestním řízení, aby posuzovaly kvality vědeckého díla, zda autor zvolil nevhodné nebo nestandardní metody, zda interpretoval historické důkazy dle svého přesvědčení apod. Pokud se však vědec, tak jako to činí revizionisté holokaustu, zpronevěří svému základnímu poslání, tedy hledání pravdy, a pouze hledá důkazy pro potvrzení svých teorií, které vědomě a záměrně překrucuje, aby zdáním vědeckosti díla dal patřičnou váhu svým teoriím, je na místě v případech stanovených § 405 tr. zákoníku zasáhnout. Revizionismus holokaustu by tedy nemel být chráněn jako součást svobody vědeckého bádání, poněvadž se nejedná o

vědecké dílo nebo vědeckou činnost, jehož cílem by byla snaha pravdivě zprostředkovat určitou výšeč společenské reality¹²

III.

V České republice došlo k několika případům, kdy byla justice postavena před úkol posoudit, zda nebyly vydáním literárního historického díla naplněny znaky zkoumané skutkové podstaty trestného činu. Pouze pro úplnost je v tomto ohledu třeba zmínit případ, kdy obviněný jako majitel knižního nakladatelství v roce 2000 zadal překlad do češtiny a vytištění spisu Adolfa Hitlera *Mein Kampf*, tuto knihu nechal svázat do černých desek, na jejichž přední stranu navrhl vytištění zlaceného nápisu psaného švabachem *Adolf Hitler – Mein Kampf* a pod něj umístit zlacený znak strany NSDAP, tj. orlici držící ve spárech věnec s ratolestí s uvnitř umístěným pravotočivým hákovým křížem, a tuto knihu předal distributorovi k volnému prodeji.¹³ Z pohledu posuzování znaků trestného činu popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia však není tato kauza relevantní, neboť, jak bylo již výše uvedeno, ke kriminalizaci obsahově shodného jednání (byť pod jiným názvem) došlo až novelou trestního zákona s účinností od 1. 12. 2000. Rovněž z hlediska samotného obsahu knihy je sporné, zdali by znaky zkoumaného přečinu naplňovala, neboť jde spíše o komentované vnitroněmecké i mezinárodní dění a stanovení cílů nacionálně socialistického hnutí. Nejsou v ní však detailněji popsány strategie ke zničení Židů ani plánovaný průběh válečných tažení. Kniha byla totiž napsána v době, kdy nacistické hnutí nemělo podíl na moci a kdy tudíž nemohlo blíže specifikovat své postupy.

Skutečně relevantním případem, který posuzovaly vrcholné orgány české justice, bylo vydání projevů Adolfa Hitlera.¹⁴ Spoluobvinění v rámci činnosti nakladatelství společně vytvořili, vydali a na knižním trhu prodávali knihu *Adolf Hitler: Projevy*, obsahující zejména osmnáct projevů Adolfa Hitlera z let 1939 až 1942. Tyto projevy vyjadřovaly myšlenky a principy nacionálního socialismu, konkrétně pak mimo jiné úvahy a názory ohledně údajného utlačování či masakrování německého obyvatelstva v Československu a Polsku, dále vyjadřovaly sympatie k fašistickému režimu ve Španělsku a Itálii, kritiku tzv. mezinárodního židovstva a demokratických režimů v zemích tzv. Západu, a vyzdvihovaly úspěchy při budování nacionálního socialismu v Německu. V tomto skutku byl spatřován souběh dvou trestných činů, konkrétně trestného činu založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka podle § 403 odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. zákoníku a dále pak trestného činu popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia podle § 405 tr. zákoníku. Publikace byla doprovázeny titulky a komentáři, které měly formu jakéhosi vysvětlení tehdejších názorů Adolfa Hitlera. Kniha obsahovala i předmluvu, vyjadřující jakým způsobem a z jakých důvodů jsou jednotlivé úvodní pasáže ke každému z konkrétních projevů sepsány, a výslovně zmiňující, že „není úkolem knihy analyzovat či přezkoumávat Hitlerovy projevy, anebo s nimi jakkoli polemizovat, neboť každý čtenář na základě dostupných informací může konfrontovat obsah těchto projevů a tvrzení Adolfa Hitlera s neoddiskutovatelnými historickými fakty a reáliemi“. Ve vztahu k přečinu popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia zde Nejvyšší soud došel k zajímavému závěru, a sice že se jej vydavatelé dopustit nemohli, neboť pachatelem by mohl být toliko autor sám, tj. Adolf Hitler.

Tento právní názor považuji za problematický. Literární dílo (zde přepis projevů) samo o sobě může být i staršího data, ale nemělo by být přehlíženo, kdo a jak jeho obsah tlumočí veřejnosti v současné době. Předmětná skutková podstata jednoznačně definuje možné modalitý jednání pachatele, nikterak z ní však nevyplývá shora citovaný závěr, že jím může být

¹² ČERNÝ, Petr. Popírání holocaustu v právních souvislostech. *Trestněprávní revue*, 2007, č. 7, s. 185 a násl.

¹³ Srov. usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 7. 2002, sp. zn. 5 Tdo 337/2002.

¹⁴ Srov. usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 5. 6. 2019, sp. zn. 8 Tdo 314/2019.

toliko samotný autor. V tomto ohledu je podle mého názoru rozhodující posouzení subjektivní stránky jednání. Obvyklým argumentem obhajoby zde bývá tvrzení, že vydavatel usiluje jednak o ekonomický profit a rovněž o určitou osvětu. K tomu je však nutno podotknout, že motiv není z hlediska právní kvalifikace rozhodující. Podstatné by mělo být toliko povědomí pachatele o tom, že publikovaný text popírá, zpochybňuje, schvaluje nebo se snaží ospravedlnit nacistické, komunistické nebo jiné genocidium nebo nacistické, komunistické nebo jiné zločiny proti lidskosti nebo válečné zločiny nebo zločiny proti míru, dále, že pravdivost předkládaných tvrzení je většinovým odborným názorem vyvrácena, přičemž je s těmito skutečnostmi pachatel alespoň srozuměn.

Skutkově velice podobným případem je poměrně aktuální kauza, kdy obviněná zajistila překlad knihy *The Myth of the Six Million* autora Davida L. Hoggana z angličtiny do češtiny a tento překlad pod názvem *Mýtus 6 milionů* knižně vydala a nabízela k prodeji, ačkoli byla srozuměna s tím, že obsah této knihy patří do diskurzu popírání holokaustu a prostředí lidí popírajících holokaust.¹⁵ Ze znaleckého zkoumání předmětného textu vyplynulo, že kniha *The Myth of the Six Million* není historickým dokumentem, jako např. Hitlerův *Mein Kampf*, nýbrž nekvalitní a pseudovědeckou, v principu však odbornou publikací, která se snaží historické události a dokumenty vykládat. Přitom však kniha nerespektuje vědecké metody, ale naopak systematicky a záměrně porušuje základní principy a pravidla historického výzkumu. Na základě reálných historických faktů tak pomocí jejich překrucování a zlehčování a zamlčování jiných důležitých skutečností konstruuje falešné závěry o historických událostech, jejichž cílem je čtenáře přesvědčit, že k holokaustu Židů za druhé světové války nedošlo.

Sedmý senát Nejvyššího soudu zde dospěl k závěru, že pachatelem přečinu popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia podle § 405 tr. zákoníku nemusí být jen autor díla, jehož obsahem je popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování nacistického, komunistického nebo jiného genocidia nebo nacistických, komunistických nebo jiných zločinů proti lidskosti nebo válečných zločinů nebo zločinů proti míru, ale spáchá jej i ten, kdo učiní veřejně přístupným takové dílo jiného autora, učiní-li tak před nejméně třemi osobami současně přítomnými nebo obsahem tiskoviny nebo rozšiřovaného spisu, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem. Pachatelem uvedeného přečinu tedy může být i například vydavatel knihy zpochybňující holokaust, zvláště pokud není z jejího vydání jasně patrné odmítnutí jejího obsahu a patřičné vysvětlení. S ohledem na to, že tento závěr je odlišný od právního názoru vyjádřeného ve výše uvedeném usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 314/2019, bylo rozhodnuto o postoupení věci velkému senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu. Ten v dané věci dosud sjednocující stanovisko nepřijal.

Za velmi zajímavou v tomto ohledu považuji – nejen v tomto případě, ale i v případech obdobných – problematiku vysvětlujících komentářů, kterými může být text doplněn, ať už ve formě předmluvy, průběžných vsuvek v textu či závěrečného shrnutí. Nejvyšší soud v tomto ohledu uvedl, že *„pokud by motivací obviněné mělo být zpřístupnění takové knihy jako studijního materiálu, s nímž by se laický čtenář měl seznámit jakožto dokladem toho, jakým způsobem lze manipulovat s fakty, pak by bylo zcela logické, že kniha by byla doplněna, a to nikoli pouze o předmluvu vyjadřující vztah vydavatele k obsahu, resp. stručný poukaz na to, že autor s fakty manipuluje, ale podrobný vysvětlující komentář ke každému jednotlivému obsaženému tvrzení, který by věci uváděl na pravou míru a konkrétní způsoby manipulace odhaloval. Pouze takovým způsobem by mohl být skutečně záměr seznámit čtenáře s obsaženými manipulacemi a nikoli záměr se čtenářem manipulovat (...) naplnění znaku popírání, zpochybňování, schvalování nebo ospravedlňování je přitom nutno dovozovat z celkové povahy díla a z jeho kontextu. V daném případě nebrání dovození znaku zpochybňování*

¹⁵ Srov. usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 5. 2023, sp. zn. 7 Tdo 384/2023.

genocidia fakt, že text je uveden dvěma větami, že vydavatel odmítá a odsuzuje jakékoli projevy antisemitismu, rasismu a xenofobie a že kniha slouží pouze ke studijním účelům. Takovou obecnou deklaraci v daném kontextu knihy nelze hodnotit jinak než jako preventivní snahu vyhnout se případné trestní odpovědnosti. Jinak se totiž v knize nenachází žádný vysvětlující komentář, předmluva, doslov apod., respektive v závěru knihy se konstatuje, že jde o průkopnickou knihu. Ostatně obecné vymezení vydavatele proti rasismu a antisemitismu nemusí znamenat jasné vyjádření negativního poměru k obsahu knihy, jestliže v ní autor fakt holokaustu (jako důsledku a projevu krajního antisemitismu) zpochybňuje a v podstatě tvrdí, že pokud k nějakému zabíjení Židů došlo, způsobily to západní demokracie“.

Lze si ovšem položit otázku, zda tedy podrobnější vysvětlující komentáře doplněné přímo do textu literárního díla mohou trestní odpovědnost vydavatele vyloučit. Je možné zastávat názor, že z hlediska naplnění znaků uvedeného trestného činu nemusí být rozhodné, že pachatel projev svůj ať již předstíraný nebo skutečný odmítavý postoj k jeho obsahu, podobně jako se prodejce drog nemůže vyvinut přídáním „příbalového letáku“ informujícího o rizicích toxikomanie. Podstatné totiž je, jaký text (jaký obsah díla) je čtenáři předkládán. Domnívám se však, že by zde měl převážet přístup, podle něhož je ve svobodné demokratické společnosti účelné poskytnout občanům možnost seznamovat se i s literaturou, která se *prima facie* může jevit jako závadová. Opačný přístup by ve výsledku mohl přinést více škody než užitku. Pokud by stát bránil občanům v přístupu k určitým informacím, výsledek bude dvojí: jednak ony proskribované informace v očích hledajícího občana získají na validitě a věrohodnosti (proč by mi bránili přečíst si to, kdyby to nebyla pravda?) a zároveň se sníží autorita státu, jenž se tak stává tím, kdo může existovat jen díky omezení svobody informací svých občanů. Obojí je nežádoucí. Přijmeme-li tuto tezi, zůstává otázkou, jaké standardy musí takové publikace splňovat. Mám za to, že pokud vydavatel dílo v dostatečné míře a na potřebné odborné úrovni doplní o vysvětlující komentáře, které tvoří součást publikace, lze patrně společenskou škodlivost takového jednání hodnotit jako minimální či nulitní. Zda jsou tyto podmínky splněny, je třeba zkoumat v každém jednotlivém případě, protože ani společenskou škodlivost není možno vyloučit obecně, nýbrž vždy *ad hoc*. Za alternativní řešení považuji možnost aplikace institutu přípustného rizika podle ustanovení § 31 tr. zákoníku, neboť edukativní činnost lze považovat za společensky prospěšnou, ač v jejím rámci došlo k porušení zájmu chráněného trestním zákonem.

Závěr

Problematiku trestného činu popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia spáchaného formou publikace literárních děl je možno považovat za poměrně složitou až kontroverzní. Střetávají se v ní totiž hodnota svobody projevu a práva na informace s právy jiných osob a požadavkem zajištění veřejné bezpečnosti. Zákonodárce může být nařčen z totalitních a cenzorských praktik spočívajících v selekci, které knihy mohou lidé svobodně číst a které již nikoli. Stejně tak je však nepochybné, že relativizace nejzávažnějších zločinů proti lidskosti může být prvním krokem na cestě k rehabilitaci jejich pachatelů a režimů, které se jich dopouštěly. Podnikání na knižním trhu je ovšem byznys jako kterýkoli jiný a každý nakladatel tak sleduje v první řadě dosažení zisku. Stejně jako v jiných oborech podnikání proto nakladatelé hledají mezery na trhu. Publikace kontroverzních titulů bezpochyby představuje lákavé vybočení z mainstreamu, které může přitáhnout pozornost určitého segmentu čtenářů. Je přitom nutno akceptovat, že ani na tomto poli není svoboda slova bezbřehá. V realitě České republiky a nepochybně též Slovenské republiky se bude jednat především o problematiku publikace děl popírajících nacistické zločiny, zejména holokaust.

Zpochybňování holokaustu jakožto historického faktu se v tzv. diskurzu popíračů holokaustu prolíná a je nerozlučně spojeno nejen s antisemitismem, ale i s falšováním historie a z toho vyplývajících soudobými konotacemi. Je patrná aktuální nebezpečnost různých

podobných vzájemně se prolínajících falzifikací, které vedou k ovlivňování méně informovaných lidí mimo jiné směrem k různým konspiračním a protisystémovým postojům a v důsledku k ohrožování samotných hodnot ústavního liberalismu, kteréžto jsou objektem trestného činu podle § 405 tr. zákoníku. Kriminalizace projevů vstřícnosti a sympatie ke genocidiu byla vyhodnocena jako omezení v demokratické společnosti nezbytné, mj. i proto, že přeživší Židé a jejich potomci mají právo na ochranu své důstojnosti a důstojnosti a památky svých předků. Usmrcení milionů Židů nacisty je notorickou a nepopíratelnou historickou skutečností, která byla zjištěna nade vší pochybnost na základě nevyvratitelných faktů. Předmětem vážného historického výzkumu může být odhad počtu obětí, ne však úplné popírání nebo bagatelizace holocaustu.

Domnívám se, že je třeba akceptovat i publikaci výše uvedených kontroverzních literárních děl, neboť může být přínosná pro prohlubování historického poznání a tříbení kritického myšlení. Paternalistický stát, který svým občanům předepisuje, jaké knihy smějí či nesmějí číst, totiž nemá příliš daleko od státu, který diktuje, co si občané mají myslet. *Index librorum prohibitorum*, tedy seznam publikací, které bylo zakázáno číst, je věcí minulosti a přednost by měla mít svoboda číst i knihy, které nám dnešním pohledem mohou připadat hloupé či dokonce odporné. V případě publikací výše uvedeného druhu je však krajně žádoucí připojení vysvětlujícího komentáře, který objektivně poukáže na případné manipulace s fakty, překrucování a lži, které se v textu vyskytnou. Vydavatel takového díla se tím způsobem ochrání před podezřením, že takto úmyslně jedná způsobem, který tr. zákon v ustanovení § 405 zapovídá; čtenář má přitom možnost seznámit se s kvalifikovanou oponenturou, kterou může – a zajisté nemusí – přijmout.

Resumé: Príspevok analyzuje možnosti vyvedenia trestnej zodpovednosti voči vydavateľom historických diel, ktorých autor v texte prezentuje názory, ktorými popiera, spochybňuje, schvaľuje alebo sa snaží ospravedlniť nacistické, komunistické alebo iné genocídium alebo nacistické, komunistické alebo iné zločiny proti ľudskosti alebo vojnové zločiny. Na prípadoch z praxe dokumentuje, akým spôsobom orgány činné v trestnom konaní k tejto problematike pristupujú.

Resume: The paper analyzes the possibilities of imposing criminal liability against the publishers of historical works whose author presents opinions in the text denying, questioning, approving or trying to justify Nazi, communist or other genocide or Nazi, communist or other crimes against humanity or war crimes or crimes against peace. Using cases from practice, it documents how law enforcement authorities approach this issue.

Zoznam bibliografických odkazov

BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné: zvláštní část*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2023, ISBN 978-80-7380-909-6.

ČERNÝ, Petr. Popírání holocaustu v právních souvislostech. *Trestněprávní revue*, 2007, č. 7, s. 185–191, ISSN 12136-5313.

PROVAZNÍK, Jan. „Pravé“ verbální trestné činy z nenávisti. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2020, č. 4, s. 657–694, ISSN 1210-9126.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck. 2023, ISBN 978-80-7400-893-1.

Kontaktné údaje

JUDr. Pavel Borčevský, Ph.D.

Katedra trestního práva

Policejní akademie České republiky v Praze

Lhotecká 559/7

143 00 Praha 4

Česká republika

e-mail: p.borcevsky@polac.cz.

KONTROLA PŘÍSLUŠNÍKŮ A ZAMĚSTNANCŮ BEZPEČNOSTNÍCH SBORŮ – KRIMINALISTICKO-TAKTICKÝ POHLED

INSPECTION OF MEMBERS AND EMPLOYEES OF THE SECURITY FORCES – CRIMINALISTIC-TACTICAL VIEW

Jan Čáp

Anotácia: Obsah článku vychází z výsledků končícího Dílčího výzkumného úkolu č. 3/3 s názvem „Vybrané aspekty možného korupčního a jiného nežádoucího jednání příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů“¹⁶. Výzkumný úkol se především soustředil na jeden ze současných stále často diskutovaných instrumentů policejního práva a to „Zkoušku spolehlivosti“. Zároveň došlo k detekci bílého místa v policejním vysokoškolském vzdělávání a to oblasti „Kontroly příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů“, přičemž byl vytvořen a akreditován nový povinný předmět v rámci magisterského studia na Policejní akademii České republiky v Praze, a to pod tímto názvem a s akcentem na postupy kriminalistické vědy. Výzkumný úkol byl mj. zakončen vydáním recenzované monografie která studentům a odborné veřejnosti přináší nezbytné penzum informací a příkladů z oblasti kontrolní a inspekční činnosti pohledem kriminalistické taktiky a metodiky vyšetřování.

Kľúčové slová: Kontrola, trestní řízení, kriminalistika, zkouška spolehlivosti, metodika vyšetřování, operativně pátrací činnost, kontrolní proces, policejní provokace.

Annotation: The content of the article is based on the results of the completed Partial Research Task No. 3/3 entitled "Selected aspects of possible corrupt and other undesirable behavior of members and employees of security forces". The research task mainly focused on one of the current still frequently discussed instruments of police law, namely the "Reliability Test". At the same time, white space in police higher education was detected, namely the area of "Inspection of officers and employees of security forces", whereby a new compulsory course was created and accredited within the Master's degree at the Police Academy of the Czech Republic in Prague under this title and with an emphasis on criminalistic science procedures. Among other things, the research task was completed by the publication of a peer-reviewed monograph which provides students and the professional public with the necessary wealth of information and examples in the field of control and inspection activities from the perspective of criminalistic tactics and investigation methodology.

Keywords: inspection, criminal proceedings, criminalistics, reliability test, investigation methodology, operational search, inspection process, police provocation.

Úvod

Blíží se konec roku 2023 a s ním i končí jeden z dílčích výzkumných úkolů vedených autorem článku na Policejní akademie ČR v Praze, pod číselným označením č. 3/3 s názvem „Vybrané aspekty možného korupčního a jiného nežádoucího jednání příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů“, který byl jako výzkumný úkol s institucionální podporou Ministerstva vnitra ČR zahájen v roce 2017.

V uplynulých šesti letech se i v oblasti předmětu výzkumu odehrálo mnohé. V důsledku epidemie nemoci COVID-19 nastaly turbulentní změny v přístupu vnímání společnosti k procesům komunikace, ochrany lidského zdraví, přenosu informací a mnohých dalších elementů společnosti, což poznamenalo i tento dílčí výzkumný úkol, a to jak obsahově, tak i personálně. V prosinci roku 2020 převzal současný odpovědný řešitel vedení projektu od doc. PhDr. Mariána Brzybohatého, Ph.D. po zesnulém doc. JUDr. Martinu Kloubkovi, Ph.D., s tím, že provedl analýzu dosavadního průběhu a výsledků. Dospěl k závěru, že je potřebné se spoluřešiteli určit nový směr, který bude vycházet ze stávajícího. Cíl výzkumné činnosti byl stanoven následovně:

¹⁶ Policejní akademie ČR: Vědeckovýzkumná činnost Policejní akademie ČR v Praze v letech 2017-2023 [online]. Praha: PA ČR, 2021 [cit. 2023-8-27]. Dostupné z: https://www.polac.cz/g2/view.php?o_skole/veda/vvc_17.html

„Zjištění problémů při aplikaci jednoho z protikorupčních opatření vlády uvedeného v § 41 ZGIBS¹⁷ a to Zkoušky spolehlivosti“.

Provedeným výzkumem bylo potřebné nedostatky diagnostikovat, popsat a navrhnout možnosti řešení. Výzkumná činnost byla realizována a završena vydáním vědecké monografie **„Aplikace zkoušky spolehlivosti¹⁸“** shrnující poznání, s návrhy řešení a opatřeními a stala se podkladem k dalšímu výzkumnému směru, jehož výsledky jsou popsány níže.

Na základě následné výzkumné činnosti, která rozvíjela poznání autora a spoluřešitelů v zkoumané oblasti korupčního a jiného nežádoucího jednání příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů, vznikl v nové akreditaci magisterského studijního programu povinný předmět **„Kontrola příslušníků bezpečnostních sborů“** a je již v současné době hlavním řešitelem přednášen, kdy v současné době je odborné veřejnosti a studentům předkládána stejnojmenná recenzovaná monografie¹⁹.

Na výzkumné činnosti se podílejí především studenti doktorského studijního programu státní zástupce JUDr. Miroslava Petrů a plk. PhDr. Libora Grepla, z Generální inspekce bezpečnostních sborů, ale i celá řada studentů rigorózního, magisterského a bakalářského studijního programu na PA ČR v Praze, kdy někteří z nich pod vedení vedoucího řešitele již obhájili své závěrečné práce, vycházející i z této výzkumné činnosti²⁰. Oba zmínění doktorandi vedou své disertační práce v oblasti výzkumu²¹.

Řešitelský tým se aktivně účastnil mezinárodních konferencí s příspěvky, které po recenzi byly a budou publikovány v odborných sbornících a časopisech²².

¹⁷ Pozn. dříve v § 107 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

¹⁸ ČÁP, Jan. *Aplikace zkoušky spolehlivosti*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2022. 86 s. ISBN 978-80-7251-532-5.

¹⁹ ČÁP, Jan. *Kontrola příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2022. 190 s. ISBN 978-80-7251-553-0.

²⁰ DENK Karel a Jan ČÁP, *Zkouška spolehlivosti – kriminalisticko taktický pohled*, Diplomová práce. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2023., 83 s.

ANDRLE Jakub a Jan ČÁP, *Kontrola příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů – kriminalisticko taktický pohled*, Diplomová práce. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2023. 88 s.

²¹ plk. PhDr. Libor Grepl (GIBS) – *Vybrané aspekty možného korupčního a jiného nežádoucího jednání příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů*

JUDr. Miroslav Petrů (OSZ v Jindřichově Hradci) - *Recentní trendy korupčního a jiného nepřijatelného jednání příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů, jejich podstata a vliv na okolní prostředí*

²² ČÁP, Jan, *Využití informací získaných zkouškou spolehlivosti*, In. Kriminálne spravodajstvo : Zborník pôvodných vedeckých prác, štúdií a odborných článkov z virtuálnej vedeckej konferencie [Elektronický zdroj]. / Zost. Patrícia Fedáková. - 1. vyd. - Bratislava: Akadémia PZ - K kriminálnej polície, 2022. - 1 CD ROM - 245 s.: tab., grafy. ISBN 978-80-8054-950-3.

ČÁP, Jan, Libor GREPL a Lukáš KOUBEK. *Komparace právní úpravy a některých aspektů institutu zkoušek spolehlivosti v České republice a Moldavské republice*. Bezpečnostní teorie a praxe. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2022, 2022(2), s. 19-42, ISSN 1801-8211.

ČÁP, Jan *Aktuální problémy prohlídek*, in. METENKO, Josef, a KOL. *Pokroky v kriminalistice 2022: Zborník vedeckých prác a štúdií*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2022. ISBN 978-80-8054-947-3.

ČÁP, Jan a Miroslav PETRÁK. *K rozhodovací praxi policejního orgánu ve světle (vybraných) základních zásad trestního řízení, Teória a prax dokazovania vo vyšetrovaní*, Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2021, 359 s., ISBN 978-80-8054-897-1

ČÁP, Jan, Miroslav PETRÁK a Andrea PETRÁKOVÁ. *Psychologické faktory (policejní) korupce: aktivace, direkce a perzistence. Státní zastupitelství*. Praha: Wolters Kluwer, 2021, 2021(5), 27-33. ISSN 1214-3758.

Základní východiska

Z metodologického hlediska je na místě uvést, že v rámci výzkumné činnosti bylo především použito historické metody, kdy byla analyzována minulost zkoumaného problému, v konkrétních dokumentech legislativní povahy, dále pak kontrolních a trestních spisů obsahujících kontrolní a inspekční proces.

Jako výzkumné techniky byly použity analýzy dokumentů, aplikačních postupů a expertizy založené na řízené diskuzi renomovaných (kompetentních) odborníků, za využití výzkumné techniky Round table.

Zároveň je vycházeno z aplikační praxe autora, od přípravy základních kontrolních a trestně procesních úkonů po realizaci úkonů konkrétního trestního jednání, včetně trestné činnosti organizovaného charakteru, více skutkových jednání, a trestné činnosti nezávažnějšího charakteru.

Výsledky výzkumné činnosti jsou průběžně zařazovány do výuky předmětu Kontroly příslušníků bezpečnostních sborů a Kriminalistiky, v oblasti taktiky a metodiky vyšetřování.

Za dobu šesti let jeho trvání byla uskutečněna řada akcí, vydána řada publikací, autor a spoluřešitelé se zúčastnili seminářů a konferencí, workshopů. Přičemž existují i další aktivity, především pedagogického charakteru. V rámci zvyšování osobní kvalifikace dva z hlavních spoluřešitelů získali titul PhDr.

V závěrečném roce výzkumné činnosti hlavní řešitel navazuje na předchozí tradici v pořádání mezinárodní vědecké konference „**Pokroky v kriminalistice**“ a dne 26. září 2023 pořádá v prostorách PA ČR v Praze mezinárodní konferenci, s vydáním společného recenzovaného sborníku příspěvků, a dále se podílí na pořádání mezinárodní vědecké konference „**Nové přístupy k odhalování trestné činnosti a zjišťování jejich pachatelů v Evropské unii**“, konané dne 19.–20. října 2023, též v prostorách PA ČR v Praze.

Aplikace zkoušky spolehlivosti.

Jedním ze současných právních nástrojů pro odhalování, objasňování a preventivní opatření proti korupci je „Zkouška spolehlivosti“, kterou zákonodárce vložil do dnes účinného zákona č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů (dále jen „GIBS“) a o změně souvisejících zákonů (dále jen „ZGIBS“).²³

Jedná se o významný instrument v rukou příslušníků GIBS. Před účinností zmíněného zákona, v rukou příslušníků Inspekce Policie ČR (dále jen „IPČR“). Instrument v řadách kontrolovaných, ale i kontrolujících osob vyvolává po dobu jeho užívání mnoho otázek spojených s aplikací, včetně polemik a je označován jako kontroverzní, překračující zákonný rámec, označovaný též jako policejní provokace^{24,25}.

V rámci zmíněné výzkumné činnosti došlo ze strany autora k monografickému zpracování čerpající z provedené výzkumné činnosti vedoucím řešitelem, se zástupci GIBS, ale i např. státním zástupcem čili osobami aplikujícími Zkoušku spolehlivosti přímo v praxi.

Cílem výzkumné činnosti bylo **aplikační nedostatky diagnostikovat, popsat a navrhnout možnosti řešení**. Monografické zpracování se skládá jak z části teoretické, ve které je potřebné vyložit základní pojmy zkoumané oblasti, tak praktické, ve které je použito výzkumných metod především kvalitativní, z části kvantitativní povahy, s příslušnými výzkumnými metodami a technikami.

²³ Pozn. dříve v § 107 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů

²⁴ Blíže ČÁP, Jan. *Kontrola příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2022, ISBN 978-80-7251-553-0, 117-124 s.

²⁵ Blíže ČÁP, Jan. *Aplikace zkoušky spolehlivosti*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2022. ISBN 978-80-7251-532-5.s. 23-26.

Část teoretická a praktická nejsou striktně odděleny z důvodu přehlednosti a návaznosti popisovaného a řešeného poznání. Od počátku zmíněné výzkumné činnosti řešitelé plánovali popsání zjištění v aplikační praxi publikačně zpracovat, a to jak pro příslušníky GIBS, tak další zájemce z odborné, především policejní praxe, a to i z kriminalisticko-taktického hlediska přípravy, provedení a následného využití tohoto právního instrumentu, svěřeného do rukou specializovaných příslušníků GIBS.

Základní hypotéza byla stanovena následovně:

„Aktuální úprava je nedostatečná, protože při postupu dle jejího znění, dochází k provokaci ze strany aplikujících příslušníků“.

Výsledkem práce bylo potvrdit či vyvrátit tuto hypotézu, a to z právního pohledu, a dále především pohledu kriminalistického tak, aby bylo možné stanovit kriminalisticko-taktický postup racionální a efektivní činnosti.

Z obsahu anotované odborné monografie vyplývá, že autor v úvodní a druhé kapitole uvedl základní parametry zpracování, stanovil cíl a hypotézu, uvedl použité metody a nástroje. Zároveň nastínil provedenou rešerši literatury, kterou obohatil i o uvedení jedné vědecké práce zpracované na dané téma a práce bakalářské, včetně odkazu na dílčí vědecký úkol, vše zpracované na Policejní akademii ČR v Praze, a v neposlední řadě i termínovanými úkoly Vlády České republiky, které byly v nedávné minulosti předloženy ředitelem GIBS.

V monografii autor zobrazil historický vývoj vzniku institutu Zkoušky spolehlivosti, širěji Testu integrity, a to jednak z pohledu požadavku společnosti zobrazeného v konkrétní protikorupční politice státu, v zákonném zobrazení a jednak v oprávněných subjektech k jeho použití.

Jsou zde zobrazeny vlastní průběh a následné kroky po použití tohoto právního institutu, vyloženy jsou některé základní pojmy jako je *„příslušník GIBS, Jiná osoba, Zkoušená osoba, Test integrity vs. zkouška spolehlivosti, druhy zkoušek spolehlivosti, Scénář zkoušky spolehlivosti“*.

Autor zároveň uvádí nejčastější dělení zkoušek spolehlivosti a věnuje se současnému pohledu praxe na tento institut. Za využití historické metody výzkumu autor pojednal o aplikaci zkoušky spolehlivosti po jejím zavedení v právním řádu v ust. § 107 zákona o Policii České republiky²⁶ (dále jen „ZPČR“) do praxe, které přineslo do rukou inspektorů (tehdy IPČR) významný proaktivní prvek jejich činnosti, který rozšířil, či doplnil o popis operativně pátrací činnosti, kdy inspektoři v době před zahájením trestního řízení (ve stádiu šetření), tedy v době označované jako „předprocesní stádium“, ověřují a získávají indicie o možné trestné činnosti, jež je jim věcně příslušná.

V monografii je proveden výčet úkolů současných uživatelů oprávnění Zkoušky spolehlivosti, tedy příslušníků GIBS (včetně jejich nadřízených vedoucích pracovníků), a dále komparace ustanovení upravujících tento institut práva, v jeho dvou zákonných verzích.

Jsou zde i kriminalisticko-taktické postupy využívané při přípravě a aplikaci zkoušky spolehlivosti, tedy je vymezen taktický způsob přípravy, obsahující práci s informacemi o podezření z protiprávního jednání, o osobě podezřelé, o prostředí, v němž má být zkouška vykonána, kdy je pojednáno o tvorbě tzv. „**Scénáře**“ – plánu opatření, a vlastní aplikaci. Kdy tento postup je postaven na poznání jedné ze základních kriminalisticko-taktických strukturálních metod a to „Řízení, organizace a plánování vyšetřování“²⁷.

V součinnosti s výše uvedeným doktorandem doktorem Petrákem autor zapracoval a vnesl do obsahu i psychologický pohled, v němž je krátce pohovořeno k potřebě znalosti

²⁶ Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů

²⁷ Blíže KONRÁD, Zdeněk et al., *Kriminalistika: Kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. 2. vyd. 2021, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-859-4, s. 29-37.

motivace a stimulů jednání zkoušených osob, neboť se jedná o nezbytný rozsah poznání vedoucí ke zdárnému objasnění věci a případnému prokázání protiprávního jednání, a to i v případě aplikace Zkoušky spolehlivosti.

Výstupy z analýz rizik možného korupčního jednání, v zúženém pohledu protiprávního jednání zjišťovaného Zkouškou spolehlivosti, mohou významnou měrou přispět v preventivní oblasti, a to díky znalosti motivu a stimulů jednající osoby, tzv. speciálního subjektu.

Z výzkumné činnosti je předložen i výklad k aplikaci Zkoušky spolehlivosti, a to na základě učiněného rozboru soudních rozhodnutí, jak na úrovni jednotlivých stupňů soudních instancí v České republice, tak ale i na úrovni rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva. Soudní rozhodnutí zahraničních a evropských soudů byla získána v rámci DVÚ 3/3²⁸ vedeného na PA ČR autorem, od zahraničních kolegů působících v oblasti Zkoušky spolehlivosti a příslušníků GIBS.

Zmíněná rozhodnutí, především tuzemská, v současné době významně ovlivňují postup jak oprávněných příslušníků GIBS, tak orgánů činných v trestním řízení, ale i služebních funkcionářů, v kázeňských a pracovně-právních řízeních²⁹.

Shromážděná kvantitativní data, která je možné vyčíst i z oficiálních podkladů GIBS, zveřejněných mj. na jejich webových stránkách, jsou předložena z pohledu dvou vedení tohoto samostatného inspekčního orgánu. Při bližším porovnání je zřejmý sestupný trend využití zkoušek spolehlivosti, jenž pramení ze současného trendu zastřešeného současným vedením GIBS, které tento instrument ponechává oprávněné inspektory aplikovat jen v dostatečně odůvodněných případech, což je i v souladu se současnou rozhodovací justiční praxí, především sjednocujícím rozhodnutím Trestního kolegia Nejvyššího soudu dne 25. 9. 2014 stanovisko, pod sp. zn. Tpjn 301/2014, které bylo publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod č. 51/2014.

Odborné praxi je v obsahu monografie nabídnuta možnost postupu *de lege ferenda*, kdy je čerpáno z teoretického vymezení a praktické části, ve které autor na základě popsanych metod a nástrojů shromáždil v odborné praxi informace, jež vedou k variantám možného řešení, jak dále přistoupit ke Zkoušce spolehlivosti.

Jako varianty jsou nabídnuty:

Nulová varianta – ponechání současného stavu, dále pak popsaná

Změna zákona o GIBS,

Změna trestního řádu – s návrhem začlenění Zkoušky spolehlivosti mezi operativně pátrací prostředky, a jako poslední z variant je nabídnuta

Změna kontrolního řádu.

Autor neopomněl učinit exkurz i do zahraničí, jsou předloženy základní informace o zkoušce spolehlivosti z historického pohledu ke vzniku tohoto institutu v České republice a zároveň porovnání v rámci evropského prostoru.

Informace jsou získány na základě řízeného pohovoru s odborníky z praxe a kolegy ze zahraničí. Historický pohled je učiněn k aplikaci ve Spojených státech amerických, Kanadě, Polsku, Maďarsku, Rumunsku, Srbsku, ale i např. v Moldávii.

Z předloženého zahraničního exkurzu je možné říci, že nejdále v této protikorupční cestě je Moldavsko jako země s vysokou mírou detekované korupce. Vydalo se cestou daleko širší, než je česká varianta proaktivního opatření Zkoušky spolehlivosti, a to cestou „ověřování

²⁸ *Policejní akademie ČR: Vědeckovýzkumná činnost Policejní akademie ČR v Praze v letech 2017-2023* [online]. Praha: PA ČR, 2021 [cit. 2021-6-8]. Dostupné z: https://www.polac.cz/g2/view.php?o_skole/veda/vvc_17.html

²⁹ Blíže např. ČÁP, Jan. *Kontrola příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2022, ISBN 978-80-7251-553-0, 137-142 s.

profesní bezúhonnosti“ u veřejných činitelů. Byl zřízený speciální úřad se speciálně prověřenými pracovníky, byla zavedena elektronická evidence veřejných činitelů s povinností hlásit korupční jednání, obdobně v menším rozsahu je tak v Maďarsku.

Kromě výše uvedeného teoretického vymezení a praktického zjištění v podobě analýzy soudních rozhodnutí a aplikačních problémů s návrhy jejich řešení, je přistoupeno k praktické části výzkumného charakteru, kdy autor přistupuje k řízenému rozhovoru. Řízený rozhovor je pak připraven a postaven na základě čtyř základních otázek, které jsou, popřípadě doplňovány ze strany výzkumníka k upřesnění informací obsažených v odpovědi. Otázky jsou postaveny tak, aby vedly k nezbytnému zjištění, dle vytýčeného cíle práce a stanovené hypotézy. Zároveň slouží k získání odpovědí odborné praxe, jejichž analýzou je možné potvrdit a podpořit navrhované změny, či naopak.

Stručným zhodnocením provedeného výzkumu je učiněn závěr, že většina příslušníků a zaměstnanců se přiklání k **rozšíření okruhu adresátů, vůči nimž by mohla být zkouška aplikována**, neboť korupční prostředí v jednotlivých oblastech, ve kterých působí je silné, přičemž latentní k odhalení protiprávního jednání, s následným prokázáním viny.

Příslušníci a zaměstnanci veřejné správy vnímají i silný preventivní charakter Zkoušky spolehlivosti, pokud bude použití instrumentu rozšířeno na širší okruh adresátů, zároveň pokud bude docházet k pravidelné prezentaci možnosti použití tohoto instrumentu a zároveň pokud budou výsledky a konkrétní jedinci označeni, zda uspěli, či neuspěli v rámci aplikace Zkoušky spolehlivosti.

Státní zástupci, ale i soudci se k instrumentu staví jako k instrumentu kontrolního charakteru, na základě, jehož výstupu může dojít k zahájení konkrétního trestního řízení za využití již prostředků trestního práva, v případě nízké závažnosti jednání práva správního, či pracovního. Rozšíření okruhu možných adresátů k použití Zkoušky spolehlivosti nepožadují. Při aplikaci pak upozorňují na nezákonnost postupu při aplikaci, ze strany oprávněných příslušníků v podobě **policejní provokace**.

Závěr výzkumu je pak obohacen o rozhovor s významnými představiteli justiční praxe, a to bývalým soudcem Ústavního soudu profesorem JUDr. Janem Musilem, CSc., dále pak předsedou trestního kolegia Nejvyššího soudu ČR JUDr. Františkem Púrym, Ph.D. a vrchní státní zástupkyní v Praze JUDr. Lenkou Bradáčovou, Ph.D. a náměstkem Městského státního zastupitelství v Praze Mgr. Jiřím Kubrychem, z jejichž slov a odkazů vyplývá snaha o udržení právní jistoty v podobě již provedených a v monografii zmíněných výkladů a rozhodnutí.

V závěrečném shrnutí výzkumné činnosti publikované v monografii je tedy možné ze strany autora konstatovat, že cíle výzkumné činnosti bylo dosaženo, neboť došlo k zjištění aplikačních problémů jednoho z protikorupčních opatření vlády, a to Zkoušky spolehlivosti dle § 41 ZGIBS.

Aplikační problémy byly popsány a byl navržen postup při jejich odstranění v souladu s dosavadní rozhodovací praxí soudů a služebních funkcionářů, ale i kriminalisticko-taktickou vědou. K výše uvedené stanovené základní hypotéze je možné se vyjádřit v rozsahu a s odkazem na zde provedená zjištění tak, že **zákonná úprava zkoušky spolehlivosti je dostatečná a při dodržování popsaných výkladových stanovisek, je aplikace tohoto proaktivního instrumentu v praxi bez hrozby jednání označovaného jako policejní provokace**.

Po zvážení všech možných variant úprav de lege ferenda se v současné době autor přiklání k možné úpravě posunutí Zkoušky spolehlivosti do úrovně kontrolní činnosti v rámci vnitřních, či vnějších auditů rizikových oblastí, kde může docházet ke korupčnímu jednání, s limitujícím základním pravidlem zákazu policejní provokace.

Zkoušku spolehlivosti pak doporučuje používat k ověření podezření z nezákonného jednání v rovině procesních postupů dle příslušných zákonů o služebním poměru, či pracovně-právních vztahů.

Výjimečně, pokud jednání bude možné kvalifikovat jako trestný čin, pak Zkoušku spolehlivosti použít jako vstupní podnět doprovázející podnět formou oznámení, či jiných podnětů k zahájení úkonů v trestním řízení, kdy v tomto zahájeném řízení může oprávněný policejní orgán využít prostředků trestního práva procesního k zajištění důkazů adekvátními prostředky, jako jsou výsledky, ohledání, operativně pátrací prostředky – včetně předstíraného převodu věci.³⁰

Kontrola příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů.

Závěrem dílčího výzkumného úkolu, jak výše v úvodu stati naznačeno, došlo k uzavření poznatků a předložení odborné monografie přinášející informace a výzkumná zjištění o rozsahu kontrolní a inspekční činnosti v bezpečnostních sborech. Monografie mj. apeluje na ústavními limity této specifické a vysoce odborné činnosti. Přináší výčet zákonné opory, interních aktů řízení, metodických doporučení a modelových situací.

Autor předkládá výsledek aplikace kriminalisticko taktických postupů do této oblasti, s cílem poskytnout odborné veřejnosti nezbytné penzum informací, k orientaci v popisované oblasti.

Zároveň je akcent kladen na schopnost analytické práce při vyhodnocení informací z kontrolní a inspekční činnosti, včetně následných procesních postupů služebního funkcionáře, s personální pravomocí.

Autor opakovaně přináší rozšiřující vymezení současné kriminalistické vědy a to následovně:

„Kriminalistika je samostatná věda sloužící k ochraně občanů a státu před protiprávním jednáním především trestního charakteru a to tím, že objasňuje zákonitosti vzniku, vyhledávání, zajišťování, zkoumání a využívání stop a jiných kriminalisticky relevantních skutečností a tím, že vypracovává metody, postupy, prostředky a operace v zájmu úspěšného odhalování, vyšetřování a předcházení trestné činnosti, šířeji protiprávního jednání“.³¹

V oblasti policejních činností je celá řada významných zásahů do práv a svobod občanů spojených s věcnou příslušností jednotlivých bezpečnostních sborů. Příslušníci a zaměstnanci těchto sborů musí jednat v souladu se zákonem a ústavními limity, neboť jejich veškeré úkony zasahující do práv a svobod mohou být konány jen na základě zákonného zmocnění, což je základní a nosnou myšlenkou předloženého pojednání zpracovaného v monografii.

Další stěžejní myšlenkou je vymezení rolí osob jednajících za bezpečnostní sbory z pohledu popisované problematiky kontroly a inspekční činnosti. V bezpečnostních sborech, stejně jako v každé jiné organizaci, jsou rozděleny role jednotlivých členů organizace spojené s právy a povinnostmi, především odpovědností za svěřený úsek. Organizačně jsou pak i bezpečnostní sbory členěny na úseky řízení, za které nese odpovědnost vždy organizačním řádem určený vedoucí pracovník. Jedna z manažerských kompetencí vedoucího pracovníka je kontrola. Kontrola činnosti podřízených pracovníků, výkonu svěřeného úseku, ale i vlastní sebekontrola. K tomuto vnitřnímu systému kontroly pak přistupuje vnější kontrola mimo organizaci, tento druh kontroly předpokládá zákon, ale z části i ústavní pořádek.

Obsah předložené publikace si klade za cíl vytvořit terminologickou základnu v oblasti kontroly u bezpečnostních sborů, s předložením postupů, metod, operací doplněných o poznání oblasti kriminalistické taktiky, která může významně přispět k výkonu tohoto druhu manažerské dovednosti.

³⁰ Blíže ČÁP, Jan. *Aplikace zkoušky spolehlivosti*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2022. 86 s. ISBN 978-80-7251-532-5.

³¹ Poznání kriminalistické vědy se dají využít i v jiných oblastech práva, především policejního práva, šířeji správního práva, v rámci příslušných procesních postupů.

Většina příkladů a postupů je v souladu se zkušenostmi autora směřována do největšího z bezpečnostních sborů, a to **Policie České republiky** a největšího inspekčního sboru, a to **Generální inspekci bezpečnostních sborů**.³²

Resumé

Řešitelský tým v závěrečném roce výzkumné činnosti, navazuje na předchozí tradici v pořádání mezinárodního vědeckého kongresu „**Pokroky v kriminalistice**“ a dne 26. září 2023 pořádá v prostorách PA ČR v Praze mezinárodní konferenci s vydáním společného recenzovaného sborníku odborných a vědeckých příspěvků. V textu článku jsou předloženy nejdůležitější výsledky z Dílčího výzkumného úkolu č. 3/3, s nezbytným komentářem a anotací na možné širší poznání, k nimž bylo v rámci vědecké a pedagogické činnosti hlavních řešitelů úkolu dospěno. Především jsou blíže formulovány nové poznatky z kriminalistické, policejní a trestně právní teorie a praxe a rozsáhle jsou uvedeny literární zdroje tuzemského i zahraničního původu, ve kterých je odborná problematika detailně probrána, včetně příslušných zákonů, interních aktů řízení a judikatury, s odkazem na odborné monografie, které byly v současné době vydány a jsou základní literaturou v nově akreditovaném předmětu magisterského stupně vzdělání na PA ČR v Praze pod názvem „**Kontrola příslušníků bezpečnostních sborů**“.

Resume

In the final year of the research activity, the research team continues the previous tradition of organizing the international scientific congress "Advances in Criminalistics" and on 26 September 2023 will organize an international conference at the premises of the PA of the Czech Republic in Prague with the publication of a joint peer-reviewed collection of technical and scientific papers. In the text of the paper, the most important results from Subtask 3/3 are presented, with the necessary commentary and annotation on the possible broader insights that have been reached in the scientific and pedagogical activities of the principal investigators of the task. First of all, new findings from criminalistic, police, and criminal law theory and practice are formulated in more detail and literary sources of both domestic and foreign origin in which the professional issues are discussed in detail, including the relevant laws, internal acts of proceedings and case law, are extensively listed, with reference to professional monographs that have been currently published and are the basic literature in the newly accredited subject of the Master's degree at the PA of the Czech Republic in Prague under the title "Control of members of security forces".

Seznam zkratk

GIBS – Generální inspekce bezpečnostních sborů

IPČR – Inspekce Policie České republiky

NSZ – Nejvyšší státní zastupitelství v Brně

PA ČR – Policejní akademie České republiky v Praze

ZGIBS – zákon o Generální inspekci bezpečnostních sborů

ZPČR – zákon o Policii České republiky

Zoznam bibliografických odkazov

ANDRLE Jakub a Jan ČÁP, *Kontrola příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů – kriminalisticko taktický pohled*, Diplomová práce. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2023. 88 s.

³² Blíže ČÁP, Jan. *Kontrola příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2022. 190 s. ISBN 978-80-7251-553-0.

- ČÁP, Jan. *Aplikace zkoušky spolehlivosti*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2022. 86 s. ISBN 978-80-7251-532-5.
- ČÁP, Jan. *Kontrola příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2022. 170 s. ISBN 978-80-7251-553-0.
- ČÁP, Jan. *Prohlídky – kriminalisticko taktický pohled*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2022, 114 s. ISBN 978-80-7251-545-5
- ČÁP, Jan, *Využití informací získaných zkouškou spolehlivosti*, In. Kriminálne spravodajstvo : Zborník pôvodných vedeckých prác, štúdií a odborných článkov z virtuálnej vedeckej konferencie [Elektronický zdroj]. / Zost. Patrícia Fedáková. - 1. vyd. - Bratislava: Akadémia PZ - K kriminálnej polície, 2022. - 1 CD ROM - 245 s.: tab., grafy. ISBN 978-80-8054-950-3.
- ČÁP, Jan, Libor GREPL a Lukáš KOUBEK. *Komparace právní úpravy a některých aspektů institutu zkoušek spolehlivosti v České republice a Moldavské republice*. Bezpečnostní teorie a praxe. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2022, 2022(2), s. 19-42, ISSN 1801-8211.
- ČÁP, Jan *Aktuální problémy prohlídek*, in. METENKO, Josef, a KOL. Pokroky v kriminalistice 2022: Zborník vedeckých prác a štúdií. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2022. ISBN 978-80-8054-947-3.
- ČÁP, Jan. Vratislav DVOŘÁK a Martina BLÁŠKOVÁ, *Zabrání části majetku - kriminalisticko-taktický pohled*, In. AKTUÁLNE OTÁZKY TEÓRIE A PRAXE VYŠETROVANIA, ZBORNÍK VEDECKÝCH PRÁC, s. 51-64, Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2022, ISBN 978-80-8054-981-7
- ČÁP, J. a PETRÁK, M.: *K rozhodovací praxi policejního orgánu ve světle (vybraných) základních zásad trestního řízení, Teória a prax dokazovania vo vyšetrovaní*, Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2021, 359 s., ISBN 978-80-8054-897-1
- ČÁP, Jan, Miroslav PETRÁK a Andrea PETRÁKOVÁ. *Psychologické faktory (policejní) korupce: aktivace, direkce a perzistence. Státní zastupitelství*. Praha: Wolters Kluwer, 2021, 2021(5), 27-33. ISSN 1214-3758.
- DENK Karel a Jan ČÁP, *Zkouška spolehlivosti – kriminalisticko taktický pohled*, Diplomová práce. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2023., 83 s.
- GIBS, *Posouzení zkoušek spolehlivosti Generální inspekci bezpečnostních sborů*. Generální inspekce bezpečnostních sborů. Praha, 2021, GI-827-7/CJ-2021-840113-A, s. 30, GIETRpo384674. HERCZEG, Jiří. *Systém řízení provokace v boji proti korupci a principy právního státu. Bulletin advokacie*. 2011, č. 4, s. 25-31.
- HRUDKA, Josef. *Institut zkoušky spolehlivosti v Maďarské republice. Bezpečnostní teorie a praxe*. 2016, č. 2, s 135-142. ISSN 1801-8211.
- HRUDKA, Josef. *Příslušnost policejního orgánu v případech páchaní trestné činnosti příslušníků a zaměstnanců bezpečnostních sborů v České republice*. In: *Vyšetrovanie a dokazovanie trestných činov: zborník z vedeckej konferencie so zaslanými zahraničnými príspevkami konanej dňa 13. 11. 2013*. Eds. Jana Viktoriová a Jaroslav Blatnický. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2013, s. 74-83. ISBN 978-80-8054-560-4.
- HRUDKA, Josef a Benedikt VANGELI. *Zkouška spolehlivosti - nové oprávnění "inspekce"*. In: *ZOUBKOVÁ, Ivana, Jana FIRSTOVÁ a kol. Kriminologie: aktuální problémy*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2013, s. 236-242. ISBN 978-80-7251-395-6.
- HRUDKA, Josef a Benedikt VANGELI. *Zkouška spolehlivosti - nové oprávnění „inspekce“*. In: *ZOUBKOVÁ, Ivana; FIRSTOVÁ, Jana a kol. Kriminologie: aktuální problémy*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2013, s. 236-242. ISBN 978-80-7251-395-6. [cit. 15. 1. 2014]. Dostupné z: http://www.czkrim.cz/files/kriminologie_aktualni_problemy.pdf
- HRUDKA, Josef. *Zkouška spolehlivosti jako prostředek prevence protiprávního jednání. Bezpečnostní teorie a praxe*. 2013, zvl. č., s. 101-120. ISSN 1801-8211.

HRUDKA, Josef a Benedikt VANGELI. Rozbor relevantních analyticko-koncepčních dokumentů v oblasti testu integrity v ČR. *Bezpečnostní teorie a praxe*. 2012, zvl. č. 2, s. 291-327. ISSN 1801-8211.

HRUDKA, Josef a Benedikt VANGELI. Zkouška spolehlivosti – nové oprávnění „inspekce“ v České republice. *Policajná teória a prax*. 2012, č. 4, s. 57-67. ISSN 1335-1370.

HRUDKA, Josef a Benedikt VANGELI. Zkouška spolehlivosti dle návrhu zákona o Generální inspekci bezpečnostních sborů. *Bezpečnostní teorie a praxe*. 2011, zvl. č., s. 393-401. ISSN 1801-8211.

HRUDKA, Josef a Benedikt VANGELI. Zkouška spolehlivosti - explikace, aplikace, efektivita. *Bezpečnostní teorie a praxe*. 2011, zvl. č., s. 403-410. ISSN 1801-8211.

JELÍNEK, Jiří. *Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020. Teoretik. 548 s., ISBN 978-80-7502-444-2

JELÍNEK, Jiří a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, 942 s., ISBN 978-80-7502-550-0.

JELÍNEK, Jiří a kolektiv: *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha: Leges, 2022, 1040 s., ISBN 978-80-7502-576-0.

KONRÁD, Zdeněk a Jiří STRAUS. *Kriminalistika: teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-535-7.

KONRÁD, Zdeněk et al.. *Kriminalistika: Kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-859-4.

MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. 583 s., ISBN 80-717-9878-9.

Zákonné předpisy, předpisy provádějící, interní akty řízení

Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: *Sbírka zákonů*. Praha, 1992, ročník 1992, částka 1/1993 Sb., číslo 2.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky,

Zákona č. 341/2011 Sb. o Generální inspekci bezpečnostních sborů a o změně souvisejících zákonů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Internetové zdroje

ASPI | Wolters Kluwer ČR, a. s. [online]. [cit. 2023-08-27]. Dostupné z: [https:// www.aspi.cz](https://www.aspi.cz)
Beck-online - beck-online[online]. [cit. 2023-08-27]. Dostupné z: [https:// www.beck-online.cz](https://www.beck-online.cz)
Databáze HUDOC Judikatura EÚLP – rozsudky a rozhodnutí, překlady judikatury (coe.int) [online]. [cit. 2023-08-8]. Dostupné z: [https://](https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=caselaw&c=)

www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=caselaw&c=

Kriminalistický sborník – Tiskárna Ministerstva vnitra (tmv.cz) [online]. [cit. 2023-08-27].

Dostupné z: [https:// www.tmv.cz/?page_id=104](https://www.tmv.cz/?page_id=104)

NALUS: Vyhledávání rozhodnutí Ústavního soudu České republiky (usoud.cz) [online]. [cit. 2023-08-27]. Dostupné z: <https://www.usoud.cz/vyhledavani-rozhodnuti-us/>

Policejní akademie ČR: Vědeckovýzkumná činnost Policejní akademie ČR v Praze v letech 2017-2023 [online]. Praha: PA ČR, 2021 [cit. 2023-8-27]. Dostupné z: https://www.polac.cz/g2/view.php?o_skole/veda/vvc_17.html

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek - Nejvyšší soud (nsoud.cz) [online]. [cit. 2023-05-27]. Dostupné z: <https://sbirka.nsoud.cz>
veda.polac.cz – Odborné periodikum Policejní akademie České republiky v Praze © Policejní akademie ČR ISSN 1801-8211 pro tištěnou verzi a ISSN 2571-4589 pro online verzi. [online]. [cit. 2023-08-27]. Dostupné z: <https://veda.polac.cz>

Kontaktní údaje

plk. v. v. PhDr. Jan Čáp, Ph.D.
Katedra kriminalistiky
Policejní akademie České republiky v Praze
Lhotecká 559/7, P. O. Box 54
143 01 Praha
Česká republika
e-mail: cap@polac.cz

VÝSKUM AKTUÁLNEHO STAVU V OBLASTI MOTIVÁCIE VYŠETROVATEĽA V KARIÉRNOM RASTE³³

RESEARCH OF THE CURRENT STATE IN THE FIELD OF MOTIVATION OF INVESTIGATORS IN CAREER GROWTH

Juraj Drugda - Jaroslav Blatnický - Ladislav Šimon

Anotácia: Autori sa v príspevku venujú preskúmaniu osobných názorov vybraných príslušníkov Policajného zboru vo vzťahu k histórii, súčasnosti a budúcim možnostiam ich kariérneho postupu, spokojnosťou s vývojom ich kariéry v Policajnom zbore a motiváciou pre ďalší kariérny rast. Vyhodnocované sú taktiež pozitívne aj negatívne aspekty súčasného modelu kariérneho a motivačného systému Policajného zboru a názory respondentov na možné vylepšenie tohto modelu. Predmetný výskum bol realizovaný za použitia vedeckej metódy riadeného rozhovoru.

Kľúčové slová: kariérny rast, vyšetrovateľ, príslušník Policajného zboru, riadený rozhovor

Annotation: In their contribution, the authors examine personal opinions of selected members of the Police Force on the history, present and future possibilities of their career advancement, satisfaction with the development of their career in the Police Force and motivation for further career growth. Evaluated are also the positive and negative aspects of the current model of the career and motivational system of the Police Force and the opinion of the respondents on the possible improvement of this system. Research was carried out using the scientific method of guided interview.

Keywords: career growth, investigator, member of the Police Force, guided interview

Úvod

Väčšiu alebo menšiu časť života každého produktívneho člena spoločnosti tvorí kariéra. Spokojnosť jednotlivca v práci, ktorej sa venuje závisí od mnohých subjektívnych aj objektívnych faktorov, ktoré majú priamy vplyv aj na možnosti kariérneho rastu. Prácu a kariéru v Policajnom zbore je z pohľadu služby verejnosti možné naviac pokladať aj za určitú formu poslania, ktorá okrem kariérnych záležitostí môže pridávať osobitné zadost'uchinenie pre niekoho, kto sa rozhodne tejto službe zasvätiť produktívnu časť svojho života.

V článku sa venujeme realizácii výskumu aktuálneho stavu v oblasti kariérneho rastu vyšetrovateľa Policajného zboru. Prvým krokom v začiatku kariéry budúceho policajta je jeho vstup do Policajného zboru. V ustanovení § 10 ods. 7 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestného poriadku je zadefinovaný pojem policajt.

Oprávnenie policajta konať podľa Trestného poriadku je viazané spravidla na nasledovné podmienky: príslušnosť osoby k určitému subjektu a určenie určitej osoby napr. príslušníka Policajného zboru za vyšetrovateľa, vyšetrovateľa Úradu inšpekčnej služby Policajného zboru alebo povereného príslušníka Policajného zboru.³⁴ „Aby mohol byť policajt určený za vyšetrovateľa musí spĺňať určité podmienky. Policajta za vyšetrovateľa určuje minister vnútra Slovenskej republiky. Za vyšetrovateľa možno určiť policajta, ktorý má vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa v odbore právo, bezpečnostné služby alebo študijnom programe bezpečnostná ochrana osôb a majetku a ako vyšetrovateľ čakateľ v prípravnej štátnej službe alebo v stálej štátnej službe úspešne vykonal záverečnú vyšetrovateľskú skúšku. Záverečná vyšetrovateľská skúška sa nevyžaduje u policajta, ktorý vykonal štátnu skúšku z teórie vyšetrovania.“³⁵ V ustanovení § 7 ods. 1 zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore je definované, že: „príslušník Policajného zboru vo vyšetrovaní a v skrátenom vyšetrovaní je

³³ Príspevok je publikovaný v rámci realizácie vedecko-výskumnej úlohy Akadémie Policajného zboru v Bratislave s označením VÝSK. 262 s názvom „Model kariérneho postupu a profesijného rozvoja príslušníkov služby kriminálnej polície Policajného zboru.“

³⁴ ČENTÉŠ, J. a kol.: Trestný poriadok I. Veľký komentár. Bratislava: C.H. Beck, 2021. s. 98

³⁵ VIKTORYOVÁ, J. a kol.: Vyšetrovanie. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2015. s. 24

vo veciach, ktoré vyšetruje, procesne samostatný a je viazaný iba ústavou, ústavnými zákonmi, zákonmi, ostatnými všeobecne záväznými právnymi predpismi, medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná, a v rozsahu ustanovenom Trestným poriadkom aj pokynmi a príkazmi prokurátora a súdu.“

Realizovaný výskum – riadené rozhovory

V rámci realizovaného výskumu bola zvolená metóda riadeného rozhovoru. Oslovení boli traja príslušníci Policajného zboru služobne zaradení na relevantných pozíciách. Obsahom riadeného rozhovoru bolo dvadsať otázok v nasledovnom znení:

1. Aká je vaša funkcia, povolanie alebo služobné zaradenie?
2. Koľko rokov máte odpracovaných v Policajnom zbore? Celkovo, aj na súčasnom služobnom zaradení?
3. Opíšte Vašu históriu vertikálneho a horizontálneho kariérneho postupu.
4. Ste spokojný s tým, čo robíte? Vybrali ste si podľa Vás správne povolanie?
5. Považujete aktivity vášho aktuálneho služobného zaradenia, ktoré robíte za užitočné pre seba a ostatných?
6. V roku 2021 došlo k zmene nariadenia ministerstva vnútra o zásadách kariérneho postupu v Policajnom zbore. Akým spôsobom to podľa vášho názoru ovplyvnilo možnosti kariérneho rastu? Pociťovali ste nejaké zmeny? Ak došlo k výraznejším zmenám, tak hodnotíte ich pozitívne alebo negatívne.
7. Je podľa vášho názoru súčasný model kariérneho rastu a profesijného rozvoja efektívny, zodpovedá vašim potrebám, požiadavkám a očakávaniam?
8. Ktoré faktory v súčasnosti považujete za kľúčové - motivačné pri vplyve na možnosti kariérneho rastu?
9. Ktoré faktory v súčasnosti považujete za de-motivačné pri vplyve na možnosti kariérneho rastu?
10. Aké sú kritické miesta pri naplňovaní kľúčových faktorov pre profesijný rozvoj?
11. Aký je podľa vášho názoru vzťah medzi profesijným rozvojom a kariérnym rastom príslušníka služby kriminálnej polície na úseku vyšetrovania?
12. Má podľa vášho názoru profesijný rozvoj vplyv na kariérny postup príslušníka služby kriminálnej polície na úseku vyšetrovania?
13. Aké sú podľa vášho názoru očakávania a potreby a požiadavky príslušníkov Policajného zboru na úseku vyšetrovania v oblasti kariérneho rastu?
14. Čo by vás motivovalo dlhodobo zotrvať na vašej súčasnej pozícii?
15. Čo by vás motivovalo v snahách o postup na vyššiu pozíciu?
16. Považujete existujúci motivačný a odmeňovací systém za objektívny? Čo by ste na ňom prípadne zmenili?
17. Aké pozitíva, prípadne negatíva vidíte v potenciálnom kariérnom raste na horizontálnej aj vertikálnej línii?
18. Ako vnímate možnosti alebo dostupnosť splnenia kritérií nevyhnutných pre kariérny rast?
19. Myslíte si, že tieto kritéria aj majú priamy vplyv na kariérny rast?
20. Aké mechanizmy hodnotenia ovplyvňujú potenciálny vertikálny kariérny rast?

Obsah realizovaného výskumu – riadených rozhovorov

Obsah realizovaného riadeného rozhovoru je štruktúrovaný formou: číslo a znenie otázky, odpoveď respondenta č. 1, odpoveď respondenta č. 2 a odpoveď respondenta č. 3.

Otázka číslo 1: Aká je vaša funkcia, povolanie alebo služobné zaradenie?

Odpoveď respondenta č. 1:

V súčasnosti som zaradený ako starší vyšetrovateľ špecialista na oddelení finančného vyšetrovania odboru Bratislava Národnej kriminálnej agentúry.

Odpoveď respondenta č. 2:

Starší vyšetrovateľ, špecialista odboru Bratislava Národnej kriminálnej agentúry.

Odpoveď respondenta č. 3:

Vyšetrovateľ Policajného zboru v rámci odboru finančného vyšetrovania.

Otázka číslo 2: Koľko rokov máte odpracovaných v Policajnom zbore? Celkovo, aj na súčasnom služobnom zaradení?

Odpoveď respondenta č. 1:

Celkovo – 1.11.2023 to bude 21 rokov a na terajšom, zaradení, ako vyšetrovateľ, od 1.2.2023.

Odpoveď respondenta č. 2:

Celkovo som v Policajnom zbore teraz trinásť rokov. Na súčasnej pozícii som od 1.2.2017, čiže keď to zrátame, tak viac ako 5 rokov.

Odpoveď respondenta č. 3:

Práve mi plynie 10-ty rok. Od začiatku tri a pol roka vyšetrovateľ na okresnom oddelení a 7 rokov vyšetrovateľ na Národnej kriminálnej agentúre.

Otázka číslo 3: Opíšte Vašu históriu vertikálneho a horizontálneho kariérneho postupu.

Odpoveď respondenta č. 1:

Nastúpil som do Policajného zboru 1.11.2001, najskôr som bol služobne zaradený ako inšpektor poriadkovej polície na Obvodnom oddelení Devínska Nová Ves, kde som odpracoval 5 mesiacov. Následne som nastúpil na Strednú odbornú školu Policajného zboru Košice, kde som bol rok. Potom som sa vrátil na Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Bratislava IV, kde som bol zaradený, ako inšpektor poriadkovej služby. Následne som začal vykonávať skrátené vyšetrovanie, ako poverený príslušník Policajného zboru. Neskôr po odpracovaní určitého času - nejakých piatich, šiestich rokov, som postúpil na miesto zástupcu riaditeľa pre skrátené vyšetrovanie, kde som pracoval na tejto pozícii ďalších 7 rokov. Následne som prešiel na finančnú spravodajskú jednotku Národnej kriminálnej agentúry, kde som pracoval najskôr na oddelení neobvyklých obchodných operácií a neskôr štyri roky na oddelení medzinárodnej spolupráce a následne odtiaľ som sa presunul na terajšie pôsobisko.

Odpoveď respondenta č. 2:

Obvodné oddelenie – oddelenie skráteného vyšetrovania, potom vyšetrovanie na okresnom oddelení – ekonomická a násilná trestná činnosť. Ďalej som sa venoval nelegálnej migrácii v rámci národnej jednotky boja proti nelegálnej migrácii a potom Národná kriminálna agentúra. V rámci Národnej kriminálnej agentúry sa to rozdielne špecifikovalo - najprv bola proti zločinecká jednotka, potom sa zmenila štruktúra Národnej kriminálnej agentúry. Teraz spadáme pod jednotlivé odbory, takže odbor Bratislava.

Odpoveď respondenta č. 3:

Tri a pol roka vyšetrovateľ na okresnom oddelení a 7 rokov vyšetrovateľ na Národnej kriminálnej agentúre.

Otázka číslo 4: Ste spokojný s tým, čo robíte? Vybrali ste si podľa Vás správne povolanie?

Odpoveď respondenta č. 1:

Určite áno. Som spokojný.

Odpoveď respondenta č. 2:

Áno, len nie v správnom štáte.

Odpoveď respondenta č. 3:

Áno, od detstva som chcel pracovať ako vyšetrovateľ. Aj keď som si vyberal vysokú školu, tak som si vybral právo, aby som mohol ísť za vyšetrovateľa, takže áno.

Otázka číslo 5: Považujete aktivity vášho aktuálneho služobného zaradenia, ktoré robíte za užitočné pre seba a ostatných?

Odpoveď respondenta č. 1:

Áno, považujem.

Odpoveď respondenta č. 2:

Áno.

Odpoveď respondenta č. 3:

V podstate áno. V rámci nového oddelenia, kde som služobne zaradený, tak je to skôr servis pre ostatných vyšetrovateľov, čiže robíme pre nich niečo, čo nemusia robiť oni a môžu sa venovať vyslovene vyšetrovaniu skutku, okolnostiam a páchatelom a nemusia riešiť pozadie, ktoré riešime za nich. Čiže v tomto duchu áno, aj keď človek robí pre niekoho iného. Aj práca vyšetrovateľa mala svoje zadosťučinenie, ale áno, ten výsledný pocit je taký istý.

Otázka číslo 6: V roku 2021 došlo k zmene nariadenia ministerstva vnútra o zásadách kariérneho postupu v Policajnom zbore. Akým spôsobom to podľa vášho názoru ovplyvnilo možnosti kariérneho rastu? Pocítili ste nejaké zmeny? Ak došlo k výraznejším zmenám, tak hodnotíte ich pozitívne alebo negatívne.

Odpoveď respondenta č. 1:

Čo sa mňa týka, tak určite to hodnotím pozitívne, lebo aj po odpracovaní toľkých rokov som dostal možnosť pracovať na odbore, na ktorom pôsobím. Takže z môjho pohľadu určite pozitívne.

Odpoveď respondenta č. 2:

Veľmi sklame, pýtajúceho sa, ale neviem sa k tomuto detailnejšie vyjadriť, lebo ja som sa nikdy nejak kariérne neposúval a v konečnom dôsledku, keby som to povedal nadnesene, tak pozícia, ktorú zastávam je prvá medzi poslednými. Čiže patrí sice k radovým policajtom, ale na tých najvyšších miestach hierarchie s pomerne najvyššími platovými možnosťami a druhou najvyššou platovou triedou v rámci Policajného zboru s rôznymi príplatkami. Takže v rámci možností ďalšieho kariérneho rastu nie je kam sa ďalej posúvať. Pre mňa na súčasnej pozícii neexistuje iná možnosť, buď kariérne zostúpiť niekde inde alebo sa posúvať potom vertikálne v rámci riadiacich funkcií. Takže čo sa týka kariérneho rastu, tak som na maxime toho, čo som mohol dosiahnuť, ak sa rátam ako radový policajt.

Odpoveď respondenta č. 3:

Zmeny som veľmi nepocítil, pretože celý čas som vyšetrovateľ a na toto oddelenie som išiel na vlastnú žiadosť, takže sa nejak k tomuto neviem veľmi vyjadriť. Ja som vstúpil do Policajného zboru z civilnej školy a rovno som začal pracovať ako vyšetrovateľ. Potom sa snažili zmeniť podmienky, že človek bude musieť byť najprv 2 roky na základnom útvere a až potom bude môcť ísť robiť vyšetrovateľa, ale to sa mňa netýkalo, tak potom som už túto problematiku nejak veľmi nesledoval.

Otázka číslo 7: Je podľa vášho názoru súčasný model kariérneho rastu a profesijného rozvoja efektívny, zodpovedá vašim potrebám, požiadavkám a očakávaniam?

Odpoveď respondenta č. 1:

Mojim požiadavkám určite áno. A to, či zodpovedá požiadavkám ostatných policajtov, to je diskutabilné. To si vyžaduje širší prieskum, aby to bolo adekvátne vyhodnotené.

Odpoveď respondenta č. 2:

Model kariérneho rastu nie je podľa môjho názoru veľmi relevantný a to najmä v situáciách, v ktorých sa rieši podstat a je potrebné urýchlene obsadiť voľné miesta. V týchto prípadoch môže

byť kariérny rast v zákone a nariadeniach nastavený akokoľvek, keďže stačí, že nadriadený, prípadne minister vnútra podpíše výnimky a potom sa dá všetko obísť. Inak by hrozilo, že neobsadené miesta budú zrušené a zaniknú. Takto sa vlastne rieši situácia spôsobom, že ľudia, ktorí reálne mali mať päť rokov praxe v Policajnom zbore a tri roky pracovať na pozícii vyšetrovateľa môžu dostať výnimku z týchto podmienok. Skôr to hodnotím ako niečo, čo je pekne napísané, ale nedodržiava sa to. Neviem, ako to je na iných útvaroch. Ja hodnotím len ten náš.

Odpoveď respondenta č. 3:

Kariérny rast – v podstate tu konkrétne vo vyšetrovaní je to špecifická funkcia, že tam posun je len z útvaru na útvár – skrátené vyšetrovanie – okresné oddelenie – krajské riaditeľstvo – Národná kriminálna agentúra. V podstate, keď si človek vybral dráhu vyšetrovateľa, tak postup je možný len v tejto sfére. Potom možno ešte nejaké riadiace funkcie v rámci vyšetrovania – vedúci oddelenia vyšetrovania a tak ďalej. Ale ja som počas celého svojho pôsobenia len rádovým vyšetrovateľom. Model rastu, ktorý bol nastavený mi vyhovuje. Vyhovovalo mi, aké som mal možnosti rásť. Čo sa týka možností rozvoja, tak myslím, že možnosti sú, ale možno by mohli byť aj širšie. Viem, že bola iniciatíva, že sa mal vzdelávať anglický alebo aj nemecký jazyk. Mali byť zabezpečené kurzy zamestnávateľom, ale potom zrazu bolo nejak ticho a zrazu z toho spadlo a do dnešného dňa sa žiadne kurzy nezorganizovali. Bola to zaujímavá iniciatíva - poskytnúť policajtom možnosť sa vzdelávať. Lebo veľa vecí je v angličtine – hlavne čo sa týka medzinárodnej spolupráce. Mal som spoluprácu s Holanďanmi a jedine anglicky sa dalo komunikovať. Anglická odborná terminológia je ale špecifická a kebyže idem po práci do jazykovej školy, tak tam sa až tak nedostanem k právnickým výrazom. Zaujímavé by bolo mať profesijnú angličtinu. Čo sa týka možností školení, tak to chodí často, či ich už robí IVS - Inštitút verejnej správy, alebo rôzne policajné súčasti – čiže možnosti vzdelávania existujú.

Otázka číslo 8: Ktoré faktory v súčasnosti považujete za kľúčové - motivačné pri vplyve na možnosti kariérneho rastu?

Odpoveď respondenta č. 1:

Kľúčové a motivačné, tak určite dôležitým je platové ohodnotenie, spolu s osobnou motiváciou, pre ktorú sú policajti ochotní postúpiť na konkrétnu funkciu. Možnosť nejakých školiacich aktivít, ako napríklad kurz anglického jazyka, keby zamestnávateľ ho ponúkol. Niekde sa vyžaduje certifikát podľa Spoločného európskeho referenčného rámca: B-čko, C-čko a tak ďalej. Policajt by mal mať možnosť, aby mu priamo zamestnávateľ poskytol odborné vzdelávanie, aby sa potom mohol neskôr uchádzať o miesta, kde sa vyžadujú tieto a podobné predpoklady. Podporovať iniciatívu a snahy o kariérny rast. Pretože kebyže si to policajt chce robiť v súkromnom čase, tak ho to stojí finančné prostriedky, aj čas. Keby mu to poskytol zamestnávateľ, tak je to v pracovnom čase a je to bezplatné.

Odpoveď respondenta č. 2:

Financie. Tam to vždycky začína a končí. Bohužiaľ je to tak. Nemôže nastať situácia, že budeš sa kariérne posúvať a budeš zarábať na vyššom kariérnom poste menej, ako si zarábal na tom, z ktorého si tam prišiel. To hovorím aj z vlastnej skúsenosti. Mne sa to stalo. Prechádzal som z obvodného na okresné oddelenie a mal som o dvadsať eur menšiu výplatu na pozícii okresného vyšetrovateľa než predtým, ako poverený príslušník Policajného zboru. Neskôr, keď som prechádzal z okresného oddelenia na špecializovaný útvár boja proti nelegálnej migrácii, tak vtedy som mal o 20-30 alebo 40 eur vyššiu základnú výplatu. Samozrejme príplatky za nadčasy, pohotovosť a podobne, týmito sa to dalo nejakým spôsobom dotiahnuť, zarobiť viac, ale ten základ by mal byť vždycky niekde trochu vyššie posunutý, aby bola motivácia pre kariérny rast.

Odpoveď respondenta č. 3:

Hlavne výsledky práce a celkovo za tie roky človek určitým spôsobom vplýva na nadriadených alebo kolegov, aj vystupovanie a kvalita práce. Keď už človek je v určitom prostredí, tak

nadriadení vedia posúdiť, či by bol vhodný na kariérny postup, prípadne riadiacu pozíciu. Závisí to hlavne od vlastností uchádzača a jeho správania v kolektíve – aj spoločensky, niekto, kto má záujem zastávať riadiacu funkciu by nemal byť nepopulárny v kolektíve.

Otázka číslo 9: Ktoré faktory v súčasnosti považujete za de-motivačné pri vplyve na možnosti kariérneho rastu?

Odpoveď respondenta č. 1:

Napríklad: keď si dá niekto žiadosť na útvár, kde by chcel pôsobiť. Napríklad na špecializovaný útvár, tak keď mu to nadriadený opakovane zamietne tak je potom z toho frustrovaný a ďalej sa ani nepokúša. Zotrvá na tom útvar, kde pôsobí dlhé roky a tak Policajný zbor prichádza o potenciálne talenty. Pretože aj na základných útvaroch je veľa kvalitných policajtov, ktorí by túto prácu zvládli.

Odpoveď respondenta č. 2:

Viac. Bohužiaľ. Problémy napríklad s osobným príplatkom pri prechádzaní z útvaru na útvár. Každý osobný príplatok je niečo, čo ti náleží v rámci Policajného zboru za prácu, ktorú si vykonal. Čo je nelogické. Osobný príplatok nie je viazaný na rozpočet, alebo teda na nejaký účet ministerstva vnútra, ale na každý jednotlivý útvár, ktorý spadá do nejakej pôsobnosti. Pôsobíš na okrese, tak spadáš pod kraj si na Národnej kriminálnej agentúre, tak spadáš pod prezídium Policajného zboru a tak podobne. Prechádzaš napríklad z krajského riaditeľstva Policajného zboru na Národnú kriminálnu agentúru a tvoj osobný príplatok vlastne zostáva na kraji a NAKA by ti mala osobný príplatok dorovnať. Môže nastať situácia, kedy sa výška príplatku nedorovná - veľakrát sa to stalo. A preto napríklad šikovní ľudia nemali záujem o kariérny postup, keď dostali informáciu, že peniaze, ktoré majú v rámci osobného príplatku im nevedia dorovnať – neoplatilo sa im to.

Odpoveď respondenta č. 3:

Prvá vec, ktorá ma napadne je napríklad pri riadiacich funkciách by to mohla byť dočasnosť – za roky svojho pôsobenia som zažil veľa zmien – často sa menili riadiaci pracovníci vzhľadom na určité okolnosti, alebo väzby, alebo neviem, ako by som to nazval. Vždycky sa robilo nejaké upratovanie a to sa potom dotýkalo funkcií. Rádový vyšetrovateľ, pokiaľ vyslovenie nie je sprotivený novému vedeniu, tak sa o svoju prácu nemusí báť, ale riadiaci pracovník to nemá vždy isté. Človek by si možno aj trúfol alebo chcel robiť funkcionára – nehovorím, že konkrétne ja, ale napríklad, že budem robiť nejakého riaditeľa alebo podobne, ale ak viem, že za polroka by ma mohli odvolať a možno ani nie kvôli tomu, že by som bol zlý, ale kvôli tomu, že budem nevyhovujúci v zmenených podmienkach. Riadiaci pracovník to nijako nevie ovplyvniť. Môže odvádzat' kvalitnú prácu, ale okolnosti môžu nastať rôznorodé. Mala by v tom byť väčšia konzistentnosť – raz keď je niekto riaditeľom nejakej väčšej súčasti, tak nech je tam aj 10 rokov. Ale tak to bohužiaľ nefunguje. Aby sa hľadelo na človeka len vo svetle toho, akú prácu odvádzal a čo Policajnému zboru prináša a nie, koľko pozná vhodných ľudí. Ale to už je problém spoločnosti. Funkčné obdobie by mohlo zastabilizovať funkcie – že zmenia sa pomery, ale ten človek tam stále pokračuje. Ale či bude aj naďalej kvalitný v práci, ak si bude uvedomovať, že všetci okolo neho s ním už nemajú záujem spolupracovať, tak to je otázne, či by to malo želaný efekt.

Otázka číslo 10: Aké sú kritické miesta pri naplňaní kľúčových faktorov pre profesijný rozvoj?

Odpoveď respondenta č. 1:

Kritické miesta napríklad, že by zamestnávateľ neumožnil kariérny rast záujemcom, alebo by nadriadený vedome vytváral prekážky policajtom, ktorí chcú získať vyššiu kvalifikáciu. Napríklad, že by vtedy, keď majú ísť na nejaké školenie, naplánoval, nejakú službu alebo výjazd.

Odpoveď respondenta č. 2:

Môže to súvisieť napríklad aj so vzdelávaním, ale na druhej strane v Policajnom zbore ti stačí jedna vysoká škola a môžeš sa umiestniť na akejkolvek pozíciu. Na toto kritérium sa je možné pripraviť. Jedine ak nastane prípad, kedy nadriadený nesúhlasí so štúdiom na dôstojníckej alebo vysokej škole.

Odpoveď respondenta č. 3:

Niektorí by napríklad mohli byť dobrí poverení príslušníci a možno nebude mať vysokú školu, čo mu neumožní ísť ďalej. Tak je to otázne, či je to správne, lebo by mohol byť dobrým vyšetrovateľom, ale vzhľadom na podmienky mu to nie je umožnené. Keď som ja ešte vstupoval do Policajného zboru z civilnej vysokej školy, tak som tiež nemohol ísť na miesto vyšetrovateľa bez ministerskej výnimky – minister ju udelil, lebo vyšetrovateľov je stále málo, čo obišlo pravidlá, ktoré boli stanovené. Či je to možné urobiť aj v takomto prípade, tak to ťažko povedať, či tam výnimka možná je, keď sa tam vyžaduje vzdelanie, tak to by asi nešlo. Toto môžu byť prekážky, že človek môže byť na niečo vhodný, ale nespĺňa podmienky, tak sa mu nepodari rásť na ďalšie funkcie, kde by mohol byť viac užitočný. Dôležitým pre kariérny rast sú aj vzťahy na pracovisku – nie si za dobre so správnymi ľuďmi, tak sa nedostaneš vyššie. Ale to platí asi všade.

Otázka číslo 11: Aký je podľa vášho názoru vzťah medzi profesijným rozvojom a kariérnym rastom príslušníka služby kriminálnej polície na úseku vyšetrovania?

Odpoveď respondenta č. 1:

Samozrejme práca musí vyšetrovateľa baviť. Musí spĺňať aj kvalifikačné predpoklady, aby mohol pôsobiť ako vyšetrovateľ. Niektorí príslušníci Policajného zboru môžu mať predpoklady, ale či im to je umožnené v Policajnom zbore, aby mohli byť zaradení na pozíciu vyšetrovateľa, tak to už je druhá vec. Niektorí môžu mať aj dve vysoké školy, môže študovať, ale proste sa tam nedostane.

Odpoveď respondenta č. 2:

Predstavte si situáciu že pôsobíte v CIA alebo v FBI a začnete sa venovať nejakej problematike, ja neviem terorizmu na Blízkom východe a naučíte sa všetky dostupné informácie. Posunú vás z nejakého analytika na nejakého vyššieho analytika, teda kde sú získané informácie využívané na vyhodnocovanie, pretože ste získali skúsenosti. Ďalej sa naučíte napríklad po arabsky a umiestnia vás do terénu. U nás ten rozdiel neexistuje. Stále ste na tej istej pozícii. Stále ste ten vyšetrovateľ a nikde inde sa neviete posunúť. V súkromnej sfére je to rovnaké. Nastúpíte niekde a ste na juniorskej pozícii, učíte sa, vzdelávate sa, spravíte si kurz, posunie vás to vyššie. Nakoniec si spravíte manažérsky kurz a možno z vás spraví vedúceho nejakého tímu. Osvedčíte sa pri vedení 5 - 6 členného tímu, dajú vám 20 ľudí. Postupne stúpate a stúpate a jedného dňa ste napríklad riaditeľ celej korporácie. Takéto možnosti neexistujú, v rámci kariérneho postupu v Policajnom zbore.

Odpoveď respondenta č. 3:

Práca v oblasti vyšetrovania je ďalší vzdelávací proces – častokrát samovzdelávací – človek sa musí učiť nové veci, aby mohol kvalitne pracovať a je to nezávislé od toho, či zamestnávateľ mu poskytuje nejaké kurzy. Veľakrát si človek musí naštudovať napríklad zákony, s ktorými sa nikdy nestretol, napríklad pri niektorých špecifických druhoch trestnej činnosti. Tak sa musí vzdelávať sám. Ako sme spomínali, sú rôzne druhy kurzov a školení, ktoré chodia cez mail. Aj teraz v rámci finančného vyšetrovania máme viaceré kurzy zamerané na túto problematiku. Veľakrát to vzdelávanie prebieha aj priamo pri výkone tej činnosti. Robiť si nejaký generálny kurz alebo školenia, ktoré by z uchádzača urobili pracovníka, ktorý by sa vedel venovať napríklad všetkým druhom kriminality, tak to asi tiež nejde podľa mňa. Je to veľa o samoštúdiu by som povedal.

Otázka číslo 12: Má podľa vášho názoru profesijný rozvoj vplyv na kariérny postup príslušníka služby kriminálnej polície na úseku vyšetrovania?

Odpoveď respondenta č. 1:

To závisí od situácie. Kariérny rast v rámci vyšetrovania má iba niekoľko stupňov, ktoré môže iniciatívny vyšetrovateľ s podporou nadriadených dosiahnuť v priebehu niekoľkých rokov. Dôležitým je však aj iniciatíva vo vzťahu k osobnému rozvoju, ktorý ovplyvňuje kvalitu každodennej práce vyšetrovateľa.

Odpoveď respondenta č. 2:

Určite môže mať, ale je to tak zanedbateľné, že ani to možno nejakým spôsobom nepostrehnete. Napríklad mám kolegu, ten sa vzdeláva. Má PhD. z Akadémie Policajného zboru a aj tak nebude nič iné, len vyšetrovateľom na Národnej kriminálnej agentúre, neposunie sa nikam. Môže mať aj päť titulov za menom a tri pred menom. Na mojej súčasnej pozícii je to možno zlý príklad, ale keby sa vrátil do obdobia, keď som začal v Policajnom zbore, tak vyštudujem vysokú školu a môžem byť vyšetrovateľ. Nezáleží na tom, že akú vysokú školu vyštudujem, stačí, keď mám absolvovaný druhý stupeň. Riadiace pozície, to isté. Na to, aby som bol prezident Policajného zboru nepotrebujem mať PhD. spravené alebo dodržať inú podmienku vo vzťahu k ukončenému vzdelaniu. Nemusím mať dva tituly, nemusím mať manažérsku školu. Predchádzajúci prezident Policajného zboru bol telocvikár. Vôbec sa neposúva profesijný rozvoj, čo je vlastne limitom, pretože v určitom čase, v určitom veku prsto dosiahnete vrchol, maximum čo môžete dosiahnuť.

Odpoveď respondenta č. 3:

Človek, ktorý sa iniciatívne snaží by mal mať väčšie možnosti kariérneho rastu, lebo vlastnou snahou môže byť kvalitnejší a priniesť väčší prínos. Veľakrát je to ale aj tak, že keď niekto robí dobre, tak si ho na tom útvare chcú nechať, aby ďalej pracoval dobre. Ľudia sú rôzni a nie všetci podávajú rovnaký výkon, tak keď nadriadený by mal prísť o kvalitného pracovníka, tak radšej by prišiel možno o toho menej kvalitného. Pre oddelenie to môže byť menšia strata, ako keby odišiel ten kvalitný pracovník, čo môže mať v konečnom dôsledku negatívny vplyv. Každý nadriadený si chce zachovať kvalitu na svojom oddelení alebo útvare a nemôže si dovoliť, aby mu všetci dobrí pracovníci odišli, čo môže byť pre nich obmedzujúce. Záleží aj od vnútornej motivácie, či sa niekto snaží z dôvodov, aby postúpil alebo preto, aby bol čo najlepší v tej práci, ktorú robí.

Otázka číslo 13: Aké sú podľa vášho názoru očakávania a potreby a požiadavky príslušníkov Policajného zboru na úseku vyšetrovania v oblasti kariérneho rastu?

Odpoveď respondenta č. 1:

Čo najviac školení a odborných seminárov, mimo-rezortné školenia s prokuratúrou, samovzdelávanie samozrejme. Súčinnosť v spoločných vyšetrovacích tímoch, výmena informácií so zahraničím. Očakávať samozrejme, že keď niekto na sebe pracuje, tak motivačný charakter je samozrejme snaha o lepšie finančné ohodnotenie, najmä v prípade kariérneho rastu sa očakávajú aj lepšie finančné podmienky. Samozrejme aj materiálno-technické zabezpečenie, ktoré prácu vyšetrovateľov uľahčuje vo viacerých smeroch.

Odpoveď respondenta č. 2:

Ťažko povedať. Každý čaká, že sa niečo nové naučí a potom to bude vedieť využiť. Očakávania sú možno také, že niečo vás zaujíma, vzdelávate sa v tom a potom na základe toho dosiahnete lepšie platové ohodnotenie. Ale to je uplatniteľné viac na súkromný sektor. V rámci Policajného zboru môžete byť na jednom pracovnom mieste aj 10-15 rokov a stále robíte stále tú istú prácu.

Odpoveď respondenta č. 3:

Skúsenosti prichádzajú postupom času, lebo človek prišiel zo školy, ktorá na ho na prax nevie až tak pripraviť. Keď som prišiel do práce a dostal som prvé spisy, tak bolo to všetko nové. Musel som nad tým sedieť a až časom získavať skúsenosti, pýtať si od skúsenejších kolegov

vzory, názory, konzultovať. Niekedy nový vyšetrovatelia dostali školiť, ale teraz už zrušili tú možnosť. Ale aj v súčasnosti s kolegami máte možnosť ich požiadať o pomoc, čo supluje úlohu školiť, ktorý tiež mal svoju prácu a svoje spisy, tak nemusel mať vždy priestor a čas. Možnosť komunikovať so všetkými kolegami na oddelení môže byť efektívnejšia. Dôležité je pochopenie nadriadených voči novým vyšetrovateľom – pridelovať im jednoduchšie spisy, aby sa na nich vedeli naučiť čo potrebujú a časom pridelovať zložitejšie prípady. Aj pri vyšetrovacích úkonoch – nový vyšetrovateľ môže byť prítomný a vidieť, že ako sa realizujú a ako sa vypracovávajú z nich príslušné písomnosti. Čo sa týka rastu v rámci hodností, tak ja ako civil som mal povinný polročný dôstojnícky kurz. Potom je hodnostný rast každé 2 – 3 roky – od poručíka za 8 rokov vie byť človek majorom. Potom prichádzajú do úvahy mimoriadne povýšenia. Na funkcii vyšetrovateľa je major vrchol – podplukovníkom a plukovníkom sa môže niekto stať len v rámci mimoriadneho povýšenia. Hodnosť je len určitá pozlátka, lebo oproti napríklad vojakom – tie rozdiely medzi príplatkami – finančne sa jedná o niekoľko eur, ale určite to lepšie znie.

Otázka číslo 14: Čo by vás motivovalo dlhodobo zotrvať na vašej súčasnej pozícii?

Odpoveď respondenta č. 1:

Dobré pracovné prostredie, kolektív, dobrí kolegovia a nadriadení. To je dosť dôležité na to, aby človek chodil s radosťou do práce, vydržal aj náročnejšie obdobia a aby ho práca bavila. Lebo keď sa v práci necíti dobre, tak samozrejme, že nepodáva ani kvalitné alebo adekvátne pracovné výkony.

Odpoveď respondenta č. 2:

Finančné ohodnotenie, personálny substrát, manažment, technické zabezpečenie.

Odpoveď respondenta č. 3:

Pracovné podmienky, náplň práce, či človeku vyhovuje, či nie je práce príliš veľa – keby bol človek dlhodobo pod tlakom, tak začne premýšľať, či nepôjde robiť niečo iné, aj osobnostne – človek sa musí cítiť v práci pohodlne – že nie je nejakým spôsobom šikanovaný a podobne – musí cítiť priateľský kolektív. Dobré sú aj rôzne tímové aktivity – športové dni a podobne, kde sa ten kolektív utužuje. Aby sa práca dala robiť kvalitne a aby sa dobre pracovalo aj s kolegami.

Otázka číslo 15: Čo by vás motivovalo v snahách o postup na vyššiu pozíciu?

Odpoveď respondenta č. 1:

Odovzdať svoje dlhoročné skúsenosti v práci v Policajnom zbore ostatným kolegom. Vytvoriť vhodné pracovné podmienky, odovzdať svoje skúsenosti z praxe a pretaviť ich do bežného výkonu. V rámci možností môjho osobného kariérneho rastu som dosiahol miesto staršieho vyšetrovateľa, čo už je vlastne strop. Potom prichádza do úvahy už iba riadiaca pozícia, ku ktorej aj prislúcha príplatok za riadenie podľa toho, že aká to bude funkcia. Tieto miesta sú jedny z najlepšie ohodnotených v rámci Policajného zboru.

Odpoveď respondenta č. 2:

Finančné ohodnotenie, personálny substrát, manažment Policajného zboru, technické zabezpečenie.

Odpoveď respondenta č. 3:

Na mojej súčasnej pozícii sa už vyššie dostať nedá – jedine, že človek by chcel robiť niečo iné, ale chcel by zostať ďalej aj vo sfére svojej práce, tak možno jedine len to, že nechce priamo vyšetrovať, ale bude ďalej dohliadať na ostatných, ako vyšetrujú – čiže keď nie je možnosť sa už v rámci vyšetrovania dostať niekam inde, tak už potom len na nejakú riadiacu funkciu. Motiváciou môže byť aj odovzdávanie skúseností menej skúseným kolegom. Riadiacim pracovníkom má byť zmysel pravdepodobne v situácii, keď je človek služobne najviac skúsený, prípadne má najviac rokov praxe. Ja by som sa necítil šéfovať oveľa viac služobne starším kolegom.

Otázka číslo 16: Považujete existujúci motivačný a odmeňovací systém za objektívny? Čo by ste na ňom prípadne zmenili?

Odpoveď respondenta č. 1:

Kritériá súčasného motivačného a odmeňovacieho systému nie sú objektívne. Mohli by sa možno rozšíriť o ukazovatele, že kto mal aký počet realizácií, prípadne na koľkých realizáciách sa zúčastnil. Nejaké čiarky, ak to mám povedať bežne. Kto, a akým spôsobom prispel do štatistiky. Moje osobné skúsenosti, keď som pôsobil ako poverený príslušník Policajného zboru na skrátrenom vyšetrovaní, tak keď som bol radový policajt, tak nás tam bolo vtedy ďalších desať a keď sa rozdeľovali odmeny, tak vedúci povedal, že každý dostane odmenu v rovnakej výške. Samozrejme mal som kolegov, ktorí nebrali svoje povinnosti seriózne a často boli práceneschopní alebo na ošetrovaní člena rodiny. Potom sme ostatní museli spracovávať aj im pridelené spisy. Tak vtedy som to pociťoval nespravodlivo, že prečo by takýto druh kolegu mal dostať takú istú odmenu ako ja, alebo niekto, kto robí viac a kvalitnejšej práce.

Odpoveď respondenta č. 2:

Vždy to vyhodnocuje priamy nadriadený. Čo znamená, že je vždy prítomný určitý prvok subjektivity, ktorý nie je možné nijakým spôsobom odstrániť. To je prvá chyba – nikdy to nebude odstrániteľné. Druhá chyba je, že nie je možné objektívne vyhodnotiť niekoho prácu. Neexistuje toľko kritérií, aby bolo možné ohodnotiť prácu človeka dostatočne. Súčasný bodovací systém zohľadňujúci ako kritérium množstvo vydaných uznesení o vznesení obvinenia a množstvo ukončených vyšetrovacích spisov. Napríklad kolegovia, ktorí robia extrémizmus v rámci Národnej kriminálnej agentúry majú väčšinu prípadov v ktorých je potrebné zistiť jedného páchatel'a, keď sa zistí, vznesie sa mu obvinenie a po splnení ostatných procesných podmienok sa vec ukončuje. Sú to veci, ktoré sú možno do pol roka od začatia trestného stíhania bez problémov skončené a niekedy aj odsúdené. Títo kolegovia môžu urobiť podobných spisov do roka 20-30. Ja tu mám spisy, kde sa venujem organizovaným skupinám páchajúcim drogovú trestnú činnosť – začnem, rok sa tomu venujem a reálny výsledok stále nemusím mať. Vidím, že moje aktivity neprinášajú želané výsledky a neviem sa niekedy ani po ruku posunúť vo vyšetrovaní a ani som tú vec neukončil, ani som tam nevzniesol obvinenie a vyšetrovanie ďalej pokračuje. Je zložitá nájsť kritériá, ako objektívne ohodnotiť prácu vo svetle spomínaných súvislostí. Potom nastávajú situácie, že keď nie sú objektívne kritériá ako ohodnotiť túto prácu, tak prichádzajú na rad subjektívne kritériá, kedy prácu hodnotí nadriadený, čo môže byť postavené na vzájomných sympatiách alebo nesympatiách, prípadne na rozdielnych názoroch, čo sa môže odraziť výške odmien alebo iných príplatkov. Myšlienka ako taká je správna, že nejakým spôsobom objektívne hodnotiť príslušníkov Policajného zboru na základe systému, ktorý vyhodnotí o jednotlivcovi, či svoju prácu robí na požadovanej úrovni alebo nie. Ale ten systém treba postaviť na iných základoch.

Odpoveď respondenta č. 3:

Nechcem, aby to znelo neskromne, ale myslím si, že za túto prácu by plat vzhľadom na ekonomickú situáciu, ktorú máme a koľko peňazí zarábajú ľudia v iných sektoroch, tak nie je to zlé, ale vzhľadom na tú mieru zodpovednosti – kedy je človek v situáciách, keď sa pohybuje na hrane zákona, tak by to hodnotenie malo byť určite vyššie. Neviem povedať, že o koľko, ale ak sa to porovná s partnermi v trestných konaniach, ako napríklad s prokurátormi, tak majú diametrálne vyššie platy. Na Národnej kriminálnej agentúre pracujeme aj s prokurátormi Úradu špeciálnej prokuratúry a tam sa pohybujú platy v násobkoch našich platov. Práca vyšetrovateľ'a je psychicky náročná, vyžaduje veľa samo vzdelávania a vyšetrovateľ nesie zodpovednosť za priebeh celého prípravného konania, aj keď je prokurátor dozor, tak napriek tomu, ak sa kedykoľvek niečo pokazí, tak za to môže vyšetrovateľ. Vyšetrovateľ na každej písomnosti uverejňuje svoje meno, s ktorým ide na trh, tak určite tam rezervy vo výške ohodnotenia sú.

Otázka číslo 17: Aké pozitíva, prípadne negatíva vidíte v potenciálnom kariérnom raste na horizontálnej aj vertikálnej línii?

Odpoveď respondenta č. 1:

Tak pozitíva by som videl v tom, že som mal možnosť pôsobiť aj na riadiacej pozícii v roku 2003, takže skúsenosti s vertikálnym aj horizontálnym kariérnym rastom mám.

Odpoveď respondenta č. 2:

Pozitíva sú finančné ohodnotenie, lebo s tým to jednoznačne súvisí, keď príslušník Policajného zboru rastie horizontálne a pracovná náplň. Negatíva môžu byť, že sa rozhodli pre niekoho iného, že vybrali niekoho iného, nie vás. Čo sa týka horizontálnej línii, tak znova finančné ohodnotenie. Každá práca je aj o tom, že chodíte do zamestnania kvôli peniazom, ktoré za to dostávate. A potenciálne negatíva - zmenili ste sa z pozície človeka, kde ste boli podriadený na človeka, ktorý riadi. Pre tento druh riadenia musí mať človek určité predpoklady – napríklad niekto môže byť skvelý vyšetrovateľ, vie robiť s ľuďmi, odhadnúť ľudí, robiť výsluchy a podobne. Ale nevie napríklad komunikovať so svojimi podriadenými. A tam môžu nastať obrovské problémy. Takže to sú tiež negatíva, ktoré je zložité odstrániť.

Odpoveď respondenta č. 3:

Pozitíva – je ich ťažko vyhodnotiť, lebo nikdy som na riadiacej funkcii nebol – z časti by to bol krok do neznáma. Človek môže mať predstavu, keď pozná vedúcich, tak môže niekedy vidieť, že čo robia, ale nemôže vedieť všetko. Negatíva – ako sme sa bavili – prípadná možná dočasnosť funkcie, ak by sa zmenili pomery. Motivačné – keby sa človek dostal do fázy, že by chcel robiť niečo iné, tak to by ho mohlo motivovať sa stať riadiacim pracovníkom, aj vyššie finančné ohodnotenie a aj ak by človek cítil, že má skúsenosti a môže ich nejak odovzdať ďalej.

Otázka číslo 18: Ako vnímate možnosti alebo dostupnosť splnenia kritérií nevyhnutných pre kariérny rast?

Odpoveď respondenta č. 1:

Napríklad zákon č. 55/2017 Z. z. o štátnej službe v ustanovení § 165 ods. 6 podľa ktorého policajt môže požiadať, nadriadeného o podpísanie študijného voľna pre získanie vzdelania. Týmto spôsobom môže dostať zo strany zamestnávateľa voľno na dosiahnutie prvého alebo druhého stupňa vysokoškolského vzdelania. Keď chce ísť príslušník Policajného zboru pôsobiť na nejaký špecializovaných útvar. Negatíva súvisia s nedostatkom policajtov v Policajnom zbore, kvôli čomu nie je každému umožnené študovať napríklad externé štúdium na Akadémii Policajného zboru, aj keď sú úspešní v prijímacom konaní, tak nie každému to nadriadení podpíšu, lebo je podstav. Väčšinou v rámci oddelenia maximálne dvom ľuďom.

Odpoveď respondenta č. 2:

Policajný zbor podľa môjho názoru poskytuje dostatočnú podporu. Je možné navštevovať rezortnú Vysokú školu. V prípade, že vás nadriadený na vysokú školu, nevyšle, môžete ísť študovať akúkoľvek inú vysokú školu vo voľnom čase. S dôstojníckou školou môže byť problém, že vás nevyšlú na dôstojnícku školu, ktorú reálne potrebujete. Vedúci vás nemusí vyslať, ak nemá dostatok ľudí, teda by ste na oddelení chýbal 2-3 mesiace a podobne.

Odpoveď respondenta č. 3:

Iniciatíva bola z mojej strany, viac menej to boli dva kroky – prvým bol vstup do Policajného zboru – ten bol spojený rovno s postom vyšetrovateľa a potom bol postup z okresného oddelenia na Národnú kriminálnu agentúru – to bola tiež moja iniciatíva a možnosti splniť podmienky – nebol to nejaký závažný problém. Možno pre niekoho je – napríklad absolvovať detektor alebo podobne, ale pre mňa to problém nebol a dalo sa to dosiahnuť a keďže mali aj voľné miesto, tak tým pádom to vyšlo. Neboli tam nejaké extra nároky. Jasné, že o človeku si zisťovali, že ako robí a čo robí – kvalitu jeho práce, potom bolo treba splniť len formálne veci – detektor, psychotesty a vstupný pohovor – či sa človek zapáči, ako vplýva na budúcich nadriadených.

Otázka číslo 19: Myslíte si, že tieto kritéria aj majú priamy vplyv na kariérny rast?

Odpoveď respondenta č. 1:

Na intranete bola sekcia výber a výberové konania, ktorá je už zrušená. Keď sa niekto uchádzal či na obyčajnú pozíciu alebo na riadiacu pozíciu, tak sa musel prihlásiť do výberového konania. Tento spôsob bol objektívnejší, ako teraz, keď si vyberajú iní riadiaci pracovníci. Pri obsadzovaní radových pozícií v tomto postupe nevidím nejaké prekážky, ale keď sú vyberaní riadiaci pracovníci, tak teraz sa príde za konkrétnym človekom, že ty budeš funkcionár a hotovo, vybavené. Žiadne výberové konania. Lepšie to bolo predtým, keď boli výberové konania a keď uchádzač musel mať nejakú koncepciu riadenia útvaru alebo pracoviska, na ktorom mal pôsobiť. Bolo to objektívnejšie, mať na výber a mať možnosť posúdiť, že kto je najlepší.

Odpoveď respondenta č. 2:

Určite áno. Spravíte si vysokú školu a môžete sa posunúť ďalej. Nespravíte a nemôžete sa posunúť. To je jednoznačné a sú na to naviazané aj platové podmienky. Nemáte vysokú školu, môžete byť maximálne na štvrtej platovej triede. Máte vysokú školu, môžete byť na vyššej.

Odpoveď respondenta č. 3:

Vždycky je to na nadriadenom, koho si vyberie z uchádzačov na to, ktoré miesto. Čo sa týka splnenia predpokladov, tak ja si nemyslím, že to je garanciou toho, že človek miesto dostane – stále je to nakoniec na rozhodnutí vedúceho oddelenia, útvaru a podobne. Môže byť aj jeden uchádzač a aj tak si ho nemusia vybrať. Aj ten jediný uchádzač nemusí mať napríklad vhodné známosti v osobnom živote a podobne.

Otázka číslo 20: Aké mechanizmy hodnotenia ovplyvňujú potenciálny vertikálny kariérny rast?

Odpoveď respondenta č. 1:

Keď sa záujemca chce uchádzať, tak mal by mať čo najmenej trestov. Je možné pozrieť evidenčnú kartu policajta, a tam je všetko - jeho odmeny a aj tresty. Nadriadení v rámci výberového konania majú možnosť skontrolovať každého záujemcu, aké tresty mal uložené v minulosti. To však neznamená, že niekto kto aj má tresty, že by nebol kvalitný. Môže byť stále lepší ako ten, čo tresty nemal. Lebo kto robí, robí aj chyby. Takže malo by sa to objektívnejšie vyhodnocovať. Mať záujem spoznať záujemcov a urobiť si širší prieskum u ich kolegov alebo na pracovisku, kde pôsobili. Lebo ak mal niekto trest napríklad, že nestíhal spisy alebo neukončil trestné stíhanie v lehote, tak z takýchto dôvodov nevidím prekážku v snahách o prejavenie záujmu o zastávanie riadiacej funkcie.

Odpoveď respondenta č. 2:

Neviem, či sa pri výbere prihliada až tak na služobné hodnotenie. Môže nastať problém, ak sa chcete posunúť na vyššiu pozíciu – nadriadený nemusí mať záujem vás pustiť, ak ste nedostatočne plnili svoje aktuálne pracovné povinnosti. Ale zväčša sa vyberajú ľudia, ktorí idú na vyššie pozície na základe iných kritérií. Nie tých, ako ste boli služobne hodnotení. Dôležitými sú znalosti záujemcu, či ho niekto odporučí, či sa na tú prácu hodí, či sa hodí do kolektívu a podobne. V mnohých prípadoch sa záujemca pozná s nadriadeným, berie ho na základe toho, že je jeho kamarát, známy, pracoval s ním niekedy a tak ďalej. To nie sú nejaké všeobecné kritériá, ale skôr subjektívne kritériá, ktoré si nadriadený zvolí, aby si vybral človeka, s ktorým chce pracovať. Vysoko postavení riadiaci pracovníci Policajného zboru sú vyberaní na základe podobných kritérií. Napríklad minulý riaditeľ Národnej kriminálnej agentúry tiež nebol hodnotený zle ako vyšetrovatelia, ale tiež boli vybraní na pozíciu riaditeľa kvôli tomu, že sa poznali a boli kamaráti s vtedajšími prezidentami Policajného zboru. Čiže v tých prípadoch nešlo o objektívne kritériá, pretože niekto nemôže povedať, že by niektorý z predchádzajúcich riaditeľov Národnej kriminálnej agentúry bol desať rokov úspešný manažér v Policajnom zbore, lebo nebol nikdy manažér. Takže skôr tá subjektivita v postupe.

Odpoveď respondenta č. 3:

Boli hodnotenia, aj v minulosti – neviem, či sa už aj nezrušili, lebo teraz dlhšie nebolo žiadne. Hodnotenia sa robili dvakrát do roka. Niektoré útvary, neviem, či všetky, zisťujú u kolegov a nadriadených informácie o kandidátovi, že aký je a podobne. Potenciálny vertikálny rast by mohlo ovplyvniť hodnotenie kvality práce. V minulosti sa hodnotili veci zvláštne – napríklad, že kto mal koľko vydaných uznesení o vznesení obvinenia a podobne. Bolo to veľmi individuálne. Niektorí majú viac jednoduchých prípadov, v ktorých vie postupovať rýchlo a niektorí môžu mať veľkú kauzu s množstvom dôkazového materiálu a kvôli tomu za to hodnotené časové obdobie nemusí dosiahnuť žiaden výsledok, napriek tomu, že tiež pracuje každý deň. Určite by bolo vhodné nastaviť iné kritériá hodnotenia - vyhodnotiť, že aké má spisy a potom hodnotiť.

Záver

*„Kariéra, ako trendy rozvoja modernej spoločnosti naznačujú, sa stáva prirodzenou, až žiaducou súčasťou životnej cesty človeka.“*³⁶ Tieto a mnohé ďalšie dôvody nás priviedli ku potrebe preskúmania aktuálneho stavu v oblasti motivácie vyšetrovateľa v kariérnom raste. Pre dosiahnutie stanovených cieľov vedecko-výskumnej úlohy v rámci ktorej je tento príspevok publikovaný je potrebné prezentovať najdôležitejšie závery, ktoré boli zistené realizovaným výskumom. Na predmetom výskume sa zúčastnili traja respondenti služobne zaradení ako vyšetrovatelia. Každý z respondentov je príslušníkom Policajného zboru dlhšie ako desať rokov, počas ktorých si prešli celou štruktúrou vyšetrovania – od práce poverených príslušníkov Policajného zboru, až po pôsobenie v rámci najvyšších špecializovaných zložiek, vrátane skúsenosťami s riadiacimi funkciami v Policajnom zbore. Všetci respondenti sú spokojní s výberom svojej kariéry a považujú aktivity svojho služobného zaradenia za užitočné pre seba, aj pre ostatných. Súčasný model kariérneho rastu a profesijného rozvoja zodpovedá potrebám, požiadavkám a očakávaniam väčšiny respondentov s výhradami k procesu obsadzovania voľných miest v Policajnom zbore v situáciách, ktoré súvisia s podstavom. Vo vzťahu ku motivačným faktorom vplyvujúcim na možnosti kariérneho rastu respondenti považujú za kľúčové finančné ohodnotenie, osobnú motiváciu a pracovné prostredie. Za naopak demotivačné respondenti považujú prípady, kedy dochádza k zamietaniu žiadostí o kariérny postup a dočasnú riadiacich funkcií. Respondenti sa taktiež vyjadrovali aj k ich očakávaniam, potrebám a požiadavkám v oblasti kariérneho rastu, kde sa zhodli na potrebe zabezpečovania efektívneho vzdelávania zo strany zamestnávateľa. Vo vzťahu ku ostatným zisteniam realizovaného výskumu sa môžete dozvedieť informácie z obsahu riadeného rozhovoru.

Zoznam bibliografických odkazov

- ČENTÉŠ, J. a kol. Trestný poriadok I. Veľký komentár. Bratislava: C.H. Beck, 2021. s. 1232 ISBN 978-80-89603-88-6
- HULLOVÁ, M. - FEDÁKOVÁ, P. Kariérny model profesijného rozvoja príslušníka služby kriminálnej polície. In Policajná teória a prax. ISSN 1335-1370, 2021, roč. 29, č. 3. s. 3-24
- Nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 53/2021 o zásadách kariérneho postupu v Policajnom zbore v platnom znení
- VIKTORYOVÁ, J. a kol. Vyšetrovanie. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2015. s. 687 ISBN 978-80-8054-643-4
- Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 55/2017 Z. z. o štátnej službe v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov

³⁶ HULLOVÁ, M. - FEDÁKOVÁ, P. Kariérny model profesijného rozvoja príslušníka služby kriminálnej polície. In Policajná teória a prax. 2021, roč. 29, č. 3. s. 4

Kontaktné údaje

JUDr. Juraj Drugda, PhD.

Katedra vyšetrovania

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Sklabinská č. 1

835 17 Bratislava

Slovenská republika

e-mail: juraj.drugda@minv.sk

JUDr. Jaroslav Blatnický, PhD.

Katedra vyšetrovania

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Sklabinská č. 1

835 17 Bratislava

Slovenská republika

e-mail: jaroslav.blatnický@minv.sk

Ing. Ladislav Šimon, PhD.

Katedra vyšetrovania

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Sklabinská č. 1

835 17 Bratislava

Slovenská republika

e-mail: ladislav.simon2@minv.sk

ETICKÝ ASPEKT PROCESNEJ SAMOSTATNOSTI POVERENÉHO PRÍSLUŠNÍKA POLICAJNÉHO ZBORU

ETHICAL ASPECT OF THE PROCEDURAL AUTONOMY OF THE AUTHORIZED OFFICER OF THE POLICE FORCE

Štefan Dubeň

Anotácia: Predmetný vedecký článok je písaný ako súčasť vedecko-výskumnej úlohy č. 130 Meteňko Jozef, „Metódy výskumu a vývoja policajných činností“. Príspevok pozostáva zo základnej charakteristiky osobnosti povereného príslušníka Policajného zboru, jednak z pohľadu etiky a jednak z pohľadu procesnej samostatnosti. Činnosť poverených príslušníkov Policajného zboru (ďalej len „PZ“) v prípravnom konaní predstavuje veľmi neodmysliteľnú a zákonom erudovanú činnosť, ktorá pozostáva zo systematického usporiadania činnosti, ktoré podliehajú konsolidovanému dozoru prokurátora. Jednotlivé činnosti poverených príslušníkov sú zahrnuté v procese realizácie skráteného vyšetrovania, ktoré spadá do pôsobnosti obvodných oddelení PZ.

KLúčové slová: procesná samostatnosť, etický aspekt, poverený príslušník

Annotation: The subject scientific article is written as part of scientific research task no. 130 Meteňko Jozef, "Methods of research and development of police activities". The contribution consists of the basic characteristics of the personality of the authorized member of the Police Force, both from the point of view of ethics and, on the one hand, from the point of view of procedural autonomy. The activity of authorized members of the Police Force (hereinafter referred to as "PZ") in preliminary proceedings is a very inherent and legally erudite activity, which consists of a systematic arrangement of activities that are subject to the consolidated supervision of the prosecutor. The individual activities of authorized officers are included in the process of conducting an abbreviated investigation, which falls under the jurisdiction of the district departments of the Criminal Investigation Department.

Keywords: procedural independence, ethical aspect, authorized officer

Úvod

Súčasná situácia nám čoraz viac utvára potrebu zavedenia plnohodnotných a efektívnych opatrení, ktoré sú svojím charakterom a pôsobením zamerané na boj proti páchaniu rôznorodých druhov trestnej činnosti. Dôležitú úlohu v predmetnej činnosti zohrávajú polícia, prokuratúra a sudy. Každý štát môže mať vlastný právny rámec a štruktúry, ktoré zabezpečujú ochranu pred protispoločenskou a trestnou činnosťou. Tieto subjekty vzájomne spolupracujú s cieľom dosiahnuť spravodlivý a efektívne fungujúci systém trestného stíhania a následného trestania páchatel'ov trestných činov.

Svoju pozornosť budeme zameriavať práve na jeden zo spomínaných subjektov, ktorý sa aktívne podieľa na úlohách v boji proti trestnej činnosti, ktorým je PZ. Práve PZ vykonáva všetky úkony a opatrenia v súlade a zmysle zákona o PZ, Trestného zákona a v neposlednom rade Trestného poriadku, pričom všetky činnosti ktoré vykonáva zameriava na elimináciu či vyšetrovanie už vzniknutých policajne-relevantných udalostí. Zákon o PZ v § 2 ods.1 písm. d) uvádza, že PZ vykonáva vyšetrovanie o trestných činoch a skrátené vyšetrovanie o trestných činoch.³⁷ Spomínané činnosti vykonávajú jednotlivé služby, avšak ten najdôležitejší prvok, ktorý plní tieto úlohy sú tzv. obvodné oddelenia PZ, ktoré prostredníctvom poverených príslušníkov PZ dokumentujú a objasňujú jednotlivé udalosti trestno-právneho charakteru.³⁸

Pre úspešné vykonanie jednotlivých úkonov sa nesmie zabúdať na osobnostné črty, schopnosti, vlastnosti a znalosti, ktorými poverení príslušníci disponujú.

³⁷ Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore

³⁸ LÖFFLER, B., PEŤOVSKÝ, M., *Vedecká štúdia - Vybrané aspekty trestno-procesnej pôsobnosti obvodných oddelení PZ v procese realizácie skráteného vyšetrovania na mieste vzniku policajne relevantnej udalosti.*

Výkon práce poverených príslušníkov predstavuje veľmi náročnú zákonom erudovanú činnosť pričom si vyžaduje rôznorodé znalosti z oblasti trestného práva, správneho práva, rodinného práva, občianskeho práva a množstva ďalších odvetví ktorých sa môžu objasňované udalosti priamo dotýkať. V prípade ak existuje súhrn všetkých už spomínaných schopností a znalostí u danej osoby, ktorá vedie skrátené vyšetrovanie je možnosť predpokladať že poverený príslušník dovedie prácu ktorú vykonáva do úspešného zvládnutia a počas celého priebehu ju povedie na profesionálnej úrovni. Pre dosiahnutie takejto úrovne je potrebné vymedzenie procesného postavenia povereného príslušníka PZ ktorý sa riadi koncepciou jednotlivých práv a povinností upravených v Trestnom poriadku a taktiež v ďalších právnych predpisoch.

Pri vymedzovaní procesnej samostatnosti samozrejme zohráva dôležitú úlohu samotný vzťah nadriadenosti a podriadenosti, ktorý vychádza zo služobného pomeru príslušníkov PZ. V neposlednom je potrebné zdôrazniť činnosť prokurátora, ktorý svojím postavením vykonáva samotný dozor nad činnosťou poverených príslušníkov pred začatím trestného stíhania.

Dozor je potrebné chápať ako jednak nariadenie a na strane druhej prikazovaciu činnosť prokurátora voči poverenému príslušníkovi a to v konkrétnej veci o ktorej rozhoduje.

Samotný prokurátorský dozor je činnosť, ktorú vykonávajú prokurátori v rámci trestného konania. Ide o dohľad a kontrolu nad zákonnosťou a spravodlivosťou prebiehajúceho trestného konania. Prokurátori majú za úlohu zistiť, aby priebeh a výsledok trestného konania bol v súlade so zákonom a aby boli dodržané práva obvinených a práva obetí trestných činov. Je dôležité však poznamenať, že prokurátorský dozor a jeho pravidlá sa môžu v jednotlivých štátoch a právnych systémoch líšiť od toho nášho.

Procesná samostatnosť povereného príslušníka PZ

Procesná samostatnosť povereného príslušníka PZ sa týka jeho nezávislosti pri vykonávaní práce v trestnom konaní. Tento princíp zabezpečuje, že príslušník PZ má povinnosť konať v súlade s platnými právnymi predpismi a riadiť sa zásadami právneho štátu. Jeho rozhodnutia a konanie by nemali byť ovplyvnené vnútornými alebo vonkajšími tlakmi, aby zachoval objektivitu a zabezpečil spravodlivosť.

Procesná samostatnosť povereného príslušníka PZ je nevyhnutná pre zachovanie dôveryhodnosti a integrity trestného konania. Je dôležité, aby príslušník PZ nebol ovládaný politickými alebo inými záujmami a aby jeho rozhodnutia boli založené na zákone a dôkazoch. Tým sa zabezpečuje spravodlivý priebeh trestného konania a zamedzuje zneužitiu moci.

Je dôležité poznamenať, že konkrétne právne predpisy týkajúce sa procesnej samostatnosti poverených príslušníkov PZ môžu byť stanovené v zákone alebo iných nariadeniach platných v danom štáte. Pri neustálom náraste páchania trestnej činnosti sa nám vytvára potreba realizácie a vytvorenia ideálnych podmienok pre zabezpečovanie výkonu činností povereného príslušníka a to hlavne z pohľadu procesnej samostatnosti. V súčasnosti nám zákon č. 301./2005 Z. z. Trestný poriadok, upravuje činnosť povereného príslušníka PZ v ustanovení § 202 ods. 2, v ktorom je expresis verbis uvedené, že poverený príslušník PZ vykonáva skrátené vyšetrovanie o prečinoch, pre ktoré zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje tri roky.³⁹

V podmienkach Slovenskej republiky v rámci Policajného zboru je povereným príslušníkom PZ policajt, ktorý je ustanovený do funkcie ako referent špecialista, a v prípade ak je počet poverených príslušníkov vyšší ako 14 ide o funkciu starší referent špecialista – poverený policajt, ktorý má v popise služobnej činnosti určenú náplň činnosti skrátené vyšetrovanie alebo príslušník Policajného zboru, ktorý je písomným rozkazom nadriadeného

³⁹ Zákon č. 301./2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov, § 202 ods.2

s ustanovovacou pôsobnosťou poverený vykonávaním služobných činností v skrátenej vyšetrovanej.

Poverený príslušník vykonáva všetky úkony v skrátenej vyšetrovanej samostatne, pričom svoju činnosť organizuje a vykonáva v súlade so zákonom a zodpovedá za ich včasnú vykonanosť.⁴⁰ Počas skrátenej vyšetrovanej vo veciach, ktoré vyšetroje, má oprávnenie od služieb Policajného zboru vyžadovať zabezpečenie úkonov a opatrení nevyhnutných pre riadne objasnenie vecí, ktoré vzhľadom na ich povahu nemôže vykonať sám. Jednotlivá úroveň prípravy, ako aj vzdelania povereného príslušníka má dôležitý vplyv na úspešnosť, kvalitu a výslednosť práce skrátenej vyšetrovanej. Z tohto vyplýva aj určitá dôležitosť a nevyhnutnosť aby sa poverený príslušník Policajného zboru neustále vzdelával, zdokonaľoval a zvyšoval svoju kvalifikáciu v danej problematike a oblasti.⁴¹

Morálne a etické predpoklady povereného príslušníka PZ

Pre samostatné, zákonné a správne vykonanie jednotlivých činností skrátenej vyšetrovanej je nesmierne dôležité, aby poverení príslušníci Policajného zboru disponovali určitými etickými a morálnymi predpokladmi a aspektami. Procesná samostatnosť je ovplyvňovaná správaním a schopnosťami ktorými disponuje každý jeden poverený príslušník.

Príslušníci polície svojou cieľavedomou, aktívnou, nekompromisnou a systematickou činnosťou na úseku boja s protispoločenskou činnosťou sú povinní presvedčiť občanov o svojej akcieschopnosti a tým získať ich dôveru. Dôveru občanov v políciu je potrebné založiť aj na etickom kódexe polície, ktorý je deklaratórne uvedený v Rezolúcii Rady Európy č. 690/1979 pod názvom Deklarácia o polícii.⁴²

Deklarácia o polícii, prijatá Rezolúciou Rady Európy sa rámcovo pokúsila sformulovať etické povinnosti policajtov v demokratickej časti Európy. Rada Európy odporúčala vládám jednotlivých európskych štátov, aby ich zákonodarstvo z týchto odporúčaní vychádzalo, aby boli zvýraznené a zdôraznené etické povinnosti policajtov a polície ako verejnej služby ochrany zákona a poriadku a aby pravidlá etickej a právnej povahy zahrňovali a chránili ľudské a občianske práva a slobody.

Jednotlivé etické povinnosti podľa Rezolúcie Rady Európy sú nasledovné:

- každý policajt je povinný plniť úlohy, ktoré mu ukladá zákon, pričom chráni svojich spoluobčanov pred násilím a iným nezákonným správaním,
- každý policajt musí byť bezúhonný, nepodplatiteľný a musí vykonávať svoju prácu dôstojne, hlavne nesmie podľahnúť korupcii,
- popravky, mučenie a ďalšie formy neľudského či ponižujúceho konania sú policajtom za všetkých okolností zakázané,
- policajt musí plniť rozkazy, ktoré sú v súlade so zákonom, neuposlúchne však rozkaz, o ktorom vie že je v rozpore so zákonom,
- policajt musí odoprieť plnenie rozkazov, ktoré sú v rozpore so zákonom, pokiaľ by porušenie zákona malo vážne či nenapraviteľné dôsledky, musí policajt v rámci svojich možností urobiť také opatrenia, aby k tým dôsledkom nedošlo,
- policajta nie je možné potrestať za to, že odmietol splniť rozkaz, ktorý je v rozpore so zákonom,
- policajt musí odmietnuť vykonanie úkonu obmedzujúceho osobnú slobodu občanov pre jeho rasu, politické či náboženské presvedčenie.⁴³

⁴⁰ Zákon č. 301/2005 Z. z. *Trestný poriadok v znení neskorších predpisov*, § 201 ods.3

⁴¹ VIKTORYOVÁ, J. – STRAUS, J. et. al. *Vyšetrovanie*. 3. Vyd. Bratislava: Akadémia PZ, 2015. s. 30-31

⁴² Rezolúcia Rady Európy č. 690/1979. Deklarácia o polícii.

⁴³ Rezolúcia Rady Európy č. 690/1979. Deklarácia o polícii.

Pre zabezpečenie efektívneho výkonu plnenia jednotlivých úloh prostredníctvom procesnej samostatnosti poverených príslušníkov PZ bolo vytvorené Nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky o etickom kódexe príslušníka Policajného zboru, ktorý predstavuje súbor morálnych princípov, hodnôt, požiadaviek a noriem integrity, vyjadruje základné zásady etického správania a profesijnej zodpovednosti, ktorými sa policajt riadi pri vykonávaní služobnej činnosti.⁴⁴ Predmetné nariadenie nahradilo a zároveň zrušilo nariadenie ministra vnútra Slovenskej republiky č. 3/2002 o etickom kódexe príslušníka Policajného zboru v znení nariadenia ministra vnútra Slovenskej republiky č. 6/2003, nariadenia ministra vnútra Slovenskej republiky č. 40/2004 a nariadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 148/2020.

Policajtom pri výkone povolania nepostačujú len odborné vedomosti a schopnosti. Musí mať osvojené aj ostatné vlastnosti akými sú svedomitosť, dôslednosť, sebaovládanie, samostatnosť, cieľavedomosť, sebadisciplína a trpezlivosť. Každý policajt musí ovládať základy etiky policajnej práce, pretože to koniec koncov potrebuje pre rýchle a zákonné odhaľovanie trestnej činnosti a zisťovania jej páchatel'ov. Etika policajnej práce pozostáva z troch základných oblastí.

Medzi tieto oblasti zaraďujeme:

- rozmer zákonnosti,
- rozmer trestno- právny
- rozmer etický.⁴⁵

Rozmer zákonnosti

Rozmer zákonnosti je všeobecný termín, ktorým sa označuje zásada, že v spoločnosti a v právnom systéme by mali byť všetky činnosti a rozhodnutia vykonávané v súlade s platnými zákonmi a predpismi. To znamená, že všetko čo štát, štátne orgány a jednotlivci vykonávajú musí byť v súlade so zákonom.

Rozmer zákonnosti má niekoľko dôležitých aspektov:

Zásada zákonnosti: Uvedená zásada zdôrazňuje skutočnosť, že nikto nie je nad zákonom a všetci sú povinní ho dodržiavať. Zákonnosť zahŕňa všetky právne predpisy vrátane ústavy zákonov a nariadení.

Rozsudok zákonnosti: Orgány štátnej moci, ako napríklad súdy musia rozhodovať v miere, rozsahu a spôsobom ktorý ustanovuje zákon.

Ochrana práv jednotlivca: Rozmer zákonnosti taktiež zahŕňa ochranu práv a slobôd jednotlivcov pred zneužitím moci štátu a jeho zástupcov.

Rozmer zákonnosti je základným kameňom právneho štátu a demokratického systému, ktorý ma zaistiť, že moc štátu je obmedzená a regulovaná zákonom, a že občania majú právnu istotu.

Rozmer trestno- právny

Poverení príslušníci sú pri realizácii svojich právomocí viazaní uplatňovaním zásadami dokazovania a náležitého zistenia skutkového stavu veci bez dôvodných pochybností prostredníctvom ďalšej zásady voľného hodnotenia dôkazov.⁴⁶

Rozmer etický

Etický rozmer sa vzťahuje na morálne aspekty a hodnoty spojené s konaním, rozhodnutiami a správaním ľudí. Sú to otázky o tom, čo je správne a čo nie, čo je morálne prijateľné a čo je neprijateľné. Etický rozmer možno aplikovať na rôzne aspekty ľudského života, vrátane profesionálneho správania, vedeckého výskumu, právneho systému, politiky a mnohých ďalších oblastí.

⁴⁴ Nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky o etickom kódexe príslušníka Policajného zboru

⁴⁵ VIKTORYOVÁ, J. – STRAUS, J. et. al. *Vyšetrovanie*. 3. Vyd. Bratislava: Akadémia PZ, 2015. s. 31

⁴⁶ VIKTORYOVÁ, J. ., 2009, *Základy vyšetrovania*, s. 140

Medzi kľúčové prvky etického rozmeru patria:

1. Hodnoty a princípy: Etický rozmer je založený na určitých hodnotách a princípoch, akými sú spravodlivosť, dobro, ľudská dôstojnosť, sloboda a iné. Tento etický rámec môže slúžiť ako návod na hodnotenie, či je určité konanie etické.

2. Morálne dilemy: V mnohých situáciách môžu vzniknúť morálne dilemy, keď sa ľudia musia rozhodnúť medzi dvoma alebo viacerými eticky náročnými možnosťami. Etický rozmer pomáha ľuďom zvážiť tieto dilemy a rozhodnúť sa na základe morálnych hodnôt.

3. Etický kódex: Niektoré profesie a organizácie majú svoje vlastné etické kódexy, ktoré stanovujú pravidlá a štandardy pre členov na zabezpečenie etického správania vo svojom odbore.

4. Posúdenie vplyvu: Etický rozmer môže zahŕňať posúdenie vplyvu rozhodnutí na ľudí a spoločnosť a zváženie, či sú tieto vplyvy v súlade s etickými hodnotami.

Etický rozmer je dôležitý, pretože pomáha zabezpečiť spravodlivosť, dôveryhodnosť a slušné správanie v rôznych oblastiach ľudskej činnosti. Profesionálna etika, etické rozhodovanie a dohľad nad etickým správaním sú dôležité pre budovanie spoločnosti založenej na hodnotách a morálnych princípoch.

Všetky osobnostné, charakterové a vzdelanostné predpoklady tvoria iba zlomok dôležitých prvkov, ktoré zohrávajú dôležitú úlohu pri presadzovaní procesnej samostatnosti poverených príslušníkov PZ.

Etický kódex reguluje správanie a činnosť policajta. Je súborom pravidiel a zásad, ktorých dodržiavanie sa prejavuje aj vo forme integrity policajta respektíve celého policajného zboru. Ide o morálnu normu, teda zásady, ktoré by mal poznať každý policajt. Súčasťou etického kódexu je tzv. 9 článkov ktoré v sebe zahŕňajú jednotlivé body participujúce na procesnú samostatnosť.

Etický kódex zvyrazňuje základné zásady etického správania a profesijnej zodpovednosti.

Medzi tieto zásady etický kódex zahŕňa:

- Legalita a profesionálnosť
- Neutrannosť
- Mlčanlivosť
- Profesionálna zodpovednosť a služobná disciplína
- Dôveryhodnosť
- Integrita a konflikt záujmov ⁴⁷

Etický kódex hlavne zdôrazňuje, že príslušníci PZ sú povinný počas výkonu služby a taktiež mimo služby konať v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, všeobecné záväznými právnymi predpismi a taktiež internými predpismi a nariadeniami Ministra vnútra a Prezidenta Policajného zboru a Európskym kódexom etiky pričom musia rešpektovať základné ľudské práva a slobody dotknutých občanov. Policajt je povinný vykonávať služobné činnosť bez ohľadu na národné, národnostné, náboženské, rasové, etnické, triedne, rodové, sexuálne, vekové, sociálne, politické a ekonomické odlišnosti. ⁴⁸

Etický kódex je primerane krátky a odborníci tvrdia, že je to dobré, pretože je ľahšie zapamätateľný a všeobecne prijateľný. Cieľom kódexu je aby ho každý policajt poznal, chápal, prijal, stotožňoval sa s ním a dodržiaval pri výkone svojho povolania. Pre dosiahnutie uvedeného cieľa je potrebná osвета v oblasti etiky v radoch policajného zboru, ale aj v spoločnosti. Policajti si musia uvedomovať svoju morálnu zodpovednosť, ktorá im vyplýva z ich postavenia v spoločnosti. Postavenie polície je uznanie a jej prestíž sú určované

⁴⁷ Nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky o etickom kódexe príslušníka Policajného zboru.

⁴⁸ Oficiálna stránka Ministerstva vnútra Slovenskej republiky [online].[cit.11. septembra 2023]. Dostupné na internete:< file:///C:/Users/Loffler/Downloads/eticky-kodex-nmv41-2022.pdf>

predstavou, ktorú si vytvorí o polícii spoločnosť. Tieto predstavy a postoje spoločnosti sú ukazovateľom akú vážnosť má PZ, čo tiež ovplyvňuje vzájomnú spoluprácu. Spoločnosť od jednotlivých policajtov očakáva aktivitu na zabezpečenie svojej bezpečnosti, práv a slobôd. Pri danom zabezpečení očakáva aj slušné správanie sa. Z toho vyplýva nárok na policajta, aby bol profesionálne pripravený a tiež aby sa pri kontakte s občanom vedel slušne správať.⁴⁹

Ďalšou dôležitou vlastnosťou, ktorou by mal poverený príslušník disponovať pri presadzovaní procesnej samostatnosti je principiálnosť. Práve principiálnosť v sebe zahŕňa prítomnosť pevného presvedčenia a aktívnu snahu o jeho realizáciu. Poverený príslušník sa pri vykonávaní svojich praktických činností prostredníctvom procesnej samostatnosti často stretáva s prípadmi, kedy je na jeho osobu kladený a vyvíjaný nátlak za účelom jeho ovplyvnenia pri riešení konkrétnych prípadov alebo situácií. Takýmto prípadom je schopný odolať len poverený príslušník, ktorý sa svedomito, zodpovedne a principiálne stavia k plneniu svojich povinností a taktiež prijímať zákonné a správne rozhodnutia predmetnej veci. Pre dosiahnutie správneho, rýchleho a zákonného rozhodnutia povereného príslušníka je potrebné aby policajt v sebe zahŕňal aj ďalšie vlastnosti, ktorými by mali disponovať všetci poverení príslušníci.⁵⁰

Výkon jednotne koncipovanej etiky vyšetrovateľskej práce zameriavajúc sa na uplatňovanie procesnej samostatnosti je samozrejme jedným z neodmysliteľných druhov tzv. profesijnej etiky prostredníctvom ktorej dochádza k vykonávaniu jednotlivých činností.

Medzi tieto princípy sa zaraďujú:

Kompetentnosť: poverení príslušníci Policajného zboru sú v priebehu vyšetrovania povinní vykonávať len tie činnosti na ktoré majú oprávnenie a taktiež musia neustále sledovať zmeny v legislatívnej úprave. Od poverených príslušníkov sa taktiež očakáva aby boli na požadovanej vzdelanostnej úrovni. Je veľmi potrebné aby vedeli primerane a účinne rozhodovať v predmetnej veci a aby dokázali nahromadiť potrebné množstvo dôkazov pre náležité a správne zistenie skutkového stavu veci.

Pre dosiahnutie profesionálnej samostatnej úrovne poverených príslušníkov je taktiež potrebné aby:

- disponovali adekvátnymi schopnosťami prostredníctvom ktorých budú schopný presadzovať aktuálne zákony, morálne, etické princípy a zásady, ktoré je potrebné v zvrchovanej, demokratickej a právnej spoločnosti dodržiavať,
- pri riešení aktuálnych prípadoch sa poverení príslušníci správali adekvátne a v súlade so svojím postavením a funkciou,
- vedeli správne a zákonne kvalifikovať objasňovanú a vyšetrovanú udalosť pričom musia správne aplikovať jednotlivé ustanovenia trestného poriadku,
- vedeli vykonať všetky potrebné úkony v rámci konkrétného prípadu a správne ich usporiadať v logickej následnosti,
- vedeli získavať a zaujímať sa o nové poznatky z prostredia vyšetrovateľskej praxe.
- taktiež by sa mali vedieť rýchlo a správne orientovať v dôležitých a zložitých situáciách s cieľom nájsť správne riešenia na jednotlivé problémy,
- vedeli navodiť a vytvoriť s osobou s ktorou prichádzajú do kontaktu v priebehu vyšetrovania psychologický kontakt,
- boli odolní voči stresovým situáciám,
- boli emocionálne a citovo vyrovnaní,
- vedeli správne zareagovať na vzniknutú situáciu,
- dbali na zvýšenie bezpečnosť seba a taktiež svojich kolegov.

⁴⁹ Oficiálna stránka Ministerstva vnútra Slovenskej republiky [online].[cit.11. septembra 2023].Dostupné na internete: <file:///C:/Users/Loffler/Downloads/eticky-kodex-nmv41-2022.pdf>

⁵⁰ VIKTORYOVÁ, J. – STRAUS, J. et. al. 2015. Vyšetrovanie. 3. Vyd. Bratislava: Akadémia PZ, s. 31

Poverení príslušníci sa neustále dostávajú do kontaktu s veľkým množstvom ľudí pričom ide o odborníkov z rôznych oblastí, verejnosť, záujmové združenia občanov, organy verejnej správy a štátnej správy, samosprávy a taktiež s príslušníkmi ďalších služieb PZ a v neposlednom rade s prokurátorom.

Procesná samostatnosť povereného príslušníka PZ VS prokurátorský dozor

Prípravné konanie predstavuje určitý úsek trestného konania od začatia trestného stíhania do podania obžaloby, návrhu na schválenie dohody o uznaní viny a prijatí trestu, alebo právoplatnosti rozhodnutia orgánu činného v trestnom konaní vo veci samej.⁵¹

Úlohou samotného prípravného konania je v prvom rade zhromaždiť, preveriť a vykonať všetky dôkazy. Ide o štádium trestného konania, pri ktorom je dôležité aby boli prvotnými úkonmi zabezpečené potrebné rozhodujúce dôkazy, pričom ak nebudú zabezpečené je možné predpokladať že samotné prejednanie veci pred súdom nebude úspešné.⁵²

Prokurátor ako subjekt trestného konania, má zákonom stanovené svoje špecifické postavenie a právomoci, ktoré určitým spôsobom ovplyvňujú činnosť poverených príslušníkov a takýmto spôsobom narúšajú procesnú samostatnosť.

Svoje právomoci prokurátor uplatňuje jednak v prípravnom konaní, v ktorom má oproti ostatným subjektom dominantné postavenie ako aj v konaní pred súdom, kde má postavenie strany trestného konania a je procesne rovnocenný s ostatnými subjektmi súdneho konania. Na správne a zákonné vykonanie všetkých procesných úkonov je potrebné zabezpečenie výkonu priameho a nerušeného prokurátorského dozoru. Oprávnenia prokurátora pri dodržiavaní zákonnosti sú taxatívne uvedené v trestnom poriadku, z čoho možno na prvý pohľad vydedukovať že samotný dozor je jednoduchá a jednoznačná záležitosť, čo však nie je pravda.

Prokurátorský dozor nad dodržiavaním zákonnosti poverených príslušníkov je však neobyčajná a komplikovaná činnosť ktorá v sebe zahŕňa množstvo praktických ale aj teoretických úskalí. Samotný prokurátorský dozor je veľmi náročne právne kodifikovať a upraviť ho tak, aby efektívne prispieval k zákonnému priebehu prípravného konania a napomáhal tak splneniu jeho účelu. Tu sa však vynára nebezpečenstvo, aby na druhej strane nespôsobil obmedzenia aktivít a iniciatívu policajtov.

Pri uplatňovaní prokurátorského dozoru nad činnosťou poverených príslušníkov, je veľmi náročné určiť adekvátny rozsah dozoru, ktorý je na poverených príslušníkov kladený. Taktiež veľmi dôležitú úlohu pri procesnej samostatnosti zohráva zistenie najčastejších nedostatkov a pochybení, ktorých sa poverení príslušníci v prípravnom konaní dopúšťajú. Tieto nedostatky vychádzajú z kontrolnej činnosti Generálnej prokuratúry ktorá vydáva pravidelné správy o stave zákonnosti v Slovenskej republike. Z kontrolnej činnosti je potrebné zistiť príčinu vzniku nedostatkov a následne vykonať opatrenia na zamedzenie vzniku ďalších nedostatkov.

Prokurátor v prípravnom konaní zohráva veľmi významnú úlohu z pohľadu výkonu dozoru nad činnosťou povereného príslušníka. Prokurátor je z hľadiska svojej koncepcie pôsobností podľa § 230 trestného poriadku oprávnený :

- dávať záväzné pokyny na postup podľa § 197, taktiež môže určovať lehoty na ich vybavenie pričom sú všetky tieto pokyny súčasťou spisu - Ide o veľmi dôležité oprávnenie ktorým prokurátor disponuje a ktoré pri výkone dozoru aktívne využíva. Je však obmedzené iba tým že samotný pokyn musí smerovať k dosiahnutie hlavného cieľa trestného konania a to prostredníctvom dodržania zákonnosti predmetného trestného

⁵¹ Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov, § 10 ods. 15

⁵² ČENTEŠ, J.: 2008, *Predsúdne konanie*, Bratislava, APZ, , str. 20

konania. Jednotné pokyny prokurátora by mali hlavne smerovať na procesný postup povereného príslušníka pri zisťovaní skutkového stavu konkrétnej veci.⁵³

Tieto pokyny sú :

- postup pred začatím trestného stíhania
- začatie trestného stíhania,
- postup v priebehu skráteného vyšetrovania,
- doplnenie skráteného vyšetrovania,
- spôsob ukončenia prípravného konania.

Pri vydávaní jednotlivých pokynov by mal prokurátor:

- poznať aký je doteraz zistený skutkový stav veci,
 - mal by si ujasniť aký je predmet dokazovania,
 - mal by určiť adekvátny rozsah predmetného dokazovania.⁵⁴
- môže vyžadovať od policajta spisy, dokumenty, materiály a taktiež správy o stave konania vo veciach, v ktorých bolo začaté trestné stíhanie - Formou vyžiadania jednotlivých spisov, dokumentov a materiálov ide o jedno z najčastejšie využívaných oprávnení prostredníctvom ktorého sa vykonáva prokurátorský dozor. Prokurátor môže vykonať previerku jednotlivých dokumentov aj z vlastnej iniciatívy a to v tom prípade ak sa skrátené vyšetrovanie vedie dlhší čas. Hlavným dôvodom vykonania tejto previerky je aby prokurátor zistil, aký je skutočný stav dokazovania.⁵⁵
 - zúčastňovať sa na vykonávaní jednotlivých úkonov alebo osobne vykonať niektorý z úkonov prípadne aj celé skrátené vyšetrovanie, taktiež môže vydať rozhodnutie v ktorejkoľvek veci, pričom musí postupovať podľa zákona. Takéto rozhodnutie prokurátora ako aj rozhodnutie policajta je možné napadnúť sťažnosťou – Pri uplatňovaní účasti samotného prokurátora na určitom úkone policajta dozerá hlavne na to aby bolo všetko v súlade so zákonom a aby jednotlivé výsledky úkonov boli správne a procesne zadokumentované. Z pohľadu procesnej samostatnosti môže prokurátor pri týchto úkonoch zasahovať a to len v prípade ak postup policajta nie je v súlade s Trestným poriadkom prípadne ak sa vyskytnú neočakávané skutočnosti, ktoré si vyžadujú zakročenie prokurátora.⁵⁶
 - vrátiť vec policajtovi na doplnenie spisu vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania s príslušnými pokynmi a určovať lehoty na ich prípadné doplnenie – Policajtovi môže byť vec vrátená v dvoch prípadoch a to ak v danej veci nebol dostatočne zistený skutkový stav alebo ak v priebehu skráteného vyšetrovania boli zistené vážne procesné chyby. Toto vrátenie veci vykonáva prokurátor prostredníctvom písomného pokynu. Tento pokyn je pre samotného povereného príslušníka záväzný a je povinný ho vykonať.⁵⁷
 - môže zrušiť nezákonné alebo neopodstatnené rozhodnutie povereného príslušníka PZ ktoré môže prokurátor nahradiť vlastným rozhodnutím.⁵⁸
 - prokurátor môže policajtovi danú vec odňať a prikázať ju inému policajtovi a to aj vtedy ak nie je miestne príslušný - V tomto prípade ide o tzv. delegáciu veci a má formu uznesenia a proti takémuto rozhodnutiu nie je prípustná sťažnosť.
 - nariadiť aby sa vo veciach, ktoré sú uvedené v § 202 Trestného poriadku konalo vyšetrovanie.⁵⁹

⁵³ IVOR., J. et. al.: 2017, *Optimalizácia prípravného konania trestného*. Praha: Leges, 199 s.

⁵⁴ IVOR., J. et. al.: 2017, *Optimalizácia prípravného konania trestného*. Praha: Leges, 199 s.

⁵⁵ IVOR., J. et. al.: 2017, *Optimalizácia prípravného konania trestného*. Praha: Leges, 200 s.

⁵⁶ IVOR., J. et. al.: 2017, *Optimalizácia prípravného konania trestného*. Praha: Leges, 202-203 s.

⁵⁷ IVOR., J. et. al.: 2017, *Optimalizácia prípravného konania trestného*. Praha: Leges, 204 s.

⁵⁸ Zákon č. 301/2005 Z. z. *Trestný poriadok v znení neskorších predpisov*, § 230

⁵⁹ IVOR., J. et. al.: 2017, *Optimalizácia prípravného konania trestného*. Praha: Leges, 206 s.

V prípade, ak poverený príslušník PZ v prípravnom trestnom konaní vedie proti obvinenému trestné stíhanie, dáva trestný poriadok len prokurátorovi oprávnenie ukončiť trestné stíhanie. Dozor prokurátora, ktorý sa vykonáva pred začatím trestného stíhania, nemôžeme podceňovať, nakoľko postup povereného príslušníka PZ v trestnom konaní v tomto štádiu je smerodajný pre ďalší priebeh skráteného vyšetrovania.

Záver

Poverení policajti, ktorí sú súčasťou jednotlivých obvodných oddelení predstavujú v procese činnosti skráteného vyšetrovania neodmysliteľnú a nezastupiteľnú úlohu. Poverení príslušníci Policajného zboru sú svojim postavením oprávnení vykonávať realizáciu jednotlivých úkonov v prípravnom konaní. Pre tieto skutočnosti je podstatné vytvorenie správnych predpokladov pre formovanie postavenia povereného príslušníka PZ. Procesná samostatnosť je kreovaná samotnou osobnosťou povereného príslušníka ktorá v sebe zahŕňa praktické, teoretické schopnosti a skúsenosti. Pre zachovanie procesnej samostatnosti povereného príslušníka PZ pri realizácii konkrétnej trestnej veci nemôžu priami nadriadení zasahovať a výkon ich činnosti nijako ovplyvňovať, okrem prípadov kedy dochádza k vykonaniu zákonom erudovanej kontrolnej činnosti. Čo sa týka zasahovanie prokurátora tak ten tieto činnosti vykonáva a realizuje v pôsobnosti svojich oprávnení, ktoré mu vyplývajú z trestného poriadku. Činnosť poverených príslušníkov ktorí realizujú skrátené vyšetrovanie pozostáva z veľkého množstva veľmi dôležitých úkonov a opatrení, na základe ktorých poverený príslušník vydá rozhodnutie v predmetnej veci podľa zákona.

Zoznam bibliografických odkazov

VIKTORYOVÁ, J. – STRAUS, J. et. al. 2013. Vyšetrovanie. 2. Vyd. Bratislava: Akadémia PZ, 653 s. ISBN 978-80-8054-548-2

VIKTORYOVÁ, J. – STRAUS, J. et. al. 2015. *Vyšetrovanie*. 3. Vyd. Bratislava: Akadémia PZ, 687 s. ISBN 978-80-8054-643-4.

IVOR., J. et. al.: 2017, Optimalizácia prípravného konania trestného. Praha: Leges, 608 s. ISBN 978-80-7502-216-5

ČENTEŠ, J. K pôsobnosti prokurátora v predsúdnom konaní. In Zborník odborných prác pre účastníkov kurzu a študijné potreby, Bratislava, A PZ, 2010

ČENTEŠ, J. Niekoľko poznámok k oprávneniam prokurátora v trestnom konaní. In Metodiky vyšetrovania-posúdenie súčasného stavu a možnosti ich ďalšieho rozvoja: zborník odborných prác z odboru zdokonaľovacieho kurzu pre vyšetrovateľov PZ, 2009

Oficiálna stránka Ministerstva vnútra Slovenskej republiky [online].[cit.11.septembra 2023].Dostupné na internete: https://www.minv.sk/?eticky_kodex

Rezolúcia Rady Európy č. 690/1979. Deklarácia o polícii.

Právne predpisy

Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok

Kontaktné údaje

JUDr. Štefan Dubeň, PhD.

Katedra policajných vied

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Sklabinská č. 1

835 17 Bratislava 35

Slovenská republika

e-mail: stefan.duben@akademiapz.sk

IDENTIFIKACE OSOB DLE PACHU V RÁMCI KRIMINALISTICKÉ OLFAKTORIKY

IDENTIFICATION OF PERSONS BY SMELL WITHIN THE FRAMEWORK OF FORENSIC OLFACTORY SCIENCE

Kateřina Franců

Anotace: *Využití metody pachové identifikace, je v policejní činnosti s využitím služebních psů velmi aktuální téma, neboť jsou psi nedílnou součástí a velmi efektivním prostředkem. Článek se zabývá využitím služebních psů při metodě pachové identifikace, jejich výcvikem, vyhledáváním pachových stop a následnou komparací.*

Klíčová slova: *Kriminalistika, kriminalistická odorologie, kriminalistická olfaktorika, pach, pachová stopa, komparace pachových stop*

Annotation: *The use of the scent identification method is a very current topic in police activities with the use of service dogs, as dogs are an integral part and a very effective tool. The article deals with the use of service dogs in the method of scent identification, their training, the search for scent traces and subsequent comparison.*

Keywords: *Forensics, forensic odorology, forensic olfactory science, smell, odor trail, comparison of odor trails*

Úvod

Metoda pachové identifikace je součástí kriminalistické odorologie, která spadá do kriminalistické techniky. Je využívána již okolo 20 let, a i přesto se řadí mezi novější kriminalistické obory, avšak tento obor však stále prochází vývojem. Kriminalistická odorologie se soustřeďuje na zkoumání pachu a rozvoj metod zajišťování pachových stop, ty studuje dle analytických přístrojů za účelem identifikace osob nebo věcí. Hlavním cílem kriminalistické odorologie je zjistit tvůrce daného pachu a následně jeho detailní identifikace. Nejčastěji je zkoumán tělesný pach člověk, u kterého je zdrojem pachu např. pot, dech či jiné vyprodukované výměšky.⁶⁰

Kriminalistická odorologie je složena z přístrojové metody zkoumání tělesného pachu, tedy kriminalistická olfaktorika, a z metody individuální pachové identifikace, jež je založena na využití speciálně vycvičených psů, nazývána jako kriminalistická olfaktorika. Využití metody pachové identifikace můžeme najít jak v zahraničí, tak i v České republice, ale i přesto se setkáváme s řadou odpůrců, kteří jsou toho názoru, že metoda pachové identifikace není věrohodná, oproti metodě přístrojové. Na základě toho je prováděno mnoho výzkumů z důvodu zvýšení věrohodnosti kriminalistické olfaktoriky. I přes vysokou náročnost kriminalistické odorologie, a to především v rámci vyhledávání a zajišťování pachových stop, můžeme hovořit o nedílný přínos do kriminalistiky.⁶¹

Pachové stopy a jejich vznik

Vznik pachové stopy nelze ovlivnit, oproti vzniku např. daktyloskopických či trasologických stop, neboť pachovou stopu pachatel zanechá vždy. Vznik stopy nastává přilnutím na předmět, se kterým osoba přišla do kontaktu, a to pomocí nepatrných částí kůže, potu či jiných výměšků. Důležité je však upozornit, že se osoba předmětu nemusí přímo dotknout, neboť pachová stopa vzniká i spadnutím např. vlasu či lupů na stůl, podlahu či jiný předmět. Zničení či zakrytí

⁶⁰ STRAUS, Jiří a František VAVERA. *Slovník kriminalistických pojmů a osobností*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-258-5.

⁶¹ STRAUS, Jiří a Martin KLOUBEK. *Kriminalistická odorologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-238-7.

pachové stopy není možné, k degradaci stopy dochází spolu se zničením místa výskytu, např. založením požáru.⁶²

Vyhledávání pachové stopy osoby

Pachové stopy se vyhledávají a následně zajišťují jako první, případně společně s mikrostopami. Vyhledání a následné zajišťování pachových stop je v praxi velmi složitou problematikou, neboť je pachová stopa na místě činu vždy, avšak v rozdílné kvalitě, jenž je dána koncentrací pachu, která závisí různých faktorech, jako jsou meteorologické podmínky, doba pobytu osoby, která stopu zanechala či uplynulý čas od vzniku pachové stopy. Pachové stopy jsou latentní (pouhým okem neviditelné) a nelze je zviditelnit, avšak jsou i případy, kdy pachové stopy mohou být vnímány i lidským čichem, a to v případě těkavých tekutin (př. toluen) či páchnoucích plynů (př. tellan).⁶³

V případě vyhledávání pachových stop je důležité postupovat logicky a vytipovat místa, kde se osoba mohla pohybovat či předměty, kterých se osoba mohla na místě dotknout, případně je pohodila v přilehlém okolí. Další důležitostí při vyhledávání pachových stop je mít na paměti, že jsou tyto stopy velmi citlivé na okolní vlivy, které na ní mohou působit a tím stopu zničit, např. meteorologické podmínky. Nebezpečí zničení pachové stopy nastane též v případě, kdy vytvoříme vlastní pachové stopy, čímž znehodnotíme, tedy kontaminujeme již existující pachovou stopu.⁶⁴

Vyhledání a zajištění pachové stopy lze k následnému pronásledování pachatele po čerstvé stopě či k následné pachové komparaci.⁶⁵

Zajišťování pachových stop

Jak je již výše uvedeno, zajištění pachových stop je prvním kriminalisticko – technickým úkonem na místě činu, kterým se zahájí zajišťování kriminalistických stop, tomuto úkonu předchází pouze ohledání místa. Pachové stopy jsou zajišťovány po vytipování na místě, kde se předpokládá pachatelův dřívější pohyb, tedy místo na kterém došlo ke spáchání trestného činu, byl zde nalezen doličný předmět či místa, která s trestným činem přímo souvisí.⁶⁶

Ačkoli je pachová stopa řazena mezi stopy latentní, je možné, aby bylo místo výskytu pachových stop zviditelněno ve výjimečných případech prostřednictvím např. trasologických stop, a to pouze v případě, kdy stál pachatel delší dobu na jednom místě (př. schoval se v úkrytu poté, co běžel a zanechal otisk dolních končetin v prachu), případně taktéž nanesením viditelných nečistot kožního mazu nebo potu.⁶⁷

V případě nálezu pachové stopy na větším nosiči, nečiní následné zajištění stop větší problémy, oproti tomu u drobných objektů (vlasy či textilní vlákna) je to značně obtížnější.⁶⁸

⁶² KONRÁD, Zdeněk a Jiří STRAUS. *Kriminalistika: teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-535-7.

⁶³ PORADA, Viktor. *Kriminalistika: technické, forenzní a kybernetické aspekty*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-589-0.

⁶⁴ RAK, Roman. *Nejnovější metody primárního zajištění místa zásahu*. Karlovy Vary: Vysoká škola Karlovy Vary, 2015. ISBN 978-80-87236-26-0.

⁶⁵ PJEŠČAK, Ján a Rafail Samojlovič BĚLKIN. *Kriminalistika: úvod do kriminalistiky a kriminalistickotechnické metody odhalování, vyšetřování a předcházení trestné činnosti*. I. Praha: Federální ministerstvo vnitra, 1984.

⁶⁶ KONRÁD, Zdeněk a Jiří STRAUS. *Kriminalistika: teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-535-7.

⁶⁷ STRAUS, Jiří a Martin KLOUBEK. *Kriminalistická odorologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-238-7.

⁶⁸ RAK, Roman. *Nejnovější metody primárního zajištění místa zásahu*. Karlovy Vary: Vysoká škola Karlovy Vary, 2015. ISBN 978-80-87236-26-0.

Zásady a průběh zajištění pachových stop

Nejdůležitější zásadou je zamezení vstupu nepovolaným osobám na místo činu, aby nedošlo ke znehodnocení pachových stop před samotným zajištěním stopy. Pachovou stopu s jejím nosičem zajišťuje kriminalistický technik pomocí vždy sterilních nástrojů, tedy rukavic, pinzety/peánu, textilního pachového snímače (Aratex), hliníkové folie, skleněné láhve s uzávěrem a bezpečnostní sáček. Pachový snímač se přiloží na nalezenou pachovou stopu a překryje hliníkovou folií (alobal), technik dle potřeby může folii zatížit, přivázat či přelepit lepicí páskou. Doporučená doba, která je potřebná k sejmutí pachové stopy je stanovena na nejméně 30 minut, po uplynutí časového intervalu kriminalistický technik sejme opět pomocí sterilizované pinzety či peánu alobal, následně pachový snímač a vloží jej do pachové konzervy, kterou musí ihned uzavřít. Pachová konzerva je následně označena štítkem modré barvy, který obsahuje identifikační údaje – datum a čas zajištění otisku pachové stopy, číslo stopy, místo zajištění otisku, číslo jednací, číslo bezpečnostního sáčku, osobní evidenční číslo a příjmení kriminalistického technika, jenž stopu zajišťoval, poté se konzerva vloží do jednorázového bezpečnostního sáčku. Použitelnost pachové konzervy je stanovený na přibližně 1 rok. Při manipulaci s pachovým snímačem je nutné dbát opatrnosti, aby nedošlo ke kontaminaci a následnému zničení pachové stopy. V případě kontaminace sejmuté pachové stopy, musí být tato stopa vyřazena, přičemž tato skutečnost musí být uvedena v protokolu. Průběh zajišťování pachových stop musí být zdokumentován, a to písemně i fotograficky, případně formou videozáznamu, tzn., že se zdokumentují všechna místa a předměty, kde kriminalistický technik snímal pachové stopy. K dokumentaci se také připojí náčrtek či plánec, ve kterém jsou vyznačena místa sejmutí pachových stop.⁶⁹

Osoby, které byly přítomné při zajišťování pachových stop, nesmí být přítomny při snímání pachového vzorku nebo pachové komparaci z důvodu možného vytvoření nepravého spojovacího pachu.⁷⁰

Zajištění pachu je možné taktéž bez nosiče, tedy zajištěním směsi vzduchu s určitým pachem, jde však o náročnější provedení. V případě zajištění pachu bez nosiče, přichází v úvahu zajistit pach prostřednictvím nasátí pachové stopy do injekční stříkačky či plastové láhve, přičemž je z láhve odstraněn vzduch jejím zmáčknutím). Pachové stopy je taktéž možné sejmut z mrtvoly, pokud s ní pachatel manipuloval, dále z volantu, sedaček a řadicí páky v automobilu či jiném dopravním prostředku. Dále je možné pachovou stopu zajistit na předmětech, které jsou ve stabilní poloze pod vodou v bazénu či studni. Naopak pro zajišťování pachových stop nejsou vhodná vlhká místa, neboť pachový snímač zvlhne a může dojít v případě vložení do uzavřené sklenice k jeho degradaci.⁷¹

Komparace pachových stop

Cílem komparace, tedy porovnání pachových stop, je porovnání pachové stopy, která se našla na místě události a srovnávacího vzorku sejmutého od podezřelé osoby.

Porovnání pachových stop se provádí již výše zmíněnou metodou pachové identifikace pomocí speciálně vycvičeného psa. Touto metodou lze potvrdit, případně vyvrátit přítomnost porovnávané osoby, zda byla na místě spáchání trestného činu nebo zda přišla do kontaktu s doličným předmětem.⁷²

⁶⁹ SVOBODA, Ivo. *Kriminalistika*. Ostrava: Key Publishing, 2016. Učebnice (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-259-4.

⁷⁰ STRAUS, Jiří a Martin KLOUBEK. *Kriminalistická odorologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-238-7.

⁷¹ STRAUS, Jiří a Martin KLOUBEK. *Kriminalistická odorologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-238-7.

⁷² STRAUS, Jiří a Martin KLOUBEK. *Kriminalistická odorologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-238-7.

Pomocí pachové komparace lze určit skupinovou příslušnost nebo individuální identifikaci pachu prostřednictvím porovnání pachových vzorků, kterou provádí živý organismus, tedy speciálně vycvičený pes na základě čichové reakce s cílem potvrdit či vyloučit pachovou shodu.⁷³

Odebrání porovnávacího vzorku pachu

K odebrání porovnávacího vzorku dochází vždy za pomoci sterilních nástrojů. Přičemž musí být dodrženy jisté zásady:

- Vzorek musí být odebrán pouze s vědomím dané osoby. Zpravidla jsou této osobě odebírány vzorky na dva pachové snímače (v případě boku se odebírají vzorky jak z levého, tak i pravého boku), každý je uložen do samostatného obalu. Odebírání pachových vzorků provádí pouze proškolení policisté stejného pohlaví jako osoba. Jsou používány stejné pomůcky jako u snímání pachové stopy.
- Pokud se zajišťuje srovnávací pachový vzorek od více osob, je nutné, aby každá z osob byla umístěna odděleně a střežena pod neustálým dozorem. Zvláštností je, že u každé osoby odebírá vzorek vždy jiný policista, který musí být rovněž proškolený a odebírání probíhá v jiné místnosti.
- Odebírání pachového vzorku probíhá tak, že policista přiloží sterilní pinzetou pachový snímač (Aratex) na holé tělo osoby, nejčastěji na bok či slabiny, protože se zde vyskytují apokrinní žlázy. Pachový snímač se nechá působit 15–20 minut, poté policista pachový snímač sterilní pinzetou odebere a vloží do pachové konzervy, která se označí štítkem, který je červené barvy, aby nedošlo k záměně pachové stopy a porovnávacího materiálu.
- Také při odebírání srovnávacího vzorku je nutné dbát opatrnosti, aby nedošlo ke kontaminaci stop, to je opatřeno tím, aby porovnávací vzorek neodebírala stejná osoba, která odebírala pachovou stopu. Na pachové konzervě je proto třeba také uvést osoby, které materiál zajišťovaly.⁷⁴

Před samotnou pachovou komparací provede psovod kontrolu náhodné zajímavosti pachové konzervy. V praxi se to uskutečňuje tak, že psovod za pachovou konzervu z místa události položí cvičnou pachovou konzervu, ve které je stejný pach a dá z ní psovi načichat. V případě, že pes označí pouze cvičnou konzervu a konzervu z místa události mine, je náhodná zajímavost vyloučena, pokud však označí pachovou konzervu z místa události, nelze ji použít pro další srovnávání pachů, to znamená, že tato konzerva musí být vyřazena.⁷⁵

Komparace pachových stop se v České republice uskutečňuje na specializovaných pracovištích označovaných jako MPI (metody pachové identifikace). V těchto pracovištích je speciálně upravená místnost, která musí být především sterilní. Porovnávání se může uskutečnit 24 hodin po odebrání vzorku a nejméně 10 hodin po dodání na odborné pracoviště z důvodu stabilizace pachu, pokud však není nutné provést komparaci dříve. Komparace probíhá na základě seřazení 7 různých pachových konzerv v řadě, které jsou otevřené, u jejich umístování do řady nesmí být přítomni pes ani psovod. Před vpuštěním psa do místnosti se mu dá očichat pach z pachového snímače, poté co je do místnosti pes vpuštěn, očichává postupně konzervy a při zjištění shody konzervu označí. Označení může být různé, pes zašteká, položí packu na

⁷³ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická technika*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-409-1.

⁷⁴ PEJSKAROVÁ, Kateřina. *Identifikace osob podle odorologických stop*. Praha. 2019. Bakalářská práce. Vysoká škola finanční a správní, Fakulta právních a správních studií. Vedoucí práce prof. PhDr. Jiří Straus, DrSc.

⁷⁵ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická technika*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-409-1.

konzervu nebo v konzervě nechá čenich, případně si vedle konzervy sedne či lehne. Nejčastěji se však jedná o označení, kdy pes vedle shodné konzervy zalehne.⁷⁶

Poté, co psovod změní pořadí pachových konzerv, pes znovu prochází řadou a hledá pach. Pokud je stejná konzerva označena stejným psem opakovaně, psovod vyjme označenou konzervu z řady a provede kontrolu, která spočívá v tom, že do řady není umístěna žádná porovnávaná konzerva. Cílem kontroly je, aby pes neoznačil pachovou konzervu. Po kontrole psovod vrátí původní označenou pachovou konzervu do řady a po třetím shodném označení je možné považovat srovnání pachů za průkazné. Z hlediska kontroly následně psovod provede porovnání s druhým psem. Pokud však pes srovnávanou konzervu neoznačí, srovnání pachů se opakuje, může se totiž stát, že si pes nebyl jist, neboť v pachu byl extrémně nízký genetický základ. V případě, že pes neoznačí pachovou konzervu ani podruhé, je srovnání negativní, což nemusí znamenat, že se osoba na místě sejmutí pachové stopy nevyskytovala, ale znamená to, že její přítomnost nelze prokázat.⁷⁷

Jestliže jsou srovnávány pachové konzervy s pachovými stopami z míst, které mají intenzivní typický pach, jako např. čerpací stanice nebo lakovny, je nutné vložit do srovnávací řady doplňující konzervy s pachem stejného charakteru.⁷⁸

V průběhu komparace je nutné, aby psovod psa žádným způsobem neovlivňoval, to znamená, že je mimo zorné pole psa a nesmí vydávat žádné zvuky.

Varianty srovnávání pachů:

- Pachová konzerva s otiskem pachové stopy se srovnávacími pachovými konzervami (od místa činu k osobám)
- Srovnávací pachová konzerva s pachovými konzervami s otisky pachových stop (od osob k místu činu)
- Srovnávací konzervy mezi sebou
- Pachová konzerva s otisky pachových stop s pachovými konzervami s otisky pachových stop (otisky pachových stop z míst činů navzájem).⁷⁹

Resumé

Z výše uvedeného je zřejmé, že identifikace osob dle pachu je velmi složitou problematikou, avšak nedílnou součástí policejní činnosti a taktéž soudního řízení v podobě podpůrného důkazu. Rovněž lze konstatovat, že služební pes, který je speciálně vycvičený, je důležitým prvkem pro individuální identifikaci, neboť na základě svého čichu a výborné paměti zvládne potvrdit či vyvrátit přítomnost na místě události u osoby, jejíž odebraný pachový vzorek je předmětem zkoumání.

Resume

It is clear from the above that the identification of persons by smell is a very complex issue, but an integral part of police activity and also of court proceedings in the form of supporting evidence. It can also be stated that a service dog, which is specially trained, is an important element for individual identification, because based on its sense of smell and excellent memory, it can confirm or refute the presence at the scene of the person whose odor sample is the subject of investigation.

⁷⁶ KRAJNÍK, Václav a kol. *Policajná kynológia*. Bratislava 2009, Akadémia policejného zboru v Bratislave. ISBN 978-80-8054-476-8

⁷⁷ Pokyn policejního prezidenta č. 8/2021 o pachové identifikaci

⁷⁸ STRAUS, Jiří a Martin KLOUBEK. *Kriminalistická odorologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-238-7.

⁷⁹ PEJSKAROVÁ, Kateřina. *Identifikace osob podle odorologických stop*. Praha. 2019. Bakalářská práce. Vysoká škola finanční a správní, Fakulta právních a správních studií. Vedoucí práce prof. PhDr. Jiří Straus, DrSc.

Seznam bibliografických odkazů

KONRÁD, Zdeněk a Jiří STRAUS. *Kriminalistika: teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-535-7.

KRAJNÍK, Václav a kol. *Policajná kynológia*. Bratislava 2009, Akadémia policejního zboru v Bratislave. ISBN 978-80-8054-476-8

PEJSKAROVÁ, Kateřina. Identifikace osob podle odorologických stop. Praha. 2019. Bakalářská práce. Vysoká škola finanční a správní, Fakulta právních a správních studií. Vedoucí práce prof. PhDr. Jiří Straus, DrSc.

PJEŠČAK, Ján a Rafail Samojlovič BĚLKIN. *Kriminalistika: úvod do kriminalistiky a kriminalistickotechnické metody odhalování, vyšetřování a předcházení trestné činnosti*. I. Praha: Federální ministerstvo vnitra, 1984.

Pokyn policejního prezidenta č. 8/2021 o pachové identifikaci

PORADA, Viktor. *Kriminalistika: technické, forenzní a kybernetické aspekty*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-589-0.

RAK, Roman. *Nejnovější metody primárního zajištění místa zásahu*. Karlovy Vary: Vysoká škola Karlovy Vary, 2015. ISBN 978-80-87236-26-0.

STRAUS, Jiří a Martin KLOUBEK. *Kriminalistická odorologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-238-7.

STRAUS, Jiří. *Kriminalistická technika*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-409-1

STRAUS, Jiří a František VAVERA. *Slovník kriminalistických pojmů a osobností*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-258-5.

SVOBODA, Ivo. *Kriminalistika*. Ostrava: Key Publishing, 2016. Učebnice (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-259-4.

Kontaktní údaje

Mgr. Kateřina Franců

Doktorand

Fakulta Biomedicínské inženýrství

České vysoké učení technické

náměstí Sítňá 3105

272 01 Kladno 1

Česká republika

Katedra kriminalistiky a forenzních disciplín

Fakulta právních a správních studií

Vysoká škola finanční a správní, a. s.

Estonská 500

101 00 Praha 10

Česká republika

e-mail: katerina.francu@vsfs.cz

ZRIAĐOVANIE A FUNGOVANIE SPOLOČNÝCH VYŠETROVACÍCH TÍMOV V EÚ – PREDPRÍPRAVNÉ ŠTÁDIUM ESTABLISHMENT AND FUNCTIONING OF THE JOINT INVESTIGATION TEAM IN THE EU – PRE-PREPARATORY STAGE

Tomáš Jakabovič

Anotácia: Predmetom skúmania odborného článku preto bolo skúmanie vzniku a fungovania SVT v EÚ, v časti jeho predprípravného konania, v ktorom EUROPOL zohráva kľúčovú úlohu. Cieľom odborného článku bolo vytvoriť medzinárodný model, ktorému sa autor venoval vo svojej praktickej činnosti a vedeckom bádani, z pohľadu skúseností Slovenskej republiky, ako aj na úrovni EÚ. Konečným cieľom v budúcnosti (pro futuro) je predstaviť úplný a komplexný medzinárodný model, ktorý bude zahŕňať medzinárodnú policajnú spoluprácu a medzinárodnú justičnú spoluprácu v trestných veciach v súvislosti so zriadením a fungovaním SVT. Odborný článok je z hľadiska výskumu predmetu objektu koncipovaný ako legislatívna (teoretická) a inštitucionálna časť (praktická aplikácia práva). V odbornom článku boli použité metódy ako analýza, syntéza, porovnanie, vrátane metód praktickej činnosti, ako je pozorovanie. Autor pretavil svoje dlhoročné teoretické a praktické skúsenosti v oblasti SVT, ktoré vychádzajú primárne (primárnym zdrojom) z reálnych medzinárodných prípadov, ktoré koordinoval za Slovenskú republiku a súčasne bol členom viacerých SVT za Slovenskú republiku.

Kľúčové slová: Právo EÚ, medzinárodná policajná spolupráca, medzinárodná justičná spolupráca, spoločný vyšetrovací tím, EUROPOL.

Annotation: The subject of the scientific article was the examination of the establishment and functioning of the JIT in the EU, in the context of its preliminary proceedings, in which EUROPOL plays a key role. The aim of the scientific article was to create an international model, to which the author devoted himself in his practical activity and scientific research, from the experience of the Slovak Republic, if also at the level of the EU. The final goal in the future (pro futuro) is to introduce a comprehensive and complex international model, which will include international police cooperation and international judicial cooperation in criminal matters in connection with the creation and functioning of the JIT. Scientific article is from the point of view of research to the object object conceived as legislative (theoretical) and institutional part (application of law as a practical aspect). In scientific article were used methods analysis, synthesis, comparison, including methods of practical activity, like an observation. The author has translated his long-term theoretical and practical experience in the field of JIT, which comes primarily (primary source) from real international cases, which he coordinated for the Slovak Republic, and at the same time was a member of several JIT for the Slovak Republic.

Keywords: EU law, International Police Cooperation, International Judicial Cooperation, Joint Investigation Team, EUROPOL.

Úvod

Aktivity nadnárodného organizovaného zločinu sa každým rokom zvyšujú, a to vďaka ekonomickej prosperite a hospodárskemu rastu EÚ, kde platí základná premisa, že tam, kde dochádza k ekonomickému rastu, rastie aj kúpyschopnosť obyvateľstva (dopyt), čo má vplyv na rast čierneho trhu, čo do jeho šírky (portfólia), tak do jeho veľkosti (objemu). Vzniká preto logická otázka, akým spôsobom reagujú členské krajiny EÚ v synergii a agentúrami EÚ, ako sú EUROPOL a EUROJUST, na stále pretrvávajúce a narastajúce aktivity nadnárodného organizovaného zločinu?

Jedným zo špecifických nástrojov, v odbornej literatúre uvádzaný aj ako sui generis⁸⁰, využívaným v rámci odhaľovania a objasňovania závažnej trestnej činnosti s nadnárodným prvkom v Európskej únii (EÚ), sú spoločné vyšetrovacie tímy (SVT). Autor v tomto príspevku sumarizuje svoje vlastné aplikačné skúsenosti na úseku medzinárodnej policajnej a justičnej

⁸⁰ Sui generis (= svojho druhu), ide o pojem používaný nielen v práve – pre označenie niečoho špecifického, čo sa svojimi vlastnosťami odlišuje od generického vymedzenia daného predmetu.

spolupráce v trestných veciach, v kontexte stále aktuálnych hrozieb nadnárodného organizovaného zločinu a v limitoch práva EÚ a vnútroštátnej právnej úpravy Slovenskej republiky (SR), s cieľom pretaviť tieto empirické poznatky a skúsenosti do tzv. najlepších odporúčaní (v angl. best practices⁸¹) pre orgány presadzujúce právo⁸² EÚ a orgány činné v trestnom konaní⁸³ SR.

Na základe rôznych existujúcich právnych zdrojov je možné zostaviť spoločný tím alebo vytvoriť spoločné vyšetrovanie, ktorého legitímna činnosť závisí od dvoch aspektov:

1. Dohody.

2. Vnútroštátne právne predpisy týkajúce sa činností členov tímu alebo procesných úkonov v štáte, v ktorom sa vykonávajú, alebo pokynov vydaných vedúcim tímu členskej krajiny.

V prvom rade treba poznamenať, že ide o dohodu. Musí spĺňať povinné (obligatórne) a môže obsahovať nepovinné (fakultatívne) ustanovenia. Dohoda musí byť uzavretá medzi najmenej dvoma alebo viacerými subjektmi, ktoré sú na to oprávnené podľa vnútroštátnych právnych predpisov. Zmluvu nie je možné vymáhať jednou zmluvnou stranou (resp. tou stranou, ktorá je rokovacou alebo vyjednávacou stranou), napr. agentúrou EÚ EUROJUST-om, EUROPOL-om (v pozícii sprostredkovateľa či koordinátora) alebo akoukoľvek krajinou (napr. členskou krajinou EÚ) alebo akýmkoľvek iným orgánom. Obojstranne dohodnutý prejav vôle je základom pre prípravu a podpis – schválenie takejto Zmluvy.

Medzi zmluvné strany dohody patria:

- Členská krajina EÚ zastúpená orgánom verejnej moci príslušným podľa vnútroštátneho práva (napr. SR).
- Tretia krajina alebo krajina mimo EÚ (Srbská republika).
- Agentúra EÚ zastúpená odborníkmi, analytikmi, ktorí sú na to oprávnení podľa organizačnej štruktúry agentúry a jej platných interných pravidiel (EUROPOL, EUROJUST alebo OLAF).

Ak je forma zriadenia fungovania upravená formou dohody, znamená to, že medzi justičnými orgánmi už v prípravnom štádiu existuje miera dôvery, ktorá sa v blízkej budúcnosti prejaví podpisom zmluvy. Hľadisko budovania dôvery medzi justičnými orgánmi nie je samozrejmé a treba ho chápať nielen z čisto formálneho hľadiska, ale aj z hľadiska úsilia jednej

⁸¹ Ide o veľmi efektívnu metódu zdieľania skúseností teoreticko-praktického poznania legislatívy vo vzťahu ku konkrétnemu prípadu, kde bolo špecifické právo (trestné právo, právo EÚ) alebo špecifické postupy (sledovanie, odpočúvanie, dokazovanie) aplikované. Ide o jednu z obligatórnych metód využívanou Agentúrou EÚ pre odbornú prípravu v oblasti presadzovania práva (CEPOL) jednak v rámci vlastnej činnosti v rámci procesu učenia sa a jednak v rámci kurzov, ktoré realizuje pre orgány presadzujúce právo.

⁸² Terminus technicus využívaný právnom a bezpečnostnom priestore EÚ. Ide o širší pojem ako pojem orgány činný v trestnom konaní a zahŕňa aj napr. colné orgány. Tento pojem je zadaný v súlade s článkom 2 písm. a) Rámcového rozhodnutia Rady 2006/960/SVV z 18. decembra 2006 o zjednodušení výmeny informácií a spravodajských informácií medzi orgánmi presadzovania práva členských štátov Európskej únie (Ú. v. EÚ L 386, 29.12.2006) nasledovne: „príslušný orgán presadzovania práva“ je vnútroštátny policajný, colný alebo iný orgán, ktorý vnútroštátne právo oprávňuje na odhaľovanie, predchádzanie a vyšetrovanie trestných činov alebo trestnej činnosti a vykonávanie právomoci a prijímanie donucovacích opatrení v súvislosti s takýmito činnosťami (pozitívne vymedzenie). Pojem „príslušný orgán presadzovania práva“ nezahŕňa agentúry alebo útvary, ktoré sa zaoberajú predovšetkým otázkami národnej bezpečnosti (negatívne vymedzenie).

⁸³ V porovnaní s termínom orgán presadzujúci právo, ide o pojem užší, ktorý je explicitne vymedzený v slovenskom právnom poriadku v § 10 ods. (1) zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov. V podmienkach SR ide zjednodušene o prokurátora a policajta.

alebo viacerých strán (zmluvných strán) zapojených do prípravy dohody, vrátane zástupcov z EUROJUST-u. Naopak, pri odhaľovaní a vyšetrovaní závažnej trestnej činnosti je dôvera, ako v rámci tímu na národnej úrovni, tak v rámci medzinárodného tímu z taktického hľadiska tá najzásadnejšia. Od miery jej kvality a hĺbky, závisí častokrát konečný úspech na všetkých stranách.

Aj z dôvodu náročnosti predmetu dohody (= trestná činnosť závažnejšieho charakteru s nadnárodným prvkom), ako aj samotnej prípravy dohody, sa takýchto dohôd neuzatvára každoročne veľa.⁸⁴ Takýchto dohôd nebolo v posledných rokoch podpísaných veľa (porovnanie počtu trestných informácií alebo prípadov zaregistrovaných na EUROPOL-e), ale každá z nich viedla k zbližovaniu alebo vzd'aloňovaniu justičných orgánov, ktoré predstavujú nielen čiastkovú časť procesu podľa národnej legislatívy, ale zastupujú svoju krajinu ako takú (navonok).

Logickým záverom teda je, že ak bude spolupráca úspešná a prospešná pre všetky zúčastnené subjekty, alebo ak sa naplnia ciele či očakávania jednotlivých subjektov ako zmluvných strán, vytvára sa pozitívny predpoklad pre ďalšiu spoluprácu v budúcnosti a naopak. Ak majú členovia tímu negatívnu skúsenosť, v ďalšom prípade uprednostnia iné - čiastkové - riešenia v spoločných trestných veciach.⁸⁵

Nadnárodná legislatíva o SVT, ani národná legislatíva SR, nestanovujú žiadne formálne etapy. Proces uzatvárania dohody som však v medzinárodnom modeli nápadito rozdelil na tri logicky, časovo a vecne na seba nadväzujúce časti – etapy.

Tento medzinárodný model je rozdelený do troch etáp, ktoré sú de facto založené na empirických a praktických poznatkoch:

1. Predprípravná etapa.
2. Prípravná fáza.
3. Fáza implementácie.

Zároveň predstavujú ideálny model implementácie SVT v rámci medzinárodnej policajnej a justičnej spolupráce postupným a vzostupným spôsobom tak, aby bolo možné rozvíjať základné legislatívne, inštitucionálne a praktické aspekty súvisiace s dohodou.

V tomto odbornom článku som sa zamerlal na jej prvú etapu označenú ako predprípravnú etapu.

Predprípravné štádium (EUROPOL)

Pre predprípravné štádium je charakteristické, že existujú určité minimálne predpoklady na komunikáciu v akejkoľvek forme z dôvodu informácií týkajúcich sa podozrenia z páchania závažnej alebo organizovanej cezhraničnej alebo nadnárodnej trestnej činnosti. Kým sa dostanem k už existujúcim prepojeniam týkajúcich sa vyšetrovaní v aspoň dvoch členských krajinách EÚ, väčšinou – štandardne, už prebieha výmena kriminálnych alebo spravodajských

⁸⁴ Viac ako kvantitatívny ukazovateľ počtu zriadených SVT v EÚ alebo na národnej úrovni, sú smerodajné nasledovné faktory: národný bezpečnostný záujem, regionálny bezpečnostný záujem, národné kapacity spôsobilé viesť vyšetrovanie v tíme, ako aj ich pripravenosť, stav a vývoj bezpečnostnej situácie v krajine alebo regióne.

⁸⁵ Napr. realizáciou tzv. paralelného vyšetrovania (duálne vyšetrovanie) využitím nástrojov Európskeho vyšetrovacieho príkazu v trestných veciach alebo dožiadaním využitím žiadosti o vykonanie právnej pomoci v závislosti od povahy veci a krajiny dožiadania.

informácií medzi orgánmi presadzujúcich právo⁸⁶. To znamená, že dochádza k procesom realizácie medzinárodnej policajnej spolupráce medzi dvomi alebo viacerými subjektmi. Na mieste sú preto tieto otázky: Prečo som uviedol medzinárodnú policajnú spoluprácu v kontexte problematiky SVT? Aký význam predstavuje medzinárodná policajná spolupráca v kontexte témy odborného článku? Cieľom predprípravného štádia je zber, analýza a proces evalvácie a realizácia princípov charakteristických pre spravodajskú službu need to know a need to share.⁸⁷ Je na individuálnom posúdení a zvážení konkrétneho orgánu presadzujúceho právo, či bude zdieľať informácie kriminálneho alebo spravodajského charakteru.⁸⁸

Medzinárodná policajná spolupráca v trestných veciach

Medzinárodná policajná spolupráca v trestných veciach predstavuje najideálnejšie vzájomnú výmenu kriminálnych alebo spravodajských informácií, ktorá z pohľadu SR prebieha najčastejšie bezprostredne, ale aj prostredníctvom rôznych policajných kanálov EUROPOL-u (aplikácia Siena), INTERPOL-u (kanál I 7/24), SIRENE (SIS-2nd Generation), siete policajných alebo styčných dôstojníkov či iným spôsobom (napr. využitím spoločných kontaktných pracovísk). Kriminálne a spravodajské informácie sa týkajú alebo vzťahujú k aktivitám nadnárodného organizovaného zločinu.

Na prevažne policajnej úrovni, aj keď sa komunikácia dotýka trestných vecí, nemusí byť vo všetkých spolupracujúcich krajinách začaté alebo vedené trestné konanie. Aj v SR existuje v rámci predsúdneho konania postup pred začatím trestného stíhania. Cieľom takéhoto konania je odhaľovanie aktivít nadnárodného organizovaného zločinu alebo získať informácie týkajúce sa podozrenia z páchania akejkoľvek trestnej činnosti. Podobný systém funguje aj v Maďarsku, ktorý je známy aj ako tajné vyšetrovanie.

V rámci medzinárodnej policajnej spolupráce prebieha intenzívna vzájomná výmena kriminálnych a spravodajských informácií. V určitom štádiu, ak sú splnené zákonné podmienky podľa vnútroštátnej legislatívy členských krajín EÚ, môže dôjsť k postupnému začatiu trestného stíhania v dotknutých krajinách.

Vyvstáva preto otázka: Akým spôsobom bude prebiehať koordinácia jednotlivých vyšetrovaní? Kto bude túto koordináciu riadiť a organizovať? Už v tomto štádiu je možné uvažovať o zapojení EUROJUST-u v rámci operatívnych stretnutí organizovaných EUROPOL-om alebo niektorej členskej krajiny EÚ. Pridanie EUROJUST-u, ako participujúceho subjektu, sa stáva čoraz viac bežnou praxou, ktorú si dovoľím označiť ako bežná prax alebo obyčaj.

Vývoj právnej úpravy postavenia a pôsobenia oboch agentúr EÚ (EUROPOL a EUROJUST) má za cieľ zintenzívnenie spolupráce medzi oboma agentúrami, vzájomnej výmeny osobných údajov (ktoré sú súčasťou a predmetom kriminálnych a spravodajských

⁸⁶ V podmienkach SR je to najčastejšie na úrovni operatívy – služby kriminálnej polície, ktorá vedie v anglosaskom právnom prostredí tzv. tajné vyšetrovanie (v angličtine secret investigation). & je tomu tak aj preto, že služba kriminálnej polície je oprávneným subjektom realizovať odpočúvanie mimo trestného konania, ale presne v súlade s § 2 ods. (2) zákona č. 166/2003 Z. z. o ochrane súkromia pred neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov a o zmene a doplnení neskorších predpisov (tzv. zákon o ochrane pred odpočúvaním) v nadväznosti na § 36 zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

⁸⁷ JAKABOVIČ, T. 2019. Realizácia procesov medzinárodnej policajnej spolupráce na úseku drogovej trestnej činnosti v podmienkach Slovenskej republiky. s. 88.

⁸⁸ Orgán presadzujúci právo musí posúdiť jednak legislatívne hľadisko, ale aj hľadisko taktické, v záujme konečného vyšetrovania danej trestnej veci.

informácií), úzku operačnú spoluprácu. EÚ vytvára čoraz vyšší tlak na spoluprácu medzi orgánmi presadzujúcich právo, justičnými orgánmi a pod. Legitimita tejto bilaterálnej spolupráce je založená na bilaterálnej dohode uzatvorenej medzi EUROPOL-om a EUROJUST-om označenej ako Agreement between Eurojust and Europol.⁸⁹

Kým v prípade medzinárodnej policajnej spolupráce je hlavným cieľom vzájomná výmena kriminálnych a operatívnych informácií, v prípade medzinárodnej justičnej spolupráce, je hlavným cieľom viesť trestné konanie s cieľom objasnenia aktivít nadnárodného organizovaného zločinu, zistenia ich páchatel'ov, zabezpečenia dostatok informácií a dôkazov vedúcich k ich obvineniu. Ak sú však takéto aktivity realizované na území inej členskej krajiny EÚ, prípadne vo viacerých štátoch EÚ alebo s prepojením na územie tretej krajiny (krajiny mimo EÚ), vyvstáva otázka, akým spôsobom realizovať opatrenia a úkony trestného konania tak, aby boli tieto úkony realizovateľné, a samozrejme použiteľné (teda získané zákonným spôsobom a tým pádom použiteľné ako dôkaz). Úkony musia byť reálne vykonateľné na území cudzieho štátu, a musia byť aj vykonateľné včas alebo načas tak, aby nedošlo k zmareniu vyhľadania, získania a použitia ako dôkazu v trestnom konaní (taktické hľadisko, ktorého nosným determinantom je časové hľadisko).

Aj tu platí, že každý prípad z podozrenia páchania cezhraničnej a medzinárodnej trestnej činnosti je individuálny. Je nevyhnutné preto každý prípad posudzovať prísne individuálne. A treba toto posudzovanie vnímať aj v kontexte počtu potencionálne zapojených krajín do procesu vyšetrovania.

Podľa môjho názoru nie je možné jednoznačne vyšpecifikovať alebo namodelovať prípad, ktorý je vhodný na diskusiu pre zriadenie SVT. A to práve z toho dôvodu, že do procesu posudzovania vplýva množstvo nelegislatívnych a netrestno-právnych prvkov⁹⁰, ktoré momentálne nie je možné objektívne posúdiť. Napr. jedným z dôvodov odmietnutia návrhu na zriadenie SVT môže byť nedôvera (naopak, skutočnosť, že sa strany nepoznajú, nestihli dostatočne spoznať) medzi zúčastnenými stranami⁹¹. Môže to byť prekážka na strane jednotlivcej (jednej strane vo vnútri), ak na národnej úrovni nie je dostatočne vybudovaná dôvera medzi dozorujúcim prokurátorom a vyšetrovateľom, alebo nadriadený prokurátora v zásade odmietajú medzinárodnú spoluprácu, alebo orgány presadzujúce právo nemajú dostatočne vytvorené podmienky na prácu na národnej úrovni a pod. V mnohých prípadoch je ťažko hovoriť o ideálnych podmienkach vytvorených na prácu orgánov presadzujúcich právo⁹² alebo OČTK, a to nielen v podmienkach SR.

⁸⁹ Dohoda je prístupná on-line na oficiálnej webovej stránke EUROPOL-u <https://www.europol.europa.eu/partners-agreements/operational-agreements?page=1>. 01.10.2023.

⁹⁰ Zásadnou vecou sú národné kapacity pre vedenie zložitého vyšetrovania, kde sa vyžaduje určitá vyššia profesionálna odbornosť, častokrát je treba komunikovať v cudzom jazyku (jazyková náročnosť), spoločné vyšetrovania sa častokrát realizujú v dlhšom časovom horizonte (časová náročnosť) bez zaručeného konečného úspechu (otázka hodnotenia práce orgánov presadzujúcich právo, otázka motivácie), spoločné vyšetrovanie si tiež vyžaduje komunikáciu s partnerom na tej druhej strane, s ktorým treba neustále komunikovať a vylad'ovať či nastavovať jednotlivé a spoločné postupy vo veci (komunikačná náročnosť, vyžadujú sa komunikačné a organizačné schopnosti orgánu presadzujúce právo) a pod.

⁹¹ Samozrejme prejav nedôvery nie je právne zachytené, ale ide buď subjektívny poznatok alebo vyplynie neformálne alebo reálne, na základe toho, že partner prestane komunikovať, vyhýba sa spoločnej komunikácii alebo sa vyhovori na nejaký iný, najčastejšie národný dôvod (napr. tretiu stranu – prokurátora, súdy). Dôvod je často všeobecný a ťažko druhou stranou overiteľný.

⁹² Ideálnych v zmysle prípadov s nadnárodným prvkom, obzvlášť v právnom a bezpečnostnom priestore EÚ, schengenskom priestore, zaručujúcom voľný pohyb osôb, tovaru, služieb, informácií a kapitálu. Na národnej úrovni existujú výlučne národné štatistiky (kľúčový hodnotiaci a motivačný faktor), národné prípady, na základe ktorých je formovaná a koncipovaná práca orgánov presadzujúcich právo a je primárne zameraná

V praxi sa osvedčilo, ak toto štádium nie je vynechané alebo preskočené a to práve z dôvodu postupného vyčleňovania kapacít na národnej úrovni pre konkrétnu trestnú vec. Z vedeckého, ale aj z kriminalisticko-taktického hľadiska je významné, ak o aktivitách nadnárodného organizovaného zločinu a o ich členov vieme čo najviac. To znamená, že máme vytvorenú dostatočne silnú spravodajskú bázu informácií a poznatkov. Tým je toto štádium naplnené a je potrebné sa zaoberať už objasňovaním v trestnom konaní. Takýmto plynulým prechodom sa orgány presadzujúce právo navzájom „otŕukajú“, lepšie spoznajú, vybudujú dostatočne pevný a silný kruh dôvery medzi sebou navzájom. Rovnako majú dostatok času na oboznámenia sa s odlišnosťami vyplývajúcich z národnej legislatívy členského štátu EÚ, pokiaľ ide o hmotnoprávne či procesnoprávne otázky.

Tak deskriptívne opísaná medzinárodná policajná spolupráca v trestných veciach je vyjadrením komplementárneho vzťahu s medzinárodnou justičnou spoluprácou, s ktorou by si nemala konkurovať, ale práve naopak, vzájomne sa dopĺňať tak, aby bolo možno účinne a efektívne rozkladať aktivity a siete nadnárodného organizovaného zločinu.

Úloha EUROPOL-u v procese koordinácie a poskytovania podpory v trestných veciach členským krajinám EÚ

V tejto časti odborného článku som špecifikoval postavenie, právomoc a úlohy EUROPOL-u vo vzťahu k trestným veciam tak, aby z toho bolo zrejmé opodstatnenie zriadenia koordinačného subjektu. Kým k tomu pristúpim, vyvstáva tu otázka, ako je v EÚ určená jurisdikcia vo vzťahu k odhaľovaniu a vyšetrovaniu trestných vecí? Ako sú rozdelené kompetencie medzi EÚ a členskými krajinami EÚ a ich orgánmi presadzujúcich právo, resp. OČTK? Kto je oprávnený viesť trestné konanie a ktorý subjekt je určený pre koordináciu viac ako dvoch trestných konaní?

V laickej verejnosti panuje zjednodušená a nesprávna predstava o tom, čo všetko zahŕňa vyšetrovanie s cudzím prvkom a čo zahŕňa vyšetrovanie, predmetom ktorého je závažná alebo organizovaná cezhraničná alebo nadnárodná trestná činnosť. Túto predstavu navyše podporujú politici, médiá a samozvaní experti z prostredia právnej a bezpečnostnej praxe (bez teoretických a praktických znalostí a skúseností), ktorí z nesprávnych dôvodov interpretujú pokrivenú objektívnu skutočnosť.

Jednou z takýchto nesprávnych domnienok je, že EUROPOL a jeho zástupcovia majú právomoc odhaľovať a vyšetrovať akúkoľvek trestnú činnosť a preto ich treba prizvať za každú cenu do trestného konania. Druhou nesprávnou tézou je, že EUROPOL je garantom nezávislosti a nestrannosti vyšetrovania a že iba EUROPOL môže odblokovať rôzne vplyvy a záujmy vo vyšetrovaní (politické, ekonomické alebo iné lobingové). Cieľom polozenia týchto otázok nie je analyzovať dôvody a motiváciu, pre ktoré sa tak deje. Ambíciou je na základe legislatívy uviesť veci a súvislosti na pravú mieru.

alebo sústredená na národnú bezpečnosť a národné záujmy. Tomu je prispôsobená aj organizačná zložka týchto orgánov, kedy medzinárodné oddelenia alebo odbory slúžia len ako servis pre výkonné útvary (zahŕňajúce operatívne zložky, ako aj orgány činné v trestnom konaní), ale samy o sebe neprioritizujú prípady s nadnárodným prvkom, v dôsledku čoho nedochádza k získavaniu skúsenosti na úseku medzinárodnej spolupráce, nie sú vopred vyberaní policajti na takéto pozície, nie sú školení a organizácia práce je primárne zameraná na trestnú činnosť národného charakteru.

Právo EÚ

Zo zakladajúcich zmlúv EÚ⁹³ vrátane Lisabonskej zmluvy jednoznačne vyplýva, že primárnu zodpovednosť za vnútornú a vonkajšiu bezpečnosť majú členské krajiny EÚ. Primárne právo EÚ teda neodňalo alebo žiadnym spôsobom nenarušilo jednak štátnu moc – suverenitu členských krajín EÚ a jednak oprávnenia a činnosť domácich štátnych orgánov. V bezpečnostnom priestore EÚ nevykonávajú túto právomoc samé, ale v synergii s ďalšími subjektmi ako sú členské krajiny EÚ, inštitúciami, orgánmi, úradmi a agentúrami EÚ. Okrem europeizácie trestného práva v EÚ spočívajúce v harmonizácii vo vybraných oblastiach trestného práva hmotného a trestného práva procesného (legislatívny rámec), boli kreované aj subjekty určené na podporu a koordináciu národných vyšetrovaní orgánmi presadzujúcich právo a OČTK, spočívajúce najmä v analytickej a technickej podpornej činnosti.

Vnútroštátna právna úprava Slovenskej republiky

Právomoc slovenských štátnych orgánov sa odvíja od právneho poriadku SR. V hierarchii má najvyššiu právnu silu Ústava Slovenskej republiky (ďalej len „Ústava SR“)⁹⁴. Legitimita štátnych orgánov (orgánov presadzujúcich právo a OČTK je vyjadrená v článku 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky týmto spôsobom „Štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanovuje zákon.“ Určenie a definovanie vzťahu medzi nadnárodným právom a národným právom je potrebné vnímať v súlade s článkom 7 ods. 5 Ústavy SR, ktorý znie: „Medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, medzinárodné zmluvy, na ktorých vykonanie nie je potrebný zákon, a medzinárodné zmluvy, ktoré priamo zakladajú práva alebo povinnosti fyzických osôb alebo právnických osôb a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, majú prednosť pred zákonmi.“ Uvedeným článkom je vyjadrený vzťah vnútroštátneho práva vo vzťahu k normám nadnárodného práva. V rámci limitu daného Ústavou SR a ďalšími všeobecne záväznými právnymi predpismi, môže štátny orgán (orgán presadzujúci právo, OČTK), za splnenia obligatórnych podmienok, aplikovať normy medzinárodného práva.

Právny základ pre činnosť a fungovanie EUROPOL-u

Právnym základom pre činnosť a fungovanie EUROPOL-u je Nariadenie európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/794 z 11. mája 2016 o Agentúre Európskej únie pre spoluprácu v oblasti presadzovania práva (EUROPOL), ktorým sa nahrádzajú a zrušujú rozhodnutia Rady 2009/371/SVV, 2009/934/SVV, 2009/935/SVV, 2009/936/SVV a 2009/968/SVV (Ú. v. EÚ L 135, 24.05.2016). Podľa článku 4 ods. 1 písm. c) z uvedeného právneho aktu EÚ EUROPOL „koordinuje, organizuje a vykonáva vyšetrovacie a operačné činnosti na podporu a posilnenie činností príslušných orgánov členských štátov, ktoré vykonávajú spoločne s príslušnými orgánmi členských štátov alebo v rámci spoločných vyšetrovacích tímov v súlade s článkom 5 a prípadne v spojení s EUROJUST-om;“. Hlavnou úlohou EUROPOL-u v kontexte práce je preto podpora a koordinácia národných vyšetrovaní. Táto podpora sa primárne vzťahuje na oblasť páchania závažnej a organizovanej trestnej činnosti⁹⁵ a ak sa dotýka dvoch alebo viacerých členských štátoch EÚ.⁹⁶

⁹³ Zmluva o Európskej únii, Zmluva o fungovaní EÚ, Zmluva o založení Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu (primárne právo EÚ).

⁹⁴ Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.

⁹⁵ Príloha I Nariadenia európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/794 z 11. mája 2016 o Agentúre Európskej únie pre spoluprácu v oblasti presadzovania práva (EUROPOL), ktorým sa nahrádzajú a zrušujú rozhodnutia Rady 2009/371/SVV, 2009/934/SVV, 2009/935/SVV, 2009/936/SVV a 2009/968/SVV (Ú. v. EÚ L 135, 24.05.2016).

⁹⁶ Článok 3 ods. 1 Nariadenia európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/794 z 11. mája 2016 o Agentúre Európskej únie pre spoluprácu v oblasti presadzovania práva (EUROPOL), ktorým sa nahrádzajú a zrušujú

Spolupráca medzi ERUOPOL-om a EUROJUST-om sa omnoho viac prehĺbila, jednak na základe nutnosti vychádzajúcej z praxe a jednak to vyplýva aj z podpísanej bilaterálnej dohody medzi oboma agentúrami EÚ.⁹⁷ Keďže však ide o dve autonómne agentúry s odlišnými cieľmi, je možné domnievať sa, že aj napriek zlepšeniu, dochádza miesto k spolupráci ku konkurencii a súťaženiu medzi sebou s cieľom preukázať (potvrdiť) svoju úlohu, postavenie, opodstatnenosť a prestíž.

Kým predchádzajúci právne záväzný právny akt EÚ o zriadení EUROPOL-u bol zameraný predovšetkým na policajnú spoluprácu (reštriktívna spolupráca), súčasne znenie nariadenia odzrkadľuje praktickú potrebu spolupracovať medzi takými subjektami, ktoré nemajú výlučné postavenie Policajného zboru. Ide teda o vytvorenie širšej legálnej definície na úrovni EÚ toho, kto je na národnej úrovni identifikovaný ako partner pre EUROPOL vrátane partnerskej služby zo zahraničia (extenzívna spolupráca). Samozrejme, vzhľadom na rozdielnosť vnútroštátnej právnej úpravy v 27 členských krajinách EÚ, existuje paralelne aj množstvo odlišností v inštitucionálnej oblasti. Inštitucionálna odlišnosť sa prejavuje napr. v identifikácii rôznych partnerov v rôznych členských krajinách EÚ, čo podstatne sťažuje proces medzinárodnej spolupráce, zblížovania a budovania dôvery medzi partnermi navzájom.

Komparácia správ EUROPOL-u strategického významu SOCTA 2013, SOCTA 2017 a SOCTA 2021 z pohľadu aktivít nadnárodného organizovaného zločinu

Podľa článku 4 ods. 1 písm. f) Nariadenia európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/794 z 11. mája 2016 o Agentúre Európskej únie pre spoluprácu v oblasti presadzovania práva (EUROPOL), ktorým sa nahrádzajú a zrušujú rozhodnutia Rady 2009/371/SVV, 2009/934/SVV, 2009/935/SVV, 2009/936/SVV a 2009/968/SVV (Ú. v. EÚ L 135, 24.05.2016) patrí medzi úlohy EUROPOL-u aj príprava hodnotenia hrozieb, strategické⁹⁸ a operačné analýzy⁹⁹ a správy o celkovej situácii.

V súčasnosti EUROPOL spracováva mnohé odhady hrozieb v oblasti závažnej a organizovanej trestnej činnosti (SOCTA 2013, SOCTA 2017), počítačovej kriminalite (IOCTA 2015, IOCTA 2018) a terorizmu (TE-SAT vydávané EUROPOL-om ako každoročné výročné správy od roku 2017 až do roku 2019)¹⁰⁰.

rozhodnutia Rady 2009/371/SVV, 2009/934/SVV, 2009/935/SVV, 2009/936/SVV a 2009/968/SVV (Ú. v. EÚ L 135, 24.05.2016).

⁹⁷ Agreement between Eurojust and Europol.

⁹⁸ Podľa článku 2 písm. b) Nariadenia európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/794 z 11. mája 2016 o Agentúre Európskej únie pre spoluprácu v oblasti presadzovania práva (EUROPOL), ktorým sa nahrádzajú a zrušujú rozhodnutia Rady 2009/371/SVV, 2009/934/SVV, 2009/935/SVV, 2009/936/SVV a 2009/968/SVV (Ú. v. EÚ L 135, 24.05.2016) pod pojmom strategické analýzy rozumieme všetky metódy a techniky, pomocou ktorých sa informácie zhromažďujú, uchovávajú, spracúvajú a posudzujú s cieľom podporovať a rozvíjať politiku v trestnej oblasti, ktorá prispieva k efektívnemu a účinnému predchádzaniu trestným činom a boju proti nim.

⁹⁹ Podľa článku 2 písm. b) Nariadenia európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/794 z 11. mája 2016 o Agentúre Európskej únie pre spoluprácu v oblasti presadzovania práva (EUROPOL), ktorým sa nahrádzajú a zrušujú rozhodnutia Rady 2009/371/SVV, 2009/934/SVV, 2009/935/SVV, 2009/936/SVV a 2009/968/SVV (Ú. v. EÚ L 135, 24.05.2016) pod pojmom operačné analýzy rozumieme všetky metódy a techniky, pomocou ktorých sa informácie zhromažďujú, uchovávajú, spracúvajú a posudzujú s cieľom podporovať vyšetrovanie trestných činov.

¹⁰⁰ Dostupné online na internetovej stránke: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/eu-terrorism-situation-and-trend-report?page=0,0>.

Z pohľadu témy odborného článku som vykonal kvantitatívnu analýzu a komparáciu aktivít nadnárodného organizovaného zločinu oboch analytických dokumentov EUROPOL-u SOCTA 2013 a 2017. SOCTA 2013 uvádza počet 3.600 registrovaných organizovaných skupín pôsobiach v EÚ¹⁰¹, SOCTA 2017 už uvádza počet 5.000 registrovaných organizovaných skupín, ktoré boli predmetom vyšetrovania.¹⁰²

Tab. 1 Kvantitatívna komparácia vybraných údajov z EUROPOL-u a EUROJUST-u

EUROPOL	EUROJUST
5.000 registrovaných nadnárodných organizovaných skupín, ktoré boli predmetom vyšetrovania	74 zriadených SVT
Obdobie 2013 - 2017	Obdobie 2014 - 2017

Zdroj: Vlastné spracovanie

Výsledok kvantitatívnej komparácie indikuje, že ide o 72 % nárast za obdobie 4 rokov. Či sa tento nárast potvrdí, udrží alebo dôjde k jeho zníženiu ukáže až nasledujúca správa EUROPOL-u¹⁰³. Podľa môjho názoru však ide o alarmujúce číslo. Na mieste sú preto otázky: Ako prebieha vyšetrovanie nadnárodného organizovaného zločinu? Aká forma justičnej spolupráce je využívaná v prípadoch vyšetrovania nadnárodného organizovaného zločinu? Sú SVT tým nástrojom, ktorý je možné považovať za účinný a flexibilný nástroj v oblasti boja proti závažnej a organizovanej trestnej činnosti páchanej cezhranične alebo nadnárodne? Ak na jednej strane máme tak vysoký počet skupín riadiacich medzi nadnárodný organizovaný zločin, koľko SVT bolo doposiaľ zriadených v EÚ?

Resumé

Cieľom odborného článku bolo predstaviť prípravnú etapu vzniku a fungovania SVT so zameraním na medzinárodnú policajnú spoluprácu, v ktorej má EUROPOL veľkú úlohu v právnom a bezpečnostnom priestore EÚ, ako aj v kontexte témy objasniť komplementárny vzťah medzi medzinárodnou policajnou spoluprácou a medzinárodnou justičnou spoluprácou v trestných veciach. Podarilo sa mi to v obmedzenej miere, aj napriek obmedzenému prístupu k domácej a zahraničnej odbornej literatúre, či špeciálnym školeniam a osnovám (CEPOL). Autor využil svoje dlhoročné teoretické a praktické skúsenosti v oblasti medzinárodnej spolupráce (policajnej a justičnej) a predstavil 1. etapu (z 3) medzinárodného modelu, pričom v tomto odbornom článku predstavil prvú etapu týkajúcu sa etapy prípravného konania. Toto štádium je charakterizované skrytým vyšetrovaním, ktoré spočíva v získavaní, zhromažďovaní, analyzovaní a vyhodnocovaní kriminálnych a spravodajských informácií. V ideálnom prípade táto fáza predchádza začatiu trestného stíhania (v podmienkach SR). Pre určenie hraníc a pôsobnosti orgánu presadzujúceho právo je potrebné ich vymedziť na základe de lege lata - aktuálne platnej legislatívy. Viac ako 12-ročné skúsenosti v danej oblasti ma pravidelne presviedčali o neznalosti národnej, európskej legislatívy, či medzinárodného práva (čo je

¹⁰¹ EUROPOL, 2013. *SOCTA 2013*, 8 p.

¹⁰² EUROPOL, 2017. *SOCTA 2017*, 10 p.

¹⁰³ Žiaľ, na základe analýzy údajov SOCTA 2021 táto správa už neuvádza počty registrovaných zločineckých skupín. Dostupné online na: https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/socta2021_1.pdf. 01.10.2023.

objektívne závažný problém pre policajnú komunitu), a to nielen z pohľadu členských krajín EÚ, ale aj z pohľadu zamestnancov EUROPOL-u (bez dlhoročnej praxe a potrebných teoretických znalostí - legislatíva). Aj z uvedeného dôvodu som do odborného článku zaradil legislatívu, ktorú považujem za kľúčovú pri poznávaní predmetu skúmania.

Resume

My goal in the scientific article was to present the preparatory stage of the establishment and functioning of the JIT with a focus on international police cooperation, in which EUROPOL has a major role in the legal and security space of the EU, and also in the context of the topic to clarify the complementary relationship between international police cooperation and international judicial cooperation in criminal matters. I managed to do this to a limited extent, despite limited access to domestic and foreign professional literature, or special training and curricula (CEPOL). The author used his many years of theoretical and practical experience in the field of international cooperation (police and judicial) and presented the 1st stage (out of 3) of the international model, while in this scientific article he presented the first stage concerning the stage of pre-trial proceedings. This stage is characterized by covert investigation, which consists in obtaining, collecting, analyzing and evaluating criminal and intelligence information in relation. Ideally, this stage precedes the initiation of criminal prosecution (under the conditions of the Slovak Republic). In order to determine the boundaries and competence of the LEA, it is necessary to delimit them on the basis of de lege lata - currently valid legislation. More than 12 years of experience in the subject area have regularly convinced me of the ignorance of national, EU legislation or international law (which is objectively a huge problem for the police community), not only from the point of view of LEAs of member countries, but also from the point of view of EUROPOL employees (which is often were passed by people without many years of experience and the necessary theoretical knowledge - legislation). Also for the mentioned reason, I included legislation in my scientific article, which I consider to be crucial in learning and researching the subject of the object.

Zoznam bibliografických odkazov

Agreement between Eurojust and Europol. Dostupné online <https://www.europol.europa.eu/partners-agreements/operational-agreements?page=1>. 01.10.2023.

JAKABOVIČ, T. 2019. Realizácia procesov medzinárodnej policajnej spolupráce na úseku drogovej trestnej činnosti v podmienkach Slovenskej republiky: dizertačná práca. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2019. 168 s

EUROPOL. 2013. SOCTA 2013 : výskumná správa. The Hague : European Police Office, 2013, 52 p. ISBN: 978-92-95078-79-6.

EUROPOL. 2017. SOCTA 2017: Crime in the age of technology : výskumná správa. The Hague : European Police Office, 2017. 60 p. ISBN: 978-92-95200-77-7.

EUROPOL. 2021. SOCTA 2021: A corruption influence : The Infiltration and Undermining of EUROPE's Economy and Society by Organised Crime: výskumná správa. The Hague : European Police Office, 2021. 108 p. ISBN: 978-92-95220-22-5.

Lisabonská zmluva, ktorou sa mení a dopĺňa Zmluva o Európskej únii a Zmluva o založení Európskeho spoločenstva (Ú. v. EÚ L 306, 17.12.2007).

Nariadenia európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/794 z 11. mája 2016 o Agentúre Európskej únie pre spoluprácu v oblasti presadzovania práva (EUROPOL), ktorým sa nahrádzajú a zrušujú rozhodnutia Rady 2009/371/SVV, 2009/934/SVV, 2009/935/SVV, 2009/936/SVV a 2009/968/SVV (Ú. v. EÚ L 135, 24.05.2016).

Rámcového rozhodnutia Rady 2006/960/SVV z 18. decembra 2006 o zjednodušení výmeny informácií a spravodajských informácií medzi orgánmi presadzovania práva členských štátoch Európskej únie (Ú. v. EÚ L 386, 29.12.2006).

Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.

Zákon č. 166/2003 Z. z. o ochrane súkromia pred neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov a o zmene a doplnení neskorších predpisov (tzv. zákon o ochrane pred odpočúvaním).

Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

Zmluva o fungovaní Európskej únie (Ú. v. EÚ C 326, 26.10.2012).

Kontaktné údaje

JUDr. et JUDr. Tomáš Jakabovič, PhD.

Katedra vyšetrovania

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Sklabinská č. 1

835 17 Bratislava

Slovenská republika

e-mail: tomas.jakabovic@akademiapz.sk

POSTAVENIE VYŠETROVATEĽA POLICAJNÉHO ZBORU A POVERENÉHO PRÍSLUŠNÍKA POLICAJNÉHO ZBORU AKO ORGÁNOV ČINNÝCH V TRESTNOM KONANÍ A URČOVANIE ICH VECNEJ PRÍSLUŠNOSTI

THE POSITION OF THE POLICE FORCE INVESTIGATOR AND THE AUTHORIZED MEMBER OF THE POLICE FORCE AS LAW ENFORCEMENT AUTHORITIES AND DETERMINING MATERIAL JURISDICTION

Nina Jesná

Anotácia: Autorka sa v predkladanom príspevku zaoberá definovaním kritérií a postavenia povereného príslušníka Policajného zboru a vyšetrovateľa Policajného zboru a určovaním vecnej príslušnosti uvedených policajtov v zmysle aktuálnej právnej úpravy. Vecnú príslušnosť pri vyšetrovaní a skrátenom vyšetrovaní určuje najmä Trestný poriadok a interný právny predpis Ministerstva vnútra Slovenskej republiky. Neodmysliteľnou súčasťou v rámci vyšetrovania, či skráteného vyšetrovania je výjazdová skupina, kde vyšetrovateľ Policajného zboru, resp. poverený príslušník Policajného zboru tvoria nosný prvok. Cieľom príspevku je zanalyzovať vecnú príslušnosť vyšetrovateľa Policajného zboru a povereného príslušníka Policajného zboru a týmto spôsobom priniesť ucelený prehľad o ich činnosti v trestnom konaní.

KLúčové slová: poverený príslušník Policajného zboru, vyšetrovateľ Policajného zboru, vyšetrovanie, skrátené vyšetrovanie, vecná príslušnosť.

Annotation: The author deals with defining the criteria and the position of the authorized member of the Police Force and the investigator of the Police Force and determining the material jurisdiction of the said policemen in terms of the current legislation. The material jurisdiction during investigation and abbreviated investigation is mainly determined by the Criminal Code and the internal legal regulation of the Ministry of the Interior of the Slovak Republic. An integral part of the investigation or abbreviated investigation is the departure group, where the investigator of the Police Force, or authorized member of the Police Force form the supporting element. The aim of the article is to analyze the substantive jurisdiction of the Police Force investigator and the authorized member of the Police Force and in this way bring a comprehensive overview of their activities in criminal proceedings.

Keywords: authorized member of the Police Force, investigator of the Police Force, investigation, abbreviated investigation, material jurisdiction.

Úvod

Prípravné konanie je štádiom trestného konania, v ktorom sú rozhodujúce najmä dôkazy, ktoré sú zabezpečené prvotnými úkonmi, pretože bez nich len ťažko očakávať úspešné prejednanie veci pred súdom. Úlohou prípravného konania je zhromaždenie, preverenie a vykonanie takých dôkazov, aby mohla byť trestná vec rozhodnutá v zmysle zákona. Vyšetrovanie trestných činov je poznávacím procesom javov a zákonitostí sveta, ktorého cieľom je poznávanie, zisťovanie a dokazovanie trestných činov a usvedčovanie páchateľov. Jednotlivé rozhodnutia, opatrenia a úkony trestného konania vo vyšetrovaní a v skrátenom vyšetrovaní vykonávajú orgány činné v trestnom konaní. Teória trestného práva ich definuje ako subjekty trestného konania a diferencuje ich od strán trestného konania. Policajt, ktorý sa zaoberá touto poznávacou činnosťou, musí disponovať odbornými znalosťami z odboru trestného práva, kriminalistiky, z odvetví, ktoré súvisia s vyšetrovaným trestným činom, ako aj praktickými skúsenosťami a návykmi, ktoré získal už z vyšetrovaných trestných činov. Na základe návykov, vedomostí a praktických skúseností má schopnosť poznávať skutočnosti, pomocou ktorých dosiahne stanovený cieľ, t. j. skutočnosti pre zistenie konkrétneho trestného činu a usvedčenie páchateľa.

Kritéria určenia za vyšetrovateľa Policajného zboru

Podľa § 10 ods. 1 Trestného poriadku sú orgánmi činnými v trestnom konaní prokurátor a policajt. Policajtom podľa Trestného poriadku je vyšetrovateľ Policajného zboru, vyšetrovateľ Policajného zboru zaradený na Úrade inšpekčnej služby, ak ide o trestné činy príslušníkov ozbrojených bezpečnostných zborov a trestné činy colníkov, vyšetrovateľ finančnej správy, ak ide o trestné činy spáchané v súvislosti s porušením colných predpisov alebo daňových predpisov v oblasti dane z pridanej hodnoty pri dovoze a spotrebných daní, poverený príslušník Policajného zboru, poverený príslušník vojenskej polície v konaní o trestných činoch príslušníkov ozbrojených síl, poverený príslušník Zboru väzenskej a justičnej stráže v konaní o trestných činoch osôb vo výkone trestu odňatia slobody alebo vo väzbe, poverený pracovník finančnej správy, ak ide o trestné činy spáchané v súvislosti s porušením colných predpisov alebo daňových predpisov v oblasti dane z pridanej hodnoty pri dovoze a spotrebných daní a veliteľ námornej lode v konaní o trestných činoch spáchaných na tejto lodi.

Zákon č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície explicitne ustanovuje „podmienky“ určenia za vyšetrovateľa. Policajta za vyšetrovateľa určuje minister. Vyšetrovateľom môže byť policajt, ktorý absolvoval vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa v odbore právo, bezpečnostné služby alebo v študijnom programe bezpečnostnoprávna ochrana osôb a majetku a ako vyšetrovateľ čakateľ v prípravnej štátnej službe alebo v stálej štátnej službe úspešne vykonal záverečnú vyšetrovateľskú skúšku. Záverečná vyšetrovateľská skúška sa nevyžaduje u policajta, ktorý vykonal štátnu záverečnú skúšku z teórie vyšetrovania. Z praxe vyplýva, že štátnu záverečnú skúšku možno vykonať absolvovaním študijného programu bezpečnostnoprávna ochrana osôb a majetku a úspešným absolvovaním štátnej záverečnej skúšky z teórie vyšetrovania na Akadémii Policajného zboru v Bratislave. Zároveň existuje i výnimka, kedy môže minister vnútra Slovenskej republiky určiť za vyšetrovateľa aj policajta, ktorý úspešne absolvoval iné vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa a úspešne vykonal záverečnú vyšetrovateľskú skúšku. Do času, kým policajt nemá absolvovanú záverečnú vyšetrovateľskú skúšku, je ustanovený do funkcie vyšetrovateľ – čakateľ. Dĺžka čakateľskej praxe vyšetrovateľa čakateľa je jeden rok. Minister vnútra Slovenskej republiky môže udeliť výnimku z tejto dĺžky len osobám, ktoré majú vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa v odbore právo alebo bezpečnostné služby alebo policajtovi, ktorý vykonával skrátené vyšetrovanie v trvaní najmenej tri roky. Vyšetrovateľ - čakateľ vykonáva čakateľskú prax podľa plánu prípravy čakateľskej praxe.¹⁰⁴ Rozsah činností vyšetrovateľa čakateľa vo vyšetrovaní ustanovuje všeobecne záväzný právny predpis¹⁰⁵ a pod týmto rozsahom činností sa rozumie spisovanie zápisnice o ústne podanom oznámení o skutočnostiach nasvedčujúcich tomu, že bol spáchaný trestný čin, dopĺňovanie oznámenia, ak je doplnenie potrebné na rozhodnutie o odovzdaní alebo odmietnutí veci alebo o začatí trestného stíhania, vybavovanie dožiadania okrem dožiadania v styku s cudzinou a výsluchu obvineného, vyžiadanie trestného spisu o predchádzajúcom odsúdení obvineného, vypočúvanie svedka s trvalým pobytom v Slovenskej republike vo veci, v ktorej nebolo vznesené obvinenie, ak nejde o obzvlášť závažný trestný čin alebo ak nejde o osobu mladšiu ako 15 rokov, vyhotovovanie výzvy na zaplatenie poriadkovej pokuty uloženej vyšetrovateľom a vykonávanie opatrenia súvisiaceho s výkonom rozhodnutia o jej uložení, zúčastňovanie sa pri návšteve obvineného vo vyšetrovacej väzbe alebo vo výkone trestu odňatia slobody, kontrolovanie korešpondencie obvineného vo väzbe, vyplňovanie štatistického formulára

¹⁰⁴ § 1 - § 6 zákona č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov.

¹⁰⁵ I. časť - 46. Výnos Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, ktorým sa ustanovuje rozsah činnosti vyšetrovateľa čakateľa vo vyšetrovaní v znení neskorších predpisov.

a hlásenia, zoradovanie vyšetrovacieho spisu a vybavovanie administratívnej práce pre vyšetrovateľa, napr. predvolávanie procesnej strany, vyzušmievanie obhajcu o vykonaní procesného úkonu, vyžiadanie odpisu registra trestov a posudku, správy o povesti a pomeroch mladistvého.¹⁰⁶ Vyšetřovateľ čakateľ môže vykonávať skrátené vyšetrovanie.

Služobná činnosť povereného príslušníka Policajného zboru

Policajtom v zmysle zákona o Policajnom zbore je fyzická osoba, ktorá je v služobnom pomere podľa zákona č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov a vykonáva štátnu službu v služobnom úrade.¹⁰⁷ Poverený príslušník Policajného zboru má v popise svojej služobnej činnosti určenú činnosť skrátené vyšetrovanie alebo je písomným rozkazom nadriadeného s ustanovovacou pôsobnosťou poverený vykonávaním služobných činností v skrátenom vyšetrovaní.¹⁰⁸ Pri vykonávaní jednotlivých úkonov postupuje na základe zákona a v súlade so zákonom a zodpovedá za ich včasné vybavenie. V súlade so zákonmi a všeobecne záväznými právnymi predpismi môže požadovať od služieb Policajného zboru zabezpečenie a vykonanie úkonov a opatrení nevyhnutných pre vyšetrovanie, ktoré vzhľadom na ich povahu nemôže vykonať sám.¹⁰⁹

V popise služobnej činnosti funkcie straší referent – poverený policajt (poverený príslušník Policajného zboru) zaradeného v 4. platovej triede podľa zákona č. 73/1998 o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície je vykonávať samostatné odborné činnosti, pri ktorých zvolí správny postup za pomoci využitia metodických predpisov. V rámci svojej služobnej činnosti pripravuje a vydáva rozhodnutia, riadi a organizuje rámcové úseky so zodpovednosťou za rozhodovanie a výsledky práce s dôsledkami v rámci služobného úradu a mimo neho. Vykonáva skrátené vyšetrovanie o trestných činoch, pre ktoré Trestný zákon ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou neprevyšujúcou tri roky. Vo veciach, ktoré vyšetruje, je procesne samostatný a viazaný len zákonmi a inými všeobecne záväznými právnymi predpismi. V rozsahu, ktorý stanovuje Trestný poriadok a pokyny prokurátora a súdu, vykonáva jednotlivé procesné úkony v zmysle Trestného poriadku, Trestného zákona a nariadenia ministra vnútra Slovenskej republiky o vymedzení príslušnosti útvarov Policajného zboru a útvarov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pri odhaľovaní trestných činov a zisťovaní ich páchatel'ov, o postupe v trestnom konaní, o výjazdových skupinách a špecializovaných tímoch. Podľa Trestného poriadku a zákona o znalcoch a tlmočníkoch zodpovedá za správnosť vyúčtovaných finančných prostriedkov a za kompletizáciu podkladov k vyúčtovaniu. Poverený príslušník Policajného zboru zodpovedá za kvalitu, stav a úroveň trestného konania vo vyšetrovacích spisoch, ktoré sú mu pridelené a dodržiava lehoty na ukončenie skráteného vyšetrovania. Pri organizovaní svojej činnosti dbá na zabezpečenie hospodárnosti, úplnosti a rýchlosti trestného konania. Pri svojej činnosti zodpovedá za správnosť a včasnosť štatistického vykazovania u vlastných vyšetrovacích spisov. V súvislosti s úlohami v trestnom konaní spolupracuje s ostatnými orgánmi činnými v trestnom konaní, organizáciami, orgánmi štátnej správy a samosprávy, fyzickými a právnickými osobami. Okrem úloh, ktoré poverenému príslušníkovi Policajného zboru vyplývajú z Trestného

¹⁰⁶ § 1 ods. 1 - 46. Výnos Ministerstva vnútra Slovenskej republiky z 20. apríla 2005, ktorým sa ustanovuje rozsah činnosti vyšetrovateľa čakateľa vo vyšetrovaní v znení neskorších predpisov.

¹⁰⁷ IVOR, J. a kol., 2017. Optimalizácia prípravného konania trestného, s. 14.

¹⁰⁸ Čl. 4 nariadenia ministra vnútra Slovenskej republiky č. 175/2010 o vymedzení príslušnosti útvarov Policajného zboru a útvarov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pri odhaľovaní trestných činov, pri zisťovaní páchatel'ov a o postupe v trestnom konaní v znení neskorších predpisov.

¹⁰⁹ § 7 zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

poriadku a iných zákonov, nariadení a všeobecne záväzných právnych predpisov, môže na obvodnom oddelení vykonávať stálu službu, ak na príslušnom obvodnom oddelení nie je systemizovaná funkcia referent stála služba. Ďalej môže podľa pokynov vykonávať úlohy na úseku mimoriadnych bezpečnostných opatrení, mimoriadnych udalostiach, pohotovosti a na úseku ochrany utajovaných skutočností. Na základe rozhodnutia riaditeľa v súvislosti s nepriaznivým stavom a vývojom bezpečnostnej situácie vykonáva obchôdzkovú službu a plní úlohy podľa jeho rozhodnutia na zabezpečenie služobnej činnosti Policajného zboru.

Definovanie výjazdovej skupiny a jej zloženie

Nariadenie ministra vnútra Slovenskej republiky č. 175/2010 o vymedzení príslušnosti útvarov PZ a útvarov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pri odhaľovaní trestných činov, pri zisťovaní ich páchatel'ov a o postupe v trestnom konaní v čl. 58 - štvrtá časť upravuje zriaďovanie a zloženie výjazdovej skupiny ako pracovného zoskupenia príslušníkov PZ, ktorá je vybavená podľa podmienok technickými prostriedkami na vykonanie počiatočných opatrení, neodkladných a neopakovateľných úkonov. Pre včasné, kvalitné a úplné vykonanie úkonov zriaďuje výjazdovú skupinu riaditeľ okresného riaditeľ'stva Policajného zboru. Zároveň podľa charakteru činnosti a podmienok určuje počet a zloženie výjazdových skupín, výzbroj, výstroj, materiálno-technické vybavenie. Výkon služby výjazdových skupín sa uskutočňuje nepretržite v plánovaných zmenách na obdobie jedného mesiaca.¹¹⁰ Počas výkonu služby zaradenia do výjazdovej skupiny sa vyšetrovateľ PZ, resp. poverený príslušník PZ zdržuje podľa určenia nadriadeného na pracovisku alebo v určených priestoroch. Nadriadený im môže písomne nariadiť aj služobnú pohotovosť v mieste trvalého alebo prechodného pobytu s použitím mobilných prostriedkov. Pri nariadení služobnej pohotovosti zabezpečí operačné stredisko vyrozumie členov výjazdovej skupiny o udalosti a zabezpečí zvoz členov na miesto udalosti, resp. na miesto plnenia úloh. Za službu patrí členom výjazdovej skupiny náhrada podľa zákona č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov.¹¹¹ Do výjazdovej skupiny sú spravidla určovaní vedúci a zástupca výjazdovej skupiny, kriminalistický technik a podľa povahy prípadu psovod, resp. ďalší príslušníci Policajného zboru. Ak ide o skutok, o ktorom sa vykonáva skrátené vyšetrovanie, o prečinoch s hornou hranicou neprevyšujúcou tri roky, je vedúcim výjazdovej skupiny poverený príslušník Policajného zboru. Zástupcom vedúceho výjazdovej skupiny je príslušník Policajného zboru vykonávajúci objasňovanie daného skutku, spravidla ide o príslušníka služby kriminálnej polície Policajného zboru. Na miesto činu je vysielaná výjazdová skupina riaditeľom okresného riaditeľ'stva Policajného zboru a v čase jeho neprítomnosti zástupcom riaditeľa alebo operačným strediskom. Ak po príchode na miesto činu zistí poverený príslušník Policajného zboru, že nie je príslušný konať, vyrozumie operačné stredisko, ktoré následne vyrozumie vyšetrovateľa odboru kriminálnej polície okresného riaditeľ'stva, resp. krajského riaditeľ'stva alebo požiada operačné stredisko, aby vyslal na miesto príslušného policajta vo veci konať. Plnenie úloh do prevzatia veci, ktoré na mieste činu vyplývajú z povahy veci, zabezpečuje príslušný policajt. Po vyslaní výjazdovej skupiny na miesto činu vykonáva najmä opatrenia, ktoré sú potrebné na zaistenie bezpečnosti osôb a majetku, zisťuje rozsah zranení, škody na majetku, zabezpečuje pomoc. Pri zistení páchatel'a trestného činu na mieste zabraňuje

¹¹⁰ Čl. 58 ods. 4 nariadenia ministra vnútra Slovenskej republiky č. 175/2010 o vymedzení príslušnosti útvarov Policajného zboru a útvarov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pri odhaľovaní trestných činov, pri zisťovaní páchatel'ov a o postupe v trestnom konaní v znení neskorších predpisov.

¹¹¹ Čl. 58 ods. 9 nariadenia ministra vnútra Slovenskej republiky č. 175/2010 o vymedzení príslušnosti útvarov Policajného zboru a útvarov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pri odhaľovaní trestných činov, pri zisťovaní páchatel'ov a o postupe v trestnom konaní v znení neskorších predpisov.

výjazdová skupina v pokračovaní, resp. dokonaní trestného činu, ak to pred jej príchodom neurobili už iní príslušníci Policajného zboru.

Vyšetrovateľ Policajného zboru, resp. poverený príslušník Policajného zboru ako vedúci výjazdovej skupiny si po príchode na miesto overí vykonanie počiatkových a neodkladných opatrení, preberie si predbežne zaistené veci, zaistené alebo zadržané osoby, prípadne ďalšie materiály. Pri dokumentovaní trestného činu spolu s kriminalistickým technikom zisťujú a vyhľadávajú prítomné stopy vhodné na zaistenie a zabráňujú zničeniu stôp. Následne vykonávajú obhliadku miesta činu a v rámci obhliadky miesta činu zaisťujú jednotlivé vyhľadané stopy. Miesto činu zadokumentujú prostredníctvom zápisnice o obhliadke miesta činu. Na mieste činu zisťujú svedkov a poškodené osoby a vyťažovaním osôb zisťujú ďalšie informácie, ktoré mu neboli poskytnuté príslušníkmi Policajného zboru prvotne vyslanými na miesto činu. Ak to povaha veci vyžaduje, vyšetrovateľ PZ, resp. poverený príslušník PZ si prostredníctvom operačného strediska vyžiada na miesto služobného psa na prenasledovanie páchateľa a na sledovanie pachovej stopy. V súčinnosti s hliadkou „prvého kontaktu“ na mieste pátra po páchateľovi a veciach, ktoré sú dôležité pre trestné konanie. Po vykonaní procesných úkonov si vyhodnocujú výsledky vykonaných úkonov a prijímajú opatrenia prostredníctvom operačného strediska na zapojenie ostatných príslušníkov služby kriminálnej polície, služby poriadkovej polície, služby finančnej polície, služby dopravnej polície, služby železničnej polície, služby hraničnej a cudzineckej polície, služby ochrany objektov, inšpekčnej služby, služby osobitného určenia a iných služieb do odhalenia a zistenia páchateľa trestného činu. V súlade s Trestným poriadkom, nariadením Ministerstva vnútra SR č. 53/2009 o operatívno-pátracej činnosti v znení neskorších predpisov a v súlade so zásadami pre kriminalisticko-technickú činnosť vyhotovuje vyšetrovateľ PZ, resp. poverený príslušník PZ písomnú dokumentáciu, t. j. zápisnicu o obhliadke miesta činu a spolu s kriminalistickým technikom vyhotovuje plán miesta činu. Kriminalistický technik na mieste činu zabezpečuje a vyhotovuje fotografickú dokumentáciu a zaisťuje stopy vhodné na porovnanie. Vykonáva kriminalisticko-technické úkony, najmä vyhľadávanie, zaisťovanie, fixáciu a balenie stôp a vyhotovuje fotografickú fotodokumentáciu z kriminalisticko-technického hľadiska. Ak je na mieste činu prítomný kriminalistický znalec, tento odborne usmerňuje kriminalistického technika, ktorý sa riadi jeho usmerneniami pri zaisťovaní, fixácii a balení stôp. Vyšetrovateľ PZ, resp. poverený príslušník PZ si prostredníctvom psovoda vyžiada hlásenie o použití služobného psa. Policajt služby kriminálnej polície Policajného zboru vyhotovuje záznam o vykonanej operatívno-pátracej činnosti. Jeho úlohou na mieste činu je najmä operatívne vyťažovanie osôb, operatívna prehliadka, operatívne pozorovanie a operatívne zisťovanie a prešetrovanie.

Činnosť na mieste činu vykonáva a organizuje vyšetrovateľ Policajného zboru, resp. poverený príslušník Policajného zboru tak, aby boli splnené úlohy, ktoré ustanovuje Trestný poriadok v súlade so zásadami kriminalisticko-technickej činnosti. Na mieste činu získava podklady potrebné pre pátranie po páchateľovi a veciach dôležitých pre objasnenie veci. Ak si to na mieste činu situácia vyžaduje, vykonáva bezpečnostné opatrenia najmä na odvrátenie nebezpečenstva a zabránenie škôd na živote, zdraví alebo majetku. Príslušníci Policajného zboru základného útvaru, v obvode ktorého bol trestný čin spáchaný, vykonávajú na mieste činu činnosť podľa požiadaviek výjazdovej skupiny, resp. jej vedúceho v súlade so zákonom (napr. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov, Trestný zákon v znení neskorších predpisov, zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore), inými všeobecne záväznými právnymi predpismi (napr. vyhláška Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 555/2003 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 190/2003 Z. z. o strelných zbraniach a strelive a o zmene a doplnení niektorých zákonov) a internými aktmi riadenia (napr. nariadenie ministra vnútra Slovenskej republiky č. 33/2009 o služobnej kynológii v znení nariadenia

ministra vnútra Slovenskej republiky č. 61/2010).¹¹² Členovia výjazdovej skupiny sa riadia podľa pokynov vedúceho, ktoré musia byť v súlade so zákonmi, internými aktmi riadenia, všeobecne záväznými právnymi predpismi a sú povinní mu hlásiť okolnosti, ktoré by mohli brániť v plnení úloh.

Vecná príslušnosť povereného príslušníka Policajného zboru

V rámci trestného konania sa pojem „skrátené vyšetrovanie“ spája najmä s prípravným konaním, ktoré novelizáciou Trestného poriadku z roku 2002 malo prispieť k jeho zefektívneniu v procese dokazovania. Skrátené vyšetrovanie je vymedzené druhom trestných činov, orgánom činným v trestnom konaní a lehotami na jeho ukončenie. Podľa § 10 ods. 15 Trestného poriadku sa trestným konaním rozumie konanie podľa Trestného poriadku, trestným stíhaním úsek od začatia trestného stíhania až do právoplatnosti rozsudku, prípadne iného rozhodnutia orgánu činného v trestnom konaní alebo súdu vo veci samej a prípravným konaním sa rozumie úsek od začatia trestného stíhania do podania obžaloby, návrhu na schválenie dohody o uznaní viny a prijatí trestu alebo právoplatnosti rozhodnutia orgánu činného v trestnom konaní vo veci samej. Teória trestného práva hovorí, že vyšetrovanie, resp. skrátené vyšetrovanie je fázou prípravného konania, ktorá nasleduje po začatí trestného stíhania.¹¹³ Trestné stíhanie sa môže začať vydaním uznesenia o začatí trestného stíhania alebo vykonaním zaisťovacieho úkonu, neopakovateľného úkonu alebo neodkladného úkonu a tieto úkony vykoná policajt ustanovený v § 10 ods. 8 Trestného poriadku alebo v určenom rozsahu policajt určený všeobecne záväzným právnym predpisom vydaným Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky, ktorý stanovuje vykonávanie rozhodnutí, úkonov a opatrení v trestnom konaní v skrátanom vyšetrovaní. Skrátené vyšetrovanie je potrebné viesť nielen o trestných činoch, ale aj o takých udalostiach a skutkoch, o ktorých nie je na začiatku vylúčené, že by mohli byť trestným činom. V priebehu skráteneho vyšetrovania sa musí dokazovať, či také udalosti boli alebo neboli, resp. nemohli byť spôsobené ľudským zavinením a preto sa orgány činné v trestnom konaní musia nimi zaoberať až do momentu, kým sa nepreukáže opak. Skrátené vyšetrovanie vykonáva o všetkých ostatných prečinoch, pre ktoré Trestný zákon ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby neprevyšujúcou 3 roky. Skrátené vyšetrovanie je potrebné ukončiť do 2 mesiacov od vznesenia obvinenia. Ak nie je skrátené vyšetrovanie skončené v lehote do 2 mesiacov od vznesenia obvinenia, policajt oznámi písomne dozorujúcemu prokurátorovi dôvody neskončenia skráteneho vyšetrovania v určenej lehote a oboznámi ho o úkonoch, ktoré je potrebné vykonať, aby bolo skrátené vyšetrovanie skončené. Právomocou prokurátora je prostredníctvom pokynov zmeniť rozsah úkonov, ktoré majú byť vykonané alebo môže vo veci nariadiť vyšetrovanie. Pri skrátanom vyšetrovaní vykonáva policajt „zjednodušené dokazovanie“, postupuje obdobne ako pri vyšetrovaní, avšak ustanovenie § 203 od. 1 Trestného poriadku vymedzuje odchýlky pri postupe v skrátanom vyšetrovaní a to že, policajt vykoná výsluch svedka, ak ide o neopakovateľný alebo neodkladný úkon alebo vykoná výsluch svedka, ktorý bol osobne prítomný na mieste činu a má poznatky o spáchaní trestného činu alebo o dôvodne podozrivej osobe. V ostatných prípadoch policajt vyžiada vysvetlenie spísaného vo forme záznamu, ale v tomto prípade nemôže policajt postupovať podľa ustanovení o svedkovi, čím je tento spôsob dokumentovania menej formálnym a nemá oporu v zákone. Odpadáva tak dôvod predvedenia, keď osoba ignoruje predvolanie k podaniu vysvetlenia a nemá možnosť ako „zabezpečiť“ pravdivú výpoveď, pretože takú osobu nie je možné poučiť o povinnosti svedčiť, o následkoch nedostavenia sa na

¹¹² Čl. 60 ods. 3 nariadenia ministra vnútra Slovenskej republiky č. 175/2010 o vymedzení príslušnosti útvarov Policajného zboru a útvarov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pri odhaľovaní trestných činov, pri zisťovaní páchatel'ov a o postupe v trestnom konaní v znení neskorších predpisov.

¹¹³ HUSÁR, E., 2003. *Trestné právo procesné*, s. 165., IVOR, J. a kol., 2006. *Trestné právo procesné*, s. 547. cit. podľa BLAŽEK, R., 2010. Niektoré nedoriešené aspekty vyšetrovania v SR, In: *Trestní právo*, s. 45.

predvolanie a o trestných následkoch krivej výpovede. Ďalej policajt vyhľadáva a zadovážuje dôkazy a o tomto spíše úradný záznam, ktorý založí do vyšetrovacieho spisu. Po skončení skráteného vyšetrovania predloží policajt spis prokurátorovi s rozhodnutím, napr. návrhom na podanie obžaloby, návrhom na dohodu o vine a treste alebo iným rozhodnutím, ak o veci nerozhodne sám.

Vecná príslušnosť vyšetrovateľa Policajného zboru

Rozsah vyšetrovania upravuje § 200 Trestného poriadku. „Vyšetrovanie sa vykonáva o zločinoch, resp. aj o prečinoch, ak je obvinený vo väzbe, vo výkone trestu odňatia slobody alebo na pozorovaní v zdravotníckom ústave, ak ide o náhle úmrtie obvineného vo výkone väzby alebo odsúdeného vo výkone trestu odňatia slobody, ide o trestné konanie proti právnickej osobe, ide o trestné činy extrémizmu alebo ak to nariadi prokurátor.“¹¹⁴ Prokurátor môže záväzným pokynom nariadiť vyšetrovanie v právne a skutkovo náročnejších veciach. Ak je potrebné vykonať vyšetrovanie aspoň o jednom z trestných činov, vykoná sa vyšetrovanie o všetkých trestných činoch toho istého obvineného aj proti všetkým obvineným, ktorých trestné činy súvisia.¹¹⁵ Ak v priebehu vyšetrovania, resp. skráteného vyšetrovania odpadli dôvody, pre ktoré bol príslušný konať vyšetrovateľ Policajného zboru, vyšetrovanie o zločine alebo prečine sa nekončí a skončí ho vyšetrovateľ Policajného zboru, ktorý vo veci konal.

Spoločný postup vo vyšetrovaní a v skrátenom vyšetrovaní

Vyšetrovanie a skrátené vyšetrovanie možno definovať ako súhrn úkonov a zároveň postup orgánov činných v trestnom konaní, ktoré vykonáva policajt spravidla osobne, samostatne, včas a v súlade so zákonom. Ak niektorý z úkonov vykoná miestne nepríslušný policajt, nie je potrebné úkon opakovať, ak bol vykonaný v súlade so zákonom. Niektoré úkony trestného konania môžu byť vykonané aj dožiadaním, ak je predmet úkonu v inom obvode ako sídlo orgánu, ktorý má vykonať úkon. Úkon, ktorý je vykonaný dožiadaním, má rovnaký procesný účinok, ak je úkon vykonaný príslušným orgánom, ale pri jeho vykonaní musia byť splnené všetky zákonné procesné podmienky. Ak pri vykonaní úkonu vyšli najavo ďalšie skutočnosti, ktoré je potrebné vykonať, dožiadaný orgán je oprávnený a zároveň povinný vykonať ďalšie úkony, ktoré môžu prispieť k správne rozhodnutiu vo veci. Pri svojej činnosti policajt postupuje tak, aby čo najrýchlejšie zadovážil podklady potrebné na objasnenie skutku, posúdenie prípadu a zistenie páchatel'a trestného činu.¹¹⁶ V tomto ponímaní pojem „podklady“ korešponduje s pojmom dôkazy, ktoré môžu slúžiť na objasnenie skutku a prispieť k náležitému objasneniu veci. „Policajt zadovážuje dôkazy bez ohľadu na to, či svedčia v prospech alebo v neprospech obvineného.“¹¹⁷

Vecná príslušnosť v zmysle interného predpisu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky

Nariadenie ministra vnútra Slovenskej republiky z 30. decembra 2010 o vymedzení príslušnosti útvarov Policajného zboru a útvarov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pri odhaľovaní trestných činov, pri zisťovaní ich páchatel'ov a o postupe v trestnom konaní upravuje jednotlivú príslušnosť, postup a súčinnosť útvarov pri odhaľovaní trestných činov, pri zisťovaní páchatel'ov, ako i úlohy príslušníkov Policajného zboru vo vyšetrovaní a v skrátenom vyšetrovaní, činnosť výjazdovej skupiny a špecializovaného tímu. V zmysle uvedeného interného predpisu možno vecnú príslušnosť definovať ako určenie útvaru, ktorého príslušník Policajného zboru vykonáva, resp. má vykonávať odhaľovanie a objasňovanie alebo ktorého

¹¹⁴ § 200 ods. 1, ods. 2 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

¹¹⁵ § 200 ods. 3 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

¹¹⁶ § 201 ods. 2 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

¹¹⁷ § 201 ods. 4 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

policajt má konať, resp. koná spôsobom, ktorý je uvedený v Trestnom poriadku pred začatím trestného stíhania alebo vykonáva vyšetrovanie o trestných činoch.

Uvedený právny predpis upravuje vecnú príslušnosť jednotlivých útvarov úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru, Národnej kriminálnej agentúry Prezídia Policajného zboru, Národnej centrály osobitných druhov kriminality Prezídia Policajného zboru, odboru kriminálnej polície krajského riaditeľstva, odboru kriminálnej polície okresného riaditeľstva, obvodného oddelenia, okresného dopravného inšpektorátu a krajského dopravného inšpektorátu, oddelenia železničnej polície krajského riaditeľstva, útvaru ochrannej služby a prevencie úradu inšpekčnej služby. Zároveň je v čl. 14a nariadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky upravený postup pri zmene vecnej príslušnosti, ktorý ustanovuje, že ak poverený príslušník vykonávajúci skrátené vyšetrovanie, zistí skutočnosti, ktoré zakladajú vecnú príslušnosť odboru kriminálnej polície okresného riaditeľstva alebo odboru kriminálnej polície krajského riaditeľstva, bezodkladne predloží spisový materiál s návrhom na postúpenie veci, a to cestou nadriadeného zodpovedného za trestné konanie vykonávané službou poriadkovej polície okresného riaditeľstva, pričom tento spisový materiál predloží odboru kriminálnej polície okresného riaditeľstva alebo odboru kriminálnej polície krajského riaditeľstva.

Vecná príslušnosť odboru kriminálnej polície krajského riaditeľstva

Interný právny predpis¹¹⁸ upravuje vecnú príslušnosť odboru kriminálnej polície krajského riaditeľstva pre obzvlášť závažné zločiny¹¹⁹, ak o nich nekoná národná kriminálna agentúra Prezídia Policajného zboru, úrad hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru, národná centrála osobitných druhov kriminality Prezídia Policajného zboru a útvar ochrannej služby a prevencie Úradu inšpekčnej služby, pre trestné činy, ak bol skutok spáchaný organizovanou skupinou alebo zločineckou skupinou, ak o nich nekoná národná kriminálna agentúra Prezídia Policajného zboru, úrad hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru, národná centrála osobitných druhov kriminality Prezídia Policajného zboru a útvar ochrannej služby a prevencie Úradu inšpekčnej služby, pre trestné činy skrátenia dane a poistného podľa § 276 ods. 4 Trestného zákona, neodvedenia dane a poistného podľa § 277 ods. 4 Trestného zákona a daňového podvodu podľa § 277a ods. 3 písm. a) Trestného zákona a pre trestné činy, ktoré sú inak vo vecnej príslušnosti odboru kriminálnej polície okresného riaditeľstva, ale si to vyžaduje povaha veci vzhľadom na jej závažnosť, rozsiahlosť, zložitosť alebo iný dôležitý záujem, a tak opatrením určí riaditeľ krajského riaditeľstva Policajného zboru na základe vlastného posúdenia alebo ak mu tak uloží prezident Policajného zboru.¹²⁰

Vecná príslušnosť odboru kriminálnej polície okresného riaditeľstva

Odbor kriminálnej polície okresného riaditeľstva je vecne príslušný pre trestné činy, o ktorých konanie v prvom stupni vykonáva okresný súd,¹²¹ okrem trestných činov, ktoré sú vo vecnej príslušnosti obvodného oddelenia, okresného dopravného inšpektorátu alebo krajského dopravného inšpektorátu alebo oddelenia železničnej polície krajského riaditeľstva, ak o nich nekoná odhaľovanie a objasňovanie národná kriminálna agentúra Prezídia Policajného zboru, úrad hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru, národná centrála osobitných

¹¹⁸ Nariadenie ministra vnútra Slovenskej republiky č. 175/2010 o vymedzení príslušnosti útvarov Policajného zboru a útvarov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pri odhaľovaní trestných činov, pri zisťovaní páchatel'ov a o postupe v trestnom konaní v znení neskorších predpisov

¹¹⁹ §11 ods. 3 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

¹²⁰ Čl. 9 nariadenia ministra vnútra Slovenskej republiky č. 175/2010 o vymedzení príslušnosti útvarov Policajného zboru a útvarov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pri odhaľovaní trestných činov, pri zisťovaní páchatel'ov a o postupe v trestnom konaní v znení neskorších predpisov.

¹²¹ § 15 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

druhov kriminality Prezídia Policajného zboru a útvar ochrannej služby a prevencie Úradu inšpekčnej služby.¹²²

Vecná príslušnosť obvodného oddelenia Policajného zboru

Obvodné oddelenie Policajného zboru vykonáva odhaľovanie a objasňovanie o prečinoch, o ktorých sa vykonáva skrátene vyšetrovanie a za ktoré Trestný zákon v osobitnej časti ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica trestnej sadzby neprevyšuje tri roky. Výnimkou sú trestné činy, ktoré sú vo vecnej príslušnosti okresného dopravného inšpektorátu, krajského dopravného inšpektorátu alebo oddelenia železničnej polície krajského riaditeľstva, ak o nich nekoná národná kriminálna agentúra Prezídia Policajného zboru, úrad hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru, národná centrála osobitných druhov kriminality Prezídia Policajného zboru a útvar ochrannej služby a prevencie Úradu inšpekčnej služby, pre trestné činy.¹²³

Záver

Polícia je jednou z inštitúcií, ktorá plní úlohy v boji proti kriminalite. Medzi základné úlohy Policajného zboru patrí vykonávanie vyšetrovania a skrátene vyšetrovania. Vyšetrovanie a skrátene vyšetrovanie sú formou prípravného konania a predstavujú významné štádium trestného konania. Vychádza sa z poznania, že ak sa prípravné konanie nevykoná vôbec alebo sa nevykoná dostatočne na požadovanej úrovni, ťažko očakávať prejednanie veci pred súdom. Preto je úlohou prípravného konania preverenie, zhromaždenie a vykonanie takých dôkazov, aby mohla byť trestná vec spravodlivo rozhodnutá. Pri vykonávaní vyšetrovania a skrátene vyšetrovania treba využívať v čo najväčšej možnej miere prostriedky, metódy a postupy, ktoré sú upravené Trestným poriadkom a kriminalisticko-taktické i vedecko-technické metódy, pri ktorých sa uplatňuje hľadisko účelnosti. Vyšetrovatelia Policajného zboru a poverení príslušníci Policajného zboru ako subjekty trestného konania sú pri jednotlivých úkonoch procesne samostatní, sú viazaní ústavou a zákonmi a pokynmi prokurátora a vzhľadom na zákonné oprávnenia majú v spoločnosti nezastupiteľné miesto v boji s kriminalitou.

V rámci predkladaného príspevku bola venovaná pozornosť najmä subjektu trestného konania – policajtovi v postavení vyšetrovateľa Policajného zboru a povereného príslušníka Policajného zboru, ich služobnej činnosti, ich postaveniu ako orgánov činných v trestnom konaní a zároveň bol definovaný i jeden dôležitý aspekt, s ktorým sa útvar vykonávajúci odhaľovanie a objasňovanie stretáva, a to určovanie, resp. posudzovanie vecnej príslušnosti.

Vyšetrovanie, resp. skrátene vyšetrovanie je potrebným trestno-procesným inštitútom, avšak treba mať na zreteli, že skúsenosti vyšetrovateľov Policajného zboru a poverených príslušníkov Policajného zboru pri realizácii trestného konania môžu byť v jednotlivých krajoch a okresoch na území Slovenskej republiky na rôznej odbornej úrovni, čo však nemôže narušiť najvyššiu možnú mieru efektívnosti a kvalitu vyšetrovania a skrátene vyšetrovania.

Resumé

Predkladaný príspevok sa v jednotlivých častiach zaoberá policajtom ako subjektom trestného konania, kde autorka charakterizuje kritéria určovania za vyšetrovateľa Policajného zboru a služobnú činnosť povereného príslušníka Policajného zboru. Nosnou časťou príspevku

¹²² Čl. 10 nariadenia ministra vnútra Slovenskej republiky č. 175/2010 o vymedzení príslušnosti útvarov Policajného zboru a útvarov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pri odhaľovaní trestných činov, pri zisťovaní páchatel'ov a o postupe v trestnom konaní v znení neskorších predpisov.

¹²³ Čl. 11 nariadenia ministra vnútra Slovenskej republiky č. 175/2010 o vymedzení príslušnosti útvarov Policajného zboru a útvarov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pri odhaľovaní trestných činov, pri zisťovaní páchatel'ov a o postupe v trestnom konaní v znení neskorších predpisov.

je problematika vecnej príslušnosti odboru kriminálnej polície, t. j. vyšetrovateľa Policajného zboru a obvodného oddelenia, t. j. povereného príslušníka Policajného zboru. Zámerom predkladaného príspevku bolo priniesť ucelený prehľad o vecnej príslušnosti najmä vyšetrovateľov Policajného zboru a poverených príslušníkov Policajného zboru.

Resumé

The presented contribution deals with the police officer as a subject of criminal proceedings in individual parts, where the author characterizes the criteria for designation as an investigator of the Police Force and the official activity of an authorized member of the Police Force. The supporting part of the contribution is the issue of the substantive jurisdiction of the criminal police department, i.e. j. investigator of the Police Force and district department, i.e. j. authorized member of the Police Force. The purpose of the submitted contribution was to bring a comprehensive overview of the substantive jurisdiction, in particular, of the investigators of the Police Department and authorized members of the Police Force.

Zoznam bibliografických odkazov

HUSÁR, Eugen, 2003. *Trestné právo procesné*. Bratislava: IURA EDITION. ISBN 8089047572.

IVOR, Jaroslav a kol., 2006. *Trestné právo procesné*. 1. vydanie. Bratislava: IURA EDITION. ISBN 80-8078-101-X.

IVOR, Jaroslav a kol., 2017. *Optimalizácia prípravného konania trestného*. Praha: Leges. ISBN 978-80-7502-216-5.

Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

Nariadenie ministra vnútra Slovenskej republiky č. 175/2010 o vymedzení príslušnosti útvarov Policajného zboru a útvarov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pri odhaľovaní trestných činov, pri zisťovaní páchatel'ov a o postupe v trestnom konaní v znení neskorších predpisov.

I.časť 46. Výnos Ministerstva vnútra Slovenskej republiky z 20. apríla 2005, ktorým sa ustanovuje rozsah činnosti vyšetrovateľa čakatela vo vyšetrovaní v znení neskorších predpisov.

Kontaktné údaje

JUDr. Nina Jesná

Vyšetrovateľ

1. oddelenie vyšetrovania

Odbor kriminálnej polície

Okresné riaditeľstvo Policajného zboru v Malackách

Zámocká č. 5

901 01 Malacky

Slovenská republika

tel. kontakt: 0961/51 3632

e-mail: nina.jesna@minv.sk

NEOPRÁVNENÉ NAKLADANIE S ODPADMI V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

ILLEGAL WASTE MANAGEMENT IN THE SLOVAK REPUBLIC

Michaela Kiššová

Anotácia: Trend hromadenia odpadu sa stáva čoraz väčším problémom vo svete a práve aj táto skutočnosť podporuje konanie, ktoré je klasifikované ako nelegálne či už vo forme zbavenia sa odpadu prostredníctvom jeho vývozu či odložením odpadu na nevhodnom mieste. Príspevok sa zameriava na vymedzenie trestného činu neoprávneného nakladania s odpadmi z trestnoprávneho a kriminologického hľadiska. Autorka analyzuje dynamiku vývoja daného trestného činu v podmienkach Slovenskej republiky za obdobie rokov 2016-2022 prostredníctvom vybraných ukazovateľov. Zároveň sú vymedzené konania v rámci daného trestného činu, ktoré sú spáchané úmyselne ako aj z nebanlivosti. V závere je poukázané aj na ďalšie konania, ktoré súvisia s neoprávneným nakladaním s odpadmi a ohrozujú Slovenskú republiku ako aj krajiny Európskej únie.

Kľúčové slová: neoprávnené nakladanie s odpadmi, vývoj, environmentálna kriminalita, Slovenská republika

Annotation: The trend of waste accumulation is becoming a growing problem worldwide and this fact also encourages actions that are classified as illegal, whether in the form of waste disposal through export or by dumping waste in an inappropriate place. This paper focuses on the definition of the offence of waste diversion from a criminal law and criminological perspective. The author analyses the dynamics of the development of this crime in the Slovak Republic for the period 2016-2022 through selected indicators. At the same time, the actions within the framework of the given criminal offence, which are committed intentionally as well as negligently, are defined. Finally, other actions related to illegal waste management that threaten the Slovak Republic as well as the countries of the European Union are highlighted.

Keywords: illegal waste management, development, environmental crime, Slovak Republic

Úvod

Zvyšovanie egocentrizmu v spoločnosti neúmerne pôsobí aj na celkové nahliadanie na životné prostredie. V tomto prípade to môžeme vidieť najmä v tom, akým spôsobom ľudia naplňajú svoje životné ciele a aké prostriedky na to využívajú. Zvyšovanie materiálnych potrieb ľudí celkovo zvyšuje aj hromadenie odpadu rôzneho druhu a to od jednorazového použitia plastového príboru cez predčasné zastaranie elektronických zariadení až po výrazné zníženie životnosti a neopraviteľnosti výrobkov alebo zariadení s prítomnosťou nebezpečných chemických látok. Nachádzanie hromád takýchto výrobkov či iného odpadu môžeme často vidieť v lesoch, pri cestách či vodných tokoch, teda na miestach, ktoré nie sú na to určené a naopak ohrozujú aj ďalšie časti ekosystému daného miesta. Predpokladá sa, že množstvo tuhého komunálneho odpadu vyprodukovaného na celom svete do roku 2030 bude v množstve 2,59 miliardy metrických ton. V prípade ak táto produkcia tuhého komunálneho odpadu bude pokračovať v roku 2050 jeho hodnota sa zvýši a jeho celkové množstvo bude 3,4 miliardy metrických ton.¹²⁴

Produkcia odpadu sa v Slovenskej republike od roku 2005 (273 kg na obyvateľa) zvýšila v roku 2018 o viac ako 140 kg (414 kg na obyvateľa). Následne v roku 2021 môžeme vidieť opätovný nárast vzniknutého odpadu o ďalších 82 kg, čo predstavuje 496 kg vzniknutého komunálneho odpadu za rok na jedného obyvateľa. V porovnaní s predchádzajúcimi rokmi môžeme konštatovať, že zaznamenaný nárast predstavuje 82 % nárast vzniknutého odpadu za 16 rokov.¹²⁵

¹²⁴ STATISTA, 2023. *Projected generation of municipal solid waste worldwide from 2016 to 2050*.

[online]. [cit.2023-08-20]. Dostupné na internete: <https://www.statista.com/statistics/916625/global-generation-of-municipal-solid-waste-forecast/>.

¹²⁵ EURÓPSKY PARLAMENT, 2023, *Odpadové hospodárstvo v EÚ: fakty a čísla*. [online]. [cit.2023-08-20]. Dostupné na internete:

Celkovo sa produkcia odpadu sa v Slovenskej republike zvyšuje¹²⁶ a môžeme povedať, že vytváranie odpadu ako hnutelnej veci sa dotýka každého jedinca, keďže každá osoba produkuje menšie či väčšie množstvo odpadu. Okrem vytvárania odpadu sa s odpadom nakladá aj ďalšími spôsobmi a to zberom, prepravou, zhodnocovaním či zneškodňovaním¹²⁷. Pričom v prípade nenakladania s odpadmi v súlade s právnymi predpismi sa osoby dopúšťajú porušovania týchto noriem v tejto oblasti a vtedy hovoríme o nelegálnom či neoprávnenom nakladaní s odpadmi.

Neoprávnené nakladanie s odpadmi z trestnoprávneho vymedzenia

Slovenská informačná služba vo svojej výročnej správe za rok 2021 upozornila na to, že v súvislosti s páchaním environmentálnej kriminality a poškodzovaním životného prostredia sú získané a preverované poznatky o nelegálnych skládkach, nebezpečných odpadoch, o nelegálnej likvidácii nebezpečného odpadu, o nelegálnom nakladaní s nebezpečnými odpadmi z chemickej výroby a pod. v Slovenskej republike.¹²⁸ Práve všetky tieto konania môžeme zaradiť pod skutkovú podstatu - neoprávneného nakladania s odpadmi. Predmetné konania sú považované nielen za potencionálne nebezpečné, ale v súčasnosti sú to reálne bezpečnostné riziká, ktoré spôsobujú následky a škody nielen v Slovenskej republike, ale aj v ďalších štátoch Európskej únie. V širšom pohľade taktiež pôsobia aj na bližšie či vzdialenejšie krajiny vo svete.

Neoprávnené nakladanie s odpadmi môžeme vnímať ako skutkovú podstatu, ktorá je jednotná. Avšak pri hlbšej analýze môžeme vidieť, že pojem neoprávnené nakladanie s odpadmi v sebe zahŕňa viaceré druhy konania a to konkrétne zber odpadu, prepravu odpadu,

https://www.europarl.europa.eu/pdfs/news/expert/2018/4/story/20180328STO00751/20180328STO00751_sk.pdf.

¹²⁶ Európsky parlament konštatuje na základe získaných a vyhodnotených štatistických informácií, že v rokoch od roku 2005 do roku 2018 produkcia komunálneho odpadu v EÚ na obyvateľa klesla. Napriek týmto zisteniam môžeme v rôznych členských krajinách sledovať odlišné trendy vývoja v oblasti produkcie odpadu. Napríklad produkcia komunálneho odpadu sa zvýšila v Dánsku, Nemecku, Grécku, na Malte a v Českej republike. Naopak napríklad v Bulharsku, Španielsku, Maďarsku, Rumunsku a Holandsku sa znížila. Európsky parlament ďalej uvádza, že „v absolútnych číslach na osobu sa najviac odpadu vyprodukuje v Dánsku, na Malte, Cypre a v Nemecku. Najmenej odpadu sa vyprodukuje v Maďarsku, Česku, Poľsku a Rumunsku. Bohatšie štáty majú tendenciu produkovať viac odpadu v priemere na obyvateľa a ku vyšším číslam v oblasti odpadu vo vyššej miere prispieva aj turizmus napríklad na Cypre či na Malte.“ (EURÓPSKY PARLAMENT, 2023, *Odpadové hospodárstvo v EÚ: fakty a čísla*. [online]. [cit.2023-08-20]. Dostupné na internete: https://www.europarl.europa.eu/pdfs/news/expert/2018/4/story/20180328STO00751/20180328STO00751_sk.pdf).

¹²⁷ Zneškodňovanie odpadu predstavuje celosvetový problém, k celkovému zníženiu výskytu odpadu napomáha napríklad spaľovanie odpadu prebiehajúce v špeciálnych spaľovniach, skládkovanie a recyklácia odpadu.

¹²⁸ SLOVENSKÁ INFORMAČNÁ SLUŽBA, 2022. *Správa o činnosti SIS za rok 2021*. [online]. [cit.2023-08-20]. Dostupné na internete: <https://www.sis.gov.sk/pre-vas/sprava-o-cinnosti.html#enviro>.

vývoz odpadu, dovoz odpadu¹²⁹, zhodnocovanie odpadu¹³⁰, zneškodňovanie odpadu¹³¹ a ukladanie odpadov, ktoré porušujú všeobecné právne predpisy.

Daný trestný čin môžeme zaradiť z hľadiska systematiky Trestného zákona do šiestej hlavy a do druhého dielu, ku Trestným činom proti životnému prostrediu. Do tohto dielu sa okrem neoprávneného nakladania s odpadmi zaraďujú aj ďalšie trestné činy ako je ohrozenie a poškodenie životného prostredia (§ 300 a § 301), neoprávnené vypúšťanie znečisťujúcich látok (§ 302a), porušovanie ochrany vôd a ovzdušia (§ 303 a § 304), neoprávnená výroba a nakladanie s látkami poškodzujúcimi ozónovú vrstvu (§ 304a), porušovanie ochrany rastlín a živočíchov (§ 305), porušovanie ochrany stromov a krov (§ 306), šírenie nakažlivej choroby zvierat a rastlín (§ 307 a § 308), únik organizmov (§ 309) a pytliactvo (§ 310). Pri ďalšej analýze sa zameriame iba na vybraný trestný čin – neoprávnené nakladanie s odpadmi.

Objektom trestného činu neoprávneného nakladania s odpadmi je životné prostredie, resp. záujem na ochrane spoločnosti pred nedovoleným nakladaním s odpadmi. Objektívna stránka je charakterizovaná konaním páchatel'a v zmysle danej skutkovej podstaty trestného činu uvedeného v Trestnom zákone, ktoré ohrozuje alebo spôsobuje poruchu na chránenom záujme. Subjekt je všeobecný, čo znamená, že trestný čin neoprávneného nakladania s odpadmi môže spáchať akákoľvek trestne zodpovedná fyzická osoba. Taktiež ho môže spáchať aj právnická osoba.¹³² Subjektívna stránka je charakterizovaná zavinením a to vyjadrením „čo aj z nebanlivosti“, z čoho vyplýva zavinenie z nebanlivosti a aj úmyselné zavinenie.

Predmetná skutková „podstata postihuje (sankcionuje) akékoľvek neoprávnené nakladanie s odpadmi. Táto skutková podstata je z komplexu tých, ktoré majú chrániť ekológiu a súčasne umožňujú trestne postihnúť hrubé porušovanie predpisov o odpadoch.“¹³³ V danej skutkovej podstate je trestné samotné „nedovolené nakladanie s odpadmi bez spôsobenia následku či už majetkovej ujmy alebo ekologickej ujmy“.¹³⁴

K tomuto trestnému činu sa viaže aj ďalší pojem a to rozsah, ktorý je odlišne posudzovaný oproti iným trestným činom environmentálnej kriminality.¹³⁵ Pri ostatných trestných činoch proti životnému prostrediu sa „škodou rozumie súhrn ekologickej ujmy a majetkovej ujmy, pričom majetková škoda v sebe zahrňuje aj náklady na uvedenie životného

¹²⁹ Zber odpadu je charakterizovaný ako „zhromažďovanie odpadu od inej osoby vrátane jeho predbežného triedenia a dočasného uloženia odpadu na účely prepravy do zariadenia na spracovanie odpadov“. (§ 3 ods.5, Zákon č. 79/2015 Z.z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov). Prepravou odpadu sa rozumie premiestňovanie odpadov prostredníctvom dopravných prostriedkov. Vývoz odpadu je vyvezenie odpadu z určitého miesta. Dovož odpadu je získanie odpadu z iného miesta.

¹³⁰ Zhodnocovanie odpadu je „činnosť, ktorej hlavným výsledkom je prospešné využitie odpadu za účelom nahradiť iné materiály vo výrobnej činnosti alebo v širšom hospodárstve, alebo zabezpečenie pripravenosti odpadu na plnenie tejto funkcie.“ (§ 13, Zákon č.79/2015 Z.z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov). Zhodnocovaním odpadu môže byť napríklad „využitie najmä ako palivo alebo na získanie energie iným spôsobom, recyklácia alebo spätné získavanie kovov alebo kovových zlúčenín, regenerácia kyselín a zásad, prečisťovanie oleja alebo jeho iné opätovné použitie“ a pod.(bližšie viď Príloha č. 1 k Zákonu č. 79/2015 Z.z.).

¹³¹ Zneškodňovanie odpadu je „činnosť, ktorá nie je zhodnocovaním, a to aj vtedy, ak je druhotným výsledkom činnosti spätné získanie látok alebo energie.“ (§ 16, Zákon č.79/2015 Z.z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov). Zneškodňovaním odpadu môže byť napríklad uloženie do zeme alebo na povrchu zeme, ukladanie do povrchových nádrží, vypúšťanie a vhadzovanie do vodného recipienta okrem morí a oceánov, spaľovanie na pevnine a pod. (bližšie viď Príloha č. 2 k Zákonu č. 79/2015 Z.z.).

¹³² § 3, Zákon č. 91/2016 Z.z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹³³ KOLEKTÍV AUTOROV. 2020. *Trestný zákon s rozsiahlym komentárom a judikatúrou: Zákon o výkone trestu odňatia slobody s komentárom: Zákon o výkone väzby s komentárom: Platné od 1. marca 2020*, s. 457.

¹³⁴ STIFFEL, H., TOMAN, P., SAMÁŠ, O. 2010. *Trestný zákon: Stručný komentár*, s. 661.

¹³⁵ K trestným činom environmentálnej kriminality môžeme zaradiť napríklad porušovanie ochrany vôd a ovzdušia, neoprávnená výroba a nakladanie s látkami poškodzujúcimi ozónovú vrstvu, porušovanie ochrany rastlín a živočíchov, týranie zvierat, šírenie nakažlivej choroby zvierat a rastlín, pytliactvo a pod.

prostredia do predošlého stavu.“ Avšak pri trestnom čine neoprávnenom nakladaní s odpadmi „rozsahom činu sa rozumie cena, za ktorú sa odpad v čase a v mieste zistenia činu obvykle zbiera, prepravuje, vyváža, dováža, zhodnocuje, zneškodňuje alebo ukladá, a cena za odstránenie odpadu z miesta, ktoré na jeho uloženie nie je určené.“¹³⁶

Trestný čin neoprávnené nakladanie s odpadmi sa vyznačuje blanketnou dispozíciou, ktorá odkazuje na právne predpisy o nakladaní s odpadmi. V prípade, keď hovoríme o trestnom čine neoprávneného nakladania s odpadmi môžeme povedať, že sa jedná o heterogénnu skupinu, aj z dôvodu rôznorodosti a kategorizácie odpadu do jednotlivých skupín. V Slovenskej republike sa odpady členia na dve základné kategórie a to nebezpečné odpady a odpady, ktoré nie sú nebezpečné. Zároveň sa rozlišuje dvadsať skupín odpadov¹³⁷ ako aj viacero podskupín, druhov a poddruhov odpadov.¹³⁸

Na základe týchto kritérií za nebezpečný odpad je považovaný napríklad kyslá hlušina zo spracovania sírnej rudy, vrtné kaly a vrtné odpady obsahujúce olej, agrochemické odpady obsahujúce nebezpečné látky, anorganické prostriedky na ochranu dreva, odpady z odmasťovania obsahujúce rozpúšťadlá bez kvapalnej fázy, odpady obsahujúce ortuť, odpady obsahujúce arzén, odpady obsahujúce iné ťažké kovy, rozpúšťadlá, kyseliny, zásady, fotochemické látky, pesticídy, žiarivky a iný odpad obsahujúci ortuť, vyradené zariadenia obsahujúce chlórfluórované uhlíkovodíky, farby, tlačiarenské farby, lepidlá a živice obsahujúce nebezpečné látky, detergenty obsahujúce nebezpečné látky a pod.¹³⁹ Odpady, ktoré nie sú nebezpečné sú napríklad odpad z ťažby rudných nerastov, odpadový piesok a íly, vrtné kaly a odpady z vodných vrtov, kaly z prania a čistenia, odpadové plasty okrem obalov, odpadové kovy, odpady zo spracovaných textilných vlákien, vodné kaly obsahujúce keramické materiály, papier a lepenka, sklo, textilie, olovo, biologicky rozložiteľný odpad a pod.

V Slovenskej republike „*platí zákaz uloženia odpadu na inom mieste ako na mieste na to určenom*“¹⁴⁰ na základe tohto ustanovenia je zákaz vytvárania tzv. čiernych skládok. V prípade nezákonného umiestnenia odpadu je vlastníč, správca alebo nájomca nehnuteľnosti povinný túto skutočnosť oznámiť do 3 pracovných dní od času zistenia tohto umiestnenia. Následne potom „*príslušný okresný úrad alebo príslušná obec obdrží oznámenie o nezákonnom umiestnení odpadu, navzájom sa o prijatých oznámeniach informujú. Následne je vykonaná miestna obhliadka nehnuteľnosti. Podľa záverov z predmetnej obhliadky určí okresný úrad rozsah nezákonne umiestneného odpadu a následne vydá odborné vyjadrenie. Od rozsahu nelegálne umiestneného odpadu sa vyvíja aj ďalší postup a to buď hľadaním páchatel'a sa bude zaoberať v administratívnom konaní okresný úrad alebo to budú v trestnom konaní riešiť*

¹³⁶ § 124 ods. 3, Zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“).

¹³⁷ Odpady môžeme podľa skupín rozdeliť napríklad na „*Odpady pochádzajúce z geologického prieskumu, ťažby, úpravy a ďalšieho spracovania nerastov a kameňa (01), Odpady z poľnohospodárstva, záhradníctva, lesníctva, poľovníctva a rybárstva, akvakultúry a z výroby a spracovania potravín (02), Odpadové obaly, absorbenty, handry na čistenie, filtračný materiál a ochranné odevy inak nešpecifikované (15), Odpady inak nešpecifikované v tomto katalógu (16), Odpady zo zdravotnej alebo veterinárnej starostlivosti alebo s nimi súvisiaceho výskumu okrem kuchynských a reštauračných odpadov, ktoré nevznikli z priamej zdravotnej starostlivosti (18), Komunálne odpady (odpady z domácností a podobné odpady z obchodu, priemyslu a inštitúcií) vrátane ich zložiek z triedeného zberu (20)*“ a pod. (bližšie viď Príloha č. 1 A k Vyhláške Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 365/2015 Z.z, ktorou sa stanovuje Katalóg odpadov).

¹³⁸ Napríklad do skupiny odpadov č. 20 - Komunálne odpady (odpady z domácností a podobné odpady z obchodu, priemyslu a inštitúcií) vrátane ich zložiek z triedeného zberu sa zaraďujú druhy odpadov a to „*papier a lepenka, sklo, šatstvo, kyseliny, zásady, pesticídy, detergenty obsahujúce nebezpečné látky, drevo, plasty, cín, olovo, odpad z čistenia ulíc, objemný odpad*“ a pod. (Príloha č. 1 B k Vyhláške Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 365/2015 Z.z, ktorou sa stanovuje Katalóg odpadov).

¹³⁹ Príloha č. 2 k Vyhláške Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 365/2015 Z.z, ktorou sa stanovuje Katalóg odpadov.

¹⁴⁰ § 13 písm.a) Zákona č. 79/2015 Z.z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

orgány činné v trestnom konaní. Okresný úrad zisťuje rozsah nezákonne umiestneného odpadu¹⁴¹ a v prípade, ak sa zistí, že na odstránenie odpadu náklady prevyšujú sumu 266 €, tak rozsah naznačuje, že bol spáchaný trestný čin. V tomto prípade okresný úrad oznamuje túto skutočnosť orgánom činným v trestnom konaní z podozrenia z trestnej činnosti. V kontexte nezákonného umiestnenia odpadu sa môže jednať najmä o dva trestné činy a to konkrétne o trestný čin neoprávneného nakladania s odpadmi alebo trestný čin ohrozenia a poškodenia životného prostredia.“¹⁴²

Presadzovanie práva a trestné stíhanie neoprávneného konania súvisiaceho s odpadmi predstavuje základ pri jeho zastavení. Nahlasovanie miest s nelegálne umiestneným odpadom je potrebné včasne z hľadiska možnosti trestného stíhania páchatel'a, ktorý sa dopustil daného konania.

Neoprávnené nakladanie s odpadmi v období rokov 2016 - 2022

Trestný čin neoprávneného nakladania s odpadmi je pomerne často skloňovaný najmä v poslednom období rokov. Následne sme sa zamerali na vývoj v zmysle štatistických ukazovateľov z Evidenčno-štatistického systému kriminality v Slovenskej republike s poukázaním na najčastejšie spôsoby páchania daného trestného činu, ako aj miery objasnenosti daného trestného činu. Zároveň sme sa zamerali aj na spôsobenú škodu, ktorá v týchto prípadoch nie je vôbec zanedbateľná.

V Slovenskej republike bol počet evidovaných trestných činov neoprávneného nakladania s odpadmi pomerne nízky od roku 2009 do roku 2015 a pohyboval sa v rozpätí od 26 trestných činov do 109 trestných činov. Prudký nárast bol zaznamenaný práve v roku 2016, kedy počet evidovaných trestných činov stúpol na 198 trestných činov, čo oproti predchádzajúcemu roku bolo o viac ako 200 %. K nasledujúcemu roku bol evidovaný medziročný pokles o 34 trestných činov. Avšak v ďalšom roku počet stúpol o 52 evidovaných trestných činov. Stúpajúci trend sa prejavil aj v období rokov 2019-2021, kedy sa predmetný trestný čin pohyboval v rozpätí od 277 trestných činov do 421 trestných činov. Avšak v roku 2022 bol zaznamenaný pokles o 95 trestných činov.

Index kriminality je považovaný za objektívnejšie hodnotenie kriminality ako stav kriminality a z tohto dôvodu poukazujeme aj na tieto zistené ukazovatele trestného činu neoprávneného nakladania s odpadmi. Zároveň sme analyzovali rovnaké časové obdobie rokov ako to bolo pri stave trestného činu neoprávneného nakladania s odpadmi. V roku 2016 bol index 0,36 predmetného trestného činu na 10 000 obyvateľov a v roku 2017 hodnota indexu klesla na 0,30 trestného činu na 10 000 obyvateľov. Naopak v roku 2018 hodnota indexu stúpla na 0,39 trestného činu na 10 000 obyvateľov. Daný trend pokračoval aj v roku 2019, v ktorom bola hodnota indexu 0,50 trestného činu na 10 000 obyvateľov, ako aj v roku 2020, kedy index neoprávneného nakladania s odpadmi bol 0,70 trestného činu na 10 000 obyvateľov. Následne v roku 2021 index presiahol hodnotu 0,70 trestného činu a to konkrétne 0,77 trestného činu na 10 000 obyvateľov. V poslednom uzavretom roku hodnota indexu klesla na 0,60 trestného činu na 10 000 obyvateľov.

S ohľadom na evidované štatistické informácie môžeme povedať, že trestný čin neoprávneného nakladania s odpadmi je pomerne často páchaný trestný čin environmentálnej kriminality, ale na základe vypočítaného indexu trestného činu neoprávneného nakladania s odpadmi sme zistili, že predmetný trestný čin nepresiahol v sledovanom období rokov 2016 - 2022 ani hodnotu 1 evidovaný trestný čin na 10 000 obyvateľov. Môžeme tiež povedať, že daný

¹⁴¹ O rozsah nezákonne umiestneného odpadu okresný úrad požiada spoločnosť, ktorá má v predmete svojej činnosti nakladanie s odpadmi a tá vyčíslí náklady na odstránenie nelegálne umiestneného odpadu.

¹⁴² SEMANČÍNOVÁ, L. 2023. *Právny žurnál: Právna zodpovednosť za nezákonné umiestnenie odpadu*. [online]. [cit.2023-08-21]. Dostupné na internete: <https://semancin.sk/en/pravny-zurnal-pravna-zodpovednost-za-nezakonne-umiestnenie-odpadu>.

trestný čin sa prejavuje aj vo výrazne latentnej podobe, z čoho vyplýva, že celkovo nemôžeme zistiť a následne aj porovnať celkový počet spáchaných trestných činov pri tejto skutkovej podstate.

Pri trestnom čine neoprávneného nakladania s odpadmi v sledovanom období rokov je evidovaná jedna z najvyšších spôsobených škôd¹⁴³ spomedzi ostatných trestných činov environmentálnej kriminality. Výška spôsobenej škody daného trestného činu od roku 2016 presahuje hodnotu 936 000 €. Najvyššia spôsobená škoda bola v roku 2020 a to konkrétne 13 251 000 € a najnižšia spôsobená škoda bola v roku 2018.

Miera objasnenia daného trestného činu sa pohybovala v rozpätí od 5,05 % do 13,25 %. Najnižšia miera objasnenia bola v roku 2016 a najvyššia miera objasnenia bola v roku 2020.

Ako sme už vyššie uviedli trestný čin neoprávneného nakladania s odpadmi je možné spáchať úmyselne alebo aj z nedbanlivosti. Úmyselné konanie spočívajúce v dovoze, vývoze, preprave ako aj v odložení odpadu tvorí väčšiu časť trestného činu neoprávneného nakladania s odpadmi ako konanie z nedbanlivosti (viď Graf 1). Z policajného hľadiska sú spoločne evidované dovoz, vývoz a preprava odpadu, a samostatne je evidované odloženie odpadu. Z daného rozdelenia budeme vychádzať aj my pri ďalšej analýze týchto trestných konaní.

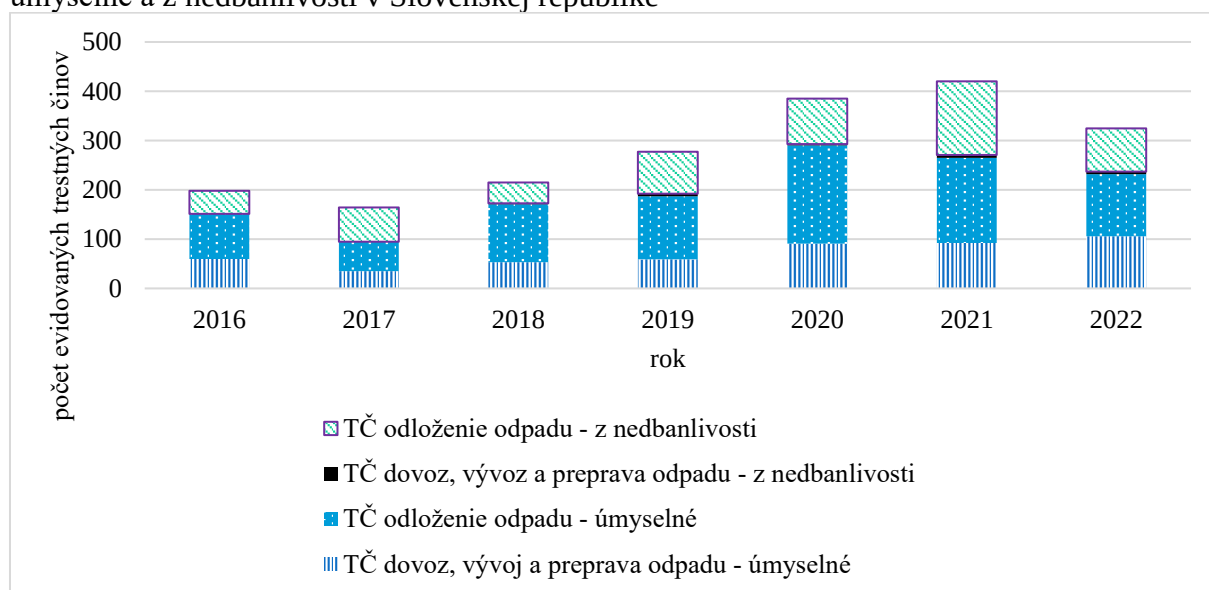
Dovoz, vývoz a preprava odpadu spáchané úmyselne sú páchané v nižšej miere ako úmyselné odloženie odpadu v sledovanom období rokov 2016 až 2022 z pohľadu evidovaných trestných činov v Slovenskej republike. Dovoz, vývoz a preprava odpadu mali kolísavý smer vývoja a to z dôvodu, že v roku 2016 bolo evidovaných 60 trestných činov, pričom v roku 2017 ich počet klesol o 25 trestných činov. Ale v roku 2018 ich hodnota presiahla 50 trestných činov a práve od tohto roku ich počet medziročne stúpala, až na hranicu 106 trestných činov. V porovnaní s trestným činom odloženie odpadu spáchaným úmyselne bol trend taktiež kolísavý, ale počet daných trestných činov presahoval hodnotu 58 trestných činov za každý sledovaný rok. Najviac evidovaných trestných činov odloženia odpadu spáchaných úmyselne bolo v roku 2020 a to konkrétne 199 trestných činov. Najmenej evidovaných trestných činov odloženia odpadu spáchaných úmyselne bolo v roku 2017 a to 59 trestných činov.

Miera objasnenosti trestného konania dovozu, vývozu a prepravy odpadu – úmyselne sa pohybovala v rozpätí od 3,33 % (v roku 2016) do 19,78 % (v roku 2020). V roku 2022 bola miera objasnenosti 8,49 %. Pričom miera objasnenosti trestného úmyselného odloženia odpadu bola od 5,08 % (v roku 2017) do 15,61 % (v roku 2021). V roku 2022 bola miera objasnenosti na hodnote 7,94 %.

Pri vzájomnej komparácii uvedených trestných konaní z hľadiska spôsobenej škody môžeme povedať, že v daných rokoch súhrne bola spôsobená výrazne vyššia škoda odložením odpadu úmyselne ako dovozom, vývozom a prepravou odpadu úmyselne. Avšak v roku 2022 vyššia škoda bola spôsobená úmyselným vývozom, dovozom a prepravou odpadu (881 000 €) než úmyselným odložením odpadu (497 000 €).

¹⁴³ Výšku spôsobenej škody sme posudzovali iba v rámci trestných činov environmentálnej kriminality v komparácii s trestným činom neoprávneného nakladania s odpadmi. V roku 2016 bola najvyššia škoda spôsobená trestnými činmi v zmysle § 305 - porušovanie ochrany rastlín a živočíchov a v zmysle § 306 - porušovanie ochrany stromov a krov. V roku 2017 bola najvyššia škoda spôsobená trestným činom a v zmysle § 306 - porušovanie ochrany stromov a krov. Následne v roku 2018 bola najvyššia škoda spôsobená trestnými činmi v zmysle § 305 - porušovanie ochrany rastlín a živočíchov a v zmysle § 306 - porušovanie ochrany stromov a krov. Avšak od roku 2019 do roku 2022 bola najvyššia škoda spôsobená trestným činom neoprávneného nakladania s odpadmi.

Graf 1 - Počet evidovaných trestných činov neoprávneného nakladania s odpadmi spáchaných úmyselné a z nedbanlivosti v Slovenskej republike

Zdroj: vlastné spracovanie z Evidenčno-štatistického systému kriminality.

Páchanie dovozu, vývozu a prepravy odpadu z nedbanlivosti v období rokov 2016 - 2022 nepresahuje hodnotu 6 trestných činov. Dokonca v roku 2016 nebol evidovaný ani jeden skutok. Najvyšší počet evidovaných daného trestného činu bol v roku 2021. V roku 2022 bolo evidovaných 5 skutkov dovozu, vývozu a prepravy odpadu z nedbanlivosti. V porovnaní s odložením odpadu z nedbanlivosti je tento trestný čin evidovaný vo vyššej miere (viď Graf 1). Práve tento trestný čin v každom roku presiahol hodnotu 40 evidovaných skutkov. Najnižší počet evidovaných trestných činov bol v roku 2018 a to 42 skutkov. Najvyšší počet evidovaných trestných činov bol v roku 2021 a to konkrétne 149 skutkov. V roku 2022 bol počet odloženia odpadu z nedbanlivosti 88 skutkov.

Miera objasnenosti dovozu, vývozu a prepravy odpadu z nedbanlivosti sa pohybuje v rozpätí od 0 % do 20 %. Najnižšia miera objasnenosti bola v rokoch 2016 - 2018 a následne v roku 2020. Najvyššia miera objasnenosti bola v roku 2019 a v roku 2022. Avšak spôsobená škoda bola od 0 € (v rokoch 2016-2018 a v roku 2020) do 42 000 € (v roku 2021). V porovnaní s odložením odpadu z nedbanlivosti sa miera objasnenosti pohybuje v rozpätí od 4,35 % do 14,29 %. V roku 2022 bola miera objasnenosti daného trestného konania 6,82 %. Škoda spôsobená týmto trestným konaním bola od 164 000 € do 31 79 000 €.

Na základe analýzy štatistických informácií o neoprávnenom nakladaní s odpadmi môžeme uviesť aj dva príklady, ktoré poukazujú na tento trestný čin v prostredí Slovenskej republiky.

Prvým príkladom je trestný rozkaz okresného súdu v Trnave z 24.júla 2023, sp.zn. 12T/15/2023, ktorým bol uznaný za vinného obžalovaný D.DI.iš za zločin neoprávneného nakladania s odpadmi podľa § 302 ods.1 4 písm.b) Trestného zákona, ktorého sa dopúšťal v presne nezistenom čase od 16.08.2021 do 30.03.2023 v Trnave. „Presne nezistenými nákladnými motorovými vozidlami bez povolenia naviezol na plochu 6853,6 m² odpad v rozsahu 7694,4 m³, konkrétne podľa Vyhlášky Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 365/2019 Z. z., ktorou sa ustanovuje Katalóg odpadov, zeminu a kamenivo, katalógové číslo 170504, v množstve 9609 ton, zmiešané stavebné odpady zo stavieb a demolácií iné ako uvedené v 170901, 170902 a 170903, katalógové číslo 170904, v množstve 1906,08 ton a opotrebované pneumatiky katalógového čísla 160103 v množstve 1,275 ton, čím tento odpad uložil na inom mieste ako na mieste na to určenom a týmto konaním porušil

ustanovenie § 12 ods. 1, § 13 písm. a) Zákona č. 79/2015 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, a teda neoprávnene nakladal s odpadmi v rozpore so všeobecne záväznými právnymi predpismi v rozsahu 32.854,54 eur.“¹⁴⁴

Druhým príkladom je neoprávnené nakladanie s odpadmi, pri ktorom páchatelia spáchali pokračovací zločin neoprávneneho nakladania s odpadmi v „oblasti k.ú. Studené a Podunajské Biskupice minimálne od augusta 2020 do augusta 2021. Páchatelia protiprávne uložili a zakopali odpad tvorený výkopovou zeminou, zeminou a kamenivom, zmiešaným stavebným odpadom, tehľami, plastmi, komunálnym odpadom a rôznymi inými druhmi odpadu. Celkovo išlo o objem viac ako 139 500 m³ odpadu.“¹⁴⁵

Na základe globálnych dátových štatistických údajov z roku 2022 môžeme uviesť, že Slovenská republika „získala“ druhé miesto v počte nelegálnych skládok v rámci Európy. Prvé miesto obsadilo Rumunsko, kde bolo nahlásených viac ako 13 000 nelegálnych skládok. V Slovenskej republike bolo niečo cez 10 000 nelegálnych skládok. Nasledovalo Albánsko, kde bolo cez 9 000 nelegálnych skládok.¹⁴⁶ Danú skutočnosť môžeme vnímať ako veľmi rizikovú najmä z hľadiska rizikovosti daného správania na životné prostredie ako celok, alebo niektorú z jeho častí ako je napríklad ohrozenie či kontaminácia vodných zdrojov, podzemných vôd a pôdy, znečisťovanie ovzdušia, nebezpečenstvo vzniku požiaru a spôsobovať celkové zdravotné a bezpečnostné riziká pre ľudí ako aj pre zvieratá či rastliny.

K najčastejším príčinám vzniku nelegálnych skládok môžeme zaradiť vysokú úroveň produkcie odpadu, celkový rast populácie, vyhybanie sa poplatkom za likvidáciu odpadu na miestach na to určených v rámci odpadového hospodárstva, neporozumie celkovej potrebe recyklácie odpadu a pod.

V oblasti neoprávneneho nakladania s odpadmi je v poslednom období rokov výrazným problémom aj vývoz, dovoz či tranzit odpadu cez územie Slovenskej republiky. Daný problém nie je evidovaný iba v Slovenskej republike, ale toto konanie sa objavilo aj v ďalších krajinách Európskej únie. Napríklad Poľsko počas júla 2023 podalo sťažnosť Európskej komisii za údajné neodstránenie odpadu, ktorý bol nezákonne prepravovaný z Nemecka. Vo viacerých poľských mestách bol odpad uskladnený a to v množstve približne 35 000 ton. Pričom Poľsko v roku 2018 sprísnilo zákony proti nelegálnemu dovozu a skládkovaniu odpadu. Avšak poľské úrady uviedli, že v roku 2022 zaregistrovali 42 nelegálnych prepráv odpadu.¹⁴⁷

Cezhraničná nezákonná preprava odpadov z iného štátu na územie Slovenskej republiky bola zaznamenaná aj na konci roku 2022. V danom prípade „príslušníci finančnej správy zachytili 48 000 kg odpadu, v ktorom sa zistilo, že medzi deklarovaným odpadom sa nachádzali aj rôzne iné zmesi komunálneho odpadu, textílií, ochranných tvárových rúšok a pod. Odpad bol zaistený a následne bol vrátený do krajiny pôvodu, ktorá bola v tomto prípade Taliansko.“¹⁴⁸

Nezákonná cezhraničná preprava odpadov z iného štátu do ďalšieho štátu predstavuje veľmi lukratívny obchod. K jeho páchaniu dochádza čoraz častejšie nielen v krajinách

¹⁴⁴ Trestný rozkaz okresného súdu v Trnave z 24. júla 2023, sp.zn. 12T/15/2023.

¹⁴⁵ ODPADYPORTÁL, 2022. *Odpad skončil, kde nemal. Obvineným hrozí sedem rokov väzenia.* [online]. [cit.2023-08-21]. Dostupné na internete: <https://www.odpady-portal.sk/Dokument/106986/odpad-skoncil-kde-nemal-obvinenym-hrozi-vazenie.aspx>.

¹⁴⁶ STATISTA, 2023, *Number of illegal dumps reported in Europe as of 2022, by country.* [online]. [cit.2023-09-20]. Dostupné na internete: <https://www.statista.com/statistics/990529/estimated-number-of-illegal-dumps-in-europe/#statisticContainer>.

¹⁴⁷ EURACTIV, 2023. *Poland files EU complaint over illegal waste imports from Germany.* [online]. [cit.2023-08-22]. Dostupné na internete: <https://www.euractiv.com/section/circular-economy/news/poland-files-eu-complaint-over-illegal-waste-imports-from-germany/>.

¹⁴⁸ FINANČNÁ SPRÁVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2022. *Nezákonná preprava odpadu.* [online]. [cit.2023-08-22]. Dostupné na internete: https://www.financnasprava.sk/sk/pre-media/novinky/archiv-noviniek/detail-novinky/_odpad-ts/bc.

Európskej únie, ale aj vo svete a to napríklad prepravou odpadu prostredníctvom prístavov z Európskej únie do celého sveta.

Väčšina trestných činov týkajúcich sa neoprávneného nakladania s odpadom je spáchaná prostredníctvom spoločností. Právne obchodné štruktúry spoločností sa môžu využívať ako nástroje na vykonávanie hlavnej trestnej činnosti v tejto oblasti ako je napríklad využívanie odpadu spoločností na nakladanie s odpadmi na účely trestných činov súvisiacich s odpadmi a znečisťovaním životného prostredia. V iných prípadoch sa právne obchodné štruktúry využívajú ako schránkové (fiktívne) spoločnosti na účely legalizácie príjmov z trestnej činnosti, ako aj na páchanie ďalších trestných činov, ktoré môžu slúžiť na podporenie týchto nelegálnych aktivít.

V súčasnosti páchatelia hľadajú možnosti ako využívať a zneužívať recykláciu a obnoviteľné zdroje na páchanie trestnej činnosti. Práve z dôvodu, že tieto dva sektory do budúcnosti predstavujú príliv značného množstva súkromných investícií a verejných financií. Páchatelia taktiež využívajú korupciu na ovplyvnenie niektorých sektorov, ktoré majú rozhodujúci význam pre členské štáty Európskej únie aj v oblasti odpadov.

Páchatelia prepájajú páchanie trestnej činnosti súvisiacej s odpadmi aj s ďalšími trestnými činmi. Dané prepojenie je napríklad na oblasť výroby liekov a výroby syntetických psychoaktívnych látok. Práve výroba syntetických psychoaktívnych látok produkuje značné množstvo nebezpečného odpadu. V dôsledku tejto výroby sa zvýšil aj počet skládok a to z dôvodu pridávania ďalších krokov premeny (pre)prekursorov na prekursorov. Následne skládky si vyžadujú dlhší a nákladnejší proces čistenia. Zároveň tento odpad z výroby v Európskej únii generuje významné množstvo chemického odpadu uloženého na verejných miestach a celkovo má negatívny vplyv na životné prostredie. Strediská výroby syntetických drog v Európskej únii ako je napríklad Belgicko a v menšej miere Česká republika a Slovenská republika sú obzvlášť postihnuté týmto vyhadzovaním toxického odpadu. Výrobcovia syntetických drog využívajú otvorené hranice a minimálnych kontrol tým, že ukladajú odpad v susedných krajinách a v krajinách v blízkosti miest výroby týchto látok.¹⁴⁹

Neoprávnené nakladanie s odpadmi predstavuje veľmi výnosnú a rýchlo rozvíjajúcu sa oblasť nelegálnej činnosti, ktoré je páchané nielen jednotlivcami, ale aj organizovanými skupinami. Daná činnosť nepozná hranice a môžeme ju považovať za cezhranične až medzinárodne páchaný trestný čin.

Záver

Neoprávnené nakladanie s odpadmi neohrozuje iba životné prostredie, ale ohrozuje spoločnosť ako celok a prináša možnosti rozvoja aj na ďalšie nelegálne aktivity, ktoré sa prejavujú v latentnej podobe. Neexistujú jednotné kroky ako rýchlo zastaviť dané konanie, ale skôr je potrebné predchádzať a zabrániť opakovanému páchaniu daného trestného konania aj s dôrazom na spoluprácu Policajného zboru s jednotlivcami, prípadne dbať aj na kolektívnu zodpovednosť osôb. Úspešná spolupráca jednotlivcov ale aj skupín môže vytvoriť vhodné podmienky v procese včasného odhaľovania a objasňovania trestných činov aj tohto druhu.

Taktiež osvetová činnosť a poukazovanie na nepriaznivé účinky neoprávneného nakladania s odpadmi môže pozitívne podnietiť zapojenie sa občanov a zvýšiť počet obyvateľov, ktorí dobrovoľne monitorujú a nahlasujú prípady nelegálneho ukladania odpadov v prírode. Zároveň stanovenie nižších poplatkov za uloženie odpadu na miestach nakladania s odpadmi a zavedenie vyšších pokút za nelegálne skládkovanie či vytváranie tzv. čiernych skládok môže podporiť prechádzanie páchanie neoprávneného nakladania s odpadmi.

¹⁴⁹ EUROPOL, 2021. *EU SOCTA 2021 – Serious And Organised Crime Threat Assessment, A Corrupting Influence: The infiltration and undermining of Europe's economy and society by organised crime.*, s. 53 - 54.

Všímavosť jednotlivcov a nahlasovanie nelegálnych skládok môže na jednej strane podporiť prácu orgánov činných v trestnom konaní, ale taktiež na druhej strane podporuje ochranu životného prostredia nielen pre nás, ale aj pre budúce generácie.

Resumé

Neoprávnené nakladanie s odpadmi predstavuje tú oblasť environmentálnej kriminality, ktorá sa veľmi dynamicky rozvíja, ako je to viditeľné aj v poslednom období rokov. Môžeme povedať, že práve táto oblasť nelegálnej činnosti predstavuje veľmi lukratívnu oblasť najmä z hľadiska získania veľkého množstva nelegálnych finančných prostriedkov.

V rámci kriminologickej analýzy evidovaných trestných činov neoprávneného nakladania s odpadmi v Slovenskej republike v období od roku 2016 do roku 2022 sme zistili, že trestný čin neoprávneného nakladania s odpadmi sa pohyboval v rozpätí od 198 evidovaných trestných činov do 421 evidovaných trestných činov. Najmenej evidovaných trestných činov neoprávneného nakladania s odpadmi bol v roku 2017 (164 trestných činov) a najviac evidovaných trestných činov neoprávneného nakladania s odpadmi bol v roku 2021 (421 trestných činov). Na základe analýzy dynamiky vývoja daného trestného činu, môžeme konštatovať, že sa prejavuje kolísavým trendom vývoja.

Následne sme sa zamerali na vypočítanie indexu trestného činu neoprávneného nakladania s odpadmi v Slovenskej republike v období rokov 2016 - 2022 a sme zistili, že hodnota indexu sa pohybovala v rozpätí od 0,30 trestného činu do 0,77 trestného činu na 10 000 obyvateľov. Trestný čin neoprávneného nakladania s odpadmi je možné spáchať úmyselne alebo z nedbanlivosti. Trestné konanie spočívajúce v dovoze, vývoze, preprave ako aj v odložení odpadu úmyselne tvorí viac evidovaných konaní ako páchanie daných trestných činov z nedbanlivosti.

Na základe daných ukazovateľov je neustále potrebné sledovať a analyzovať vývoj neoprávneného nakladania s odpadmi, z dôvodu jeho možnosti páchania vo výraznejšej miere a rafinovanejšími spôsobmi páchania. Neoprávnené nakladanie s odpadmi je často prepojené aj s ďalšími nelegálnymi činnosťami, ktoré poškodzujú životné prostredie v širšom či užšom hľadisku a to nielen v Slovenskej republike, ale aj v krajinách Európskej únie.

Resume

Illegal waste management is an area of environmental crime that is developing very dynamically, as has been evident in recent years. We can say that this particular area of illegal activity is a very lucrative area, particularly in terms of obtaining large amounts of illegal funds.

Within the criminological analysis of registered crimes of illegal waste management in the Slovak Republic in the period from 2016 to 2022, we found that the crime of illegal waste management ranged from 198 registered crimes to 421 registered crimes. The lowest number of recorded waste mismanagement offences was in 2017 (164 offences) and the highest number of recorded waste mismanagement offences was in 2021 (421). On the basis of the analysis of the dynamics of the development of the crime in question, we can conclude that it shows a fluctuating trend of development.

Subsequently, we focused on calculating the index of the crime of unauthorized waste management in the Slovak Republic in the period 2016-2022 and we found that the index value ranged from 0.30 crimes to 0.77 crimes per 10,000 inhabitants. The offence of waste management can be committed intentionally or negligently. The offences of importing, exporting, transporting and disposing of waste deliberately account for more recorded acts than the offences of negligence.

On the basis of these indicators, it is necessary to continuously monitor and analyse the development of illegal waste management because of its potential to be committed on a more significant scale and in more sophisticated ways. Illegal waste management is often linked to

other illegal activities that damage the environment in a broader or narrower sense, not only in the Slovak Republic but also in the countries of the European Union.

Zoznam bibliografických odkazov

EURACTIV. 2023. *Poland files EU complaint over illegal waste imports from Germany*. [online]. [cit.2023-08-22]. Dostupné na internete: <https://www.euractiv.com/section/circular-economy/news/poland-files-eu-complaint-over-illegal-waste-imports-from-germany/>.

EUROPOL, 2021. *EU SOCTA 2021 – Serious And Organised Crime Threat Assessment, A Corrupting Influence: The infiltration and undermining of Europe's economy and society by organised crime*. Luxemburg: Publications Office of the European Union, 2021, 104 s. ISBN 978-92-95220-23-2.

EURÓPSKA KOMISIA, 2020. *Nový akčný plán EÚ pre obehové hospodárstvo. Za čistejšiu a konkurencie-schopnejšiu Európu*, s. 4. [online]. [cit.2023-08-25]. Dostupné na internete: <https://op.europa.eu/sk/publication-detail/-/publication/45cc30f6-cd57-11ea-adf7-01aa75ed71a1/language-sk/format-PDF/source-search>.

EURÓPSKY PARLAMENT, 2023, *Odpadové hospodárstvo v EÚ: fakty a čísla*. [online]. [cit.2023-08-20]. Dostupné na internete: https://www.europarl.europa.eu/pdfs/news/expert/2018/4/story/20180328STO00751/20180328STO00751_sk.pdf.

FINANČNÁ SPRÁVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2022. *Nezákonná preprava odpadu*. [online]. [cit.2023-08-22]. Dostupné na internete: https://www.financnasprava.sk/sk/pre-media/novinky/archiv-noviniek/detail-novinky/_odpad-ts/bc.

KOLEKTÍV AUTOROV. 2020. *Trestný zákon s rozsiahlym komentárom a judikatúrou: Zákon o výkone trestu odňatia slobody s komentárom: Zákon o výkone väzby s komentárom: Platné od 1. marca 2020*. Bratislava: Nová Práca, 2020. s. 741. ISBN 978-80-89350-85-8.

MARKOVÁ, M., STRÉMY, T., BALÁŽ, V., JANKO, S. 2020. *Vybrané kapitoly z trestného práva*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2020. s. 297. ISBN 978-80-8054-858-2.

ODPADYPORTÁL, 2022. *Odpad skončil, kde nemal. Obvineným hrozí sedem rokov väzenia*. [online]. [cit.2023-08-21]. Dostupné na internete: <https://www.odpadyportal.sk/Dokument/106986/odpad-skoncil-kde-nemal-obvinenym-hrozi-vazenie.aspx>.

SEMANČÍNOVÁ, L. 2023. *Právny žurnál: Právna zodpovednosť za nezákonné umiestnenie odpadu*. [online]. [cit.2023-08-21]. Dostupné na internete: <https://semancin.sk/en/pravny-zurnal-pravna-zodpovednost-za-nezakonne-umiestnenie-odpadu>.

SLOVENSKÁ INFORMAČNÁ SLUŽBA, 2022. *Správa o činnosti SIS za rok 2021*. [online]. [cit.2023-08-20]. Dostupné na internete: <https://www.sis.gov.sk/pre-vas/sprava-o-cinnosti.html#enviro>.

STATISTA, 2023. *Projected generation of municipal solid waste worldwide from 2016 to 2050*.

[online]. [cit.2023-08-20]. Dostupné na internete: <https://www.statista.com/statistics/916625/global-generation-of-municipal-solid-waste-forecast/>.

STATISTA, 2023, *Number of illegal dumps reported in Europe as of 2022, by country*. [online]. [cit.2023-09-20]. Dostupné na internete: <https://www.statista.com/statistics/990529/estimated-number-of-illegal-dumps-in-europe/#statisticContainer>.

STIFFEL, H., TOMAN, P., SAMÁŠ, O. 2010. *Trestný zákon: Stručný komentár*. Bratislava: IURA EDITION, 2010. s.938. ISBN 978-80-8078-370-9.

ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Počet obyvateľov podľa pohlavia - Slovenská republika.* [online]. [cit.2023-08-22]. Dostupné na internete: http://statdat.statistics.sk/cognosext/cgi-bin/cognos.cgi?b_action=cognosViewer&ui.action=run&ui.object=storeID%28%22i362DCE4D88EC4E13A9EE8526B286D18B%22%29&ui.name=Po%C4%8Det%20obyvate%C4%BEOv%20pod%C4%BEa%20pohlavia%20-%20SR%2C%20oblasti%2C%20kraje%2C%20okresy%2C%20mesto%2C%20vidiek%20%28ro%C4%8Dne%29%20%5Bom7102rr%5D&run.outputFormat=&run.prompt=true&cv.header=false&ui.backURL=%2Fcognosext%2Fcps4%2Fportlets%2Fcommon%2Fclose.html&run.outputLocale=sk.

Štatistický výkaz kriminality za obdobie rokov 2009 – 2022. Banská Bystrica, UCEP.

Trestný rozkaz okresného súdu v Trnave z 24.júla 2023, sp.zn. 12T/15/2023

Vyhláška Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 365/2015 Z.z, ktorou sa stanovuje Katalóg odpadov.

Zákon č. 79/2015 Z.z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 91/2016 Z.z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Kontaktné údaje

Mgr. Michaela Kiššová, PhD.

Katedra kriminológie

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Sklabinská č.1

835 17 Bratislava

Slovenská republika

e-mail: michaela.kissova@akademiapz.sk

KONTURA EVROPSKÝCH PŘEDÁVACÍCH A UCHOVÁVACÍCH PŘÍKAZŮ PRO ELEKTRONICKÉ DŮKAZY V TRESTNÍCH VĚCECH V EU

THE OUTLINE OF EUROPEAN PRODUCTION AND PRESERVATION ORDERS FOR ELECTRONIC EVIDENCES IN CRIMINAL MATTERS IN THE EU

Štěpán Kořínek

Anotace: Fenomén digitální globalizace a propojitelnosti světové společnosti přináší vedle mnoha kýžených výhod a existenčních usnadnění každodenního života, ale i umožnění páchat trestnou činnost napříč různými jurisdikcemi, jakož i skrze mnohá faktická i fiktivní (kybernetický prostor) území jednotlivých států. Kriminální živly pak mohou k páchání trestné činnosti užívat rozličná elektronická zařízení a digitální zázemí, čímž exponenciálně vzrůstá význam a potřeba elektronických důkazů (e-důkaz), které obsahují elektronická data (e-data). E-data mohou obsahovat detailní sekvence vážící se k trestné činnosti, vzájemným vztahům pachatelů, jakož i dalším informacím nasvědčujících či usvědčujících kriminální aktivitu. Dne 17.04.2018 byl představen návrh nařízení o evropských předávacích a uchovávacích příkazech v trestních věcech, který má přinést nové nástroje v boji proti moderním formám trestné činnosti.

Klíčová slova: elektronický důkaz, trestní řízení, evropský předávací příkaz, evropský uchovávací příkaz, Evropská unie, trestní právo EU

Annotation: The phenomenon of digital globalization and interconnectivity of the world society brings many benefits and existential facilitation of everyday life but also enabling to commit a criminal activity across different jurisdictions as many factual and fictitious (cyberspace) territories of individual states. The criminals can use many electronic devices and digital backgrounds to committing crimes, thereby an importance and necessity of electronic evidences (e-evidence), which contains electronic data (e-data), is growing exponentially. E-data can contain a detail sequence belonging to the criminal activity, mutual relationships of perpetrators as other informations indicating or incriminating the criminal activity. On 17.04.2018 was released the Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on European Production and Preservation Orders for electronic evidence in criminal matters, which should bring the new instruments in a fight against the modern forms of crimes.

Keywords: electronic evidence, criminal proceedings, european production order, european preservation order, European Union, EU criminal law

Úvod

„While law-enforcement authorities still work with cumbersome methods, criminals use fast and cutting-edge technology to operate. We need to equip law-enforcement authorities with 21st century methods to tackle crime, just as criminals use 21st century methods to commit crime“ Věra Jourová, European Commissioner of the Czech Republic

Dne 17.04.2018 byl ve Štrasburku představen návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o evropských předávacích a uchovávacích příkazech pro elektronické důkazy v trestních věcech, vedený pod označením COM(2018) 225 final. Tento legislativní návrh má sledovat naplnění abstraktního cíle zvýšení právní jistoty dotčených subjektů (orgány činné v trestním řízení, poskytovatelé služeb, podezřelí či obvinění), při zachování vysokého standardu žádostí donucovacích orgánů veřejné moci, čímž má dojít k posílení ochrany základních práv a svobod dotčených osob, transparentnosti řízení a zefektivnění výkonu odpovědnosti v prostoru svobody, bezpečnosti a práva. Jedním z konkrétně sledovaných účelů k přijetí návrhu o evropských předávacích a uchovávacích příkazech pro elektronické důkazy byla potřeba usnadnění přeshraničního přístupu orgánů činných v trestním řízení k elektronickým důkazům (dále jen „e-důkazy“). Obecně je deklarovaným cílem zajištění možnosti snazšího a rychlejšího

přeshraničního získání a zajištění e-důkazů¹⁵⁰ (typ. e-mailová korespondence, zprávy v elektronických aplikacích jako Messenger či WhatsApp, IP adres, fotografií, uživatelských jmen, hesel, online tržišť, hostingových služeb atd) při vyšetřování a stíhání trestné činnosti.¹⁵¹ E-důkazy jsou velmi stále častěji dostupné na soukromé infrastruktuře poskytovatelů služeb¹⁵², čímž se v drtivé většině případů nalézají mimo jurisdikci vyšetřujícího státu. Flagrantně se přitom zdá, že procesy jako nalezení, zajištění, vytěžení, uchování, předání a provedení e-důkazů v rámci trestního řízení hrají při vyšetřování a trestním stíhání nelegální a trestné činnosti v kyberprostoru stále významnější úlohu.¹⁵³

Evropský parlament a Rada představily vedle návrhu nařízení o evropských předávacích a uchovávacích příkazech pro elektronické důkazy v trestních věcech, také návrh směrnice COM(2018) 226 final stanovující harmonizovaná pravidla pro jmenování právních zástupců za účelem shromažďování důkazů v trestním řízení, kterými se tak má zavést evropský předávací příkaz (dále jen „EPP“), evropský uchovávací příkaz (dále jen „EUP“) a povinnost obligatorního jmenování právního zástupce poskytovatelů služeb. Oba představené legislativní návrhy se přitom vzájemně doplňují. Smysl a očekávaný přínos evropského předávacího příkazu tkví v možnosti justičních orgánů jednoho členského státu požadovat přístup k elektronickým důkazům přímo od poskytovatelů služeb, tedy subjektů soukromého práva, namísto zprostředkování kontaktu orgány vykonávajícího státu¹⁵⁴, čímž by mělo dojít ke zrychlení a zefektivnění celé procesu získání potřebných a relevantních důkazů pro trestní řízení.¹⁵⁵ Naopak smysl evropského uchovávacího příkazu má spočívat ve faktické možnosti

¹⁵⁰ Pojem elektronického důkazu doposud není legislativně definován. Nicméně v mnohých pramenech může nalézt různé definice elektronických důkazů (e-důkazů) jako například to, že se *largo sensu* jedná o data či informace v elektronické formě, *stricto sensu* o počítačová data, která jsou uložena nebo přenášena v binární podobě, čímž jsou zpracovatelná v počítačovém systému či síti. Viz. MARANDICI, O., MILICENCO, Š., IORDAN, C. Transnational gathering of electronic evidences: Challenges and Perspectives in the European Union. In *European Judicial Training Network Themis Competition*, s. 1. Samotný návrh nařízení obsahuje poněkud vágní a neurčité vymezení elektronických důkazů v čl. 2 odst. 6. Nicméně definic e-důkazů můžeme nalézt nespočet. E-důkazy přitom vykazují mnoho společných znaků jako nehmotnost, latentnost, trasovatelnost, informační hodnotu, volatilitu či kvantitu a jiné. Více viz. SMEJKAL, V. *Kybernetická kriminalita*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 697-700. Vedle toho se problematika digitálních důkazů odráží i v normě ISO 27000, přesněji v ISO/IEC 27037 z roku 2012, která byla v ČR zavedena pod ČSN EN ISO/IEC 27037.

¹⁵¹ Kriminalisticky se hovoří o tzv. digitálních stopách, což jsou informace s vypovídající hodnotou, uložené a přenášeny v digitální nehmotné (binární) formě. Každé technologické zařízení, rozuměno ICT, jež získává, zpracovává, uchovává a předává e-data, pak zákonitě zanechává záznamy alias odrazy této činnosti. Tyto odrazy jsou potom digitálními stopami. Více viz. SMEJKAL, V. *Kybernetická kriminalita*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 697-698.

¹⁵² Pojem "poskytovatel služeb" zahrnuje fyzické i právnické osoby, které nabízejí/poskytují služby v podobě elektronické komunikace, služby informační společnosti a internetové služby, což vychází z čl. 2 návrhu nařízení o evropských předávacích a uchovávacích příkazech pro elektronické důkazy v trestních věcech, COM(2018) 225 final. Více rovněž viz. TOSZA, S. All evidence is equal, but electronic evidence is more equal than any other: The relationship between the European Investigation Order and the European Production Order. In *New Journal of European Criminal Law*, 2020, vol. 11, No. 2, p. 172.

¹⁵³ SMEJKAL, V. *Kybernetická kriminalita*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 697.

¹⁵⁴ V daném případě lze hovořit o tzv. nezprostředkovaném přístupu (angl. *unmediated access*). Více viz. FUSTER, G. G., MAYMIR, S. V. Cross-border Access to E-Evidence: Framing the Evidence. In *CEPS Paper in Liberty and Security in Europe*, 2020, No. 02, Brussels, s. 6.

¹⁵⁵ Z hlediska legislativní roviny se rozlišují tři druhy procesních nástrojů, které zapojují orgány veřejné moci a soukromoprávní subjekty. Prvním nástrojem je justiční spolupráce, která standardně probíhá prostřednictvím dvou justičních orgánů, čímž činí vykonávající orgán jednoho státu povinným k uskutečnění a vykonání předmětného příkazu vydávajícího státu. Druhý nástroj je charakterizován přímou spoluprací, kdy dochází k přímé spolupráci mezi justičním orgánem a soukromým subjektem, avšak bez možnosti přímé dispozice. Třetí a rezolutní nástroj je přímý přístup, který umožňuje orgánům veřejné moci získat přístup k potřebným a požadovaným údajům a informacím přímo, bez pomoci zprostředkovatele, čímž je tento z pohledu poskytovatelů služeb nejrušivější ve smyslu ochrany jejich práv.

zabránit zničení či znehodnocení e-důkazů samotnými poskytovateli služeb, v jejichž dispozici se takové materiály nacházejí, a to do doby, než dojde k jejich předání.

Juristický základ představuje čl. 82 odst. 1 Smlouvy o fungování Evropské unie¹⁵⁶ (dále jen „SFEU“), z čehož vyplývá, že představené instrumenty jsou vystavěny na zásadě vzájemného uznávání v mezích justiční spolupráce v trestních věcech v EU.¹⁵⁷ V oblasti trestního práva se přitom jedná o převratnou a bezprecedentní novotu, neboť stanovuje přímý styk justičních orgánů členských států EU se soukromými subjekty, resp. poskytovateli služeb.¹⁵⁸ Podstata takového postupu tkví v přímých žádostech, kdy soukromý subjekt je povinen jako přijímající strana plně odpovídat na takové žádosti vzešlé od justičních orgánů členských států EU.¹⁵⁹ Nutno poznamenat, že tento právní základ explicitně nepočítá s takovou úpravou vůči soukromým subjektům. Na základě zmíněného se lze proto přiklonit k negativnímu stanovisku Evropského sboru pro ochranu osobních údajů č. 23/2018 ze dne 26. 09. 2018, které nepovažuje použitý právní základ za odpovídající legislativní vhodnosti. Tato extrateritoriální pravomoc justičních orgánů EU vůči soukromým subjektům je kritizována i ze strany profesních sdružení.¹⁶⁰

Jedním z prvotních impulzů této úpravy se staly teroristické útoky v Bruselu v roce 2016, kdy po jejich spáchání byl přijat dokument, ve kterém byl vznesen konkrétní požadavek na rychlejší a efektivnější zajištění a získávání digitálních důkazů, a to právě v návaznosti na zvýšení intenzity spolupráce s poskytovateli služeb jakožto soukromými subjekty.¹⁶¹ Následně se spustil sled dalších vyjednávání, když byl přijat další dokument v oblasti posilování boje proti trestné činnosti v kyberprostoru¹⁶², který zdůraznil význam e-důkazů pro trestní řízení.¹⁶³ Nadále vzešla řada dalších podnětů k zahájení prací na usnadnění přeshraničního přístupu k e-důkazům, neboť tento druh důkazů bývá v současné době převládající při trestních

¹⁵⁶ Čl. 82 odst. 1 SFEU: „Justiční spolupráce v trestních věcech je v Unii založena na zásadě vzájemného uznávání rozsudků a soudních rozhodnutí a zahrnuje sblížování právních předpisů členských států v oblastech uvedených v odstavci 2 a v článku 83. Evropský parlament a Rada přijímají řádným legislativním postupem opatření, která mají za cíl: a) stanovit pravidla a postupy pro zajištění uznávání všech forem rozsudků a soudních rozhodnutí v celé Unii; b) předcházet střetům příslušnosti mezi členskými státy a řešit je; c) podporovat další vzdělávání soudců a soudních zaměstnanců; d) usnadňovat spolupráci mezi justičními nebo obdobnými orgány členských států v rámci trestního řízení a výkonu rozhodnutí.“

¹⁵⁷ „The objective of mutual recognition is to remove the possibility of political involvement and to avoid a second examination as to the substantive merits of the case.“ in KLIMEK, L. *Mutual Recognition of Judicial Decisions in European Criminal Law*. Cham: Springer, 2017, s. 6.

¹⁵⁸ CASINO, F., PINA, C., LÓPEZ-AGUILAR, P., BATISTA, E., SOLANAS, A., PATSAKIS, C. SoK: Cross-border Criminal Investigations and Digital Evidence. Cornell University, 2022, arXiv: 2205.12911, s. 1.

¹⁵⁹ CARRERA, S., MITSILEGAS, V., STEFAN, M. Criminal Justice, Fundamental Rights and the Rule of Law in the Digital Age. Report of a CEPS and QMUL Task Force. Brussels: CEPS, 2021.

¹⁶⁰ Stanovisko CCBE k návrhu nařízení o evropských předávacích a uchovávacích příkazech pro elektronické důkazy v trestních věcech ze dne 29.06.2018, s. 1.klien

¹⁶¹ Joint Declaration of EU Ministers for Justice and Home Affairs Ministers and Representatives of EU Institutions, 24. March 2016, Council of the EU. Dostupné z: <<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/24/statement-on-terrorist-attacks-in-brussels-on-22-march/>>.

¹⁶² Ust. § 2 písm. a) zákona č. 181/2014 Sb., o kybernetické bezpečnosti, ve znění pozdějších předpisů, definuje kybernetický prostor jako digitální prostředí umožňující vznik, zpracování a výměnu informací, tvořené informačními systémy, a službami a sítěmi elektronických komunikací. Nicméně v teoreticko-doktrinální rovině bývá kyberprostor definován rozličně. Například jako uměle vytvořený virtuální svět celosvětové interoperability informačních systémů a internetové sítě, viz. JELÍNEK, J., GRÍVNA, T., ROMŽA, S., TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J., SYKOVÁ, A. a kol. *Trestní právo Evropské unie*. Praha: Leges, 2019, s. 165.

¹⁶³ Conclusions on the improvement of criminal justice in cyberspace and on the European Judicial Network on Cybercrime, 9. June 2016, Council of the EU. Dostupné z: <<https://www.consilium.europa.eu/media/24300/cyberspace-en.pdf>>.

vyšetřováních závažné trestné činnosti.¹⁶⁴ Snahy o dosažení efektivnějšího přístupu k e-důkazům byly motivovány i mezinárodní scénou, kdy v USA byl přijat tzv. Cloud Act.¹⁶⁵ Jednotlivé státnosti se tak musejí stále vypořádávat s novým rozměrem kyberprostoru, který však není omezen fyzickým umístěním a uchováváním dat v datových centrech, neboť jeho povaha je deterritorializována (angl. „*de-territorialized cyberspace*“), protože kybernetický prostor nevykazuje územní ohraničení.¹⁶⁶ Časoprostorové vnímání kyberprostoru je dáno i tím, že bezhraničnost je jeho klíčovým znakem.¹⁶⁷ Poskytovatelé služeb přitom ukládají data uživatelů na fyzická úložiště (tzv. servery), které se většinou nacházejí ve více jurisdikcích různých států.¹⁶⁸

Dosavadní přístupnost důkazů v trestních věcech v EU

Do současnosti panuje situace, kdy mohou být elektronické údaje a informace, z hlediska našeho zájmu e-důkazy, uloženy kdekoli v návaznosti na rozhodnutí dotčených poskytovatelů služeb. Za tohoto stavu se postupuje dle soudní spolupráce prostřednictvím zažitého institutu evropského vyšetřovacího příkazu¹⁶⁹ či vzájemné právní pomoci. Tradiční prostředky režimů právní pomoci však nejsou designovány na digitálně kybernetický věk.¹⁷⁰ Tyto stávající mechanismy se proto k nestálé (volatilní) povaze e-důkazů jeví jako neefektivní, zejména pro jejich pomalost a administrativní strnulost, přičemž závisí na dobrovolném vydání takových typů důkazů ze struktur poskytovatelů služeb.¹⁷¹ Trestněprávní postih pachatelů je v případě kybernetické kriminality velmi složitý, což je negativním důsledkem anonymity a

¹⁶⁴ Security Union facilitating access to electronic evidence, april 2018, The European Commission. Dostupné z: https://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-3343_es.htm.

¹⁶⁵ H.R.4943 – CLOUD Act, 06.02.2018. 115th Congress, 2d Session. Tento převratný právní předpis znamenal revoluci v přístupu k mezinárodní spolupráci při získávání e-důkazů, které mají přímý vztah k USA. Politika EU je v tomto směru proto jistá, neboť EU přijala řadu dokumentů, které mají v souvislosti s přijetím CLOUD Actu, vhodně a adekvátně nastavit vzájemnou spolupráci mezi USA a EU, zejména z hlediska snahy o přijetí nové legislativy v EU. Jedná se zejména o tyto dokumenty: 1. European Commission. *Recommendation for a Council Decision authorising the opening of negotiations in view of an agreement between the European Union and the United States of America on cross-border access to electronic evidences for judicial cooperation in criminal matters*, COM(2019) 70 Final. Brussels, 05.02.2019; 2. *Council Decision authorising the opening of negotiations with a view to concluding an agreement between the European Union and the United States of America on cross-border access to the electronic evidences for judicial cooperation in criminal matters*, Brussels, 21.05.2019; 3. European Data Protection Supervisor. *Opinion on the USA negotiations mandate of an EU-USA agreement on cross-border access to e-evidences*. Opinion 2/2019, 02.04.2019. Více rovněž viz. ROJSZCZAK, M. CLOUD act agreements from an EU perspective. In *Computer Law & Security Review*, 38 (2020).

¹⁶⁶ TOSZA, S. All evidence is equal, but electronic evidence is more equal than any other: The relationship between the European Investigation Order and the European Production Order. In *New Journal of European Criminal Law*, 2020, vol. 11, No. 2, p. 182.

¹⁶⁷ KLIMEK, L., ZÁHORA, J., HOLCR, K. *Počítačová kriminalita v európskych súvislostiach*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 19.

¹⁶⁸ Například facebook užívá pro svůj provoz servery umístěné v USA, Irsku, Švédsku či Singapuru, což je sice přívětivé pro uživatele, ale nikoliv pro orgány veřejné moci v jednotlivých státech, které v souvislosti s trestnou činností potřebují přístup k relevantním datům, které se fyzicky nacházejí na serveru v jiném státě. Viz. RYNGAERT, C. The European Production Order – Tackling the Problem of Enforcement Jurisdiction and Extraterritoriality in Cyberspace. In *Renforce Blog* [online]. Zveřejněno dne 18.07.2018.

¹⁶⁹ KORÍNEK, Š. Evropský vyšetřovací příkaz jako další trestněprávní nástroj Evropské unie. In *Štát a právo*, 2020, roč. 7, č. 1, s. 210.

¹⁷⁰ WARKEN, C., ZWIETEM, L., SVANTESSON, D. Re-thinking the Categorization of Data in the Context of Law Enforcement Cross-border Access to Evidence. In *International Review Law, Computers & Technology*, 2019, vol. 34, Issue 1, s. 44-45.

¹⁷¹ KRISHNAMURTHY, V. *Cloudy with a Conflict of Laws: How Cloud Computing Has Disrupted the Mutual Legal Assistance Treaty System and Why It Matters*. Berkman Klein Center Research Publications No. 2016-3.

šifrování pohybu v kybernetickém prostoru.¹⁷² Evropská komise odůvodnila předložení dotčených návrhů zejména potřebou vyhnout se "přílišné těžkopádnosti" justiční spolupráce na daném úseku.¹⁷³ Na druhou stranu však bývá kritizováno, že k dosažení předeslaných cílů mohlo být, ve smyslu subsidiarity, dosaženo jinými mírnějšími prostředky.¹⁷⁴

Z hlediska komparace návrhu nařízení o EPP a EUP se stávajícími nástroji spolupráce, zejména s EVP, lze poukázat na mnohé difference. Například v případě EVP je vzpomenu na podmínky vrácení důkazů¹⁷⁵, kdežto nově navržená úprava takovou možnost výslovně neuvádí. Evropský sbor pro ochranu osobních údajů proto předeslal výtku toho, že je doposud nejasné, co se stane s e-důkazy po jejich předání vydávajícímu orgánu, který je požaduje. V návaznosti na to bylo doporučeno, aby byl návrh nařízení pozměněn v tom smyslu, aby obsahoval více informací o použití e-důkazů po jejich předání vydávajícímu orgánu za dodržení pravidel GDPR a zásady transparentnosti, jakož i zásady specifčnosti (tj. údaje nebudou zpracovávány pro jiný účel než vedeného vyšetřování a trestní řízení).

Vnitrostátní možnosti získání důkazů elektronické povahy pro účely vedení trestního řízení mají omezenou povahu vycházející z institutů trestního práva procesního.¹⁷⁶ Z hlediska potřeby a zvláštních vlastností e-důkazů je rozdíl mezi získáním přístupu k takovým datům a mezi získáním samotných dat, resp. jejich obsahu. Především je možné využít operativně pátracích prostředků.¹⁷⁷ Mimo to je možné využít institut vydání věci¹⁷⁸ nebo odposlech a záznam telekomunikačního provozu.¹⁷⁹, a to včetně možnosti odposlechu s technickou pomocí

¹⁷² MARANDICI, O., MILICENCO, Š., IORDAN, C. Transnational gathering of electronic evidences: Challenges and Perspectives in the European Union. In *European Judicial Training Network Themis Competition*, s. 8.

¹⁷³ Stanovisko 23/2018 k návrhům Komise týkajícím se evropských předávacích a uchovávacích příkazů pro elektronické důkazy v trestních věcech (čl. 70 odst. 1 písm. b) ze dne 26. 09. 2018, Evropský sbor pro ochranu osobních údajů, předsedkyně Andrea Jelinek, s. 3.

¹⁷⁴ Podle zmíněného stanoviska Evropského sboru pro ochranu osobních údajů měla být například posuzována možnost účelné modifikace evropského vyšetřovacího příkazu, nebo bylo jinou možností použít uchovávací příkazy k zajištění údajů do vydání formální žádosti založené na smlouvě o vzájemné právní pomoci, čímž by takové alternativy umožňovaly lépe zachovat garance ochrany jednotlivých práv a svobod.

¹⁷⁵ Čl. 13 odst. 3 a 4 směrnice 2014/41/EU o EVP či čl. 5 odst. 1 písm. a) nařízení 2016/679 o ochraně osobních údajů (GDPR).

¹⁷⁶ V České republice se jedná o jednotlivé procesní instituty zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷⁷ Ust. § 158d odst. 3 trestního řádu: „Pokud má být sledováním zasahováno do nedotknutelnosti obydlí, do listovního tajemství nebo zjišťován obsah jiných písemností a záznamů uchovávaných v soukromí za použití technických prostředků, lze je uskutečnit jen na základě předchozího povolení soudce. Při vstupu do obydlí nesmějí být provedeny žádné jiné úkony než takové, které směřují k umístění technických prostředků.“

¹⁷⁸ Ust. § 78 trestního řádu.

¹⁷⁹ Ust. § 88 odst. 1 trestního řádu: „Je-li vedeno trestní řízení pro zločin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let, pro trestný čin pletichy v insolvenčním řízení podle § 226 trestního zákoníku, porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 1 písm. e) a odst. 2 až 4 trestního zákoníku, zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 trestního zákoníku, pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži podle § 257 trestního zákoníku, pletichy při veřejné dražbě podle § 258 trestního zákoníku, zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 trestního zákoníku, křivé obvinění podle § 345 odst. 3 až 5 trestního zákoníku, křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek podle § 346 odst. 3 až 5 trestního zákoníku, křivé tlumočení podle § 347 odst. 3 až 5 trestního zákoníku nebo pro jiný úmyslný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva, může být vydán příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, pokud lze důvodně předpokládat, že jím budou získány významné skutečnosti pro trestní řízení a nelze-li sledovaného účelu dosáhnout jinak nebo bylo-li by jinak jeho dosažení podstatně ztíženo. Odposlech a záznam telekomunikačního provozu provádí pro potřeby všech orgánů činných v trestním řízení Policie České republiky. Provádění odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu mezi obhájcem a obviněným je nepřípustné. Zjistí-li policejní orgán při odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, že obviněný komunikuje se svým obhájcem, je povinen záznam odposlechu bezodkladně zničit a informace, které se v této souvislosti dozvěděl, nijak nepoužít. Protokol o zničení záznamu založí do spisu.“

ČR nebo jiného členského státu.¹⁸⁰ Rovněž je upravena i možnost přeshraničního odposlechu bez technické pomoci ČR či jiného členského státu.¹⁸¹ Vlastní podstatou současné právní regulace zůstává, že příslušný justiční orgán má využít buď vnitrostátní institut trestního práva procesního, nebo evropský vyšetřovací příkaz.¹⁸² Trestní předpisy právního řádu SR rovněž upravují obdobné procesní instrumenty.¹⁸³

Dosavadní právní scénérie k možnostem získání e-důkazů se tak skládá z mezinárodní¹⁸⁴, unijní a vnitrostátní úrovně. Nicméně usnadnění přístupu k e-datům jde ruku v ruce souběžně s voláním po přetvoření existujících paradigmat mezinárodní justiční spolupráce.¹⁸⁵ V mezinárodní rovině se jedná o mnohé bilaterální či multilaterální dohody a úmluvy, zejména je třeba vzpomenout Budapešťskou úmluvu z roku 2001 (angl. *Budapest Cybercrime Convention*), která je v účinnost od roku 2004. Jedná se však o obecný nástroj právní pomoci, který slouží k zisku e-důkazů na základě principu reciprocity. Z hlediska její letitosti si však i tento dokument vyžádal v souvislosti se společenskými změnami další novelizace.¹⁸⁶ Na unijní úrovni se jedná o mnohé dílčí nástroje, kdy je zejména zapotřebí vzpomenout směrnici 2014/41/EU o evropském vyšetřovacím příkazu. Nicméně, tyto stávající nástroje vyžádání si dat se nesou v duchu komunikace a právní pomoci mezi orgány veřejné moci, nikoliv na základě přímé spolupráce se soukromými subjekty.¹⁸⁷

Evropský vyšetřovací příkaz byl zaveden směrnicí 2014/41/EU o evropském vyšetřovacím příkazu v trestních věcech. Jedná se o rozhodnutí justičního orgánu jednoho členského státu (vydávající stát) vydané či potvrzené k tomu, aby jiný justiční orgány členského státu (vykonávající stát) provedl jeden či více konkrétních vyšetřovacích úkonů s cílem získat důkazní prostředky. EVP byl vytvořen k pokrytí všech typů důkazů, resp. k obstarání relevantních důkazů, které se nacházejí mimo územní jurisdikci vydávajícího státu. Podle proklamace EVP byl ten přijat mj. k procesnímu urychlení zisku důkazů, zajištění přípustnosti

¹⁸⁰ Ust. § 390 a § 391 zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci v trestních věcech, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁸¹ Ust. § 392 a § 393 zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci v trestních věcech, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁸² Čl. 1 odst. 1 směrnice 2014/41/EU o EVP definuje EVP jako rozhodnutí justičního orgánu vydané či potvrzené justičním orgánem jednoho členského státu (dále jen „vydávající stát“) za účelem provedení jednoho nebo několika konkrétních vyšetřovacích úkonů v jiném členském státě (dále jen „vykonávající stát“) s cílem získat důkazy v souladu s touto směrnicí.

¹⁸³ ANDRAŠKO, J. a kol. *Právo informačních a komunikačních technologií 2*. Bratislava: TINCT, 2021, s. 256-272. Takové procesní úkony v podmínkách zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok, v znení neskorších predpisov, jsou upraveny v ust. § 89 – 91, § 115-116 a § 154 Trestného poriadku.

¹⁸⁴ The Council of Europe. *Electronic evidence guide. A basic guide for police officers, prosecutors and judges*. Strasbourg, 2014, s. 157.

¹⁸⁵ European Commission. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of The Regions: The European Agenda on Security*, COM(2015) 185 Final, Strasbourg, 28.04.2015, ex.: „Cyber criminality requires competent judicial authorities to rethink the way they cooperate within their jurisdiction and applicable law to ensure swifter cross-border access to evidence and information. ... Gathering electronic evidence in real time from other jurisdictions on issues like owners of IP addresses or other e-evidence, and ensuring its admissibility in court, are key issues.“

¹⁸⁶ European Commission. *Recommendation for a Council Decision authorising the participation in negotiations on a second Additional Protocol to the Council of Europe Convention on Cybercrime*, COM(2019) 71 Final, Brussels, 05.02.2019. Tento dokument má založit participaci EU při dojednávání Druhého dodatkového protokolu k Budapešťské úmluvě, který má umožnit přímé žádosti k přístupu datům poskytovatelů služeb umístěných v participujících státech Úmluvy, tedy v 63 státech, z nichž je 23 členských v EU. Druhý protokol stanovující přímou spolupráci jako evropský předávací a uchovávací příkaz byl přijat dne 17.11.2021, přičemž byl signifikován v květnu roku 2022.

¹⁸⁷ BLAŽIČ, B. J., KLOBUČAR, T. Removing the barriers in cross-border crime investigation by gathering e-evidence in an interconnected society. In *Information & Communications Technology Law*, 2020, vol. 29, No. 1, s. 68.

důkazů v trestním řízení, ale i prohloubení vzájemné důvěry mezi členskými státy.¹⁸⁸ Evropský vyšetřovací příkaz sice znamenal posun v efektivitě získávání důkazů mezi členskými státy EU, ale neustále zachoval určité nedostatky a zdoluhavé lhůty, což z něj činí ve vztahu k e-důkazům ne zcela vhodný nástroj.¹⁸⁹

Východiska a přínos evropských předávacích a uchovávacích příkazů pro elektronické důkazy v trestních věcech

Evropský předávací příkaz (angl. European Production Order) má být novým trestně-procesním institutem, kterým se pro účely trestního řízení mohou příslušné orgány členských států přímo obrátit na poskytovatele služeb v jiné jurisdikci a požadovat předložení e-důkazů, bez ohledu na jejich fyzické umístění¹⁹⁰, které jsou potřebné k vyšetřování a vedení trestního řízení.¹⁹¹ Poskytovatelé služeb jsou potom povinni k jejich předání, a pokud tak neučiní, pak mohou orgány dotčených států přistoupit k jejich vynucení nebo uložení sankce.¹⁹² V případě přistoupení k vydání EPP a EUP je nutno dodržet zásadu proporcionality za sledování potřeby nezbytnosti takového důkazního prostředku vůči individualitě právní kauzy.¹⁹³ EPP se váže na konkrétní (ne)známé pachatele trestných činů, které již byly spáchány. Otázkou zůstává, jestli by nebylo vhodné stanovit podmínku vzájemné podmíněnosti obou příkazů, tedy že EUP by bylo možné vydat pouze v případě, že by existovala vysoká míra pravděpodobnosti blížící se jistotě k vydání EPP.¹⁹⁴

Evropský uchovávací příkaz (angl. European Preservation Order) má být také novým trestně-procesním institutem, kterým se poskytovatelům služeb přikáže uchovat určité údaje a informace pro případné pozdější vyžádání na základě právní pomoci, evropského vyšetřovacího příkazu či evropského předávacího příkazu, a to z hlediska zabránění jejich znehodnocení (odstranění, smazání či pozměnění). EUP dovoluje uchování údajů již uložených, tedy v dispozici poskytovatele služeb, a nikoliv přístup k údajům v budoucnosti získaných, až po obdržení příkazu.¹⁹⁵ Určitá disparita mezi oběma nástroji může být spatřována i v tom ohledu, že v případě EUP neexistuje žádná záruka, že uchování požadovaných údajů bude omezeno jen na to, co je nezbytné předat a nadále, že lhůta pro uchovávání údajů může *de facto* přesáhnout

¹⁸⁸ KORÍNEK, Š. Evropský vyšetřovací příkaz jako další trestněprávní nástroj Evropské unie. In *Štát a právo*, 2020, roč. 7, č. 1, s. 202.

¹⁸⁹ BUONO, L. The genesis of the European Union's new proposed legal instrument(s) on e-evidence. Towards the EU Production and Preservation Orders. In *ERA Forum* (2019), 307–312 (2019), s. 310.

¹⁹⁰ RYNGAERT, C. The European Production Order – Tackling the Problem of Enforcement Jurisdiction and Extraterritoriality in Cyberspace. In *Renforce Blog* [online]. Zveřejněno dne 18.07.2018. Dostupné z: <<http://blog.renforce.eu/index.php/en/2018/07/18/the-european-production-order-tackling-the-problem-of-enforcement-jurisdiction-and-extraterritoriality-in-cyberspace-2/>>.

¹⁹¹ Rada evropských advokátních komor (angl. CCBE – *The Council of Bars and Law Societies of Europe*) navrhla nové znění čl. 3 odst. 2 návrhu nařízení o evropských předávacích a uchovávacích příkazech pro elektronické důkazy v trestních věcech, COM(2018) 225 final, který byl měl vhodněji znít: „*Evropský předávací příkaz a evropský uchovávací příkaz mohou být vydány pouze za účelem získání důkazů v průběhu trestního řízení, a to během jak přípravné, tak soudní fáze.*“, jak stojí v Stanovisko CCBE k návrhu nařízení o evropských předávacích a uchovávacích příkazech pro elektronické důkazy v trestních věcech ze dne 29.06.2018, s. 4.judika

¹⁹² TOSZA, S. All evidence is equal, but electronic evidence is more equal than any other: The relationship between the European Investigation Order and the European Production Order. In *New Journal of European Criminal Law*, 2020, vol. 11, No. 2, p. 175.

¹⁹³ TINOCO-PASTRANA, A. The Proposal on Electronic Evidence in the European Union. In *EUCRIM – The European Criminal Law Associations Forum*, 1/2020, p. 48.

¹⁹⁴ Tato myšlenka se váže na skutečnost toho, že hlavním účelem EUP je zabránit vymazání požadovaných údajů, přičemž by však takový příkaz neměl sloužit jako základ pro zpracování údajů poskytovatelem služeb po původním datu výmazu, resp. takové údaje by měly být pouze zmrazeny a nikoliv restaurovány. Ve smyslu tohoto se kriticky vyjádřil právě Evropský sbor pro ochranu osobních údajů.

¹⁹⁵ JIROUNKOVÁ, K. *Dokazování elektronickými důkazními prostředky. Diplomová práce*. Praha: Právnická fakulta UK, 2021, s. 55.

šedesát dní.¹⁹⁶ Ve smyslu těchto pochybností se potom jeví jako vhodné dodržení zásady minimalizace údajů, která je reflektována v obecném nařízení o ochraně osobních údajů (tzv. GDPR).¹⁹⁷

Procesní stránka provedení EUP a EPP sestává z pěti kroků. První fáze představuje samotné vydání jednoho z příkazů, v závislosti na typu požadovaných údajů a na druhu příkazu, který následně zašle za pomoci harmonizovaného certifikátu¹⁹⁸ právnímu zástupci poskytovatele služeb, který má takové údaje v dispozici. Druhý krok se týká provedení obdrženého příkazu, a to ve stanovených lhůtách deset dní, šest hodin nebo v případě uchování až na dobu šedesáti dní. Třetí stadium se týká situací, kdy by povinný adresát nesplnil svoji povinnost, čímž by se mohlo přistoupit k nucenému vymáhání příkazů příslušnými orgány členského státu, kde je poskytovatel služeb usazen.¹⁹⁹ Čtvrtý krok zahrnuje postup při vznesení odůvodněné námitky, kdy musí vydávající orgán postoupit věc příslušnému soudu ve svém státě. Pátý krok může být spatřen v tom, že osoby přímo dotčené takovými příkazy, jejichž údaje byly získány, mají právo na účinnou právní ochranu, typ. soudní cestou.

Poskytovatelé služeb, kteří nabízejí své služby v EU²⁰⁰, budou muset jmenovat v EU alespoň jednoho právního zástupce²⁰¹, jež bude pověřen přijímáním, dodržováním a výkonem předmětných certifikátů a příkazů. V dané věci se však uplatní jedna výjimka, že se nevztahuje na poskytovatele služeb, kteří jsou usazeni výlučně v jednom členském státě EU, kde pouze tam poskytují své služby. Představený návrh skýtá poměrně širokou definici pojmu poskytovatel služeb, která zahrnuje komunikační služby i služby tzv. „over the top“.²⁰²

¹⁹⁶ Nutno však mít na paměti, že hlavní podstatou EUP a EPP zůstává, že získaná osobní data prostřednictvím e-důkazu mohou být procesně užita jen za podmínky nezbytnosti a přiměřenosti v rámci účelu vedení prevence, vyšetřování, detekce a stíhání trestné činnosti. Princip nezbytnosti je přitom vnímán jako součást principu proporcionality.

¹⁹⁷ Čl. 5 odst. 1 písm. c) nařízení o ochraně osobních údajů (GDPR): „Osobní údaje musí být přiměřené, relevantní a omezené na nezbytný rozsah ve vztahu k účelu, pro který jsou zpracovávány („minimalizace údajů“).“

¹⁹⁸ TOSZA, S. All evidence is equal, but electronic evidence is more equal than any other: The relationship between the European Investigation Order and the European Production Order. In *New Journal of European Criminal Law*, 2020, vol. 11, No. 2, p. 174.

¹⁹⁹ ROJSZCZAK, M. e-Evidence Cooperation in Criminal Matters from an EU Perspective. In *The Modern Law Review*, 2022, 85(4), p. 1003.

²⁰⁰ Je nasnadě zabývat se rozboru spojení „poskytování služeb“, které lze vymezit tak, že poskytovatelé své jednotlivé služby zpřístupní v členském státě EU, kdy zde figuruje dostatečné spojení mezi poskytovatelem služeb a teritoriem státu, kde jsou tyto služby poskytovány. Takové spojení se může fakticky týkat toho, že se poskytují služby v jazyce daného členského státu. *Inter alia* bývá takové spojení vázáno na množinu počtu uživatelů, kteří se v daném státě těší této službě. Například facebook má taková spojení na členské státy EU, neboť zpřístupňuje své služby v jejich jazyce a značnému množství uživatelů. Viz. TOSZA, S. All evidence is equal, but electronic evidence is more equal than any other: The relationship between the European Investigation Order and the European Production Order. In *New Journal of European Criminal Law*, 2020, vol. 11, No. 2, p. 172-173. Navíc si lze povšimnout i toho, že facebook nemusí vystupovat pod jedinou doménou facebook.com, ale spadají pod něj i domény jako facebook.it (Itálie), facebook.de (Německo) či facebook.pl (Polsko). V případě sociální sítě Facebook je však podstatné, že zahrnuje funkcionalitu různého druhu, čímž skýtá jednak soukromý obsah, rovněž ale i určitou paralelu veřejného obsahu. Ústavní soud ČR k tomu uvedl, že povaha Facebooku není zcela jednoznačně ani soukromá ba ani veřejná, ale balancuje mezi oběma póly. Viz. DOSTÁL, O. *Právní aspekty boje proti počítačové trestné činnosti. Disertační práce*. Brno: VUT, 2020, s. 92-93.

²⁰¹ Pojem právní zástupce ve smyslu představeného návrhu směrnice o jmenování právních zástupců je třeba striktně odlišovat od totožného pojmu obsaženého v nařízení o GDPR. Konkrétně je zapotřebí nastavit jasnou dělící linii mezi oběma pojmy, zejména: 1) jasným určením a pověřením konkrétními funkcemi při zachování jeho nezávislosti na pověření od poskytovatele služeb, 2) udělením dostatečné kompetence k jednání jménem poskytovatele služeb a 3) disponovat silnější odpovědností než právní zástupce dle GDPR. Výchozí diskem je zřetelné odlišení funkcí právních zástupců v případě jejich duplicitního ustavení dle nařízení o e-důkazech i nařízení o GDPR.

²⁰² Návrh nařízení o e-důkazech se vztahuje na poskytovatele služeb, kteří poskytují služby elektronické komunikace (čl. 2 odst. 4 návrhu směrnice, kterou stanoví evropský kodex pro elektronické komunikace,

Evropský sbor pro ochranu osobních údajů však vyjádřil obavu z toho, že bude-li se poskytovatelem služeb rozumět jakákoliv fyzická nebo právnická osoba, která poskytuje jednu či více z následujících kategorií služeb, tak by tato široká definice pojala správce i zpracovatele ve smyslu nařízení GDPR²⁰³, čímž by mohlo dojít k obcházení určitých práv dotčených subjektů.²⁰⁴ Vůči tomu vzešla kritická výzva k omezení oblasti působnosti pouze na správce, a to ve smyslu GDPR, nebo alespoň zavedení informační povinnosti vůči správci za situace, kdy oslovený poskytovatel služeb není sám takovým správcem údajů, jelikož pokud by se dotčené osoby nedozvěděly o tom, že jejich údaje byly předány, tak by nemohly uplatnit svá práva.²⁰⁵ V dané souvislosti dochází k obecné kritice vůči kontroverznosti notifikačního mechanismu, když stojí uvedeno, že otázka informování vyšetřované osoby ohledně vyšetřování závisí na procesním právu státu, kde takové vyšetřování bude probíhat, neboť zde absentuje harmonizovaný notifikační režim EU.²⁰⁶

Oba instrumenty jsou adresovány přímo právnímu zástupci poskytovatele služeb elektronické komunikace a internetové infrastruktury, který má zajistit faktické předání do deseti dnů po obdržení příkazu. V naléhavých a akutních případech, když hrozí bezprostřední ohrožení chráněných zájmů (života, zdraví, kritické infrastruktury aj.), tak se má učinit bez zbytečného odkladu, nejpozději však do šesti hodin. Tímto krokem se mj. dosahuje zmíněné vyšší efektivity při získávání e-důkazů, protože v případě postupu dle EVP se v konečném důsledku jedná o lhůtu čítající až 120 dní.²⁰⁷ Lze se shodnout na tom, že představené lhůty jsou poměrně krátké, proto by měly být adekvátně odůvodněny s poukazem na naléhavosti

služby informační společnosti, jak jest vymezeno v čl. 1 odst. 1 písm. b) směrnice 2015/1535 a jak stojí v čl. 2 odst. 3 písm. c) návrhu nařízení o e-důkazech). *De facto* se v případě poskytování předmětných služeb může jednat např. o telekomunikační služby (*telecommunication services*), informačně sociálních služeb (*information society services*) či úložných služeb (*cloud services*). Naopak ale nepokrývá služby zdravotního sektoru či poskytovatelů služeb zpracovávání dat. Více viz. ROJSZCZAK, M. e-Evidence Cooperation in Criminal Matters from an EU Perspective. In *The Modern Law Review*, 2022, 85(4), p. 1006.

²⁰³ Obecné nařízení o ochraně osobních údajů, tedy GDPR, totiž stanovuje, že zpracovatel jedná pouze podle pokynů správce, čímž je pouze odpovědností správce zajistit, aby práva subjektů údajů byla dodržována. V takovém případě zpracovatel není schopen na žádosti o údaje či data reagovat, pokud jej o to správce výslovně nepožádá. Dle Evropského sboru pro ochranu osobních údajů z takového stavu plyne pouze jediné východisko, že subjekty údajů, na které se vztahuje nařízení GDPR, nemusejí být schopny vykonávat účinně svá práva, nemůže-li jim oprávněný správce poskytnout úplné informace. Diametrálně pak platí, že není-li zpracovateli uložena žádná konkrétní informační povinnost vůči správci, pak se zvyšuje pravděpodobnost neexistence informací. Justiční orgány žádající o údaje by v takovém případě neměly nutně povinnost informovat subjekty údajů o jejich vlastním následném zpracování.

²⁰⁴ Tato obava je odůvodněna tím, že vymezení "nabízení služeb" dle čl. 2 odst. 4 návrhu nařízení o evropských předávacích a uchovávacích příkazech pro elektronické důkazy v trestních věcech, COM(2018) 225 final zahrnuje umožnění fyzickým či právnickým osobám v jednom či více členských státech využívat vyjmenované služby, tak ale i existenci podstatného spojení s dotyčným členským státem, přičemž takovými činnostmi nesmí být výlučně uchovávání údajů, i když určité formy uchovávání údajů se zpravidla vyskytují u většiny takových poskytovatelů služeb..

²⁰⁵ Stanovisko CCBE k návrhu nařízení o evropských předávacích a uchovávacích příkazech pro elektronické důkazy v trestních věcech ze dne 29.06.2018, s. 9.

²⁰⁶ BERTUZZI, L. e-Evidence: controversy continues in trilogue discussions. In *EURACTIV.com* [online]. Publikováno dne 26.05.2021. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/data-protection/news/e-evidence-regulation-controversy-continues-in-trilogue-discussions/>. Může se jevit vhodné spekulovat nad myšlenkou, jestli by měla být dotčená osoba informována bez zbytečných průtahů, neboť takový postup se jeví jako jeden ze základních prvků práva na spravedlivý proces. Notifikace povinná – „for information only“ podle čl. 11 návrhu nařízení o evropských předávacích a uchovávacích příkazech pro elektronické důkazy v trestních věcech, COM(2018) 225 final.

²⁰⁷ V případě evropského vyšetřovacího příkazu má vykonávající orgán 30 dní na přijetí rozhodnutí o uznání žádosti (čl. 12 odst. 3 směrnice o EVP), následně pak lhůtu 90 dní na provedení příkazu (čl. 12 odst. 4 směrnice o EVP).

předání požadovaných údajů.²⁰⁸ Současná verze návrhu se přitom z hlediska odůvodněnosti odkazuje na volatilitu důkazů, se kterou je třeba zajisté počítat.²⁰⁹ Oba příkazy se mohou týkat všech dat, resp. všech čtyřech kategorií dat podle návrhu nařízení, které jsou v dispozici u příslušného poskytovatele služeb, a to neohledně na jejich uložení na nosičích (uložištích), jež se mohou nacházet kdekoli.

Oba nástroje je možné uložit pouze v trestním řízení, tedy v procesní fázi od přípravy vyšetřování do uzavření řízení meritorním rozhodnutím.²¹⁰ Jednou z průlomových odlišností zůstává, že u obou příkazů se upustilo od zásady oboustranné trestnosti, na které je však vzájemné uznávání založeno, nýbrž důraz je kladen na vysokou a pokročilou úroveň vzájemné důvěry.²¹¹ Oboustranná trestnost bývá stále více a více považována za překážku hladké justiční spolupráce, a to i přes neustálou fragmentaci a pouze částečnou harmonizaci právních předpisů členských států v daných oblastech.²¹² Jednotlivé členské státy EU jsou potom stále ochotnější spolupracovat i v případech, kdy se vyšetřovací úkony týkají činů, které jejich vnitrostátní právo nepovažuje za trestné, což může vést až k rozporu se zásadou *nullum crimen sine lege*. Z předložených návrhů je přitom zcela zjevné, že zásada oboustranné trestnosti je vyloučena, čímž nedochází pouze k odstranění administrativních formalit vzájemného uznávání, ale také nežádoucímu snížení legálních záruk na ni se vázících. Oba druhy příkazů mohou být vydány pro všechny trestné činy²¹³, bez ohledu na skutečnost, jestli jsou v ostatních členských státech rovněž považovány za trestné. V případě příkazů vztahujících se na údaje o transakcích či obsahu jsou založeny na prahové hodnotě trestu odnětí svobody s horní hranicí sazby nejméně tři roky.²¹⁴

Za efektivní přínos lze považovat tzv. plošnou příslušnost, která je založena na mizení kritérií pro umístění a následnou možnost dispozice s údaji bez ohledu na to, kde jsou takové údaje skutečně uloženy.²¹⁵ V souvislosti s tím lze hovořit o přiznání tzv. informační vrstvy,

²⁰⁸ TINOCO-PASTRANA, A. The Proposal on Electronic Evidence in the European Union. In *EUCRIM – The European Criminal Law Associations Forum*, 1/2020, p. 47.

²⁰⁹ EU and the Council of Europe. ELECTRONIC EVIDENCE GUIDE. A basic guide for police officers, prosecutors and judges. Strasbourg, 15.12.2014, s. 65: „Volatile data are data that are digitally stored in a way that the probability is very high that they will be deleted, overwritten or altered within a short space of time due to human or automated interaction.“

²¹⁰ ROJSZCZAK, M. e-Evidence Cooperation in Criminal Matters from an EU Perspective. In *The Modern Law Review*, 2022, 85(4), p. 1008-1009.

²¹¹ TINOCO-PASTRANA, A. The Proposal on Electronic Evidence in the European Union. In *EUCRIM – The European Criminal Law Associations Forum*, 1/2020, p. 48. Vedle toho však vzájemná důvěra mezi členskými státy EU byla deklarována i ze strany SD EU v rozsudku z roku 11.02.2003 ve spojené věci C-187/01 Hüseyin Gözütok a C-385/01 – Klaus Brügge.

²¹² Zásada oboustranné trestnosti vyjadřuje požadavek toho, že justiční orgány vydávajícího i vykonávající státu posuzují trestnost daného skutku dle obou dotčených právních řádů. Zásada oboustranné trestnosti potom poskytuje další záruky pro zajištění toho, že stát nemůže slepě spoléhat na pomoc jiného státu při uplatňování trestní sankce, která v právním řádu druhého státu neexistuje. Zásada oboustranné trestnosti rovněž skýtá i další garance týkající se sankcí, pokud se mezi žádajícím a vykonávajícím státem příliš liší, což například zamezuje uplatňování některých přísných trestů. Částečné prolomení zásady oboustranné trestnosti nastalo v případě zavedení evropského zatýkácího rozkazu, viz. KLIMEK, L. *European Arrest Warrant*. Cham – Heidelberg – New York – Dordrecht – London: Springer, 2015, s. 81-82.

²¹³ Čl. 5 odst. 2 návrhu nařízení o evropských předávacích a uchovávacích příkazech pro elektronické důkazy v trestních věcech, COM(2018) 225 final, s přihlédnutím k čl. 5 odst. 4 písm. a) téhož návrhu nařízení.

²¹⁴ Takový mantinel byl zaveden z důvodu zajištění proporcionality a ochrany práv dotčených osob, avšak Evropský sbor pro ochranu osobních údajů vůči tomu vznesl výtku toho, že doposud nedošlo v EU k žádné harmonizaci trestných činů se sazbou trestu odnětí svobody s horní hranicí nejméně tři roky. Evropský sbor pro ochranu osobních údajů se tak snaží poukázat na fakt, že stav fragmentace prolínající napříč jednotlivých členských států EU může způsobit nejednotnost aplikace navrhovaných příkazů, zejména s ohledem na jejich rozpornost právě se zásadou oboustranné trestnosti.

²¹⁵ V rovině unijní legislativy a ochrany osobních údajů se však nejedná o novum, neboť příkladně nařízení GDPR platí rovněž bez ohledu na to, kde jsou údaje dotčených osob uloženy, což vyplývá i z judikatury SD EU ze

kteřá nepodléhá místní jurisdikci konkrétního státu, což ve smyslu subsidiarity přináší příležitost angažovanosti EU.²¹⁶ Územní prvek je však zachován v přímé vazbě na EU, neboť návrh do působnosti nařízení zahrnuje poskytovatele služeb, kteří v EU nabízejí své služby, přičemž příkazy lze podávat v souvislosti s trestním vyšetřováním vedeném na území EU. Z tohoto důvodu platí, že i ono mizení kritérii má své mantinely vycházející z území EU, resp. členských států EU. Oba nástroje modifikují princip teritoriality tak, že ustupují z jeho chápání jako určujícího faktoru trestní jurisdikce v kyberprostoru.²¹⁷ V rovině trestního práva při takové plošné příslušnosti je třeba zajistit odpovídající úroveň ochrany procesních práv dotčených subjektů, zejména poskytovatelů služeb. Z pohledu unijních procesních záruk jednotlivých členských států jsou obavy spíše liché, neboť jednotlivé členské státy poskytují víceméně obdobnou úroveň ochrany a standard práv napříč celou EU.²¹⁸ Obava dvojích standardů či oslabení základních práv vyvěrá až ve chvíli, kdy by se alespoň na jeden dotčený subjekt nevztahovala unijní dimenze procesních záruk, typ. kdyby měl žádost podat či provést orgán třetí země.²¹⁹

Podstata přímého kontaktu justičních orgánů členských států se soukromými subjekty, často se nacházejícími v jurisdikci jiného členského státu, je vnímána jako velmi rozporuplná, zejména z hlediska minimalizace možné intervence účasti přijímajícího orgánu členského státu, který by v případě, kdy poskytovatel služeb nesplní svoji povinnost, byl oprávněn k následnému vymáhání uloženého příkazu.²²⁰ S poukazem na to, že jedním ze sledovaných cílů usnadnění spolupráce je právě nezapojoovat přijímající orgán do procesu získání požadovaných materiálů, se tak objevuje kritika toho, že výlučnost právního základu v čl. 82 SFEU se jeví jako nevhodná a nedostačující.²²¹ Nicméně přímý kontakt musí být spatřován jako klíčový znak této nové úpravy, i když intervence orgánu vykonávajícího státu je přípustná, resp. žádoucí a nezbytná. V souvislosti s tím však vyvstala další obava, že taková přímá spolupráce

dne 13.05.2014, ve věci C-131/12 Google Spain. Jediné omezení takových pravidel stojí na územním vymezení EU, tedy území členských států EU, kde se takové předpisy uplatňují. Nicméně, pro uplatnění v oblasti trestního práva, zejména trestního práva EU, se skutečně jedná o zásadní změnu a novotu.

²¹⁶ SMEJKAL, V. *Kybernetická kriminalita*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 700.

²¹⁷ V doslovném originálním znění: „*The European Commission moves away from territoriality as the determinative factor for enforcement jurisdiction in cyberspace*.“ Více viz. RYNGAERT, C. The European Production Order – Tackling the Problem of Enforcement Jurisdiction and Extraterritoriality in Cyberspace. In Renforce Blog [online]. Zveřejněno dne 18.07.2018. Dostupné z: <<http://blog.renforce.eu/index.php/en/2018/07/18/the-european-production-order-tackling-the-problem-of-enforcement-jurisdiction-and-extraterritoriality-in-cyberspace-2/>>.

²¹⁸ Nehledě na částečnou harmonizaci procesních záruk prostřednictvím řady unijních směrnic jako např. směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/343 ze dne 09.03.2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce nevinny a právo být přítomen při trestním řízení před soudem.

²¹⁹ Evropský sbor pro ochranu osobních údajů v této souvislosti hovoří o tom, že by bylo zapotřebí v takových situacích analogicky aplikovat jiná ustanovení, např. čl. 39 směrnice (EU) 2016/680, tedy že je třeba informovat příslušný úřad pro ochranu osobních údajů v členském státě vydávajícího orgánu příkazu a dokumentaci předání, zejména z hlediska řádného odůvodnění (ne)efektivnosti a (ne)vhodnosti takové předání údajů.

²²⁰ V případě autoritativního vymáhání příkazu, když poskytovatel služeb nesplní svoji povinnost, se nezdá být příliš vhodné, že takovému vykonávajícímu státu není dána žádná možnost k odmítnutí provedení takového výkonu tak, jak tomu je například u evropského vyšetřovacího příkazu nebo evropského zatýkacího rozkazu. Lze uvážit, jestli by nebylo spíše vhodnější při existenci závažných důvodů, kdy by vymáhání příkazu mohlo vést či vedlo k porušení základních práv, takový provedení odmítnout. Jedním z důvodů pro odmítnutí výkonu daného příkazu může být ochrana stavovských profesí a zásad jejich činnosti jako ochrana důvěrnosti komunikace mezi právníky (advokáty), lékaři a jejich klienty.

²²¹ Stanovisko 23/2018 k návrhům Komise týkajícím se evropských předávacích a uchovávacích příkazů pro elektronické důkazy v trestních věcech (čl. 70 odst. 1 písm. b) ze dne 26. 09. 2018, Evropský sbor pro ochranu osobních údajů, předsedkyně Andrea Jelinek, s. 3.

nese vážné riziko možného porušení základních lidských práv.²²² Poskytovatelé služeb totiž budou v první řadě odpovědní za posouzení a dodržení souladu předání dat se základními právy, což lze s jistotou nadsázkou vnímat jako kvazi-privatizaci určitých složek trestní justice v dimenzi EU.²²³ Takový požadavek na soukromé subjekty lze vnímat velmi rozporuplně, obzvláště v trestních věcech.²²⁴ Z tohoto důvodu vybraná skupina subjektů vnesla oficiální apel toho, aby došlo k zajištění právního, systematického a smysluplného zapojení justičních orgánů vykonávajícího státu.²²⁵

Oba instrumenty pracují s novými kategoriemi údajů, kdy se může jednat o údaje o účastníkovi, údaje o přístupu, údaje o transakcích a údaje o obsahu.²²⁶ Všechny čtyři zmíněné kategorie je nutné považovat za osobní údaje, neboť obsahují informace, které umožňují identifikování osob.²²⁷ Toto uvědomění je podstatné z hlediska posouzení hmotně-právních i procesně-právních podmínek přístupu k takovým údajům, byť v mezích trestního řízení. Nová navrhovaná úprava má reflektovat vlastnosti kategorií osobních údajů, pro které mají platit stanovené procesní podmínky přístupu (čl. 4 návrhu). Na tomto místě je třeba dostatečně petrifikovat vhodnost zajištění hmotněprávních, ale i procesních podmínek přístupu k jednotlivým kategoriím osobních údajů, na které se mají EUP a EPP vztahovat. Evropský sbor pro ochranu osobních údajů nespátřuje čtyři zmíněné kategorie údajů za vhodně vymezené, kdy příkladně vytýká neurčitost definice pojmu „údaje o přístupu“.²²⁸ Vedle toho upozorňuje na potřebu pečlivého rozlišení mezi údaji o obsahu a neobsahovými údaji.

²²² Minimálně lze mít za to, že zkoumaný návrh skutečně vykazoval určité znaky nižší úrovně ochrany dat. Viz. CARRERA, S., STEFAN, M. Access to Data For Criminal Investigation Purposes in the EU. In *CEPS Paper in Liberty and Security in Europe*, 2020, No. 01, Brussels, s. 51.

²²³ ROJSZCZAK, M. e-Evidence Cooperation in Criminal Matters from an EU Perspective. In *The Modern Law Review*, 2022, 85(4), p. 1004.

²²⁴ Ibid, p. 1010.

²²⁵ Množina vybraných subjektů (Association Européenne des Radios, BDZV – Bundesverband Digitalpublisher und Zeitungsverleger, CCBE, CPJ – Defending Journalists Worldwide, Deutscher Anwalt Verein, Digitale Gesellschaft, EBU – Operating Eurovision and Euroradio, eco – Association of the Internet Industry, EDRi – European Digital Rights, ENPA – European Newspaper Publishers Association, EuroISPA, European Magazine Media Association, European Federation of Journalists, EPC – European Publishers Council, Free Knowledge Advocacy Group EU, iure, ispa – Internet Service Providers Austria, IT-Political Association of Denmark, Mailfence, Nextcloud, statewatch, Tutanota, VDZ – Verband Deutscher Zeitschriftenverleger) adresovala příslušné pracovní skupině Evropského parlamentu dne 18.05.2021 otevřený dopis zvaný „*Trilogue negotiations on the e-evidence proposal European media and journalists, civil society groups, professional organisations and technology companies call on decision makers to protect fundamental rights*“, ve kterém vyzvala ke stanovení silnějších záruk pro základní práva, obzvláště, když není vyžadována notifikace a potvrzení dotčeného státu poskytovatele služeb. Taková notifikace a validace vykonávajícím státem má přispět k zajištění a) imunity a privilegií právního řádu domácího členského státu a k ochraně lékařských a právních profesí, zejména důvěrných komunikací, mediální svobody a svobodu vyjádření, b) principy tradiční justiční spolupráce z hlediska zachování zásady ne bis in idem a oboustranné trestnosti, c) zachování právní jistoty jednotlivců (poskytovatelů služeb).

²²⁶ V anglickém znění: údaje o účastníkovi (*subscriber data*), údaje o přístupu (*access data*), údaje o transakcích (*transactional data*) a údaje o obsahu (*content data*).

²²⁷ Podle rozsudku Soudního dvora EU ze dne 21.12.2016, ve spojených věcech C-203/15 a C-698/15 Tele2 Sverige AB, bylo deklarováno, že na základě metadat, což jsou typicky údaje o provozu a lokalizační údaje, je možné vytvořit profil dotčených osob, který je posléze s ohledem na právo ochrany soukromého života stejně citlivé povahy, jako samotný obsah sdělení. Vedle toho však SD EU rovněž zdůraznil, že právě v případě údajů o provozu a lokalizačních údajů, musí být přístup příslušných orgánů omezen výhradně na boj proti závažné trestné činnosti. Více viz. CORHAY, M. *Private Life, Personal Data Protection and Role of Service Providers: The EU E-Evidence Proposal*. *European Papers*, 2021, 6(1), pp. 448.

²²⁸ Ibid, s. 12.

Závěr

Unijní úprava EUP/EPP reflektuje moderní vývojový trend v oblasti ICT a kyberprostoru²²⁹, neboť kybernetická kriminalita tvoří vedlejší produkt rozvoje ICT.²³⁰ Tato navržená regulace sleduje urychlení procesu zajištění a získání e-důkazů, které jsou uloženy či drženy poskytovateli služeb v jiné jurisdikci. Dále má reflektovat potřebu získání volatilních dat, kterým hrozí riziko nepřístupnosti (angl. *inaccessible*), ale i odstranění procesní těžkosti získu relevantních e-dat.²³¹ Velice vítanou skutečností zůstává, že i nadále je zachována možnost využití evropského vyšetřovacího příkazu ke shromažďování e-důkazů. Všechny tři příkazy jsou proto vůči sobě komplementární povahy. Evropský předávací a uchovávací příkaz je nasnadě tedy chápat jako kvalitativní komplementaritu současných a stávajících nástrojů trestní spolupráce. Ve smyslu proporcionality a potřeby je stanoveno, že vydání EUP a EPP nebude limitováno pouze na kybernetickou kriminalitu, ke které budou mít z povahy věci nejužší vztah, ale bude aplikovatelné na všechny trestné činy postihnutelné ve vydávacím státě trestem odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby alespoň tři roky²³² nebo trestné činy související s terorismem²³³, ale i další evropské trestné činy.²³⁴ Explicitní důraz na problematiku terorismu se váže na rozhodnutí v konkrétních kauzách Yahoo! a Skype²³⁵, neboť právě v souvislosti s teroristickými útoky je zapotřebí konfigurace hladší a rychlejší spolupráce mezi veřejnými a soukromými subjekty.

Česká republika zaujala k představené problematice evropských předávacích a uchovávacích příkazů realistický a konstruktivně kritický postoj. ČR kritizovala především nedostatečnou kompatibilitu příkazů s dodržováním lidských práv subjektů dat, nejasnost technického zabezpečení a konečně i třeba ověření identity zasahujícího orgánu a pravost žádostí ze strany provozovatelů služeb.²³⁶ Přijetí představených návrhů by mělo dopad na právní řád ČR, *in concreto* na potřebu adaptace příslušných právních předpisů, zejména zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci v trestních věcech, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a posléze i na mnohé další právní předpisy (např. zákon č. 127/2005 Sb., o elektronické komunikaci, ve znění pozdějších předpisů). ČR zaujala k oběma návrhům kladné

²²⁹ „The fact that it will be mandatory for service providers to produce e-evidence is a clear step ahead compared to the existing voluntary cooperation, which creates challenges for service providers seeking to comply with law enforcement requests.“ In BUONO, L. The genesis of the European Union's new proposed legal instrument(s) on e-evidence. Towards the EU Production and Preservation Orders. In *ERA Forum* (2019), 307–312 (2019), s. 312.

²³⁰ IVOR, J., KLIMEK, L., ZÁHORA, J. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex, 2013, s. 307-309.

²³¹ FUSTER, G. G., MAYMIR, S. V. Cross-border Access to E-Evidence: Framing the Evidence. In *CEPS Paper in Liberty and Security in Europe*, 2020, No. 02, Brussels, s. 4.

²³² Dle stanoviska CCBE však hrozí zneužití takto nastavené hranice k řešení méně závažných trestných činů, protože do takové množiny spadá velký počet trestných činů, včetně těch, které nemusejí být považovány za závažné, neboť není ospravedlněna závažnost takového zásahu, jak stojí uvedeno v Stanovisku CCBE k návrhu nařízení o evropských předávacích a uchovávacích příkazech pro elektronické důkazy v trestních věcech ze dne 29.06.2018, s. 6.

²³³ Na druhou stranu, právě kybernetická kriminalita představuje vedle terorismu výjimku, kdy oba příkazy je možné aplikovat pro získání potřebných dat, údajů a informací. Více viz. TINOCO-PASTRANA, A. The Proposal on Electronic Evidence in the European Union. In *EUCRIM – The European Criminal Law Associations Forum*, 1/2020, p. 48.

²³⁴ TOSZA, S. All evidence is equal, but electronic evidence is more equal than any other: The relationship between the European Investigation Order and the European Production Order. In *New Journal of European Criminal Law*, 2020, vol. 11, No. 2, p. 173.

²³⁵ Belgický Hof van Cassatie, YAHOO! Inc., č. P.13.2082.N ze dne 01.12.2015 a belgický Correctionele Rechtbank van Antwerpen, afdeling Mechelen, č. ME20.F1.105151-12 ze dne 27.10.2016.

²³⁶ Parlament České republiky, Poslanecká Sněmovna, 2018. 112. Usnesení výboru pro evropské záležitosti z 14. schůze ze dne 20.06.2018.

stanovisko, kdy zavedení nových nástrojů mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech vítá, podporuje a považuje za přínosné z hlediska potírání trestné činnosti související s využíváním moderních technologií a internetu²³⁷, čehož nezbytným předpokladem jest rychlejší a efektivnější přeshraniční získávání e-důkazů v trestních věcech.²³⁸

Nejen Evropský sbor pro ochranu osobních údajů vznesl mnoho výtek týkajících se předložených návrhů evropských předávacích a uchovávacích příkazů, přičemž některé méně podstatné, jiné však zásadní. Rezolutně však odmítl upuštění od zásady oboustranné trestnosti, především pak vůči mizení tradičních záruk uplatňujících se v oblasti trestního práva.²³⁹ Vedle toho rovněž spatřil jako kolosální nedostatek navržené úpravy právě důsledek přímého přístupu vůči soukromým subjektům, kteří nemusejí zajistit dostatečnou ochranu osobních údajů tak, jak jsou tuto ochranu schopny, ale i povinny zajistit orgány veřejné moci.²⁴⁰ Možným negativním dopadům by se dalo předejít tím, že by do samotného textu předmětného nařízení byly zahrnuty další povinnosti vážící se na poskytovatele služeb za účelem ochrany jednotlivých základních práv. Z hlediska rozsahu aplikovatelnosti dotčených instrumentů došlo ke vznesení požadavku, aby byl omezen přístup k takovým citlivým údajům tím, že by byl do textu návrhu nařízení včleněn seznam trestných činů, nebo explicitně stanoveno, že se musí jednat o závažné trestné činy. Nicméně neustále je třeba mít na zřetel, že se uplatňují generální pravidla ochrany osobních údajů daná nařízením GDPR, směrnicí o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů²⁴¹, ale i Listinou základních práv EU.²⁴²

Nutno předestřít, že některé zdroje hovoří o tom, že navrhovaná úprava nebude dostačující s ohledem na funkcionalitu kyberprostoru. Podle programové manifestace bylo zapotřebí pohotově reagovat na nestálou resp. volatilní povahu e-důkazů, jakož i jejich mezinárodní rozměr, ve snaze přizpůsobit mechanismus spolupráce stále se prohlubujícímu digitálnímu věku.²⁴³ Nadále je možné se setkat s rezonujícími spekulacemi o tom, že stanovená deseti denní lhůta uložená poskytovatelům služeb neumožní orgánům činným v trestním řízení postupovat ve vyšetřování kontinuálně bez případného porušení práv.²⁴⁴ *In concreto* je

²³⁷ Globalizovaný kyberprostor a internetová síť se v tomto smyslu vyznačují několika charakteristickými rysy, které usnadňují páchání trestné činnosti v daném prostředí, a to vysoká míra anonymity, latentnost v podobě nízké pravděpodobnosti detekce, nízkonákladovost, široká dostupnost a přístupnost (wi-fi a datové sítě), ale i psychologické aspekty uživatelů jako generační závislost či nedostatečná opatrnost. Konečně však i absence univerzální kontroly a aktivní ochrany, neboť internet jako decentralizovaná síť není nikoho vlastnictvím. Více viz. JELÍNEK, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: Leges, 2021, s. 481-482.

²³⁸ Parlament České republiky, Poslanecká Sněmovna, 2018. 112. Usnesení výboru pro evropské záležitosti z 14. schůze ze dne 20.06.2018.

²³⁹ Stanovisko 23/2018 k návrhům Komise týkajícím se evropských předávacích a uchovávacích příkazů pro elektronické důkazy v trestních věcech (čl. 70 odst. 1 písm. b) ze dne 26. 09. 2018, Evropský sbor pro ochranu osobních údajů, předsedkyně Andrea Jelinek, s. 6.

²⁴⁰ Dle této výtky se poskytovatelé služeb mohou obrátit pouze na soudní orgán jiného členského státu (státu původu příkazu) s cílem napadnout takový příkaz a domáhat se jeho přezkumu. Klasický model justiční spolupráce přitom skýtá možnost, že by poskytovatel služeb jednal s orgány svého domovského státu, což by pro něj bylo příznivější a méně náročné.

²⁴¹ Směrnice EU 2016/680 ze dne 27.04.2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů příslušnými orgány za účelem prevence, vyšetřování, odhalování či stíhání trestných činů nebo výkonu trestů a volném pohybu těchto údajů.

²⁴² Čl. 8 Listiny základních práv EU: (1) *Každý má právo na ochranu osobních údajů, které se ho týkají.* (2) *Tyto údaje musí být zpracovány korektně, k přesně stanoveným účelům a na základě souhlasu dotčené osoby nebo na základě jiného oprávněného důvodu stanoveného zákonem. Každý má právo na přístup k údajům, které o něm byly shromážděny, a má právo na jejich opravu.* (3) *Na dodržování těchto pravidel dohlíží nezávislý orgán.*

²⁴³ V odborné diskuzi se lze setkat s názory, že do současnosti není vybudované a připravené zázemí k efektivní a bezpečné výměně, resp. předávání, požadovaných dat a informací, když není zajištěna interoperabilita tzv. "Data Exchange System" s charakteristikou předvídatelné a odpovědné právní struktury, která bude v nejvyšší možné míře respektovat důležitost ochrany základních práv dotčených osob.

²⁴⁴ JIROUNKOVÁ, K. *Dokazování elektronickými důkazními prostředky. Diplomová práce*. Praha: Právnická fakulta UK, 2021, s. 55.

poukazováno na to, že min. třicetidenní lhůta lépe odpovídá vyššímu standardu posouzení odůvodněnosti příkazu a vyhodnocení splnění všech podmínek a kritérií jeho aplikace a realizace.²⁴⁵ Je však nasnadě, že představená úprava přinese efektivnější způsob komunikace nj. mezi dotčenými justičními orgány. Zvýšení efektivity se odráží mj. ve skutečnosti, že zavedením EUP/EPP by došlo k odstranění dlouhých procesních lhůt, než je tomu v případě EVP.²⁴⁶ Volatilita e-dat značí, že může poměrně rychle dojít k jejich změně, přemístění či odstranění, proto je nasnadě vybavit justiční orgány adekvátně rychlými nástroji k jejich zajištění.²⁴⁷ Na jedné straně zvýšení efektivity trestního řízení musí zároveň zachovat základní práva dotčených subjektů.²⁴⁸ Vydávající orgán přitom bude plně odpovědný za zajištění dodržení všech fundamentálních principů při aplikaci obou nástrojů, což lze v rámci EU brát jako dostačující, ale v případě širšího přeshraničního přesahu jako minimálně nejistý.

Přísná kritika rezonuje vůči skutečnosti, že návrh připouští možnost vydání uvedených příkazů orgány veřejné žaloby, tedy prokurátory či státními zástupci, neboť toto by bylo ve zjevném rozporu s ustálenou judikaturou SD EU²⁴⁹, když je zcela nutný předchozí přezkum soudního orgánu.²⁵⁰ Taková kritika zároveň připomíná autonomnost výkladu pojmu „soud“ z hlediska unijní legislativy, kdy takový orgán musí splňovat několik kritérií mj. nezávislost²⁵¹, proto lze pochybovat o legitimitě orgánů veřejné žaloby k takovému oprávnění.²⁵² Na základě postupu, kdy by o údaje mohl žádat orgán veřejné žaloby, by bylo akceptovatelné hovořit o přístupu, jež má potenciál skýtat méně procesních záruk vůči zachování jednotlivých

²⁴⁵ Stanovisko 23/2018 k návrhům Komise týkajícím se evropských předávacích a uchovávacích příkazů pro elektronické důkazy v trestních věcech (čl. 70 odst. 1 písm. b) ze dne 26. 09. 2018, Evropský sbor pro ochranu osobních údajů, předsedkyně Andrea Jelinek, s. 4.

²⁴⁶ BUONO, L. The genesis of the European Union's new proposed legal instrument(s) on e-evidence. Towards the EU Production and Preservation Orders. In *ERA Forum* (2019), 307–312 (2019), s. 310.

²⁴⁷ Tento náš závěr má i objektivní oporu v mnoha programových manifestacích, a to přímo Evropské komise či Evropského inspektora ochrany údajů, který k tomu uvedl: „authorities face a race against time to obtain data for their investigation.“ Podle toho čelí justiční orgány závodu s časem, aby získali potřebné data. Viz. TOSZA, S. All evidence is equal, but electronic evidence is more equal than any other: The relationship between the European Investigation Order and the European Production Order. In *New Journal of European Criminal Law*, 2020, vol. 11, No. 2, p. 169.

²⁴⁸ Dodržení zákonnosti a garance lidských práv je zcela zásadní pro budoucí procesní použitelnost získaných důkazů v řízení před soudními orgány. Pouze ve zcela výjimečných a nejzávažnějších případech mohou soudy judikovat, připustit a ospravedlnit procesní závadnost získaných důkazů (tzv. warrantless). Lze však těžko spatřit, že by tak bylo možné učinit v případě jejich nezákonnosti. Viz. DEE, M. *Getting Back to the Fourth Amendment: Warrantless Cell Phone Searches*. 2012. 56 New York Law School, Rev. 1130.

²⁴⁹ CARRERA, S., STEFAN, M. Access to Data For Criminal Investigation Purposes in the EU. In *CEPS Paper in Liberty and Security in Europe*, 2020, No. 01, Brussels, s. 33.

²⁵⁰ Mj. podle rozsudku SD EU ze dne 08.04.2014, ve spojené věci C-293/12 a C-594/12; rozsudku SD EU ze dne 27.05.2019, ve spojené věci C-508/18 a C-82/19, kdy německý veřejný žalobce nebyl oprávněn k vydání evropského zatýkacího rozkazu, protože jej v není možné považovat za soudní orgán. V dané věci tak bylo vnímáno silné postavení veřejného žalobce jako narušení principů nestrannosti a nezávislosti. Nedostatek nezávislosti byl v dané věci dán tím, že německé Ministerstvo spravedlnosti mělo oprávnění k instruování veřejných žalobců a tím tak přímý vliv na jejich nezávislou činnost (odst. 83). Vedle toho bylo výslovně uvedeno v odst. 74: „issuing authority must be in a position to give assurance to the executing judicial authority that it acts independently in the execution of those of its responsibilities.“

²⁵¹ Rozhodnutí Evropského soudního dvora ve věci C-26/62 van Gend en Loos a C-6/64 ve věci Costa vs. Enel.

²⁵² Oprávnění orgánu veřejné žaloby (státní zastupitelství, prokuratura) je dána vůči uživatelským a přístupovým datům, která však jsou rovněž metadata, které mohou sloužit k profilaci osob. Viz. TOSZA, S. All evidence is equal, but electronic evidence is more equal than any other: The relationship between the European Investigation Order and the European Production Order. In *New Journal of European Criminal Law*, 2020, vol. 11, No. 2, p. 171.

práv²⁵³, a to zejména pro porušení rovnosti zbraní, tedy práva na spravedlivý proces.²⁵⁴ *A priori* se tato obava váže na absenci další kontroly²⁵⁵, typ. soudní, jakožto určitého prvku justiční autorizace.²⁵⁶ Rovněž Evropský soud pro lidská práva zdůraznil významnost *ex-ante* kontroly, a to buď té soudní či alespoň administrativní.²⁵⁷ Požadavek na zachování tohoto standardu je podpořen i tím, že současné instrumenty vzájemného uznávání balancují na principech efektivity vyšetřování a stíhání trestných činů a efektivity justiční kontroly, neboť jsou zároveň založeny na vysoké úrovni vzájemné důvěry a respektování vysokého standardu ochrany lidských práv.²⁵⁸ Na závěr se ztotožňujeme s tím, že přijetí návrhu nařízení o EPP a EUP může posílit vnímání orwellovské reminiscence justičních orgánů, a to k vytvoření tendence obecného upřednostňování e-důkazů nad jinými obtížněji získatelnými důkazy.²⁵⁹

Resumé

Tento příspěvek analyticky rozebírá a představuje představený návrh o přijetí dvou moderních trestněprávních nástrojů, kterými jsou evropský předávací příkaz a evropský uchovávací příkaz. Příspěvek je rozdělen do dvou hlavních částí. První část se věnuje zkoumání dosavadní přístupnosti k e-důkazům v trestních věcech v EU. Druhá část se věnuje východiskům evropských předávacích a uchovávacích příkazů dle představeného návrhu unijních legislativních orgánů. Představený příspěvek má poukázat na potřebu zefektivnění justiční spolupráci na úrovni EU při získávání a předávání e-důkazů, ale vedle toho i na mnohé problémy a nuance, které mohou inovativní přístupy přinést. Problematika e-důkazů spadá do rámce kybernetické trestné činnosti, která je v souladu s rozvojem informačních a komunikačních technologií neustále na vzestupu. Tuto problematiku není možné chápat izolovaně, ale pouze a jedinečně multidimenzionálně. Oba nástroje tak mohou představovat převratné novum v trestněprávní regulaci získávání e-důkazů.

Resume

This contribution aims to analyse and evaluate introduced proposal and its benefit and pitfalls for EU Criminal Law. The contribution is divided into two main parts. The first part examines an existing accessibility to the e-evidences. The second section deals with an issue of the European Production and Preservation Orders presented by the union's legislators proposal. The featured contribution has to point on a requirement of streamlining judicial cooperation in

²⁵³ Taková možnost pramení z čl. 4 odst. 1 písm. a) a b) a odst. 3 písm. a) a b) návrhu nařízení o evropských předávacích a uchovávacích příkazech pro elektronické důkazy v trestních věcech, COM(2018) 225 final, kdy však SD EU ve svém rozsudku C-746/18 ze dne 02.03.2021 ve věci H.K. vs. Prokuratuur vyslovil názor, že souhlas prokurátora, tedy orgánu veřejné žaloby, k příkazu vztahujícího se na provozní data (angl. traffic data) porušuje základní práva dotčených osob garantovaných v Listině práv EU.

²⁵⁴ Stanovisko CCBE k návrhu nařízení o evropských předávacích a uchovávacích příkazech pro elektronické důkazy v trestních věcech ze dne 29.06.2018, s. 9.

²⁵⁵ MITSILEGAS, V. The privatisation of mutual trust in Europe's area of criminal justice: The case of e-evidence. In *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, 2018, 25(3), pp. 263.

²⁵⁶ Rozsudek SD EU ze dne 21.12.2016 ve věci C-203/15 Tele2 Sverige: „it is essential that access of the competent national authorities to retained data should, as a general rule, be subject to a prior review carried out by a court or independent administrative body, except in cases of validity established urgency.“

²⁵⁷ Ex ante kontrola ze strany soudní moci představuje kontrolu vydávajícího státu nebo vykonávajícího státu. Taková kontrola v daném případě žádoucí, což mj. plyne z nedávného rozsudku ESLP ve věci Benedik v. Slovenia, application no. 62357/14, ze dne 24.07.2018, ve kterém slovinská policie nezískala předchozí soudní povolení k získání přístupu k uživatelským informacím spojených s dynamickou IP adresou, čímž došlo k čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv.

²⁵⁸ BOŠKOVIĆ, M. M. Impact of modern technologies on free movement of evidence in European Union. In *JCCL*, 3/2021, s. 125.

²⁵⁹ TOSZA, S. All evidence is equal, but electronic evidence is more equal than any other: The relationship between the European Investigation Order and the European Production Order. In *New Journal of European Criminal Law*, 2020, vol. 11, No. 2, p. 181.

the EU towards an acquisition and transmission of the e-evidences. Next to the many problems and nuances arising from that modern approach. The problematics of e-evidences falls within the framework of cybercrime which is arising in accordance with a development of the information and communication technologies. This problematics requires a multidimensional approach instead of its isolation. The both instruments can be seen as a revolutionary novum in the criminal law e-evidences acquisition.

Seznam použitých zdrojů

- ANDRAŠKO, J. a kol. *Právo informačných a komunikačných technológií 2*. Bratislava: TINCT, 2021. 324 s. ISBN 978-80-973837-2-5.
- BERTUZZI, L. e-Evidence: controversy continues in trilogue discussions. In *EURACTIV.com* [online]. Publikováno dne 26.05.2021. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/data-protection/news/e-evidence-regulation-controversy-continues-in-trilogue-discussions/>.
- BLAŽIČ, B. J., KLOBUČAR, T. Removing the barriers in cross-border crime investigation by gathering e-evidence in an interconnected society. In *Information & Communications Technology Law*, 2020, vol. 29, No. 1, s. 66-81. ISSN 1469-8404 (online).
- BOŠKOVIĆ, M. M. Impact of modern technologies on free movement of evidence in European Union. In *JCCL*, 3/2021, s. 123-140.
- BUONO, L. The genesis of the European Union's new proposed legal instrument(s) on e-evidence. Towards the EU Production and Preservation Orders. In *ERA Forum* (2019), 307–312 (2019). <https://doi.org/10.1007/s12027-018-0525-4>.
- CARRERA, S., STEFAN, M. Access to Data For Criminal Investigation Purposes in the EU. In *CEPS Paper in Liberty and Security in Europe*, 2020, No. 01, Brussels.
- CARRERA, S., MITSILEGAS, V., STEFAN, M. Criminal Justice, Fundamental Rights and the Rule of Law in the Digital Age. Report of a CEPS and QMUL Task Force. Brussels: CEPS, 2021.
- CASINO, F., PINA, C., LÓPEZ-AGUILAR, P., BATISTA, E., SOLANAS, A., PATSAKIS, C. SoK: Cross-border Criminal Investigations and Digital Evidence. Cornell University, 2022, arXiv: 2205.12911. Dostupné z: <https://www.researchgate.net/publication/360859466_SoK_Cross-border_Criminal_Investigations_and_Digital_Evidence>.
- CORHAY, M. Private Life, Personal Data Protection and Role of Service Providers: The EU E-Evidence Proposal. *European Papers*, 2021, 6(1), pp. 441-471.
- DEE, M. *Getting Back to the Fourth Amendment: Warrantless Cell Phone Searches*. 2012. 56 New York Law School, Rev. 1130.
- DOSTÁL, O. *Právní aspekty boje proti počítačové trestné činnosti. Disertační práce*. Brno: VUT, 2020. 124 s.
- FUSTER, G. G., MAYMIR, S. V. Cross-border Access to E-Evidence: Framing the Evidence. In *CEPS Paper in Liberty and Security in Europe*, 2020, No. 02, Brussels, 16 s.
- IVOR, J., KLIMEK, L., ZÁHORA, J. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex, 2013. 888 s. ISBN 978-80-8155-017-1.
- JELÍNEK, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: Leges, 2021. 631 s. ISBN 978-80-7502-499-2.
- JELÍNEK, J., GRIVNA, T., ROMŽA, S., TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J., SYKOVÁ, A. a kol. *Trestní právo Evropské unie*. Praha: Leges, 2019. 443 s. ISBN 978-80-7502-375-9.
- JIROUNKOVÁ, K. *Dokazování elektronickými důkazními prostředky. Diplomová práce*. Praha: Právnická fakulta UK, 2021. 91 s.
- KLIMEK, L. *European Arrest Warrant*. Cham – Heidelberg – New York – Dordrecht – London: Springer, 2015, 365 s. ISBN 978-3-319-07337-8.
- KLIMEK, L. *Mutual Recognition of Judicial Decisions in European Criminal Law*. Cham: Springer, 2017. 742 s. ISBN 978-3-319-44377-5.

KLIMEK, L., ZÁHORA, J., HOLCR, K. *Počítačová kriminalita v európskych súvislostiach*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. 448 s. ISBN 978-80-8168-538-5.

KOŘÍNEK, Š. Evropský vyšetřovací příkaz jako další trestněprávní nástroj Evropské unie. In *Štát a právo*, 2020, roč. 7, č. 1, s. 198-215. ISSN 1339-7753.

KRISHNAMURTHY, V. *Cloudy with a Conflict of Laws: How Cloud Computing Has Disrupted the Mutual Legal Assistance Treaty System and Why It Matters*. Berkman Klein Center Research Publications No. 2016-3.

MARANDICI, O., MILICENCO, Ș., IORDAN, C. Transnational gathering of electronic evidences: Challenges and Perspectives in the European Union. In *European Judicial Training Network Themis Competition*. Dostupné z: [https://www.ejtn.eu/PageFiles/20512/Themis%20NIJ%20\(Moldova\)%20team%20paper%20-%202022%20Semifinal%20A%20-%20European%20Criminal%20Law.pdf](https://www.ejtn.eu/PageFiles/20512/Themis%20NIJ%20(Moldova)%20team%20paper%20-%202022%20Semifinal%20A%20-%20European%20Criminal%20Law.pdf).

MITSILEGAS, V. The privatisation of mutual trust in Europe's area of criminal justice: The case of e-evidence. In *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, 2018, 25(3), pp. 263-265. ISSN 1023-263X.

ROJSZCZAK, M. CLOUD act agreements from an EU perspective. In *Computer Law & Security Review*, 38 (2020), 14 s. ISSN 0267-3649.

ROJSZCZAK, M. e-Evidence Cooperation in Criminal Matters from an EU Perspective. In *The Modern Law Review*, 2022, 85(4), pp. 997-1028. ISSN 1468-2230.

RYNGAERT, C. The European Production Order – Tackling the Problem of Enforcement Jurisdiction and Extraterritoriality in Cyberspace. In Renforce Blog [online]. Zveřejněno dne 18.07.2018. Dostupné z: < <http://blog.renforce.eu/index.php/en/2018/07/18/the-european-production-order-tackling-the-problem-of-enforcement-jurisdiction-and-extraterritoriality-in-cyberspace-2/>>.

SMEJKAL, V. *Kybernetická kriminalita*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. 934 s. ISBN 978-80-7380-720-7.

TINOCO-PASTRANA, A. The Proposal on Electronic Evidence in the European Union. In *EUCRIM – The European Criminal Law Associations Forum*, 1/2020, pp. 46-50. Dostupné z: < <https://eucrim.eu/articles/proposal-electronic-evidence-european-union-spain/>>.

TOSZA, S. All evidence is equal, but electronic evidence is more equal than any other: The relationship between the European Investigation Order and the European Production Order. In *New Journal of European Criminal Law*, 2020, vol. 11, No. 2, 161-183 s. ISSN 2032-2844.

WARKEN, C., ZWIETEM, L., SVANTESSON, D. Re-thinking the Categorization of Data in the Context of Law Enforcement Cross-border Access to Evidence. In *International Review Law, Computers & Technology*, 2019, vol. 34, Issue 1, s. 44-64. ISSN 1364-6885 (online).

Právní předpisy a jiné prameny

Belgický Hof van Cassatie, YAHOO! Inc., č. P.13.2082.N ze dne 01.12.2015 a belgický Correctionele Rechtbank van Antwerpen, afdeling Mechelen, č. ME20.F1.105151-12 ze dne 27.10.2016.

Conclusions on the improvement of criminal justice in cyberspace and on the European Judicial Network on Cybercrime, 9. June 2016, Council of the EU. Dostupné z: < <https://www.consilium.europa.eu/media/24300/cyberspace-en.pdf>>.

Council Decision authorising the opening of negotiations with a view to concluding an agreement between the European Union and the United States of America on cross-border access to the electronic evidences for judicial cooperation in criminal matters, Brussels, 21.05.2019.

European Commission. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of The Regions: The European Agenda on Security*, COM(2015) 185 Final, Strasbourg, 28.04.2015.

European Commission. *Recommendation for a Council Decision authorising the opening of negotiations in view of an agreement between the European Union and the United States of America on cross-border access to electronic evidences for judicial cooperation in criminal matters*, COM(2019) 70 Final, Brussels, 05.02.2019.

European Commission. *Recommendation for a Council Decision authorising the participation in negotiations on a second Additional Protocol to the Council of Europe Convention on Cybercrime*, COM(2019) 71 Final, Brussels, 05.02.2019.

EU and the Council of Europe. ELECTRONIC EVIDENCE GUIDE. A basic guide for police officers, prosecutors and judges. Strasbourg, 15.12.2014.

H.R.4943 – CLOUD Act, 06.02.2018. 115th Congress, 2d Session.

Joint Declaration of EU Ministers for Justice and Home Affairs Ministers and Representatives of EU Institutions, 24. March 2016, Council of the EU. Dostupné z: <<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/24/statement-on-terrorist-attacks-in-brussels-on-22-march/>>.

Listina základních práv EU, 2012/C 326/02.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27.04.2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů).

Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o evropských předávacích a uchovávacích příkazech pro elektronické důkazy v trestních věcech ze dne 17.04.2018, COM(2018) 225 final, 2018/0108 (COD).

Otevřený dopis ze dne 18.05.2021 zvaný „*Trilogue negotiations on the e-evidence proposal European media and journalists, civil society groups, professional organisations and technology companies call on decision makers to protect fundamental rights*“.

Parlament České republiky, Poslanecká Sněmovna, 2018. 112. Usnesení výboru pro evropské záležitosti z 14. schůze ze dne 20.06.2018.

Rozsudek ESLP ve věci Benedik v. Slovenia, application no. 62357/14, ze dne 24.07.2018.

Rozsudek SD EU ze dne 11.02.2003, ve spojené věci C-187/01 Hüseyin Gözütok a C-385/01 – Klaus Brügge.

Rozsudek SD EU ze dne 08.04.2014, ve spojené věci C-293/12 a C-594/12 Digital Rights Ireland.

Rozsudek SD EU ze dne 13.05.2014, ve věci C-131/12 Google Spain.

Rozsudek SD EU ze dne 21.12.2016, ve spojené věci C-203/15 a C-698/15 Tele2 Sverige AB.

Rozsudek SD EU ze dne 27.05.2019, ve spojené věci C-508/18 a C-82/19 PPU.

Rozsudek SD EU ze dne 02.03.2021, ve věci C-746/18 H.K. vs. Prokuratuur.

Security Union facilitating access to electronic evidence, april 2018, The European Commission. Dostupné z: https://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-3343_es.htm.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/41/EU ze dne 03.04.2014 o evropském vyšetřovacím příkazu v trestních věcech.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2015/1535 ze dne 09.09.2015 o postupu při poskytování informací v oblasti technických předpisů a předpisů pro služby informační společnosti.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/680 ze dne 27.04.2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů příslušnými orgány za účelem prevence, vyšetřování, odhalování či stíhání trestných činů nebo výkonu trestů, o volném pohybu těchto údajů a o zrušení rámcového rozhodnutí Rady 2008/977/SVV.

Smlouva o fungování Evropské unie, 26.10.2012, C 326/49.

Stanovisko 23/2018 k návrhům Komise týkajícím se evropských předávacích a uchovávacích příkazů pro elektronické důkazy v trestních věcech (čl. 70 odst. 1 písm. b) ze dne 26. 09. 2018, Evropský sbor pro ochranu osobních údajů, předsedkyně Andrea Jelinek.

Stanovisko CCBE k návrhu nařízení o evropských předávacích a uchovávacích příkazech pro elektronické důkazy v trestních věcech ze dne 29.06.2018. 9 s.

The Council of Europe. *Electronic evidence guide. A basic guide for police officers, prosecutors and judges*. Strasbourg, 2014, 199 s.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci v trestních věcech, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 181/2014 Sb., o kybernetické bezpečnosti, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok, v znení neskorších predpisov.

Kontaktní údaje

JUDr. Mgr. Bc. Štěpán Kořínek

Externý doktorand

Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín

Právnická fakulta

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Komenského č. 20

974 01 Banská Bystrica

Slovenská republika

e-mail: sKorinek@seznam.cz

VYHLADÁVANIE A ZAISTOVANIE KRIMINALISTICKÝCH STÔP NA MIESTE POŽIARU

SEARCHING AND SECURING CRIMINALISTICS TRACES AT THE SCENE OF FIRE

Magdaléna Krajníková - Soňa Masnicová

Anotácia: V príspevku sa autorky venujú problematike kriminalistických a iných druhov stôp požiaru, na mieste požiaru a požiaroviska. Uvádzajú dôležitosť a spôsoby zaistovania stôp rôznych druhov, skupenstiev, umiestnenia stôp. Zdôrazňujú nebezpečenstvo ktoré hrozí najviac na požiarovisku a to zvlášť pri možných demoláciách budov. Poukazujú na rôzne spôsoby uloženia zaistených stôp, spôsoby dokumentácie, prepravy na znalecké skúmanie. Osobitnú pozornosť venujú zaistovaniu stôp akcelerátorov horenia, ktoré sa vyhľadávajú aj na rozsiahlych požiaroviskách za pomoci špeciálne vycvičeného psa čím sa zároveň často odhalí aj ohnisko požiaru.

Kľúčové slová: požiarisko, ohnisko, zisťovateľ požiaru, požiarňa expertíza

Annotation: In the article, the authors deal with the issue of criminalistics and other types of fire traces, at the place of the fire and the fire scene. They state the importance and methods of securing traces of different types, states, and location of traces. They emphasize danger at the scene of a fire, especially in the event of possible demolition of buildings. They point to different ways of storing seized traces, methods of documentation, transportation for expert examination. They pay special attention to ensuring traces of accelerants of fire, which are also searched for on extensive fire sites with the help of a specially trained dog, which also often reveals the focus of the fire scene.

Keywords: scene of fire, focus of fire, investigator of fire, expertise of fire

Úvod

Kriminalistické zisťovanie požiarov je viacodborové komplexné skúmanie miesta požiaru. Analyzujú sa fakty, vyhľadávajú, zaistujú a skúmajú sa stopy (dôkazový materiál) k čomu sa najčastejšie využívajú poznatky z viacerých vedných odvetví - fyzikálna a analytická chémia, elektrotechnika (slaboprúdová aj silnoprúdová), metalografia, defektoskópia, chemická technológia a pod.

Aby sme mohli objasniť príčinu požiaru je najdôležitejšie nájsť miesto vzniku požiaru - ohnisko. Toto miesto je dôležitým zdrojom informácií a vecných dôkazov, preto všetky zúčastnené zložky - vyšetrovateľ, kriminalistický technik, zisťovateľ požiaru aj expert požiarnej chémie na mieste spolupracujú s cieľom vyhľadať a zaistiť všetky stopy, zistiť a objasniť príčinu požiaru. Základom úspechu je dôsledný postup zúčastnených pri ohliadke. Nesprávnym, nedôsledným postupom dochádza k znehodnoteniu stôp. Najčastejším dôvodom býva jednak podcenenie významu ohliadky požiariska a neznalosť dobrej praxe. Účel ohliadky však môžu zmariť aj ďalšie osoby, ktoré sa na mieste pohybujú, či už v čase hasiacich prác alebo v čase pred vznikom požiaru. Každý požiar má svoju neopakovateľnú, špecifickú podobu a od ostatných sa odlišuje v mnohých znakoch. Z praktických skúseností možno všeobecne odvodiť určité spoločné znaky, ktoré sa objavujú u väčšiny prípadov požiarov. Na mieste tak možno nájsť ohnisko požiaru, ktoré sa prejavuje ohniskovými príznakmi. Ohnisko požiaru je tak najdôležitejším miestom požiariska. Všetky nájsené stopy a dôkazy na mieste požiaru aj v jeho ohnisku, je potrebné dôkladne zadokumentovať, zaistiť a potom podrobiť kriminalisticko - chemickému skúmaniu. Keďže každý požiar je iný aj okolnosti okolo ohňa sú tiež rôzne a líšia sa od požiaru k požiaru. V závislosti od zložitosti požiariska, za celú ohliadku miesta požiaru je zodpovedný vedúci výjazdu, každý člen výjazdovej skupiny plní svoje úlohy na mieste. Je dôležité určiť, či je požiar výsledkom nedbanlivosti, nehody, alebo trestného činu. Požiar je veľmi nebezpečný a deštruktívny. Problémom je aj všeobecné ohrozenie a následky

ktoré spôsobujú značnú ekonomickú záťaž. Požiarom môžu byť poškodené resp. zničené obydlia, obchodné priestory, vozidlá, školy, železničné stanice, kostoly, parky, lesy a pod..

Objekt a predmet kriminalistickej požiarnej chémie

Kriminalistická chemicko - požiarne expertíza, určuje aj chemickú a fyzikálnu povahu rôznych materiálov z hľadiska horľavosti jednotlivých látok vyskytujúcich sa na mieste činu. „Úlohou je posudzovanie všetkých okolností, ktoré mohli z kriminalistického hľadiska viesť k vzniku požiaru. Ďalej aj ovplyvniť jeho priebeh a spôsobiť konkrétne následky“²⁶⁰

Objektom skúmania požiarne-chemickej expertízy sú v prvom rade horľavé plyny, tuhé horľavé latky a materiály, elektrické vodiče, vyhrievacie zariadenia, elektrické časti zariadení a spotrebičov a v neposlednom rade aj iné látky, materiály, ktoré sú aj biologického pôvodu. Jednotlivé objekty veľmi úzko súvisia aj s elektrickými tepelnými zariadeniami, pecami a elektrospotrebičmi. Patria sem aj požiarom poškodené časti zariadení a konštrukcií.

*Predmetom kriminalistického zisťovania príčin požiarov je miesto udalosti, na ktorej sa technickou obhliadkou skúmajú všetky objekty (budovy, technologické zariadenia, motorové vozidlá a pod.) a ich okolie súvisiace s uvedenou udalosťou. Ide o viacodborové komplexné skúmanie, analýzu faktov a vyhodnotenie dôkazových materiálov, ktoré súvisia s okolnosťami vzniku predmetnej udalosti. Ich účelom je objektívne vyhodnotenie všetkých zaistených skutočností súvisiacich so vznikom danej udalosti*²⁶¹

Požiar je „nežiaduce horenie, pri ktorom sú ohrozené životy alebo zdravie fyzických osôb, zvierat, majetku alebo škoda na životnom prostredí.“²⁶² zjednodušene povedané požiar je exotermická, sebestačná chemická reakcia, ktorá zahŕňa tuhé, kvapalné alebo plynné palivo a je zvyčajne spojená s oxidáciou tohto paliva atmosférickým kyslíkom s emisiou energie vo forme tepla a svetla. Požiare môžeme vo všeobecnosti zaradiť medzi vysoko nebezpečné udalosti, ktoré predovšetkým ohrozujú život, zdravie ľudí, zvierat a v neposlednom rade spôsobia značnú škodu na majetku fyzických alebo právnických osôb. Škoda na majetku je zanedbateľnou stratou v prípade, že sa podarí zachrániť ľudský život.

Horenie je oxidačno-redukčná chemická reakcia, ktorá je sprevádzaná vylučovaním tepla a svetla“²⁶³ Sprievodným a neoddeliteľným javom pri horení je dym, ktorý tvoria malé častice, pozostatky po horení - popol, ktorý je pevného skupenstva. Keď sa palivo a oxidačné činidlo zahrejú na teplotu vznietenia, či už samovznietením alebo riadeným vznietením, dôjde k chemickým reakciám. Tieto exotermické reakcie, ktoré produkujú teplo, poskytujú situácii ďalšiu energiu a v dôsledku toho prebiehajú ďalšie reakcie. Oheň pokračuje, kým sa nevyčerpá jedna zo zložiek požiarneho trojuholníka alebo teplo, ktoré poskytuje zdroj energie na ďalšie zapáľovanie. Toto je základom metód na zadržiavanie a hasenie požiaru, kde dochádza k odstráneniu palivového zdroja, alebo zdroja kyslíka, kde dôjde k vyhasnutiu.

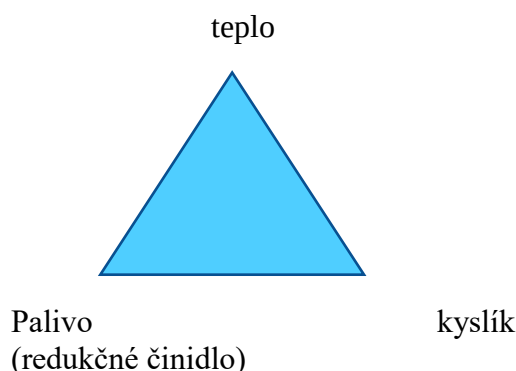
Vznietenie (zapálenie) predstavuje chemickú reakciu, pri ktorej je potrebná horľavá látka. Vznietenie predstavuje najnižšiu teplotu, pri ktorej dôjde k zapáleniu horľavej látky v prítomnosti vzduchu. Vznietenie nastáva vedením tepla alebo otvoreným ohňom zo zapáľovacieho zariadenia. Pokiaľ však palivo neprechádza samovznietením, pri ktorom nie je potrebný externý zdroj tepla, musí sa pred začatím sebestačnej exotermickej chemickej reakcie priviesť externý zdroj zapáľovania, ktorý dodá teplo alebo iskru k vznieteniu. To je základom zjednodušeného požiarneho trojuholníka, ktorý sa skúma vo všetkých kriminalistických verziách požiarov.

²⁶⁰ Musil, J., Konrád, Z., Suchánek, J.: Kriminalistika 2., str. 242

²⁶¹ Smernica pre výkon znaleckých činností a odborných činností v Policajnom zbore str.161

²⁶² § 2 ods. 1 zákona č. 314/2001 Z. z. o ochrane pred požiarom

²⁶³ <https://www.firecontrol.sk/-horenie> [online].

Obr. 1 Schéma zjednodušeného požiarneho trojuholníka

Bod horenia *pri horľavých kvapalinách: najnižšia teplota, pri ktorej horľavá kvapalina (zahrievaná v predpísanom prístroji za stanovených podmienok skúšky) vyvinie tak veľa pár, že zmes týchto pár so vzduchom (tvoriaca sa nad hladinou tejto kvapaliny) po priblížení iniciačného zdroja (typicky plameňa) vzplanie a horí bez prerušenia najmenej 5 sekúnd. všeobecne: najnižšia teplota, pri ktorej sa materiál vznieti (zapáli) a neprerušovane horí za určený čas po priložení normového malého plameňa k jeho povrchu za určených podmienok*²⁶⁴

Jednou z najdôležitejších úloh kriminalistickej požiarnej - chemickej expertízy je zistiť príčinu požiaru, ktorý môže byť rôzny a môžeme ho rozdeliť na *príčiny fyzikálne, fyzikálne chemické, chemické a biochemické*²⁶⁵

Fyzikálne príčiny vzniku požiarov – zaraďujeme sem hlavne pôsobenie tepla, čiže prehriatie horľavých látok od tepelných zdrojov. Ide hlavne o zapálenie horľavín od horúcich predmetov, spotrebičov, horúcich žiaroviek, ktoré sú rozsvietené a v neposlednom rade ide o zapálenie horľavých látok, ktoré vzniknú pôsobením slnečného žiarenia na lúpu alebo rôzne druhy skiel, črepín.

Chemické príčiny vzniku požiarov – sa vyvíjajú predovšetkým pri exotermických reakciách, ktoré majú za následok uvoľnenie tepla. Pri uvedených reakciách sa uvoľňuje dostatočné množstvo tepla, ktoré pri výskyte horľaviny v blízkosti môže byť príčinou požiaru. Do skupiny chemických príčin požiarov zaraďujeme aj samovznietivé zmesi látok a samovznietivé látky.

Fyzikálno- chemické príčiny vzniku požiarov – sa v rámci kriminalistiky a jej skúmania vyskytujú pomerne menej ako ostatné druhy požiarov. Ide o kombináciu chemických a fyzikálnych vlastností, ktoré za určitých podmienok majú za následok zapálenie horľavín.

Biochemické príčiny vzniku požiarov- tu zaraďujeme len prípady, kedy dôjde k samovznieteniu rastlinných hmôt, trávnatých porastov, skládok. Ide o častú záležitosť vyskytujúcu sa v poľnohospodárstve.

Ohnisko požiaru je miestom, kde požiar vznikol a odkiaľ sa rozširuje na ďalšie strany, či už zasahuje objekty, predmety alebo iné súčasti okolia. Určenie miesta ohniska je veľmi dôležitým krokom pri zisťovaní príčiny požiaru. Od ohniska požiaru sa odvíja aj obhliadka miesta požiaru, nakoľko čím bližšie k ohnisku, tým je väčšia koncentrácia stôp ako sú napríklad akcelerátory horenia.

²⁶⁴ https://www.encyklopedia.sk/encyklopedia/index.php?pojem=Bod_horenia [online].

²⁶⁵ Straus J., a kol.: Kriminalistická technika str.321

Ohnisko horenia je miestom, kde taktiež pôsobil požiar, ale z istých príčin mal na danom mieste požiar vyššiu intenzitu vzhľadom na prítomnosť horľavín. Ohnisko horenia sa vo svojej podstate vyznačuje istými stopami ako stopy po plameňoch, vysokej teplote, horení. Miesta postihnuté horením sa vyznačujú uvedenými stopami a v neposlednom rade deštrukciou tvaru, ako je napríklad očadenie dymom, opálenie, zničenie poprípade prehorenie v miestach horenia.

Zaist'ovanie kriminalistických stôp na mieste požiaru

Bezpečná a úspešná obhliadka miesta požiaru sa vykonáva v odôvodnenom a systematickým spôsobom podľa zavedených postupov. Obhliadka miesta požiaru má tieto ciele:

- « určiť pôvod požiaru (kde vznikol)
- « určiť príčinu požiaru (zdroj vznietenia)
- « nájsť, zdokumentovať a zaistiť dôkazy, ktoré súvisia s príčinou požiar alebo súvisia s trestným činom

Jednou zo základných podmienok úspešného vyriešenia prípadov je správny postup pri obhliadke miesta požiaru. Stáva sa, že v dôsledku nesprávneho postupu pri obhliadke požiariska nie sú vyhl'adané, zaistené stopy, dôkazné materiály alebo dôjde k ich znehodnoteniu. Dôvodom býva jednak podcenenie významu obhliadky a neznalosť dobrej praxe pri obhliadke miesta požiaru. Účel obhliadky však môžu zmarit' aj ďalšie osoby, ktoré sa na mieste pohybujú, či už v čase hasiacich prác alebo v čase pred vykonaním obhliadky. Uvádzame správny postup kriminalistického technika na mieste činu – požiaru:

- na mieste požiaru pozorne sledovať predmety a zväžiť, či sa nachádzajú na mieste, ktoré je pre tieto predmety obvyklé
- pozorne preskúmať vlastnosti predmetov a zistiť, či na nich nie sú zanechané stopy po horľavinách
- na mieste požiaru pri obhliadke vyhľadať a zaistiť všetky. Nezabudnúť nato, že nie len tie, čo súvisia s požiarom, ale nevynechať žiadnu, ktorá je na mieste požiaru
- skontrolovať prítomnosť horľavých látok na mieste, či je ich prítomnosť bežná, alebo neobvyklá
- nezabudnúť na popol, či je ho na mieste činu pomerne veľa, v prípade jeho zvláštnych vlastností ako je farba, konzistencia. Zabezpečiť, aby nedošlo k jeho znehodnoteniu
- zabezpečiť a dohliadnuť na to, aby nikto nemanipuloval s elektrickými spotrebičmi
- pozorne preskúmaj širšie okolie miesta požiaru
- pozornosť venovať zanechaným stopám o tom ako osoba vstúpila do objektu. Na daných miestach sa môže nachádzať biologický materiál, odtlačky prstov, alebo iné kriminalistické stopy, ktoré nám dajú ďalší obraz o skutočnom deji na mieste požiaru
- vyhľadané stopy správne zabezpečiť pred poveternostnými podmienkami
- na mieste požiaru pracovať tak, aby si na mieste požiaru zanechal čo najmenej stôp pre prípad, ak by bolo potrebné doplniť obhliadku.

Výsluchy svedkov sa vykonávajú v rámci komplexného vyšetrovania požiaru a umožňujú zaistiť pamäťové stopy. Vyšetrovatelia požiarov získavajú poskytnuté informácie od svedkov resp. iných jednotlivcov, aby im pomohli pri presnom určení príčiny ohňa. Pri mnohých príležitostiach je to práve svedok, ktorý vyšetrovateľom poskytuje informácie, ktoré môžu pomôcť a viesť k určení príčiny požiaru. Dôveryhodný svedok ktorý pozoroval skutočný vznik požiaru, sa pre vyšetrovateľa často ukáže ako neoceniteľný. To platí najmä vtedy, keď

požiar spôsobil rozsiahle zničenie konštrukcie. Je dôležité vypátrať osoby na mieste požiaru, ktorí boli buď priamo svedkami požiaru, majú poznatky o konštrukcii objektu, prípadne majú nejaké základné informácie, ktoré môžu objasniť príčinu požiaru alebo okolností súvisiace s požiarom.

V snahe získať potrebné informácie o požiaroch, odporúčajú sa nasledujúce otázky:

- ako ste sa dozvedeli o požiaroch?
- kto ešte bol s vami v čase, keď ste spozorovali požiar?
- čo ste robili, keď ste sa dozvedeli o požiaroch?
- čo si videli?
- kde sa v konštrukcii nachádzal požiar?
- môžete opísať požiar?
- môžete opísať dym?
- počuli ste niečo?
- aký bol stav dverí alebo okien?
- videli ste či sa počas požiaru rozbili nejaké okná?
- videli ste nejakú osobu, nejaké vozidlá alebo inú aktivitu v okolí objektu pred alebo počas požiaru?
- zacítili ste niečo nezvyčajné?
- urobil ste nejaký záber resp. foto na mobil²⁶⁶

Odporúča sa, aby bol svedok vzatý (dopravený) späť na miesto požiaru kde dané veci pozoroval. Toto nie je nevyhnutne urobiť, ale v určitom čase počas vyšetrovania je potrebné, aby sa očití svedkovia vrátili na miesto požiaru a zreprodukovali svoje pozorovanie vyšetrovateľovi. Pri vypočúvaní svedka na mieste požiaru by ich vyšetrovatelia mali prejsť nimi popisovanú udalosť. To znamená, že svedok na presnom mieste, samozrejme ak je to možné, presne popíše, čo bolo pozoroval. Takýto popis udalosti zvyčajne pomôže vyšetrovateľovi presnejšie pochopiť, čo svedkom videl, zároveň umožňuje vyšetrovateľovi odhaliť akékoľvek informácie, ktoré by mohli byť v rozpore s inými skutočnosťami súvisiacimi s vyšetrovaním.

Vo všeobecnosti všetky požiare začínajú z jedného zdroja vznietenia, ako je otvorený oheň, plameň od zápalky, sviečky, ktorý sa potom sa zväčší na požiar v miestnosti a na veľký požiar budovy. Preto je dôležité zamerať sa na miesto požiaru od počiatočného štádia požiaru, zistiť zdroj paliva (redukčného činidla) a zdroj vznietenia. Preto musíme miesto požiarov systematicky a premyslene obhliadať, vyhľadávať, zaisťovať a dokumentovať stopy. Celý proces skúmania jednotlivých kriminalistických stôp začína jej vznikom na mieste požiaru. Po príchode a potvrdení vzniku istej udalosti, sa na miesto požiaru privoláva zaisťovateľ príčin požiarov, ktorý je zaradený pod hasičským záchranným systémom. Podstatou jeho práce je potvrdiť alebo poprípade vyvrátiť na mieste požiaru cudzie zavinenie. V prípade cudzieho zavinenia sa na mieste činu zisťuje spôsob vzniknutej udalosti zo strany páchatel'a, či to bolo v štádiu pokusu, prípravy alebo dokonania činu. Ide hlavne o použitie prostriedkov t.j. zapal'ovadiel, ale pozoruje sa aj správanie osoby na mieste činu. Prostriedky, ktoré osoba používala na mieste činu majú veľmi dôležitú informačnú silu, ktoré hovoria o spôsobe založenia požiaru.

Medzi uvedené prostriedky, ktoré nám napomáhajú zistiť pravú príčinu vzniku požiaru patria.

- prostriedky nachádzajúce sa na mieste činu.
- prostriedky donesené na miesto činu pred spôsobením požiaru.
- technické zapal'ovadlá prispôbené okamžite reagovať na spôsobenie požiaru.

²⁶⁶ Almirall J. R., Furton G.: Analysis and Interpretation of Fire Scene Evidence str. 55

- zapal'ovadlá s oneskoreným zapálením.
- vytvorenie podmienok k samovznieteniu.
- porušenie noriem a nariadení o požiarnej ochrane a nedodržaním logických postupov výroby.
- porušenie normy o montáži, prevádzke a údržbe strojov.
- porušením noriem o prevádzke a využití elektrických rozvodných sietí, plynovodov a iných energetických zdrojov.
- porušovaním noriem o preprave a skladovaní horľavých, výbušných

Stopy vzniknuté na mieste požiaru je potrebné mať na vedomí, že v prípade úmyselného, ale aj neúmyselného požiaru často dochádza k znehodnoteniu, alebo zničeniu vzniknutých stôp a to samotným zásahom Hasičskej záchrannej služby pri hasení požiaru. Hasiči sú zväčša obozretní a upovedomení o tom, že sú na mieste požiaru a majú si počínať tak, aby nedošlo k zničeniu všetkých stôp. Ich hlavnou úlohou však je likvidácia požiaru, ochrana ľudského života a snaha zabrániť značným škodám na majetku. Dôležitosť vzniknutých stôp je nepochybná a kľúčová pre odhalenie príčiny vzniknutého požiaru, preto by si ich príslušníci jednotlivých hasičských zborov mali všímať, vedieť o nich a poprípade ak to situácia dovoľuje, ich aj ofotografovať. Ide o zmeny viditeľné voľným okom, poprípade zistené inými zmyslami. Ide napríklad o násilné vniknutie do objektu v ktorom ešte pred ich príchodom boli rozbité dvere resp. sklenená vyplň na okne alebo odhodnené fľaše s horľavou kvapalinou a podobne. V prípade, keď na mieste nevieme, či ide o úmyselné alebo nedbanlivostné založenie požiaru, je nutné, aby zisťovateľ príčin požiarov postupoval obozretné, ako keby išlo o úmyselné založenie požiaru, nakoľko je potrebné zaistiť stopy, ktoré s tým súvisia a nie ich zničiť. Zisťovateľ príčin požiarov pracuje na mieste požiaru vždy, či ide o úmyselné alebo nedbanlivostné založenie požiaru. V prípade úmyselného založenia požiaru spolupracuje s vyšetrovateľom a spracováva mu odborný posudok o príčinách vzniku požiaru. Typickým prípadom, kedy vznik požiaru nie je spôsobený úmyselne je úder blesku do nejakého objektu alebo nehnuteľnosti. V tomto prípade sa posudzuje, či objekt disponoval bleskozvodom alebo inou ochranou proti tejto príčine vzniku požiaru. Vyšetrovaním sa zistí, či nie je možné voči subjektu, ktorý je zodpovedný za objekt alebo nehnuteľnosť vyvodiť trestno-právnu zodpovednosť.

Kriminalistické stopy vzniknuté na mieste činu požiaru je možné z hľadiska informácie, ktoré nesú rozdeliť do jednotlivých skupín a to:

- *„stopy indikujúce miesto vzniku požiaru,*
- *stopy indikujúce čas vzniku požiaru,*
- *stopy indikujúce smer šírenia požiaru (za určitých okolností tvoria jednu skupinu so stopami indikujúcimi miesto vzniku požiaru, nakoľko zistený smer šírenia uľahčuje stanovenie miesta vzniku požiaru),*
- *stopy indikujúce intenzitu požiaru,*
- *stopy indikujúce zanedbanie povinností na úseku ochrany pred požiarom,*
- *stopy indikujúce úmyselné spôsobenie požiaru“²⁶⁷*

Ohliadka miesta požiaru je veľmi náročná časovo aj technicky. Pri práci na mieste požiariska existujú aj možné bezpečnostné a zdravotné riziká. Je potrebné vopred zistiť či hrozí riziko zrútenia objektu, alebo jeho častí, ako aj možnosť prítomnosti toxických, karcinogénnych a iných nebezpečných látok. Pri ohliadke požiaru sa používajú ochranné pracovné odevy a pomôcky. Účelom ohliadky miesta požiaru je zistenie jeho ohniska, príznakov šírenia a získanie stôp a iných vecných dôkazov, pomocou ktorých možno stanoviť príčinu požiaru. Zistené stopy a predmety, ktoré môžu mať vzťah so vznikom požiaru je treba zadokumentovať, zaistiť a

²⁶⁷ Balog K. a kol.: Zisťovanie príčin vzniku požiarov, str. 169

odoslať na znalecké skúmanie. Súčasťou ohliadky býva aj zisťovanie okolností činu a podstaty udalosti, ktoré viedli k vzniku požiaru. Podľa výsledkov ohliadky miesta požiaru potom môžeme stanoviť a potvrdiť kriminalistické verzie o jeho príčine, prípadne vytýčiť smer ďalšieho vyšetrovania. Pre vyšetrovateľa požiaru sú v praxi najdôležitejšie odborné znalosti príčin vzniku požiaru. Vyšetrovateľ požiaru sa musí orientovať v dynamike požiaru, ktorá bezpochyby ovplyvňuje miesto vzniku a smer vyšetrovania. Musí poznať typické stopy rôznych druhov požiarov. Ovládať právne nadväznosti výsledkov vyšetrovaní požiarov a postupy, ako prípady uzatvárať, alebo ako pokračovať v ich riešení. Musí byť teda znalý aj komplexnej požiarnej prevencie. Vyšetrovateľ s mnohoročnou praxou vie, že väčšina požiarov má svoj pôvod v činnosti osôb - spravidla obsluhy alebo ľudí zodpovedajúcich za prevádzku, údržbu a kontrolu. Práve zanedbanie alebo nedostatočné vykonávanie určitých opatrení mnohokrát vedie k vzniku požiaru z technických príčin. Práve znalosť všetkých podrobností veľmi pomáha vyšetrovaniu. Vyšetrovateľ na mieste činu spolupracuje s celou výjazdovou skupinou, ktorú riadi a koordinuje. Na miesto činu si môže priznať aj znalca z odboru vzniku požiarov, ktorý disponuje viacerými skúsenosťami a informáciami, ktoré mu napomáhajú k lepšiemu poznaniu miesta činu.

Zaistením kriminalistickej stopy získame fyzický dôkaz. Stopy sú následne po odbere podrobené odbornej znaleckej expertíze (skúmaniu) na špecializovanom pracovisku. Výsledkom takejto expertízy je znalecký posudok alebo odborné vyjadrenie. Vyhľadávanie stôp sa vykonáva tzv. ohliadkou požiaroviska, ktoré je v kriminalistickej praxi zavedeným termínom. Jeho základný účel spočíva v nájdení a zafixovaní (zadokumentovaní) ohniska, ohniskových príznakov a smere šírenia požiaru. Vyhľadávanie stôp je spravidla vykonávané tzv. dynamickou ohliadkou miesta požiaru, ktorá spočíva v postupnom odkrývaní jednotlivých vrstiev miesta požiaru a vedie až k nájdeniu jednotlivých stôp. V priebehu celého vyšetrovania sa vyhotovuje fotodokumentácia, poprípade video dokumentácia.

Pri vyhľadávaní kriminalistických stôp sa musia dodržiavať zásady ohliadky a postupov pri zaisťovaní stôp, aby nedošlo k ich znehodnoteniu alebo zničeniu. Vyhľadávanie, odber a následne zaisťovanie vybraných kriminalistických stop sa vykonáva z požiariska, z priestorov, osôb, ktoré majú súvis s požiarom, alebo jeho vznikom. Kriminalistický technik na mieste zhodnotí charakter požiaru a jeho okolnosti a na základe toho vykonáva vyhľadávanie o odber kriminalistických stôp. Nesmie sa zabudnúť na miesta, ktoré neboli priamo požiarom zasiahnuté, ale môžu sa na nich nachádzať nezhorené materiály, ktoré majú predovšetkým pórovitý charakter, ako sú napríklad hlina, štrk, podlahy, ktoré majú sací charakter, kde došlo k tomu, že zapalovače vsiakli do materiálov a to ich zachránilo pred horením. Po dôkladnom preskúmaní miesta požiaroviska nasleduje okolie požiaroviska, pri ktorom treba dať do úvahy jeho dôkaznú silu, nakoľko sa tam môžu nachádzať odhodené nádoby, bandasky, nasiaknuté textilie, trasologické stopy, ktoré prítomná osoba vytvorila na odchode resp. pri úteku.

Členom výjazdovej skupiny na mieste požiaru je prítomný aj psovod, ktorý ma špeciálne vycvičeného psa na horľaviny (akcelerátory) a ich vyhľadávanie na mieste požiaru. Vzorky sa odoberajú a zaisťujú z miest, ktoré vyhľadá a označí pes, avšak v prípade psa, je potrebné brať do úvahy aj označenie miesta, kde boli dlhšiu dobu odložené PHM (pohonné hmoty) alebo iné horľavé látky. Zaisťovaniu stôp na mieste požiaru nepodliehajú materiály, ktoré boli vystavené vysokej teplote a pôsobeniu plameňov, ide hlavne o popol, teplotou degradovaný alebo roztavený materiál.

Obr. 2 Špeciálne vycvičený pes na mieste požiaru

Odber reprezentatívnych vzoriek na mieste je veľmi dôležitý pre ďalšie skúmanie. Kriminalistické skúmanie sa uskutočňuje kriminalistickými metódami, ktoré majú svoj presný technologický postup. Systém odberu vzoriek z požiaroviska možno rozdeliť podľa toho, či sa vzorka nachádza v skupenstve plynnom, kvapalnom alebo pevnom. Ku každej zaistenej vzorke je nutný opis okolností a miesta odberu. Všeobecne platí, že v súvislosti so žiadosťou o vykonanie skúmania vzoriek je nutné podať súčasne maximum informácií k udalosti.

Odber plynu na posúdenie nie je vo väčšine prípadov nutný. Jednak sa väčšinou dá prítomnosť plynu preukázať napr. podľa poškodeného plynovodu a prítomnosť plynu je možné preukázať aj technickými prostriedkami určenými na druhy plynov a ich zmesi.

Odber kvapalín má svoje špecifické zásady. Prvou je uzatvorenie do obalov v čo najkratšom časovom úseku s ohľadom na prchavosť. Pri vzorkách, odobratých na zistenie horľavej kvapaliny, je potrebné ich odobrať a zasielať v sklenených fľašiach, najlepšie sú zaváracie poháre. Vhodne uzavrieť a poistiť viečko alebo zátku prelepením. Pred zaslaním vzorky je vhodné ich podchladiť a to uskladnením do chladničky. Pri balení na odoslanie je nutné počítať s horším variantom zaobchádzania so vzorkou počas prepravy a vzorkovnicu ešte umiestniť do plastového (mikroténového obalu, vrečka). Odber horľavých kvapalín vo veľkých nádržiach je potrebné vykonať aj vo viacerých hĺbkach, vrstvách. Na skúmanie sa odoberá približne 1 liter horľavej kvapaliny.

Odber pevných látok môže byť kombinovaný aj s odberom horľavej kvapaliny nasiaknutej do povrchu pevnej látky. Napríklad nasiaknuté horľavé kvapaliny v drevenej konštrukcii. Ak sa dá predpokladať, že horľavá kvapalina je nasiaknutá v štruktúre pevnej látky, je nutné zaistiť odber vzorky tak, ako pri odbere horľavej kvapaliny. V prípade tuhých látok je nutné pamätať na špecifikum odberu vzoriek s predpokladom na samovznietenie. Toto sa týka predovšetkým odberu vzoriek sena. Vzorky sena neodoberať v mieste, kde došlo k zuhoľnateniu, ale v mieste okolo vyhorených kanálov cca 5kg do papierového vrečka tak, aby nedošlo k zapareniu odobratej vzorky z dôvodu nepriedušnosti prepravného obalu. Odoberatú vzorku sena je vhodné do doby odoslania na skúmanie ponechať v chladničke.

Po príchode na miesto požiaru po vykonaní hasiacich prác prichádza na rad psovod so psom na vyhľadávanie akcelérátorov horenia. V prípade pevných látok sa zaistuje, hlina, zemina z miesta, ktoré označí pes. Pes označí miesto, kde mohli byť rozliate akcelérátory horenia.

U odberov vzoriek el. vodičov je vhodné tieto umiestniť do papierovej krabice, ktorá bude vystlaná. Dĺžka vzorky el. vodičov asi 30-40 cm. Pokiaľ je na konci vodiča - drôtu špička, je tento s najväčšou pravdepodobnosťou pretavený.

Pri zaistení vlákna žiarovky, vypínačov a pod., voľné časti prelepiť páskou tak, aby nedošlo k ich poškodeniu, znehodnoteniu počas prepravy na skúmanie

Balenie zaistených kriminalistických stôp na mieste požiaru je veľmi dôležitý proces, kde je treba dbať o ich bezpečnosť pred poškodením alebo kontamináciou. Ak ide o stopy ako sú textil, odev a predmety zaisťované predovšetkým do cca 1 kilogramu, balia sa do obalov, ktoré sú nepriepustné, aby stopy ostali v pôvodnom stave, bez ich kontaminácie od ostatných stôp, alebo aby neboli zničené vonkajším prostredím. Podľa smernice pre výkon znaleckej a odbornej činnosti v Policajnom zbore sú vymenované vhodné druhy baliacich materiálov ako sú:

- polyamidové - nylonové vrecia
- sklené zaváracie poháre s plechovým uzáverom na závit (na odber kvapalín vrátane žeravín, ako aj na zaistenie pachových stôp)
- v niektorých prípadoch je možné použiť papierové krabice ak je zaisťovaná stopa väčšieho rozsahu (na zaisťovanie vodičov alebo elektro inštalácie rozvodných skríň, zásuviek...)
- plechové a plastové nádoby, (na odber kvapalných vzoriek)
- papierové obálky a papierové vrecia (na zaistenie, skla, črepín...)

Obr. 3 Odber vzorky do plechovej konzervy

Každá jedna zaistená stopa na mieste činu požiaru dostane prislúchajúce číslo, identifikátor, pod ktorým vystupuje od jej zaistenia až do skončenia jej znaleckého skúmania. Úlohou kriminalistického technika je stopu poriadne označiť. Uvedené označenie a jeho náležitosti, čo má obsahovať upravuje Vestník MVSR č. 104/2019 o kriminalisticko-technických činnostiach. Medzi uvedené náležitosti označenia stopy patria:

- *Výstižný opis a druh kriminalistickej stopy*
- *Unikátny identifikátor napríklad čiarový kód*
- *Presné označenie miesta, kde bola kriminalistická stopa zaistená*
- *Dátum a čas odberu kriminalistickej stopy*
- *Meno a priezvisko policajta, ktorý stopu zaistil*
- *Označenie útvaru, ktorý obhliadku miesta činu vykonal*
- *Číslo vyšetrovacieho spisu*
- *Ďalšie relevantné informácie (napríklad výstražné symboly a spôsob manipulácie)²⁶⁸*

²⁶⁸ Vestník MVSR č. 104/2019 o kriminalisticko-technických činnostiach.

Preprava stôp (vzoriek) na skúmanie je veľmi dôležitá. Zaistené stopy musia byť poriadne označené a uzavreté, aby nedošlo k ich zámene, aby ich bolo veľmi ľahko vyhľadať. Na rozdiel od iných metód kriminalistickej techniky ako sú daktyloskopia alebo kriminalistická biológia sa so zaistenými stopami pracuje v čase ich skúmania. To znamená, že zaistené stopy v predmete kriminalistická chémia nepodliehajú evidovaniu v kriminalistických zbierkach, ani v iných databázach. Po ukončení skúmania sa stopy vracajú na útvary, ktoré žiadali ich podrobné preskúmanie. V prípade ak sú stopy hygienicky zavädne, požiarom poškodené, sa môžu stopy vyradiť a následne zničiť, ak žiadateľ nepožiadala o vrátenie aj takýchto stôp. Stopy dostanú pri označovaní identifikátor, pod ktorým vystupujú. Uvedený čiarový kód stopy kriminalistický technik nahradí do elektronického evidenčného systému, kde sú poznamenané všetky informácie o uvedenej stope. Kriminalistický technik po zaevidovaní všetkých zaistených stôp na mieste činu vyhotoví zoznam zaistených stôp a odovzdá ho so stopami vedúcemu výjazdovej skupiny.

Záver

Objektívne zistenie príčiny požiaru závisí najmä na presnej, kvalitnej a dôslednej vykonanej ohliadke miesta požiaru. Každý požiar má svoju neopakovateľnú špecifickú podobu a od ostatných sa odlišuje v mnohých znakoch, má však aj určité spoločné znaky, ktoré sa objavujú u väčšiny požiarov. Na mieste tak možno nájsť ohnisko požiaru, ktoré sa prejavuje ohniskovými príznakmi. Ohnisko požiaru je najdôležitejším miestom požiaroviska. Všetky nájdené a zaistené stopy na mieste požiaru aj v jeho ohnisku sú veľmi dôležité pre ďalšie skúmanie. Pri vyhľadávaní kriminalistických stôp sa musia dodržiavať zásady ohliadky a postupov pri zaisťovaní stôp v závislosti na rôznych druhoch skupenstva stopy tak, aby nedošlo k ich znehodnoteniu alebo zničeniu.

Zoznam bibliografických odkazov

- ALMIRALL, J. R., FURTON., G.: Analysis and Interpretation of Fire Scene Evidence, CRP press, 2004, 260 s., ISBN- 0-8493-7885-0
- BALOG, K. a kol., Zisťovanie príčin vzniku požiarov- Vysokoškolská učebnica, Vyd. Technická univerzita vo Zvolene, 2015, Zvolen., 295 s., ISBN - 978-80-228-2831-4
- ĎURANOVÁ, M.: Zaisťovanie kriminalistických stôp na mieste činu po požiaru. DP. Akadémia PZ v Bratislave, 2020
- MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. Kriminalistika 2. prepracované a doplnené vydanie, Praha: C.H.Beck, 2004, 606 s., ISBN-80-7179-878-9
- SMERNICA PRE VÝKON ZNALECKÝCH ČINNOSTÍ A ODBORNÝCH ČINNOSTÍ V POLICAJNOM ZBORE. 2006., KEÚ PZ v Bratislave. 212s., ISBN 80-969623-9-6
- STRAUS, J. a kol., Kriminalistická technika, 2 .vydanie, Vyd, Aleš Čeněk, Plzeň 2007, 430 s. ISBN: 978-80-7380-052-9
- Vestník MVSČR č. 104/2019 o kriminalisticko-technických činnostiach.
- Zákon 314/2001 Z.z o ochrane pred požiarom
- <https://www.firecontrol.sk/-horenie> [online]. 21.9.2023
- https://www.encyklopedia.sk/encyklopedia/index.php?pojmem=Bod_horenia [online]. 21.9.2023

Kontaktné údaje

JUDr. Magdaléna Krajníková, PhD.
Katedra kriminalistiky a forenzných vied
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Sklabinská č.1
835 17 Bratislava
Slovenská republika
e-mail: magdalena.krajnikova@minv.sk

doc. RNDr. Soňa Masnicová, PhD.
Katedra kriminalistiky a forenzných vied
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Sklabinská č.1
835 17 Bratislava
Slovenská republika
e-mail: sona.masnicova@minv.sk

ELIMINÁCIA NEGATÍVNYCH JAVOV PRI SKÚMANÍ SYSTÉMU KRYPTOAKTÍV

ELIMINATION OF NEGATIVE PHENOMENA IN THE CRYPTOASSET SYSTEM EXAMINATION

Andrej Lipták

Anotácia: Príspevok prvkami kvalitatívneho skúmania rozoberá negatívne javy, ktoré vznikajú pri skúmaní systému kryptoaktív zameranom na získavanie informácií relevantných pre trestné konanie za využitia metódy trasovania kryptoaktív v distribuovanej databáze transakcií. Cieľom príspevku je induktívnym logickým postupom poskytnúť odbornej verejnosti a oprávneným orgánom kontextuálne porozumenie problematiky za účelom prevencie a eliminácie negatívnych javov vyskytujúcich sa pri skúmaní systému kryptoaktív. Podstata čiastkových výsledkov skúmania je logicky a konkrétne prezentovaná v modelovaných prípadoch.

Kľúčové slová: trasovanie kryptoaktív, distribuovaná databáza transakcií, verejná adresa, negatívne javy

Annotation: This contribution, through elements of qualitative research, analyzes negative phenomena that arise when examining the crypto-asset system focused on gathering information relevant to criminal proceedings using the method of crypto-asset tracing in a distributed ledger technology. The aim of this contribution is to provide the professional community and authorized authorities with contextual understanding of the issue through an inductive logical approach in order to prevent and eliminate negative phenomena that occur during the examination of the crypto-asset system. The essence of partial research results is logically and specifically represented in constructed examples.

Keywords: crypto-asset tracing, distributed ledger technology, public address, negative phenomena

Úvod

Pri odhaľovaní a vyšetrovaní trestnej činnosti súvisiacej s kryptoaktívami je pre objasnenie skutkového stavu a pre zistenie páchatel'a, teda pre činnosti vyplývajúce z predmetu zákona č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok (ďalej len „trestný poriadok“) nevyhnutné, venovať svoju odbornú pozornosť skúmaniu toku transakcií kryptoaktív. Plánovaným, metodicky správnym a logicky štruktúrovaným skúmaním toku transakcií kryptoaktív možno zistiť množstvo relevantných informácií, ktoré možno ďalej zoskupovať, analyzovať, triediť a prostredníctvom syntézy vyvodiť závery účelné pre trestné konanie. Pre správne skúmanie toku transakcií kryptoaktív je potrebné zvoliť vhodnú metódu, ktorou sa bude dosahovať účel. Zvolenie metódy je kľúčové najmä vzhľadom na charakter kryptoaktíva. Kryptoaktíva pri ich skúmaní nemožno chápať iba v zmysle digitálneho výmenného prostriedku, ako to vyplýva z definície virtuálnych mien zákona č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon (ďalej len „trestný zákon“). Takéto vymedzenie je príliš úzke, pretože uchopuje kryptoaktíva len ako nástroj výmeny. Kryptoaktíva je pri ich skúmaní vhodnejšie chápať ako systém, ktorého podstata tkvie v princípoch asymetrického šifrovania dát v sieti tvorenej medzi sebou komunikujúcimi uzlami za prítomnosti rôznych digitálnych technológií. Zo systému kryptoaktív teda možno za využitia metód ako je blockchain analýza, trasovanie, zoskupovanie alebo profilovanie získavať množstvo podporných a dôkazných informácií, ktoré by iným spôsobom nebolo možné zhromaždiť a ďalej skúmať.

Objektom skúmania tohto príspevku je trestná činnosť súvisiaca s kryptoaktívami s otvoreným blockchainom alebo otvorenou distribuovanou databázou transakcií, pri ktorej páchatelia využívajú prvky systému kryptoaktív pre účely zmarenia efektívneho výkonu trestného konania. V predmete skúmania sa zameriame na metódy, ktorými možno skúmať digitálne stopy uchované v systéme kryptoaktív. Tieto metódy rozoberieme a poukážeme na

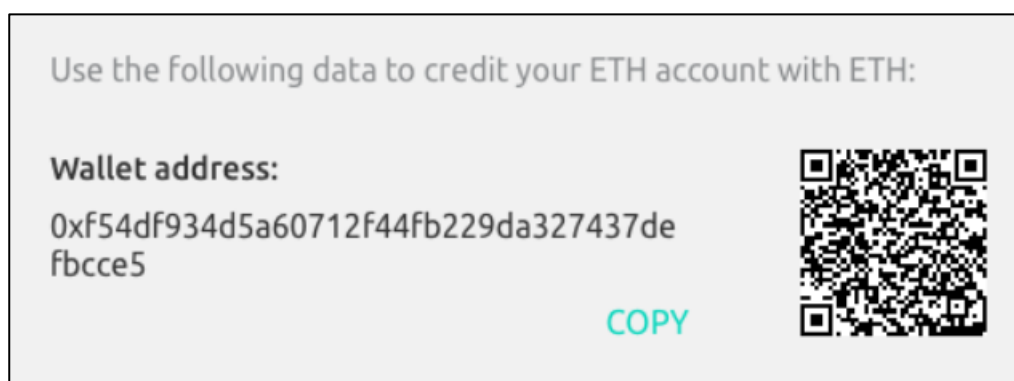
najčastejšie chyby, ktoré sa pri aplikácii týchto metód vyskytujú, a pôsobia tak negatívne na zákonnosť, pravdivosť a vierohodnosť z takéhoto skúmania získaných dôkazných a podporných informácií. Cieľom príspevku je usmerniť orgány vykonávajúce skúmanie systému kryptoaktív, a štruktúrovaným vyčlenením negatívnych javov pri aplikovaní jednotlivých metód skúmania kryptoaktív zefektívniť činnosť a výsledky tejto činnosti oprávnených orgánov. Na zabezpečenie cieľa použijeme metodiku kvalitatívneho výskumu, induktívny prístup k problematike, modelované prípady vyplývajúce z osobných a sprostredkovaných skúseností, a vyvodzovanie záverov s možným poučením.

Negatívne javy pri trasovaní kryptoaktív

Trasovanie kryptoaktív predstavuje jednu z najčastejšie používaných metód pri skúmaní systému kryptoaktív. Podstatou je štruktúrované pozorovanie transakcií jednotlivých kryptoaktív v distribuovanej databáze transakcií za účelom zistenia toku transakcií. Je potrebné vziať do úvahy najmä požiadavky praxe a chápať metódy skúmania systému kryptoaktív v korelácii s jednotlivými empirickými prípadmi. Potenciálne môže trasovanie začať aj samotným vytvorením kryptoaktíva akoto tokenu v rámci systému kryptoaktív, ktorý vytvorenie tokenu umožňuje, resp. môže trasovanie kryptoaktív začať heuristickým všeobecným, induktívnym skúmaním toku transakcií a pozorovaním indikátorov, ktoré vykazujú znaky pravdepodobného protiprávneho konania. Trasovanie kryptoaktív však najčastejšie začína momentom, kedy je výnos z trestnej činnosti vo forme kryptoaktív prevedený pôvodcom prijímateľovi v systéme kryptoaktív, na základe vstupných informácií. Nositeľmi týchto vstupných informácií môžu byť osoby a ich výpovede, výpisy z aplikácií prevádzkovateľov služieb kryptoaktív, potvrdenia o vykonanej transakcií kryptoaktív, resp. potvrdenia o výmene fiat meny za kryptoaktíva vo fyzickej forme získané napr. z kryptomatu, alebo audio-textová komunikácia medzi páchatel'ami a poškodenými, výpisy od poskytovateľov platobných služieb a pod. V tomto momente dochádza zo strany oprávneného orgánu k analyzovaniu vstupných informácií, ktorej výsledkom by malo byť vytýčenie tých vstupných informácií, ktoré sú relevantné pre ďalší postup v trasovaní transakcií kryptoaktív.

- **Výber relevantných informácií**

Analytická činnosť pri skúmaní vstupných informácií v počiatočnej fáze trasovania kryptoaktív je nevyhnutná pre určenie ďalšieho smerovania trasovania kryptoaktív a kauzálne súvisí s možnosťou získania nadväzujúcich relevantných informácií. Chybou, ktorá sa vyskytuje v tejto fáze je nedostatočné zanalyzovanie vstupných informácií, nesprávne zhodnotenie relevantnosti skúmaných informácií a abstrahovanie od relevantných informácií, ktoré oprávnený orgán označí ako nepodstatné. Relevantnosť informácií je podmienená jednotlivému druhu systému kryptoaktív, no vo všeobecnosti ide o informácie vyhľadateľné v distribuovanej databáze transakcií. Za takéto informácie možno považovať:

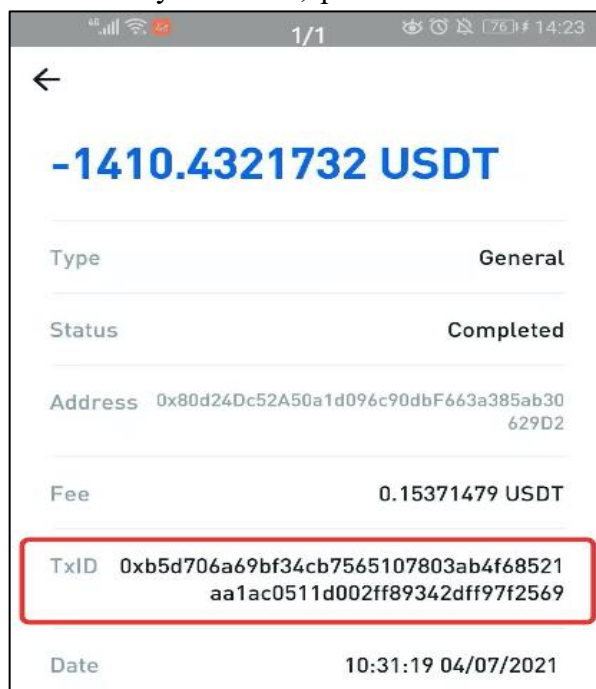
Obrázok 1: Verejná adresa kryptoaktíva Ethereum

Zdroj: <<https://www.okx.com/learn/what-is-blockchain-address>>

- a. Verejná adresa kryptoaktív – závisí od druhu kryptoaktíva, má rôzne formáty, vo svojej podstate je to označenie pôvodcu alebo prijímateľa, najčastejšie vyobrazená a pozorovateľná ako alfanumerický kód alebo ako QR kód. (obr. 1)
- b. Hash transakcie – jedinečné označenie transakcie v rámci systému kryptoaktív, kryptografické zhrnutie dát uchovaných v rámci jednej transakcie, najdôležitejšia informácia pre účely ďalšieho postupu pri trasovaní kryptoaktív vzhľadom na jej unikátnosť, najčastejšie vyskytujúci sa vo forme alfanumerického kódu ako výsledok aplikácie hashovacej funkcie, hash transakcie sa bežne na nositeľoch informácie nevyskytuje no je fundamentálnou nealternatívnou časťou každej transakcie vykonanej v systéme kryptoaktív, v aplikáciách poskytovateľov kryptoaktív je väčšinou „ukrytý“ pod odkazom (obr.2)

Ak je verejná adresa alebo hash transakcie prítomný na nositeľovi vstupných informácií, no nie sú po analýze oprávneného orgánu označené za relevantné, nemožno potom realizovať ďalšie kroky pri trasovaní transakcií kryptoaktív. Negatívnym javom v tejto fáze skúmania systému kryptoaktív je vedomé, či nevedomé prehliadnutie týchto informácií, resp. vyhodnotenie, že pre účely trestného konania nie sú tieto údaje dôležité, a teda im nie je potrebné venovať pozornosť. Negatívnym javom je aj skutočnosť, kedy v trestnom konaní dôjde k predloženiu takéhoto nositeľa a oprávnený orgán analýzou zistí prítomnosť týchto relevantných informácií, no celkovú situáciu vyhodnotí tak, že už ďalej nie je možné pokračovať a získať ďalšie dôkazné a podporné informácie a využije takéto zistenie napr. ako podklad pre odmietnutie trestného oznámenia, resp. pre prerušenie trestného stíhania.

Pre zabezpečenie účelného skúmania vstupných informácií a súvisiaceho výberu relevantných informácií je potrebná poctivá analýza a komparácia pozorovaných dát s poznatkami o verejných adresách, o hashov transakcií v závislosti od nositeľa. Ak je nositeľom osoba, je potrebné dbať na správny opis dát, ktoré sú uložené v pamäti osoby. Ak je nositeľom dokument, je potrebné ho pretransformovať do analyzovateľnej formy, napr. za využitia rôznych hardvérových softvérových riešení, presunu dát do rozhrania umožňujúceho

Obrázok 2: Hash transakcie

Zdroj: <<https://help.tokenpocket.pro/en/wallet-management/blockchain-explorer-tutorial/what-is-transaction-hash>>

dátovú analýzu. Ak je nositeľom počítač, notebook, pamäťové médium alebo iné hardvérovo-softvérové zariadenie s množstvom dát, je vhodné na výber dát využiť špeciálne softvéry, ktoré automatizovane vyhľadávajú verejnú adresu, resp. hash transakcie spolu s odkazom, kde sa uvedené dáta nachádzajú. Takéto softvéry možno zaobstarať skrz súčinnosť s európskou agentúrou Europol.²⁶⁹ Finálny výber relevantných údajov akoto počiatočná fáza trasovania kryptoaktív je podmienená jednak nositeľom informácií, nástrojmi, ale aj erudíciou v oblasti systému kryptoaktív.

Priklad č.1

Oznamovateľ poškodený A.B. podal dňa 23.09.2023 trestné oznámenie, v ktorom uviedol, že mu neznámy páchatel' dňa 01.09.2023 spôsobil škodu 15 000 Eur, tým, že si prisvojil kryptoaktíva BTC a ETH v hodnote 15 000 Eur a previedol ich na neznámu peňaženku kryptoaktív, čím poškodený stratil faktickú moc nad svojimi legálne získanými kryptoaktívami. Výšetrovateľ vyzval oznamovateľa, aby poskytol všetky podklady, ktorými disponuje a ktoré súvisia s predmetnou trestnou činnosťou. Poškodený poskytol vyšetrovateľovi dokument vo formáte .pdf, na ktorom bola uvedená komunikácia na platforme Telegram, ďalej dokument z aplikácie poskytovateľa služieb kryptoaktív a 5 potvrdení o vklade fiat mien do krypto-bankomatu vykonaných v hotovosti, každý vo výške 3 000 Eur. Výšetrovateľ si pri príprave analytickej činnosti najprv pretransformoval poskytnutý dokument vo formáte .pdf skrz softvérový nástroj do formátu .xlsx, obdobne si počínal aj pri potvrdeniach z krypto-bankomatu. Následnou analýzou čitateľného a analyzovateľného súboru zistil, že súbor obsahuje 6 hashov transakcií a 12 verejných adries. Výšetrovateľ vyvodil záver, že zo všetkých vstupných informácií sú pre objasnenie skutku relevantné 2 verejné adresy a 1 hash transakcií.²⁷⁰

• **Používanie vhodného prehliadača distribuovanej databázy transakcií**

Distribuovanou databázou transakcií systému kryptoaktív sa v jednoduchosti ako z názvu vyplýva rozumie databáza, teda určitý hierarchicky usporiadaný systém, v ktorom sú umiestnené transakcie, teda dáta obsahujúce najdôležitejšie informácie relevantné pre chod siete. Táto databáza transakcií je typická distribuovanosťou alebo decentralizáciou, čo znamená, že tak ako každý môže prispievať do tejto databázy svojimi dátami, tak každý môže overiť aj pravdivosť údajov v tejto databáze, čím prispieva k stabilnému fungovaniu siete nadväzujúcej na distribuovanú databázu transakcií. Je dôležité podotknúť, že pri centralizovanej databáze transakcií overuje pravdivosť dát jeden centralizovaný subjekt spravujúci databázu. V distribuovanej databáze transakcií musia mať takúto možnosť všetci účastníci siete, pretože platí, že pravdivá databáza je tá, na ktorej sa zhodne väčšina siete. Samozrejme existujú mnohé iné formy a špecifiká distribuovaných databáz transakcií, pretože systém kryptoaktív je veľmi dynamický a rýchlo rozvíjajúci sa segment. Pre účely tohto skúmania však postačuje takáto explanácia, pretože jej cieľom je pochopenie podstaty, prečo je možné bez výrazných ťažkostí pozorovať a prehľadávať všetky transakcie v rámci určitej distribuovanej databázy transakcií kryptoaktív a prečo tomu tak nie je možné pri centralizovaných databázach transakcií fiat mien, kde je centralizovaným subjektom určitá finančná inštitúcia, napr. banka.²⁷¹

²⁶⁹ EPE Europol Platform for Experts. (online, cit. 23.09.2023). Dostupné na internete: < <https://epe.europol.europa.eu/> >

²⁷⁰ ŠANTA, J., ŠANTA, I.: Riziká investovania do virtuálnych mien z ekonomického a trestnoprávneho hľadiska. In: Justičná revue. – Roč. 74, Vydanie 3/2022, s. 373 – 375

²⁷¹ ŠANTA, J., ŠANTA, I.: K niektorým legislatívnym a ekonomickým aspektom virtuálnych mien v legislatíve Európskej únie a Slovenskej republiky. In: Justičná revue. – Roč. 74, Vydanie 2/2022, s.170-171

Po počiatkovej fáze trasovania, ktorou je výber relevantných informácií nasleduje výber vhodného prehliadača distribuovanej databázy transakcií. Ak oprávnený orgán vybral relevantné verejné adresy alebo hashe transakcií je potrebné vedieť vhodne zaradiť, v akej distribuovanej databáze transakcií bude následne realizovať trasovanie kryptoaktív. Oprávnený orgán môže využiť verejne dostupné prehliadače distribuovaných databáz transakcií alebo špeciálne navrhnuté trasovacie softvéry. Trasovacie softvéry bývajú veľmi dobre prístupné, ich rozhranie je dobre prispôbené používateľovi. To znamená, že trasovacie softvéry vie vhodne použiť aj osoba bez významnej erudície, vie sa dopracovať k relevantným výsledkom, pretože veľa potenciálne zložitých činností tento trasovací softvér vykonáva na pozadí. Z praxe však vyplýva, že je potrebné aj pri trasovacích softvéroch realizovať overovanie správnosti použitia a výsledkov metódy trasovania, komparovať tieto informácie s informáciami získanými z iných trasovacích softvérov a s informáciami z otvorených prehliadačov distribuovaných databáz transakcií. Možno teda tvrdiť, že všetky informácie o všetkých transakciách kryptoaktív sú v distribuovanej databáze transakcií. Výberom relevantných informácií sa dostávame ku konkrétnejšiemu poznávaniu. V tomto ponímaní je potrebné použiť nástroj na prehliadanie nami vybraných relevantných informácií v distribuovanej databáze transakcií. Túto činnosť zabezpečia voľne prístupné prehliadače distribuovanej databázy transakcií, ktorých obsluhovanie je o niečo zložitejšie než obsluhovanie trasovacích softvérov. Tým, že distribuovaná databáza transakcií je objektívne poznateľná realita a obdobne tak sú aj vybrané relevantné údaje, musí oprávnený subjekt realizujúci trasovanie dospieť k rovnakému výsledku bez ohľadu na využité nástroje. V praxi však už pri výbere samotného prehliadača distribuovanej databázy transakcií dochádza k negatívnym javom, ktoré ovplyvnia ďalší proces trasovania.

- a. Vyhľadávanie relevantných údajov v nesúvisiacej distribuovanej databáze transakcií – každá verejná adresa so súvisiacim formátom je vytvorená podľa pravidiel určitej distribuovanej databázy transakcií. To znamená, že nie je možné vyhľadať verejnú adresu kryptoaktíva Bitcoin v distribuovanej databáze transakcií kryptoaktíva Ethereum. Negatívnym javom teda je, ak oprávnená osoba, hoc má k dispozícii správne vybrané relevantné informácie, vyhľadáva tieto informácie prostredníctvom prehliadača nesprávnej distribuovanej databázy transakcií. V takomto prípade prehliadač osobu

Řetězec „0x71C7656EC7ab88b098defB751B7401B5f6d8976F“ nerozpoznan. Je možno zadat adresu, TXID, XPUB/YPUB/ZPUB, ID peněženky (interní na tomto webu), nebo [firstbits](#) (začátek adresy). Pokud byla adresa byla použita nedávno, je možné, že na tomto webu ještě není (databáze není úplně online).

Bitcoinový block explorer se sekupováním adres a tagovanými peněženkami

Zadejte adresu, TXID, [firstbits](#) (začátek adresy), začátek TXID, XPUB/YPUB/ZPUB, vnitřní ID peněženky nebo název služby:

0x71C7656EC7ab88b098defB751B7401B5f6d8976F

Hledat

Obrázok 3: Verejná adresa kryptoaktíva Ethereum zadaná do prehliadača distribuovanej databázy transakcií kryptoaktíva Bitcoin

Zdroj: < <https://www.walletexplorer.com/?q=0x71C7656EC7ab88b098defB751B7401B5f6d8976F> >

upozorní, že takáto verejná adresa alebo hash transakcie sa v tejto distribuovanej databáze transakcií nenachádza. Oprávnená osoba tak môže usúdiť, že verejná adresa alebo hash transakcie nemá správny formát, resp., že sa jedná o falošnú verejnú adresu alebo o falošný hash transakcie, a tým pádom môže dôjsť k dezinterpretácii jednotlivých záverov. Využitie trasovacích softvérov je v tomto ohľade prístupnejšia voľba, pretože niektoré predpokladajú vyskytnutie sa tohto negatívneho javu a automatizovane usmernia oprávnenú osobu realizujúcu trasovanie, aby overila prítomnosť verejnej adresy alebo hash transakcie v inej distribuovanej databáze transakcií. (obr. 3)²⁷²

- b. Opomenutie prehliadania vybraných relevantných informácií vo viacerých distribuovaných databázach transakcií – Tak ako je možné, že zadaná verejná adresa nie je funkčná v rámci jednej distribuovanej databázy transakcií, je možné, že jedna verejná adresa bude funkčná v rámci viacerých distribuovaných databáz transakcií. Negatívnym javom je teda skutočnosť, ak oprávnený orgán zistí, že vybraná relevantná verejná adresa vystupuje v rámci jednej distribuovanej databáze transakcií a všetku svoju pozornosť v nasledovnej trasovacej činnosti venuje iba transakciám v rámci tej danej databáze transakcií. Uvedené je problémom najmä pri zisťovaní páchatel'a trestnej činnosti, pretože oprávnenému orgánu uniká kompletný zdroj informácií, pretože sa venuje iba určitej obmedzenej časti, ale aj pri zisťovaní kryptoaktív, kedy páchatel' nemusí už disponovať kryptoaktívami na verejnej adrese v rámci jednej distribuovanej databáze transakcií, no na rovnakej verejnej adrese v doposiaľ neskúmanej distribuovanej databáze môže disponovať značným obnosom kryptoaktív, ktoré možno zaistiť. (obr. 4)²⁷³

Obrázok 4: Verejná adresa prítomná v dvoch rozdielnych distribuovaných databázach transakcií (ETH a BNB)

Zdroj: < <https://etherscan.io/address/0x71C7656EC7ab88b098defB751B7401B5f6d8976F> >
< <https://bscscan.com/address/0x71C7656EC7ab88b098defB751B7401B5f6d8976F> >

²⁷² Yousaf, H., Kappos, G., Meiklejohn, S. (2019). Tracing Transactions Across Cryptocurrency Ledgers. In: Proceedings of the 28th USENIX Security Symposium. 2019. Santa Clara, CA, USA. ISBN: 978-1-939133-06-9. Dostupné na internete: < https://www.usenix.org/system/files/sec19-yousaf_0.pdf >

²⁷³ ŠANTA, J., ŠANTA, I.: Procesnoprávne aspekty trestnej činnosti spojenej s virtuálnymi menami. In: Justičná revue. – Roč. 74, Vydanie 10/2022, s. 1148-1153

Priklad č.2

Oprávnený orgán získal svojou činnosťou informácie o verejnej adrese „0x29bCCe0253c52780452103BcF09C60d848bDD91d“, že slúžila ako konsolidačná verejná adresa pre páchatel'a ekonomickej trestnej činnosti. Oprávnený orgán na základe analýzy vstupných dát zistil, že sa jedná o verejnú adresu, ktorá je funkčná na distribuovanej databáze transakcií kryptoaktíva Ethereum. Pre účely následnej analýzy bol vybraný verejne dostupný prehliadač distribuovanej databázy transakcií kryptoaktíva Ethereum „www.etherscan.io“. Výsledkom analýzy boli zistenia, že verejná adresa disponuje hodnotou kryptoaktíva 0,1598507 ETH vo viac než 100 tokenoch, že verejná adresa realizovala viac než 590 vstupných a výstupných transakcií, pričom vo väčšine vystupovala ako pôvodca, a že táto verejná adresa súvisí s ENS doménou „kumaruhon.eth“. Oprávnený orgán znalý negatívnych javov súvisiacich s metódou trasovania podrobil verejnú adresu skúmaniu aj v rámci iných distribuovaných databáz transakcií. Zistil, že daná verejná adresa je využívaná na 24 distribuovaných databáz transakcií, pod ktoré subsumoval aj testovacie a druhé vrstvy týchto databáz transakcií. Verejná adresa disponovala v súčte nie významnou hodnotou kryptoaktív vo viac ako 1000 tokenoch, no v súčte realizovala tisíce transakcií. Syntézou zistených údajov bol následne vyvodený záver, že daná verejná adresa je verejnou adresou CeDeFi poskytovateľa služieb výmeny kryptoaktív, a že pre identifikovanie vlastníka verejnej adresy bude potrebné spolu s trasovacou metódou využiť aj metódu sociálneho inžinierstva.²⁷⁴

• Abstrahovanie v pokročilom štádiu trasovania

Systém kryptoaktív je typický množstvom transakcií, ktoré sú realizované za krátky časový úsek v rámci distribuovanej databázy transakcií. Tieto transakcie uchovávajú dáta, ktorých charakter nemusí mať iba formu finančných operácií. Ak to pravidlá určitého systému kryptoaktív umožňujú, do distribuovanej databázy transakcií môžu jej užívatelia reprezentovaní verejnými adresami ukladať samostatné programy, súbory, podsystémy, webové sídla a iné. V tomto ponímaní je potrebné, aby oprávnená osoba realizujúca skúmanie systému kryptoaktív trasovacou metódou, vedela abstrahovať od tých údajov, ktoré nesúvisia so skutkom, na základe ktorého je realizované skúmanie. Schopnosť správnej abstrakcie nie len že zefektívňuje časovú náročnosť skúmania, je potrebná aj pre validitu výsledkov vyplývajúcich zo skúmania systému kryptoaktív. Vzhľadom na rozsiahlosť údajov v distribuovanej databáze transakcií je častým javom, že sú výsledky tejto činnosti aj pri správnom výbere relevantných údajov a úplnom a správnom aplikovaní nástrojov na prehliadanie distribuovanej databázy transakcií, príliš rozsiahle. Zhŕňajú informácie nesúvisiace so skutkom, resp. sú nesprávne interpretované, a tým vytvárajú neúmerne množstvo abstraktných verzii. Ďalší postup oprávnených orgánov je preto podmienený touto činnosťou a vhodná a správna abstrakcia eliminuje tieto negatívne javy.

- a. Neúmernosť – V pokročilejšom štádiu skúmania systému kryptoaktív trasovaním transakcií je typické, že oprávnený orgán v krátkom časovom slede skúma viacero transakcií nadväzujúcich na transakcie vykonané zistenou a správne vybranou relevantnou verejnou adresou v určitej distribuovanej databáze transakcií. Pri tejto činnosti má oprávnená osoba tendenciu dostať sa na koniec celého toku transakcií, čo však v praxi nie je jednoduché. Pre transakcie kryptoaktív je typické, že v transakciách vystupuje množstvo pôvodcov, množstvo prijímateľov, že sa kryptoaktíva delia a konsolidujú v množstve rozličných transakcií. Pri takomto skúmaní oprávnený orgán narazí na množstvo verejných adries, na výmeny kryptoaktív za fiat meny, resp. za výmeny kryptoaktív za iné kryptoaktíva, využívanie kryptoaktív ako kolaterál v programoch bežiacich v systéme kryptoaktív, ako zábezpeka pre transakcie medzi

²⁷⁴ ŠANTA, J., ŠANTA, I.: K najaktuálnejšej počítačovej a inej kriminalite súvisiacej s virtuálnymi menami In: Justičná revue. – Roč. 75, Vydanie 5/2023, s. 647 - 648

jednotlivými distribuovanými databázami transakcií a pod. Oprávnený orgán, ktorý sa v určitom momente nezastaví a nevyabstrahuje tie verejné adresy, alebo tie transakcie kryptoaktív, ktoré nie sú účelné, riskuje veľkú časovú náročnosť skúmania a vysokú pravdepodobnosť nesprávnosti zistených výsledkov. Pozastavenie trasovania musí byť realizované vtedy, ak sa tok transakcií dostane na verejnú adresu poskytovateľa služieb kryptoaktív, pretože ďalšie pokračovanie trasovania už nie je kauzálne spojené s prvotne vybranou relevantnou verejnou adresou. Podstatu uvedeného môžeme rozviesť za využitia komparácie s bežným finančným systémom. Finančná entita spravuje finančné prostriedky na svojom účte, avšak v mene svojich klientov. Entita sa stane prijímateľom finančných prostriedkov od neznámeho pôvodcu, ktorý je skúmanou osobou. Skúmaná osoba mala záujem preposlať finančné prostriedky klientovi finančnej entity. Ak by oprávnená osoba skúmajúca tento transakčný tok správne nevyhodnotila situáciu a nevykonala by vhodnú abstrakciu, mohla by účet finančnej entity označiť ako koncového prijímateľa, alebo ak by pokračovala ďalej v skúmaní trasovaním, mohla by sa dostať na nesprávnu líniu a označiť tak za koncového prijímateľa iného klienta finančnej entity. V tomto ponímaní musí dôjsť k pozastaveniu činnosti a k využitiu iných metód na správne identifikovanie ďalšieho kroku skúmania.

Příklad č. 3

Oprávnený orgán pri trasovaní transakcií kryptoaktív zistil, že z vybranej relevantnej verejnej adresy bola vykonaná transakcia kryptoaktív na viacero iných verejných adries. Jedna línia predstavovala mnoho po sebe nadväzujúcich transakcií, pre ktoré bolo typické, že boli posiadané z jednej verejnej adresy na inú verejnú adresu v celom súčte, avšak každá dvadsať transakcia mala 2 prijímateľov, kde jednému z prijímateľov bola zaslaná jedna stotina z celkového množstva odosiadaných kryptoaktív. Oprávnený orgán označil túto líniu ako „peeling chain“ čo je jedná z anonymizačných techník využívaná v rámci distribuovaných databáz transakcií pre sťaženie sledovania toku transakcií. Osoba vykonávajúca skúmanie abstrahovala od ďalšieho skúmania tejto línie z dôvodu časovej neefektívnosti a prítomnosti ďalších doposiaľ neskúmaných línií. V druhej línii boli kryptoaktíva v konečnom dôsledku odoslané prijímateľovi decentralizovanému poskytovateľovi služieb kryptoaktív. Oprávnený orgán vyhodnotil, že verejná adresa prijímateľa je verejnou adresou konsolidujúcou kryptoaktíva za účelom transakcie kryptoaktív medzi jednotlivými distribuovanými databázami transakcií. Tretia línia bola typická tým, že boli kryptoaktíva preposlané viacerými pôvodcami a prijímateľmi na jednu verejnú adresu, z ktorej bola následne realizovaná transakcia 500 prijímateľom. Analýzou tejto verejnej adresy v distribuovanej databáze transakcií skrz verejne dostupný prehliadač distribuovanej databázy transakcií bolo zistené, že táto adresa vykonáva stovky transakcií denne obdobného charakteru. Oprávnená osoba dospela usudzovaním k záveru, že stovky transakcií denne s pravdepodobnosťou blížiacou sa istote nevykonáva jeden človek a vyhodnotila, že na identifikovanie tejto verejnej adresy využije metódu prehľadávania verejne dostupných zdrojov. Uvedenou činnosťou bolo zistené, že daná verejná adresa patrí začínajúcemu centralizovanému poskytovateľovi služieb kryptoaktív so sídlom na Slovensku, ktorého je možné požiadať o súčinnosť v zmysle platných a účinných právnych predpisov.²⁷⁵

²⁷⁵ ŠANTA, J., ŠANTA, I.: Virtuálne meny - trestnoprávne a niektoré analyticko-ekonomické aspekty. Praha: Leges, 2023. 71-77 s. ISBN: 978-80-7502-668-2

Záver

Záverom teda možno zhrnúť, že skúmanie systému kryptoaktív aj vzhľadom na svoju špecifickosť dokáže priniesť množstvo relevantných informácií a dát, ktoré sú využiteľné v trestnom konaní ako dôkazné alebo pomocné, doplňujúce informácie. Nenahraditeľnou metódou v rámci skúmania systému kryptoaktív je trasovanie v distribuovanej databáze transakcií kryptoaktív. Využitie tejto metódy však samo o sebe nie je istotou dosiahnutia želaného cieľa, avšak eliminovaním negatívnych javov vyskytujúcich sa pri aplikovaní tejto metódy možno výrazne zvýšiť pravdepodobnosť úspechu pri vyvodzovaní záverov a pri charakterizovaní výsledkov skúmania. Tento príspevok analyzuje potenciálne a empiricky podložené negatívne javy prítomné pri skúmaní systému kryptoaktív. Poukazuje a kvalitatívne rozoberá tieto negatívne javy, popisuje ich špecifiká a predstavuje riešenia a možnosti, ktoré slúžia na minimalizovanie negatívnych javov, resp. ako prevencia pred nevyžiadanou chybovosťou osôb praktizujúcich skúmanie systému kryptoaktív. Výber relevantných vstupných informácií vyplývajúcich zo skúmania ich nositeľov, výber správnych nástrojov na výkon pozorovania a sledovania nadväznosti toku kryptoaktív, racionálna, premyslená postupnosť a neunáhlenosť pri aplikovaní metódy trasovania. Tieto atribúty považujeme za najvýznamnejšie pri realizovaní skúmania systému kryptoaktív. V príspevku sú rozobrané tie oblasti, na ktoré je potrebné zvlášť upriamiť pozornosť pri vykonávaní odbornej činnosti v súvislosti so sledovaním toku transakcií kryptoaktív. Modelované prípady čitateľovi približujú najkonkrétnejší pohľad na skúmanú problematiku. Veríme, že tento príspevok pomôže oprávneným osobám zefektívniť svoju odbornú činnosť pri získavaní zákonných, vierohodných a pravdivých dôkazných a iných informácií, ktorých pôvod tkvie v systéme kryptoaktív.

Resumé

Príspevok pozostáva z kvalitatívneho skúmania negatívnych javov pri využívaní metódy trasovania kryptoaktív v skúmaní systému kryptoaktív. Rozoberá najvýznamnejšie atribúty pri aplikovaní tejto metódy, charakterizuje chyby, ktorých sa oprávnený orgán pri svojej odbornej činnosti môže dopúšťať. Vzhľadom na dynamickosť odvetvia, potreby praxe a dostupných prostriedkov sa v príspevku poukazuje na možnosti eliminácie a predchádzania vznikajúcich negatívnych javov v skúmanej oblasti. Prisvojením si podstaty a myšlienok obsiahnutých v príspevku je možné dosiahnuť zvýšenie efektivity pri realizovaní skúmania systému kryptoaktív.

Resume

The contribution consists of a qualitative examination of negative phenomena when using the method of tracing crypto-assets in the investigation of the crypto-asset system. It discusses the most significant attributes when applying this method, characterizing the errors that a legitimate authority may commit in its professional activities. Given the dynamism of the industry, practical needs, and available resources, the article points out possibilities for eliminating and preventing emerging negative phenomena in the examined area. By adopting the essence and ideas contained in the article, it is possible to increase the efficiency of conducting research into the crypto-asset system.

Zoznam bibliografických odkazov

ŠANTA, J., ŠANTA, I.: Virtuálne meny - trestnoprávne a niektoré analyticko-ekonomické aspekty. Praha: Leges, 2023. 199 strán. ISBN: 978-80-7502-668-2
ŠANTA, J., ŠANTA, I.: K najaktuálnejšej počítačovej a inej kriminalite súvisiacej s virtuálnymi menami In: Justičná revue. – Roč. 75, Vydanie 5/2023, s. 636 – 650

ŠANTA, J., ŠANTA, I.: Riziká investovania do virtuálnych mien z ekonomického a trestnoprávneho hľadiska. In: Justičná revue. – Roč. 74, Vydanie 3/2022, s. 365 – 378

ŠANTA, J., ŠANTA, I.: K niektorým legislatívnym a ekonomickým aspektom virtuálnych mien v legislatíve Európskej únie a Slovenskej republiky. In: Justičná revue. – Roč. 74, Vydanie 2/2022, s.164-179

ŠANTA, J., ŠANTA, I.: Procesnoprávne aspekty trestnej činnosti spojenej s virtuálnymi menami. In: Justičná revue. – Roč. 74, Vydanie 10/2022, s. 1146-1164

Yousaf, H., Kappos, G., Meiklejohn, S. (2019). Tracing Transactions Across Cryptocurrency Ledgers. In: Proceedings of the 28th USENIX Security Symposium. 2019. Santa Clara, CA, USA. ISBN: 978-1-939133-06-9. Dostupné na internete: < https://www.usenix.org/system/files/sec19-yousaf_0.pdf >

Zákon č. 171/1993 Z.z. – Zákon Národnej rady Slovenskej republiky o Policajnom zbore

Zákon č. 297/2008 Z. z. – o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 300/2005 Z. z. – Trestný zákon

Zákon č. 301/2005 Z. z. – Trestný poriadok

Kontaktné údaje

Mgr. Andrej Lipták

Odbor finančného vyšetrovania

Národná centrála osobitných druhov kriminality

Prezídium Policajného zboru

Račianska č. 45

812 72 Bratislava

Slovenská republika

e-mail: andrej.liptak@minv.sk

NOSNÉ ATRIBÚTY KONTROLNÝCH ZISTENÍ NA ÚSEKU REALIZÁCIE SKRÁTENÉHO VYŠETROVANIA OBVODNÝCH ODDELENÍ POLICAJNÉHO ZBORU

SUPPORTING ATTRIBUTES OF CONTROL FINDINGS IN THE SECTION OF THE IMPLEMENTATION OF ABBREVIATED INVESTIGATIONS OF THE DISTRICT DEPARTMENTS OF THE POLICE FORCE

Boris Löffler - Róbert Melichar

Anotácia: Vedecký článok autorskej dvojice autorov Löffler, Melichar je súčasťou záverečných výstupov výskumnej úlohy 3/2004 – Metódy výskumu a vývoja policajných činností (výsk. VVÚ 130). Článok vo všeobecnej rovine charakterizuje Obvodné oddelenie PZ ako základný útvar služby poriadkovej polície Policajného zboru. Pojmologicky vymedzuje skrátené vyšetrovanie ako aj aktuálnu systemizáciu funkcií policajtov vykonávajúcich skrátené vyšetrovanie pričom bližšie špecifikuje konkrétne policajno-bezpečnostné činnosti naviazané na pôsobnosť policajtov vykonávajúcich v rámci policajno-bezpečnostných činností skrátené vyšetrovanie. Autori vedeckého článku ďalej charakterizujú teoreticko-spoločenské a právne východiská kontroly, ktorá predstavuje spätnoväzobnú informáciu o efektívnosti realizácie skráteného vyšetrovania poverenými policajtami vykonávajúcimi skrátené vyšetrovanie. Nosnou časťou vedeckého článku autorov sú vybrané nosné atribúty naviazané na výstupy kontrolných zistení obsiahnuté v záverečnej časti vedeckého článku.

KLúčové slová: Obvodné oddelenie PZ, skrátené vyšetrovanie, poverený policajt, kontrola, výsledky kontrolných zistení na úseku skráteného vyšetrovania.

Annotation: The scientific article of the author pair of authors Löffler and Melichar is part of the final outputs of research task 3/2004 – Methods of research and development of police activities (ex. VVÚ 130). The article generally characterizes the District Police Department as the basic unit of the law enforcement service of the Police Force. Terminologically, it defines abbreviated investigation as well as the current systematization of the functions of police officers performing abbreviated investigations, while specifying in more detail specific police-security activities linked to the scope of police officers performing abbreviated investigations as part of police-security activities. The authors of the scientific article further characterize the theoretical, social and legal basis of the control, which represents feedback information on the effectiveness of the termination of the abbreviated investigation by authorized police officers conducting the abbreviated investigation. The supporting part of the authors' scientific article is selected supporting attributes linked to the outputs of the control findings in the final part of the scientific article.

Keywords: District Police Department, abbreviated investigation, commissioned police officer, inspection, results of inspection findings at the section of abbreviated investigation.

Úvod

Boj proti trestnej činnosti a jej negatívnym dopadom na spoločnosť predstavuje širokospektrálny fenomén zahrňujúci rozsiahle spektrum úkonov, opatrení, činností a aktivít v ktorých sa odzrkadľuje pôsobnosť viacerých subjektov ochrany vnútornej bezpečnosti v štáte. Jedným z týchto subjektov je i Policajný zbor a najpočetnejšia z jeho služieb²⁷⁶ služba poriadkovej polície. Služba poriadkovej polície počas realizácie jednotlivých úkonov a opatrení realizovaných v zmysle zákona o Policajnom zbore a v zmysle Trestného zákona či Trestného poriadku smerujúcich ku eliminácii policajne relevantných udalostí ohrozujúcich želanú úroveň vnútornej bezpečnosti v spoločnosti využíva svoj personálny substrát prostredníctvom ktorého sa snaží plniť vymedzené úlohy. Jedným zo subjektov plniacich úlohy v tomto procese je i obvodné oddelenie Policajného zboru, ktoré prostredníctvom poverených príslušníkov tvoriacich tzv. interné sily obvodného oddelenia tvorí pomyselný prvotný stupienok v štruktúre subjektov objasňujúcich a dokumentujúcich policajne relevantné udalosti trestno-

²⁷⁶ Výskum č. 130 Metaňko Jozef, Metódy výskumu a vývoja policajných činností s.2

právneho charakteru. Predmetný vedecký článok autorov Löffler, Melichar sa zameriava na spracovanie uceleného textu smerujúceho do oblasti výstupov kontrolných zistení naviazaných na realizáciu skráteného vyšetrovania poverenými policajtami Obvodných oddelení Policajného zboru.

Obvodné oddelenie Policajného zboru je základným a možno konštatovať, že i nosným útvarom služby poriadkovej polície. Je tomu tak preto, že občania, ktorí chcú komunikovať s Policajným zborom ohľadne riešenia akýchkoľvek problémov, policajne relevantných udalostí či hľadajúci pomoc, či radu, riešia tieto záležitosti, komunikujú prvotne a najčastejšie práve s príslušníkmi obvodných oddelení služby poriadkovej polície, bez ohľadu na to, či sa osobne dostavia na útvar polície, či policajt po oznámení policajne relevantnej udalosti na operačné stredisko či stálu službu obvodného oddelenia príde na miesto tejto udalosti. A práve na základe tohto prvotného kontaktu, tejto prvotnej komunikácie, následne posudzujú občania spôsobilosť, kompetentnosť polície ako celku, riešiť ich problém a tým pádom si i formujú svoj názor ohľadne dôveryhodnosti Policajného zboru ako inštitúcie. Je preto nesmierne dôležité akým spôsobom sa dokáže policajt zaradený na obvodnom oddelení policajného zboru zhostiť poslania, ktoré má pri plnení svojich povinností vykonávať, či dokáže nadviazať kontakt s občanmi a získa si ich dôveru či nie. Z uvedeného vyplýva, že obvodné oddelenia majú podstatný význam pri tvorbe verejnej mienky²⁷⁷.

Jednou z kľúčových úloh, ktoré spadajú do pôsobnosti Obvodných oddelení PZ je i plnenie úloh na úseku trestného konania. Poverení príslušníci Obvodných oddelení PZ vykonávajú tzv. **skrátené vyšetrovanie**.

V tejto súvislosti je potrebné objasniť podstatu a predmet vyšetrovania a skráteného vyšetrovania. *Vyšetrovanie a skrátené vyšetrovanie môžeme charakterizovať ako zákonom upravený postup vyšetrovateľov a poverených príslušníkov, ktorý je zameraný na zistenie skutočností a dôkazov dôležitých pre rozhodnutie, či v danej veci má byť podaná obžaloba alebo či má byť vydané iné rozhodnutie*²⁷⁸.

*Skrátené vyšetrovanie sa vykonáva o prečinoch, ak sa o nich nevykonáva vyšetrovanie. Skrátené vyšetrovanie o prečinoch, pre ktoré zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje tri roky, vykonávajú poverení príslušníci. O ostatných vykonáva skrátené vyšetrovanie vyšetrovateľ*²⁷⁹.

Na Obvodných oddeleniach vykonávajú skrátené vyšetrovanie:

Referent špecialista - poverený policajt ktorý plní najmä nasledovné úlohy

- vykonáva samostatne trestné konanie,
- zodpovedá za stav, kvalitu a úroveň trestného konania,
- zodpovedá za včasnosť a správnosť štatistického vykazovania a vedenia štatistických evidencií,
- plní úlohy na úseku zabezpečenia prevádzky evidenčno-štatistického systému kriminality, prevádzky operatívno-taktických evidencií a správцovej povinnosti podľa interných predpisov,
- vykonáva hliadkovú službu,
- vykonáva administratívne práce,
- ak si to vyžaduje stav a vývoj bezpečnostnej situácie, na základe rozhodnutia riaditeľa plní ďalšie úlohy,
- plní ďalšie úlohy podľa rozhodnutia 2. zástupcu riaditeľa²⁸⁰.

²⁷⁷ KOČAN,Š.,LOFFLER,B.,ZÁMEK,D. Poriadková polícia. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 131

²⁷⁸ VIKTORIOVÁ, J. – STRAUS, J. et al. Vyšetrovanie. 3. vyd. Bratislava: Akadémia PZ, 2015. 19s.

²⁷⁹ VIKTORIOVÁ, J. – STRAUS, J. et al. Vyšetrovanie. 3. vyd. Bratislava: Akadémia PZ, 2015. 20s.

²⁸⁰ Nariadenie Prezídia Policajného zboru o činnosti základných útvarov služby poriadkovej polície Policajného zboru č. 80/2018 čl.24

Starší referent - poverený policajt ktorý plní najmä nasledovné úlohy

- vykonáva samostatne trestné konanie,
- zodpovedá za stav, kvalitu a úroveň trestného konania,
- zodpovedá za včasnosť a správnosť štatistického vykazovania a vedenia štatistických evidencií,
- odhaľuje, objasňuje, oznamuje a prejednáva priestupky,
- vykonáva na obvodnom oddelení stálu službu ,
- vykonáva hliadkovú službu na základe rozhodnutia riaditeľa,
- vykonáva administratívne práce ,
- ak si to vyžaduje stav a vývoj bezpečnostnej situácie, na základe rozhodnutia riaditeľa plní ďalšie úlohy,
- plní ďalšie úlohy podľa rozhodnutia riaditeľa.

Pojem a podstata kontroly

Kontrola je jednou zo základných funkcií riadiaceho procesu, bez ktorej sa riadenie stáva neúčinné. Kontrola však nie je zmyslom riadenia, je iba jedným z nástrojov, ktorý však musí nevyhnutne využiť každý riadiaci pracovník k zlepšeniu svojej pracovnej činnosti. Kontrolu môžeme definovať, ako činnosť na základe ktorej pracovníci kontroly na vybranom subjekte kontroly zisťujú a porovnávajú skutočný stav so stavom požadovaným. Požadovaný stav je pritom upravený všeobecne záväznými právnymi, alebo internými predpismi. Každá činnosť na ktorej sa podieľa ľudský faktor obsahuje v sebe zdroje chýb. Teória riadenia skúma kontrolu ako jeden z prvkov riadenia a ako štádium riadiaceho cyklu.

Podstata kontroly²⁸¹ spočíva v skúmaní existujúceho stavu nejakej činnosti alebo veci a v porovnávaní a vyhodnocovaní stavu existujúceho so stavom požadovaným. Kontrola je teda názov pre súbor činností, ktoré porovnávajú skutočný stav, ktorý má byť. Kontrola predstavuje cieľavedomé hodnotenie javov a procesov s cieľom prispieť k dynamickej rovnováhe kontrolovaného systému alebo jeho jednotlivých prvkov. Kontrola usmerňuje nežiaduce konanie a správanie predovšetkým tým, že zaväzuje k zachovávaniu zákonov, noriem a predpisov pri realizácii služobnej profesionálnej role.

Z hľadiska *obsahu kontroly* možno uviesť, že v rámci kontroly je potrebné odlišovať funkcie, ktoré sú realizované jednotlivými druhmi činnosti t.j. ich **funkčných rovín**, od funkcií vystupujúcich do popredia v rámci kontroly realizovanej ako logicky spojený a jednotný komplex. Z tohto prístupu vyplýva možnosť na základné funkcie kontroly považovať:

- a) **poznávaciu funkciu** – v rámci kontroly sa nielen poznáva, ale poznanie je súčasne kontrolným subjektom sprostredkované v smere ku kontrolovanému subjektu, resp. k subjektu, ktorého sa objekt kontroly bezprostredne dotýka (s ktorým súvisí) t.j. že poznanie je súčasne a aj nutne využívané subjektom kontroly a z dôvodu jej informačnej podstaty úzko súvisí s informačnou funkciou. Do realizácie tejto funkcie možno zahrnúť viaceré roviny, ktorých výsledkom je poznanie. Súčasne sa tak predkladá význam tejto funkcie z hľadiska kvality a kvantity, ktorú predstavuje. Ide o nasledujúce roviny:
 - získavanie informácií o cieľoch a plánoch vypovedajúcich o objektívne nutnom stave kontrolovaného subjektu,

²⁸¹ KOČAN,Š.,LOFFLER,B.,ZÁMEK,D. Poriadková polícia. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, ISBN: 978-80-7380-462-6, s. 433

- získavanie informácií o skutočnom stave, t.j. o skutočnom stave priebehu procesov (javov) v kontrolovanom organizačnom prvku,
- porovnávanie (komparácia) získaných informácií, ktorých výsledkom je získanie (odvodenie) informácií sprostredkujúcich poznanie o súlade alebo nesúlade medzi požadovaným a reálnym stavom,
- napokon hodnotením jednotlivých súvislostí oboch stavov sa získava poznanie o príčinách a podmienkach nesúladu, kde možno uviesť i súvislosti týkajúce sa zodpovednosti konkrétneho jednotlivca, ak reálne existujú.

Výsledky tohto porovnávania vytvárajú základ pre syntézu jednotlivých poznání do záverov a návrhov účinných a aj účelných opatrení. Poznávanie má charakter spätnej väzby, pretože umožňuje subjektu včas reagovať na odchýlky a súčasne predvídať budúci vývoj riadeného prvku. Okrem toho sa spätná väzba prejavuje aj v hodnotení správnosti a účelnosti vytyčovaných cieľov a plánov.

- b) **informačnú funkciu** – so sprostredkovaným poznaním úzko súvisí aj informačný proces, ktorého podstata odráža informačnú funkciu kontroly, t.j. že informácie sú nielen nevyhnutným zdrojom, ale súčasne i produktom kontroly. Kontrola má výraznú informačnú zameranosť, pretože prostredníctvom kontroly subjekt riadenia získava informácie o rozdieloch medzi predpokladaným a skutočným stavom a o príčinách odchýlok od požadovaného stavu, ako aj o následkoch, ku ktorým odchýlky viedli. V rámci spätnej väzby je súčasťou tejto funkcie tiež povinnosť kontrolovaných subjektov oznamovať kontrolujúcim subjektom ako sa pri odstraňovaní zistených nedostatkov tieto odstránili a aké opatrenia vedú k predchádzaniu vzniku obdobných nedostatkov do budúcnosti. Význam informačnej funkcie kontroly nemožno podceňovať. K využitiu informácií nedochádza len v štádiu prípravy, prípadne v rámci priamej realizácie kontroly, ale najmä v ďalšej činnosti tak kontrolovaného subjektu, ako aj kontrolujúceho subjektu. Preto musia informácie poskytovať určitý stupeň kvality, pričom ich základ vychádza z právnych noriem. Napokon je zřejmé, že informačná podstata kontroly sa prelína aj s ostatnými funkciami kontroly, čím je splnená aj jej kvantitatívna požiadavka,
- c) **ovplyvňovaciu funkciu** – základným zmyslom a cieľom kontroly je dospieť k rovnovážnemu stavu, ktorý je svojou reálnou (faktickou) kvalitou blízky stavu objektívne nutnému t.j. požadovanému v súvislosti s touto funkciou je v popredí nevyhnutné posudzovanie subjektu, ktorý kontrolu realizuje z hľadiska jeho kompetencii a právomoci. Ovplyvňovanie smeruje k dosiahnutiu cieľa kontroly a k obmedzovaniu (eliminácii) odchýlok medzi objektívne existujúcim a požadovaným stavom. Vzhľadom na skutočnosť, že v rámci kontroly nie je možné opomenúť spätnú väzbu, ovplyvňovanie sa realizuje nielen v smere ku kontrolovanému subjektu, ale v rámci subjektu kontrolujúceho. Ide o spätnú väzbu v podobe sebaovplyvňovania, ktoré v rámci procesu riadenia vedie ku korekcii vlastnej riadiacej činnosti, napríklad riadiacich cieľov, plánov a tiež i jej účelnosti.
- d) **výchovnú funkciu**²⁸² – kontrola ako komplex bezprostredne pôsobí na ľudský činiteľ, prostredníctvom tejto funkcie možno dosiahnuť súlad medzi mnohými subjektmi a v spojitosti s predchádzajúcimi funkciami má výchovný, teda do budúcnosti zameraný vplyv. Osobitne sa v rámci výchovnej funkcie žiada zdôrazniť význam metodickéj pomoci medzi kontrolným a kontrolovaným subjektom. Inými slovami možno povedať, že výchovná funkcia je úzko spojená s využívaním výsledkov kontroly nielen v činnosti kontrolného subjektu, ale aj v činnosti ďalších subjektov. V činnosti

²⁸² KOČAN,Š.,LOFFLER,B.,ZÁMEK,D. Poriadková polícia. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, ISBN: 978-80-7380-462-6, s. 435

kontrolovaného subjektu je možné tiež poukázať na uplatnenie výchovnej funkcie najmä pri zvyšovaní odborných vedomostí a zručností jednotlivých pracovníkov, ktorá je v tom zmysle využívaná aj v rámci individuálneho hodnotenia. V uvedených súvislostiach možno tiež poukázať na existenciu spätnej väzby a odpovedajúcu mieru kvality a kvantity. Všetky uvedené funkcie sú vzájomne podmienené, čo napokon vyplýva i zo vzájomného vzťahu jednotlivých stránok činnosti. V rámci funkcií, ktoré prebiehajú realizáciou jednotlivých druhov činnosti. V rámci funkcií, ktoré prebiehajú realizáciou jednotlivých druhov činnosti, však možno vyčleňovať tiež ďalšie funkcie, ktoré by sú vnútorné. Ako príklad možno uviesť: „Poznávací stránka kontroly má v procese riadenia a organizácie verejného sektora tri základné funkcie: skúmať správnosť rozhodnutí, skúmať plnenie rozhodnutí, skúmať vhodnosť minulých rozhodnutí“. K uvedenému rozlíšeniu funkcií na základné a ďalšie (vnútorné) vedie podstata kontroly. Rozlíšenie funkcií je:

- ktoré pôsobia v smere tak ku kontrolovanému ako aj ku kontrolujúcemu subjektu, t.j. základné funkcie kontroly (poznávací, informačná, ovplyvňovacia a výchovná),
- ktoré pôsobia v rámci činnosti kontrolujúceho subjektu t.j. vnútorné funkcie, ktoré vymedzujú, resp. dotvárajú podstatu kontroly ako cieľavedomej činnosti.

Druhy a formy kontroly

Pri kontrole je potrebné si uvedomiť zvláštnosti, ktoré ju dovoľujú. Odzrkadľujú sa v jej jednotlivých druhoch a formách v rámci jednotlivých oblastí spoločenského života, v závislosti od vzťahov jednotlivých subjektov kontrolného procesu. Jednotlivé druhy kontroly možno určovať podľa stanovených kritérií. Nemožno ich však stotožňovať s jednotlivými druhmi realizovaných činností. Jednotlivé druhy kontroly odzrkadľujú značne rozmanité kritériá. Podľa dostupných literárnych materiálov môžeme rozlíšiť rôzne druhy kontroly a môžeme tieto druhy kontroly rozdeliť:

a) **podľa vzťahu medzi kontrolujúcim a kontrolovaným subjektom** (vzťahu kontroly k objektu kontroly) na:

- *vonkajšiu kontrolu* – mimo rámca vzťahov subordinácie, kde kontrolovaný subjekt nie je podriadený kontrolnému orgánu, nie je ním zriadený, usmerňovaný a ani riadený, čo znamená, že tento druh kontroly nie je limitovaný hranicami administratívnej podriadenosti, jej výkon sa však musí zakladať na výslovnom zákonom zmocnení,
- *vnútornú kontrolu* – v rámci existujúcej sústavy vzťahov subordinácie, t.j. v smere k podriadeným subjektom, pričom sa možno stretnú aj s extenzívnym výkladom tohto vzťahu, zaraďujúceho do tohto druhu kontroly z pohľadu kontrolujúceho orgánu aj kontrolu realizovanú v smere k orgánom a organizáciám usmerňovaných v príslušnom odvetví. Kontrolu vykonávanú ako súčasť plnenia úloh v príslušnom odvetví alebo v oblasti štátnej správy z hľadiska posudzovania organizačných vzťahov možno rozlišovať na *vertikálnu a horizontálnu kontrolu*.

b) **podľa rozsahu (komplexnosti) realizovanej kontroly** na:

- *komplexnú (celkovú) kontrolu* zameranú na komplex vzájomne súvisiacich javov, skutočností v ich úplnosti, celistvosti a dynamike,
- *tematickú (čiastkovú) kontrolu* – hĺbkovo zameranú na jednu alebo niekoľko parciálnych častí, resp. úsekov, vnímaných (hodnotených) ako samostatné dynamické časti, v rôznej miere vzájomne súvisiace.

c) **podľa druhu kontrolujúceho subjektu** na:

- *exekutívnu kontrolu* – subjektom výkonnej moci (štátnej správy),
- *súdnú kontrolu* – subjektom súdnej moci,

- *parlamentnú kontrolu* – subjektom (poslancom) zákonodarného zboru,
- d) **podľa odborného výkonu** na:
 - *odbornú kontrolu* – realizovanú odborným pracoviskom,
 - *laickú kontrolu* – realizovanú širokou verejnosťou (občanmi),
- e) **podľa charakteru vykonávanej kontrolnej činnosti** na:
 - *všeobecnú kontrolu* – vykonávanú orgánmi so všeobecným zameraním,
 - *špecializovanú kontrolu* – vykonávanú špecializovanými útvarmi,
- f) **podľa vzťahu času kontroly a dejových súvislostí kontrolovaného objektu** na:
 - *predbežnú kontrolu* – pred realizáciou pripravovanej kontroly, ktorá je v porovnaní s predbežnou kontrolou rozsahom a hĺbkou obsiahlejšia,
 - *priebežnú kontrolu* – z časového hľadiska realizovanú počas priebehu realizácie činnosti, pričom môže byť uvažované o periodických (pravidelných a nepravidelných) kontrolách,
 - *následnú kontrolu* – z časového hľadiska realizovanú po ukončení priebehu realizácie činnosti, resp. po uplynutí stanoveného ohraničujúceho momentu (limitu, termínu),
- g) **podľa charakteru zamerania kontroly k podstate kontrolovaného objektu** na:
 - *formálnu kontrolu* – zameranú logickými postupmi na formálne náležitosti kontrolovaných javov a procesov,
 - *neformálnu kontrolu* – zameranú na vecnú správnosť, funkčnosť, hospodárnosť,
- h) **podľa miery uplatnenia rozhodovania a plánovania v kontrole** na:
 - *plánovanú kontrolu* – realizovanú systematicky podľa vopred stanoveného plánu,
 - *operatívnu kontrolu* – realizovanú denne ako súčasť operatívneho riadenia, rozhodovania a plánovania.

Na rozdiel od druhov kontroly, **formy kontroly**²⁸³ sprostredkovávajú v smere navonok obsah kontrolnej činnosti v určitej podobe. Je však potrebné odlišovať obsah kontroly od obsahu jednotlivých činností, ktoré sú realizované v rámci kontroly. Formy kontroly môžeme chápať tiež ako vyjadrenie určitých spôsobov, postupov a miery získavania, uplatňovania a využívania zdrojov poznatkov na splnenie cieľa kontroly. Formy kontroly sú tiež vyjadrené ako konkrétne vedné kategórie. Predstavujú zdroje kvalifikovaného a hodnoverného poznania, ktoré sa v rámci ich dejových súvislostí prejavuje nasledovnými spôsobmi:

- osobným preverovaním činnosti priamo na pracoviskách alebo bezprostredným posudzovaním práce (pozorovaním práce na pracovisku),
- kontrolou vykonávanou na základe sprostredkovaných informácií získaných z rôznych informačných systémov, prípadne z iných zdrojov poznania,
- jednorázovými kontrolami (tematickými a orientačnými), vykonávanými spravidla viacčlennou skupinou odborníkov.

Systém kontroly v poriadkovej polícii

Subjekty, ktoré sú oprávnené realizovať kontrolnú činnosť v Policajnom zbore, môžeme rozdeliť na dva základné druhy kontroly a to na:

- 1) **vonkajšia kontrola** – je charakteristická tým, že kontrolovaný subjekt nie je podriadený kontrolnému orgánu, nie je ním zriadený, usmerňovaný a ani riadený, nie je obmedzená hranicami administratívnej podriadenosti. Výkon vonkajšej kontroly sa musí zakladať na výslovnom zákonnom zmocnení. Pritom právny predpis určuje kontrolujúce

²⁸³ KOČAN,Š.,LOFFLER,B.,ZÁMEK,D. Poriadková polícia. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 437

a kontrolované subjekty a ustanovuje predmet a kritériá kontroly. Orgánmi vonkajšej kontroly sú zákonom zmocnené štátne orgány, ktoré vykonávajú kontrolu ako súčasť svojich úloh, teda popri inej činnosti v príslušnom odvetví alebo v príslušnej oblasti štátnej správy a osobitné orgány štátnej správy, ktoré kontrolu vykonávajú ako svoju hlavnú činnosť, sú to orgány štátnej kontroly, štátneho odborného dozoru nad bezpečnosťou práce a orgány inšpekcie. Orgánmi vonkajšej kontroly vo vzťahu k Policajnému zboru sú Národná rada Slovenskej republiky, ktorá plní svoju kontrolnú činnosť, najmä vo vzťahu k exekutive. Podľa § 1 ods. 2 zákona NR SR č. 171/1993 o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov kontroluje činnosť Policajného zboru. Vláda Slovenskej republiky kontroluje plnenie úloh vo všetkých sférach, ktoré riadi a teda a kontroluje činnosť Policajného zboru. Prokuratúra vykonáva dozor nad zachovaním zákonnosti.,

- 2) **vnútorná kontrola** - vnútornú kontrolu vykonáva kontrolný orgán voči podriadeným subjektom alebo ním riadeným orgánom a organizáciám v rámci vlastnej organizačnej štruktúry. O vnútornú kontrolu ide aj v prípade, ak ju orgány štátnej správy vykonáva ako súčasť plnenia úloh v príslušnom odvetví alebo v oblasti štátnej správy. Orgány kontroly zameriavajú svoju činnosť na vecnú a formálnu správnosť na účelnosť a hospodárnosť plnenia úloh. Vzhľadom na uvedené skutočnosti, obzvlášť vzhľadom na účelnosť, musí byť kontrolný orgán odborne zdatný a spôsobilý vykonávať kontrolu v stanovenom rozsahu a využitím prostriedkov dbať na odstránenie zistených nedostatkov.

Vnútorná kontrola sa vykonáva v zmysle Nariadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky z 25. Mája 2011 v zmysle čl. 2 na účely tohto nariadenia²⁸⁴ sa rozumie:

- a) *útvárom kontroly* odbor kontroly sekcie kontroly a inšpekčnej služby ministerstva, odbor kontroly prezídia Policajného zboru, odbor kontroly alebo oddelenie kontroly krajského riaditeľstva Policajného zboru,
- b) *odborným útvárom ministerstva* útvar ministerstva, zariadenie ministerstva, rozpočtová organizácia ministerstva, príspevková organizácia ministerstva a Akadémia policajného zboru v Bratislave,
- c) *odborným útvárom krajského riaditeľstva Policajného zboru* úrad, odbor alebo oddelenie krajského riaditeľstva Policajného zboru okrem odboru kontroly alebo oddelenia kontroly a okresného riaditeľstva Policajného zboru,
- d) *odborným útvárom krajského riaditeľstva Hasičského a záchranného zboru* oddelenie alebo úrad krajského riaditeľstva hasičského a záchranného zboru,
- e) *odborným útvárom Hasičského a záchranného útvaru hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislava* oddelenie alebo úrad hasičského a záchranného útvaru hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy,
- f) *zamestnancom* príslušník Policajného zboru, príslušník Hasičského a záchranného zboru, príslušník Horskej záchrannej služby, zamestnanec vykonávajúci štátnu službu alebo činnosť súvisiacu s vykonávaním štátnej služby, zamestnanec pri výkone práce vo verejnom záujme alebo zamestnanec v pracovnom pomere podľa Zákonníka práce,
- g) *vedúcim* zamestnanec v postavení nadriadeného, vedúceho štátneho zamestnanca alebo vedúceho zamestnanca,
- h) *preukazom zamestnanca* služobný preukaz príslušníka Policajného zboru, služobný preukaz príslušníka Železničnej polície, služobný preukaz príslušníka Hasičského a záchranného zboru, služobný preukaz príslušníka Horskej záchrannej služby, preukaz štátneho zamestnanca a preukaz zamestnanca,

²⁸⁴ Poznámka autorov: V čase odovzdávania vedeckého článku nadobudlo platnosť nové nariadenie MV SR o Vnútornej kontrole č. 130/2023

- i) *vedúcim kontrolnej skupiny* zamestnanec poverený na vykonanie kontroly,
- j) *členmi kontrolnej skupiny* zamestnanec poverený na vykonanie kontroly.

Vnútnú kontrolu v pôsobnosti ministerstva vykonávajú útvary kontroly, odborné útvary alebo zamestnanec určený vedúcim oprávneným nariadiť kontrolu v rozsahu svojej pôsobnosti na útvaroch, ktoré riadia, usmerňujú alebo sú im podriadené podľa interných aktov riadenia. Ministerstvo vnútra sa člení na sekcie, kde jednou zo sekcií je aj sekcia kontroly a inšpekčnej služby, ktorá vykonáva vnútornú kontrolu na útvaroch v pôsobnosti ministerstva, riadi po odbornej stránke, koordinuje, usmerňuje a kontroluje dodržiavanie postupu výkonu vnútornej kontroly. Na požiadanie poskytuje útvarom vykonávajúcim vnútornú kontrolu odbornú pomoc pri organizovaní kontrolných akcií. Generálny riaditeľ sekcie kontroly v odôvodnených prípadoch informuje o výsledku kontroly ministra vnútra Slovenskej republiky. Útvary vykonávajúce vnútornú kontrolu v odôvodnených prípadoch informujú o výsledku kontroly príslušný nadriadený orgán kontrolovaného subjektu. Sekcia kontroly pri plánovaní vnútornej kontroly, príprave kontrolných akcií a pri ich vykonávaní je oprávnená vyžiadať na nevyhnutne potrebný čas za člena kontrolnej skupiny zamestnanca ministerstva po predchádzajúcej dohode s jeho vedúcim. Odborné útvary ministerstva predkladajú sekcií kontroly v termíne do 25. novembra príslušného kalendárneho roka podklady do plánu kontroly ministerstva na nasledujúci rok, ktoré vyplývajú z ich pôsobnosti. Sekcia kontroly za účelom koordinácie vnútornej kontroly s cieľom zamedzenia jej duplicity, zamerania kontroly na rozhodujúce úlohy a zabezpečenia optimálnej dĺžby kontrolnej práce, spracováva plán kontroly ministerstva na nasledujúci kalendárny rok a predkladá ho na schválenie ministrovi v termíne do 15. decembra príslušného kalendárneho roka.

Krajské riaditeľstvo Policajného zboru, krajské riaditeľstvo Hasičského a záchranného zboru, hasičský a záchranný útvar hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy a odborné útvary ministerstva zasielajú sekcií kontroly kópiu protokolu o výsledku kontroly a zápisnice o prerokovaní protokolu z vykonaných kontrol podľa plánu kontrol na príslušný rok. Kópie iných registratúrnych záznamov súvisiacich s vykonávanými alebo vykonanými kontrolami zasielajú sekcií kontroly na požiadanie.

V systéme vnútornej kontroly v rámci Ministerstva vnútra SR sú tieto druhy kontroly:

- 1) komplexná kontrola, ktorá predstavuje súhrn činnosti, ktorými sa kontroluje činnosť
 - kontrolovaného subjektu,
 - jedného alebo viacerých organizačných celkov príslušného kontrolovaného subjektu,
- 2) tematická kontrola, ktorá predstavuje súhrn činnosti, ktorými sa kontroluje vybraná problematika na
 - kontrolovanom subjekte,
 - jednom alebo viacerých organizačných celkoch príslušného kontrolovaného subjektu,
- 3) následná kontrola plnenia opatrení prijatých na odstránenie nedostatkov získaných pri predchádzajúcej kontrole predstavujúca súhrn činnosti, ktorými sa kontroluje spôsob, úplnosť a včasnosť prijatých opatrení a ich účinnosť.

Útvary vykonávajúce vnútornú kontrolu v rozsahu svojej pôsobnosti zameriavajú kontrolnú činnosť na vecnú a formálnu správnosť, za účelnosť a efektívnosť plnenia úloh, zisťovanie objektívneho stavu kontrolovaných skutočností a ich súlad so všeobecne záväznými právnymi predpismi, uzneseniami vlády Slovenskej republiky a internými aktmi riadenia, príčiny nedostatkov zistených kontrolou, škodlivé následky vyplývajúce zo zistených nedostatkov, úroveň efektívnosti plnenia úloh štátnej správy a spôsob riadenia štátnej správy

a splnenie opatrení prijatých na odstránenie zistených nedostatkov z predchádzajúcich kontrol a ich účinnosť.

Poverenia na kontrolu²⁸⁵:

- a) zamestnanci sekcie kontroly vykonávajú vnútornú kontrolu na základe písomného poverenia ministra alebo generálneho riaditeľa sekcie kontroly,
- b) zamestnanci prezídia Policajného zboru vykonávajú vnútornú kontrolu na základe písomného poverenia ministra alebo prezidenta Policajného zboru,
- c) zamestnanci odborných útvarov ministerstva vykonávajú vnútornú kontrolu na základe písomného poverenia ministra na vykonanie kontrol vykonávaných na útvaroch ministerstva a Akadémie Policajného zboru v Bratislave,
- d) zamestnanci krajského riaditeľstva policajného zboru vykonávajú kontrolu na základe písomného poverenia ministra alebo riaditeľa krajského riaditeľstva Policajného zboru,
- e) zamestnanci krajského riaditeľstva hasičského a záchranného zboru vykonávajú vnútornú kontrolu na základe písomného poverenia ministra alebo riaditeľa krajského riaditeľstva Hasičského a záchranného zboru,
- f) zamestnanci Hasičského a záchranného útvaru hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy vykonávajú vnútornú kontrolu na základe písomného poverenia ministra alebo veliteľa Hasičského a záchranného útvaru hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy.

Poverenie na vykonanie kontroly obsahuje:

- a) dátum a miesto vypracovania poverenia na vykonanie kontroly,
- b) označenie útvaru vykonávajúceho kontrolu,
- c) označenie kontrolovaného subjektu,
- d) číslo spisu,
- e) vyznačenie príloh, ak sú prílohy k povereniu na vykonanie kontroly pripojené,
- f) dátum začatia kontroly,
- g) hodnosť, titul, meno, priezvisko a funkčné zaradenie vedúceho kontrolnej skupiny,
- h) hodnosť, titul, meno, priezvisko a funkčné zaradenie člena kontrolnej skupiny, ak je kontrolná skupina zložená z dvoch a viac zamestnancov,
- i) druh kontroly alebo predmet kontroly,
- j) kontrolované obdobie,
- k) hodnosť, titul, meno, priezvisko, funkčné zaradenie a podpis vedúceho oprávneného nariadiť kontrolu,
- l) odtlačok okrúhlej pečiatky bez štátneho znaku.

Vedúci kontrolnej skupiny:

- a) oznamuje kontrolu vedúcemu kontrolovaného subjektu, organizuje, riadi a koordinuje prácu členov kontrolnej skupiny,
- b) plní úlohy vedúce k splneniu predmetu a účelu kontroly, k formálnej správnosti, včasnosti a úplnosti vypracovania a prerokovania výsledných a čiastkových materiálov, v termínoch stanovených pre postup a plnenie úloh v časovom a organizačnom zabezpečení kontroly,
- c) vyžaduje v primeranej lehote od vedúceho kontrolovaného subjektu písomné vyjadrenia ku všetkým kontrolným zisteniam,

²⁸⁵ KOČAN,Š.,LOFFLER,B.,ZÁMEK,D. Poriadková polícia. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 441

- d) písomne odôvodňuje neopodstatnenosť námietok vedúcemu kontrolovaného subjektu najneskôr do termínu prerokovania protokolu.

Člen kontrolnej skupiny:

- a) dodržiava zásady a metodické pokyny pre kontrolnú činnosť,
- b) spolupracuje so zamestnancami kontrolovaného subjektu za účelom objektívneho preverenia predmetu kontroly a zistenia stavu kontrolovaných skutočností,
- c) plní úlohy vedúce k včasnému, úplnému, pravdivému, preukázateľnému a objektívnemu prevereniu jednotlivých úsekov, ktoré kontroluje, hodnoverne preukazuje, vyhodnocuje a písomne spracováva výsledky kontroly,
- d) počas kontroly sa riadi pokynmi vedúceho kontrolnej skupiny v rozsahu jeho úloh.

Kontrola je skončená:

- a) prerokovaním protokolu o výsledku kontroly, ak boli zistené nedostatky, protokol o výsledku kontroly obsahuje:
 - označenie útvaru vykonávajúceho kontrolu,
 - dátum a miesto vypracovania protokolu o výsledku kontroly,
 - číslo spisu,
 - vyznačenie príloh, ak sú prílohy k protokolu o výsledku kontroly pripojené,
 - hodnosť, titul, meno, priezvisko a funkčné zaradenie vedúceho kontrolnej skupiny,
 - hodnosť, titul, meno, priezvisko a funkčné zaradenie člena kontrolnej skupiny, ak je kontrolná skupina zložená z dvoch a viac zamestnancov,
 - označenie kontrolovaného subjektu,
 - miesto vykonanie kontroly,
 - dátum (prípadne aj čas) začatia kontroly,
 - druh kontroly alebo predmet kontroly,
 - kontrolované obdobie,
 - preukázané kontrolné zistenia,
 - vlastnoručný podpis vedúceho kontrolnej skupiny,
 - vlastnoručný podpis člena kontrolnej skupiny,
 - hodnosť, titul, meno, priezvisko a funkčné zaradenie vedúceho kontrolovaného subjektu,
 - dátum oboznámenia vedúceho kontrolovaného subjektu s protokolom o výsledku kontroly,
 - zoznam príloh protokolu o výsledku kontroly, ak sú prílohy k protokolu o výsledku kontroly pripojené.
- b) podpísaním záznamu o kontrole zamestnancami kontroly a dorúčením vedúcemu kontrolovaného subjektu v prípade ak nedostatky zistené neboli, záznam o kontrole obsahuje:
 - označenie útvaru vykonávajúceho kontrolu,
 - dátum a miesto vypracovania záznamu a kontrole,
 - číslo spisu,
 - vyznačenie príloh, ak sú prílohy k záznamu o kontrole pripojené,
 - hodnosť, titul, meno, priezvisko a funkčné zaradenie vedúceho kontrolnej skupiny,
 - hodnosť, titul, meno, priezvisko a funkčné zaradenie člena kontrolnej skupiny, ak je kontrolná skupina zložená z dvoch a viac zamestnancov,
 - označenie kontrolovaného subjektu,
 - miesto vykonania kontroly,

- dátum (prípadne aj čas) začatia kontroly,
- druh kontroly alebo predmet kontroly,
- kontrolované obdobie,
- preukázané kontrolné zistenia,
- vlastnoručný podpis vedúceho kontrolnej skupiny,
- vlastnoručný podpis člena kontrolnej skupiny,
- dátum podpísania záznamu o kontrole.

O prerokovaní protokolu o výsledku kontroly vypracujú zamestnanci kontroly zápisnicu o prerokovaní protokolu. V zápisnici o prerokovaní protokolu sa ukladá vedúcemu kontrolovaného subjektu v určenej lehote

- a) prijať opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov a ich príčin a predložiť ich zamestnancom kontroly,
- b) určiť zamestnancov zodpovedných za zistené nedostatky,
- c) uplatniť právnu zodpovednosť za zistené nedostatky voči zamestnancom zodpovedným za tieto nedostatky,
- d) predložiť zamestnancom kontroly správu o splnení opatrení na odstránenie nedostatkov a ich príčin a uplatnení právnej zodpovednosti.

Nariadenia MV SR č. 82 z 25.mája 2011²⁸⁶ upravuje postup pri vykonávaní neplánovaných a operatívnych kontrol výkonu štátnej služby a úloh súvisiacich s výkonom štátnej služby, úlohy a pôsobnosť kontrolovaného útvaru, úlohy, oprávnenia a pôsobnosť útvaru vykonávajúceho kontrolu, rozsah spoločného písomného poverenia a knihy kontrol.

Neplánované a operatívne kontroly na ministerstve vykonávajú zamestnanci útvaru kontroly, vedúci na všetkých stupňoch riadenia a zamestnanci odborných útvarov v rozsahu splnomocnenia upraveného interným aktom riadenia vedúceho oprávneného vydať splnomocnenie. Vedúci na všetkých stupňoch riadenia môžu vykonávať neplánované a operatívne kontroly zamestnancov nad ktorými vykonávajú disciplinárnu právomoc aj bez splnomocnenia. Neplánovanými a operatívnymi kontrolami sa kontroluje dodržiavanie všeobecne záväzných právnych predpisov a interných aktov riadenia upravujúcich výkon štátnej služby a úlohy súvisiace s výkonom štátnej služby. Kontrola je skončená zapísaním výsledkov z vykonanej kontroly do hliadkovej knihy alebo knihy kontrol, v prípade spracovania úradného záznamu o výsledku kontroly jeho dorúčením vedúcemu kontrolovaného subjektu.

Zamestnanci sekcie kontroly vykonávajú neplánované a operatívne kontroly na základe splnomocnenia ministra vnútra SR na útvaroch ministerstva, organizácia ministerstva, zariadeniach ministerstva, Akadémii Policajného zboru v Bratislave, krajských riaditeľstvách Policajného zboru a okresných riaditeľstiev Policajného zboru, krajských riaditeľstvách Hasičského a záchranného zboru a Hasičskom a záchrannom útvare hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislava a ich organizačných zložkách. Zamestnanci odboru kontroly prezídia Policajného zboru vykonávajú neplánované a operatívne kontroly na základe splnomocnenia prezidenta Policajného zboru na organizačných zložkách prezídia policajného zboru, zariadeniach a organizáciách v pôsobnosti prezídia Policajného zboru, útvaroch policajného zboru a ich organizačných zložkách. Zamestnanci odboru kontroly alebo oddelenia kontrola krajského riaditeľstva Policajného zboru vykonávajú neplánované a operatívne kontroly na základe splnomocnenia riaditeľa krajského riaditeľstva Policajného zboru na organizačných

²⁸⁶ Poznámka autorov: V čase odovzdávania vedeckého článku nadobudlo platnosť nové nariadenie MV SR o Vnútornej kontrole č. 130/2023

zložkách krajského riaditeľstva Policajného zboru a na okresných riaditeľstvách Policajného zboru a ich organizačných zložkách.

Zamestnanci prezídia Policajného zboru okrem zamestnancov odboru kontroly prezídia Policajného zboru vykonávajú neplánované a operatívne kontroly na úseku výkonu štátnej služby patriacej do ich pôsobnosti a úloh súvisiacich s výkonom štátnej služby na základe splnomocnenia prezidenta Policajného zboru na organizačných zložkách prezídia Policajného zboru, zariadeniach a organizáciách v pôsobnosti prezídia Policajného zboru, útvaroch Policajného zboru a ich organizačných zložkách.

Zamestnanci úradu pre ochranu ústavných činiteľov a diplomatických misií ministerstva vykonávajú neplánované a operatívne kontroly na úseku výkonu štátnej služby patriacej do ich pôsobnosti a úloh súvisiacich s výkonom štátnej služby na základe splnomocnenia riaditeľa úradu pre ochranu ústavných činiteľov a diplomatických misií ministerstva na organizačných zložkách úradu pre ochranu ústavných činiteľov a diplomatických misií ministerstva.

Zamestnanci sekcie integrovaného záchranného systému a krízového manažmentu ministerstva vykonávajú neplánované a operatívne kontroly na úseku výkonu štátnej služby patriacej do ich pôsobnosti a úloh súvisiacich s výkonom štátnej služby na základe splnomocnenia generálneho riaditeľa sekcie integrovaného záchranného systému a krízového manažmentu ministerstva na organizačných zložkách sekcie integrovaného záchranného systému a krízového manažmentu ministerstva, organizáciách ministerstva a zariadeniach ministerstva, útvaroch hasičského a záchranného zboru a ich organizačných zložkách.

Zamestnanci odboru registratúr a správy dokumentov ministerstva vykonávajú neplánované a operatívne kontroly na úseku výkonu štátnej služby patriacej do ich pôsobnosti a úloh súvisiacich s výkonom štátnej služby na základe splnomocnenia riaditeľky odboru registratúr a správy dokumentov ministerstva na organizáciách ministerstva a zariadeniach ministerstva, útvaroch Policajného zboru, útvaroch hasičského a záchranného zboru a ich organizačných zložkách.

Zamestnanci úradu hraničnej a cudzineckej polície prezídia policajného zboru vykonávajú neplánované a operatívne kontroly na úseku výkonu štátnej služby patriacej do ich pôsobnosti a úloh súvisiacich s výkonom štátnej služby na základe splnomocnenia prezidenta policajného zboru na organizačných zložkách úradu.

Zamestnanci Riaditeľstva hraničnej a cudzineckej polície Bratislava úradu, Riaditeľstva hraničnej a cudzineckej polície Prešov úradu, Riaditeľstva cudzineckej polície Banská bystrica úradu, Riaditeľstva hraničnej polície Sobrance úradu, útvaru policajného zaistenia pre cudzincov Medveďov úradu, útvaru policajného zaistenia pre cudzincov Sečovce úradu vykonávajú neplánované a operatívne kontroly na úseku výkonu štátnej služby patriacej do ich pôsobnosti a úloh súvisiacich s výkonom štátnej služby na základe splnomocnenia prezidenta Policajného zboru na organizačných zložkách v ich pôsobnosti.

Zamestnanci krajského riaditeľstva policajného zboru okrem zamestnancov odboru kontroly alebo oddelenia kontroly krajského riaditeľstva Policajného zboru vykonávajú neplánované a operatívne kontroly na úseku výkonu štátnej služby patriacej do ich pôsobnosti a úloh súvisiacich s výkonom štátnej služby na základe splnomocnenia riaditeľa krajského riaditeľstva policajného zboru na organizačných zložkách krajského riaditeľstva Policajného zboru, okresných riaditeľstvách policajného zboru a ich organizačných zložkách.

Splnomocnenie oprávňujúce vykonanie neplánovaných a operatívnych kontrol obsahuje:

- 1) názov útvaru, evidenčné číslo splnomocnenia,
- 2) číslo preukazu zamestnanca – držiteľa splnomocnenia,
- 3) dátum vydania,
- 4) funkčné zaradenie a podpis vedúceho oprávneného vydať splnomocnenie,
- 5) odtlačok okrúhlej pečiatky so štátnym znakom,
- 6) rozsah oprávnení držiteľa splnomocnenia, upravených v internom akte riadenia vedúceho oprávneného vydať splnomocnenie, ktoré sú v súlade so všeobecnými záväznými právnymi predpismi a internými aktmi riadenia.

Zamestnanec, ktorému bolo splnomocnenie pridelené, je oprávnený toto použiť len v súvislosti s plnením služobných úloh. Vydávanie, evidenciu a aktualizáciu splnomocnenia zabezpečuje vedúci oprávnený vydať splnomocnenie. Zamestnanec, ktorému bolo splnomocnenie pridelené, chráni splnomocnenie pred stratou, odcudzením, poškodením a zneužitím. Stratu, odcudzenie, poškodenie alebo zneužitie splnomocnenia zamestnanec, ktorému bolo splnomocnenie pridelené bez meškania hlási vedúcemu, ktorý splnomocnenie vydal.

Zamestnanci vykonávajúci kontrolu sú oprávnení najmä:

- a) vstupovať do objektov, zariadení a prevádzok, na pozemky a do iných priestorov kontrolovaných subjektov, ak bezprostredne súvisia s predmetom kontroly, nedotknuteľnosť obydlia nesmie byť dotknutá výkonom tohto oprávnenia,
- b) vyžadovať od zamestnancov kontrolovaného subjektu, aby im v určenej lehote poskytovali doklady, registratúrne záznamy, spisy, vyjadrenia a informácie (vrátane technických nosičov údajov) potrebné na výkon kontroly, prvopisy dokladov ako aj ďalšiu súčinnosť, pri vyžiadaní dokladov a informácií obsahujúcich utajované skutočnosti alebo osobné údaje je treba dodržať postup ustanovený osobitnými predpismi. Od právnických osôb a od fyzických osôb možno vyžadovať podklady a informácie v nevyhnutnom rozsahu a s ich súhlasom,
- c) vyhotovovať fotokópie odobratých materiálov na účely zdokumentovania výsledku kontroly,
- d) odoberať v odôvodnených prípadoch a aj mimo priestorov kontrolovaného subjektu na zabezpečenie dôkazov premiestňovať prvopisy dokladov, ktorých vydanie nie je všeobecne záväzným právnym predpisom zakázané, písomné dokumenty a iné materiály a vykonať ďalšie nevyhnutné úkony súvisiace s kontrolou,
- e) upozorňovať zamestnancov na zistené nedostatky a vyžadovať prijatie opatrení na ich okamžité odstránenie, ak ich charakter toto umožňuje alebo vyžaduje,
- f) upozorňovať pri kontrolnej činnosti príslušných vedúcich na nedostatky, ktorých riešenie patrí do ich pôsobnosti, najmä na porušenie všeobecne záväzných právnych predpisov, interných aktov riadenia a opatrení prijatých na ich základe a vyžadovať od nich v určenej lehote informácie o opatreniach prijatých na ich odstránenie vrátane informácie o vyvodení dôsledkov.

Zamestnanci vykonávajúci kontrolu podľa nariadenia MV SR č 82/2011²⁸⁷:

- a) oznámia začatie a predmet kontroly vedúcemu kontrolovaného subjektu, v prípade neprítomnosti vedúceho kontrolovaného subjektu alebo, ak by oznámenie začatia kontroly vedúcemu kontrolovaného subjektu mohlo viesť k zmareniu účelu kontroly možno začatie a predmet kontroly oznámiť ktorémukoľvek zamestnancovi kontrolovaného subjektu,

²⁸⁷ Poznámka autorov: V čase odovzdávania vedeckého článku nadobudlo platnosť nové nariadenie MV SR o Vnútornej kontrole č. 130/2023

- b) preukázu sa splnomocnením spolu s preukazom zamestnanca,
- c) vydajú vedúcemu alebo zamestnancovi kontrolovaného subjektu potvrdenie o odňatí prvopisov dokladov, písomných dokumentov a iných materiálov a zabezpečia ich riadnu ochranu pred stratou, zničením, poškodením a zneužitím, ak odňaté materiály nie sú potrebné na ďalší výkon kontroly alebo na iné konanie podľa osobitných vrátiť ich tomu, komu boli odňaté,
- d) oznámia orgánom činným v trestnom konaní skutočnosti nasvedčujúce tomu, že bol spáchaný trestný čin a ďalším orgánom oznámia skutočnosti podľa osobitných predpisov na tieto účely sú zamestnanci vykonávajúci kontrolu oprávnení vykonať opatrenia na zabezpečenie dôkazných materiálov pred ich stratou alebo znehodnotením,
- e) zapisujú výsledok z vykonanej kontroly do hliadkovej knihy vedenej podľa interného aktu riadenia alebo knihy kontrol vedenej podľa tohto nariadenia, prípadne spracujú úradný záznam o výsledku kontroly, ktorý doručia vedúcemu kontrolovaného subjektu,
- f) uvedú do hliadkovej knihy, knihy kontrol alebo úradného záznamu o výsledku kontroly výsledok kontroly, svoju hodnotu, titul, meno, priezvisko, funkčné zaradenie, vlastnoručný podpis, zameranie kontroly, kontrolované obdobie, deň a hodinu vykonania kontroly,
- g) určia lehotu na prijatie opatrení na odstránenie zistených nedostatkov a ich príčin a lehotu na predloženie písomnej správy o splnení opatrení prijatých na odstránenie zistených nedostatkov a o vyvedení dôsledkov voči zamestnancom zodpovedným za zistené nedostatky v prípade, ak boli nedostatky kontrolou zistené, určenie lehôt sa nevzťahuje na vedúceho vykonávajúceho kontrolu, ktorý po zistení nedostatkov je sám príslušný na odstránenie zistených nedostatkov a ich príčin a vyvedenie dôsledkov voči zamestnancom zodpovedným za zistené nedostatky.

Vedúci na všetkých stupňoch riadenia zaradení na útvaroch policajného zboru, útvaroch Hasičského a záchranného zboru, riaditeľstvách v pôsobnosti úradu a vedúci ústredného operačného strediska prezídia Policajného zboru, vedúci oddelenia operačnej služby organizačného a operačného odboru úradu pre ochranu ústavných činiteľov a diplomatických misií ministerstva a vedúci oddelenia operačného riadenia a integrovaného záchranného systému prezídia Hasičského a záchranného zboru vedú na svojich organizačných zložkách knihu kontrol. Kniha kontrol obsahuje:

- a) poradové číslo kontroly,
- b) deň a hodinu vykonania kontroly,
- c) kontrolný orgán
- d) zameranie kontroly,
- e) výsledok kontroly,
- f) prijaté opatrenia.

Kniha kontrol je uložená tak, aby bola k dispozícii pre potreby zamestnancov vykonávajúcich kontrolu. Vedúci vykonávajú kontrolu knihy vždy pri nástupe do služby.

Fázy kontroly²⁸⁸ v službe poriadkovej polície

Kontrolnú činnosť môžeme rozdeliť do troch fáz:

- a) *príprava kontroly* – je to dôležitá a náročná fáza. Bez riadnej prípravy nie je možné zabezpečiť úspešnosť kontroly. Príprava prebieha v nasledujúcich etapách:
 - *plánovanie* – je predpokladom cieľavedomej, koncepcnej a plánovitej činnosti, ako aj koordinovaného plnenia úloh,

²⁸⁸ KOČAN,Š.,LOFFLER,B.,ZÁMEK,D. Poriadková polícia. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, ISBN: 978-80-7380-462-6, s. 449

- *koordinácia* – ktorú môžeme chápať, ako zosúladenie dielčích činností pri využití všetkých možných metód, foriem a prostriedkov v rámci riadiaceho procesu jedného alebo viacerých subjektov. Má význam v období zostavovania plánu, kedy orgán kontroly by mal koordinovať svoju kontrolnú činnosť s kontrolnou činnosťou orgánov vnútornej a vonkajšej kontroly. V rámci MV SR je koordinátorom úrad kontroly,
 - *príprava* – pozostáva zo samotnej prípravy pracovníkov kontroly – naštudovanie dokumentov potrebných na kontrolu, vymedzenie problému, ďalej je potrebné v príprave určiť časové etapy, spracovať program, určiť kontrolné skupiny, vymedzenie kontroly, určiť metodiky kontroly a zabezpečiť spoluprácu, súčinnosť. Hlavným dokumentom prípravy je písomné spracovanie poverenia na vykonanie kontroly,
 - *zameranie* – vypracovanie zamerania kontroly, ktoré určuje hlavné oblasti, ktoré má kontrolná skupina na mieste preveriť.
- b) *vykonanie kontroly* – vedúci kontrolnej skupiny oznámi kontrolovanému subjektu zameranie kontroly a vyžiada súčinnosť pri vykonávaní kontroly. Pracovníci orgánu kontroly si rozdelia prácu, zisťujú a poznávajú skutočný stav vecí priamym (pomocou vlastných zmyslov) alebo nepriamym (štúdiom dokladov, dokumentov) spôsobom. Počas kontroly pracovníci orgánu kontroly využívajú pri svojej činnosti metódy pozorovania, porovnávania, analýzy, syntézy. V tejto fáze nastáva porovnanie vzťahu dvoch stavov a počas kontroly konštatujeme súlad alebo nesúlad skutočného a želaného stavu.
- c) *Ukončenie kontroly a využitie výsledkov kontroly* – aby kontrola splnila svoj cieľ, je treba, aby vedúci kontroly využili výsledky kontroly vo svojej riadiacej a organizátorskej práci na jej skvalitnenie a odstránenie nedostatkov prijatými opatreniami, aby sa obdobné nedostatky v budúcnosti neopakovali.

Metódy²⁸⁹ využívané pri výkone kontrol

- a) *metóda pozorovania* - môže sa uplatňovať všade tam, kde vzniká možnosť priameho pozorovania subjektom kontroly. Metóda pozorovania musí byť zameraná na získanie hodnoverných údajov, ktoré sú zbavené subjektívnych pohľadov. Pozorovanie je cieľavedomé, systematické a plánovité vnímanie, s vytýčeným cieľom získať čo najobjektívnejšie informácie o sledovanom jave a procese. Medzi prostriedky pozorovania, ktoré objektívnejšie zaznamenávajú a analyzujú javy patria pozorovacie hárky a tabuľky,
- b) *komparatívna metóda* – tu treba vychádzať z štandardizovaných ukazovateľov, noriem predpokladaných hodnôt, z pozorovania vzťahu personálnych, materiálnych a sociálnych podmienok a dosiahnutých výsledkov,,
- c) *metódy analýzy a syntézy* – v riadiacej činnosti a v rôznych vedných odvetviach existuje značné množstvo druhov analýz, obecných a špecifických. Voľba ich použitia závisí od účelu. Najpoužívanjšie sú:
- *klasifikačná analýza* – skúma vzťah podobnosti medzi javmi, procesmi, vlastnosťami prostredníctvom ich vzájomného porovnávania,
 - *vzťahová analýza* – skúma súvislosti medzi stavom alebo vývojom určitého javu a stavom, alebo vývojom iného javu, alebo procesu,

²⁸⁹ KOČAN,Š.,LOFFLER,B.,ZÁMEK,D. Poriadková polícia. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, ISBN: 978-80-7380-462-6, s. 450

- *kauzálna analýza* – hľadá a objavuje príčiny nových kvalít v skúmaných skutočnostiach,
 - *systémová analýza* – súbor logických a formalizovaných princípov, ktoré umožňujú účinne kombinovať dielčie zdroje a im zodpovedajúce poznatky navrhovania a racionalizácie zložitých systémov v podmienkach neurčitosti,
 - *obsahová analýza* – objektívne, systematicky a kvantitatívne popisuje obsah písomných alebo ústnych prejavov,
 - *operačná analýza* – súbor metód, procedúr a prostriedkov, umožňujúcich vedeckým prístupom riešiť rozhodovacie úlohy, spojené s prípravou operácií s jasne vyjadrením cieľom,
 - *dialektická analýza* – vedecká metóda, opierajúca sa vo svojej konkrétnej podobe o základné zákony a kategórie dialektiky a umožňujúca postihnúť vznik nových kvalít,
 - *syntéza* – sa využíva pri celkovom hodnotení kontrolovaných javov a procesov ako celku. Analýzou hľadáme čiastkové znaky, prvky a príčinné súvislosti a syntéza je skladba celého javu na základe čiastkových informácií.
- d) *metóda experimentu* – sa v praxi využíva veľmi málo, je náročná a musí sa cieľavedome a systematicky riadiť, musí sa dlhodobo a sústavne sledovať a vyhodnocovať,
- e) *indukcia a dedukcia* – znamenajú zmenu v kvalite kontrolovaného objektu. Dedukcia je postup od všeobecného ku konkrétnemu, znamená vyvodenie konkrétnych záverov z daných predpokladov, využíva sa tam, kde je dostatok štatistických údajov. Neoddeliteľnou súčasťou dedukcie je indukcia je to postup od konkrétneho k všeobecnému, napríklad vytváranie úsudku kontrolného subjektu o úrovni hospodárenia, o uplatňovaní zákona. Kým dedukcia má osobitný význam pri príprave kontrolnej akcie, indukcia sa využíva v jej závere pri tvorbe opatrení na ďalšie skvalitnenie práce,
- f) *historicko-poznávací metóda* – sa posudzujú javy a procesy v historickom vývoji, pričom kontrolór musí vedieť hodnotiť vývoj a funkciu kontrolovaného objektu v čase a priestore,
- g) *štatistické metódy* – spočívajú v kvalifikácii kontrolovaných objektov a v ich využívaní vo forme štatistických tabuliek, prehľadov, grafov. Ide o javy, ktoré sa dajú vyjadriť matematicky.

Nosné atribúty kontrolných zistení na úseku realizácie skráteného vyšetrovania

V rámci realizácie kontrol na útvaroch služby poriadkovej polície vykonávajúcich skrátené vyšetrovanie si pracovníci odboru poriadkovej polície Prezídia Policajného zboru vyžiadali spisy, v ktorých sa jednalo o trestné veci: krádeže § 212 TZ, podvodu § 221 TZ, nebezpečného vyhrážania § 360 TZ, nebezpečné prenasledovanie § 360a TZ,

Pričom kontrola bola zameraná na konkrétne procesné úkony realizované v skrátenom vyšetrovaní:

- Odovzdanie trestného stíhania § 197/1a TP,
- Odloženie trestného stíhania § 197/1c TP,
- Odmietnutie trestného stíhania § 197/d TP
- Začatie trestného stíhania § 199/1 TP, prerušenie TS § 228/1 TP
- Začatie trestného stíhania § 199/1 TP, vznesenie obvinenia § 206/1 TP, návrh na podanie obžaloby § 209/1, TP

- Začatie trestného stíhania § 199/1 TP, vznesenie obvinenia § 206/1 TP, návrh na podanie obžaloby § 204/1, TP
- Začatie trestného stíhania § 199/1 TP, vznesenie obvinenia § 206/1 TP, návrh na podanie obžaloby § 214/1, TP
- Začatie trestného stíhania § 199/1 TP, návrh na zastavenie trestného stíhania § 215/1 TP

Náhodným výberom bola vykonaná kontrola v nasledovnej tabuľke uvedených vyšetrovacích spisov ktoré boli predmetom záujmu neplánovaných ako aj plánovaných kontrol so zameraním najmä na vyšetrovacie spisy, ktoré neboli rozhodnuté alebo skončené v zákonnej lehote.

Kontroly boli zamerané aj na úkony v predmetných trestných veciach a to konkrétne na zrušené rozhodnutia vydané v skrátanom vyšetrovaní (napr. uznesenie § 206/1 TP, 228/1 TP a iné.) a vrátenie trestných vecí na doplnenie vyšetrovania.

názov útvaru	druh kontroly/ termín kontroly	predmet kontroly	nedostatky	prijaté opatrenia
OR PZ v Bratislave I a útvary v jeho pôsobnosti ----- OO PZ BA Staré Mesto – východ ----- OO PZ BA Staré Mesto – stred ----- OO PZ BA Staré Mesto – západ	neplánovaná 30. 01.2020 – 12. 02. 2020	- kontrola zameraná na dodržiavanie všeobecne záväzných právnych predpisov a interných predpisov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky v skrátanom vyšetrovaní a pri prijímaní trestných oznámení a spracovaní podnetov na začatie trestného stíhania.	- prieťahy v skrátanom vyšetrovaní: porušenie čl. 26 ods. 1 N MV SR č. 175/2010 o vymedzení príslušnosti útvarov Policajného zboru a útvarov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pri odhaľovaní trestných činov, pri zisťovaní ich páchatel'ov a o postupe v trestnom konaní v znení neskorších predpisov (ďalej len „N MV SR č. 175/2010“) s odkazom na § 7 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 171/1993 Z. z.“) a § 201 ods. 3 Trestného poriadku s poukazom na § 201 ods. 2 Trestného poriadku a k porušeniu čl. 44 ods. 1 prvá veta N MV SR 175/2010, - nevykonávanie priebežnej kontroly vyšetrovacieho spisu nadriadeným zodpovedným za riadenie a kontrolu skrátaného vyšetrovania: porušenie čl. 24 ods. 1 prvá veta a 24. ods. 1 písm. c), písm. d) a písm. f) N MV SR č. 175/2010 a k porušeniu § 49 písm. a) a písm. d) zákona č. 73/1998 Z. z..	- nedostatky boli zovšeobecnené na porade riaditeľa OO PZ Staré Mesto - Západ a za zistené nedostatky boli určené ako zodpovední dvaja policajti, pričom im bola uložená výčitka podľa § 54 zákona č. 73/1998 Z. z..

názov útvaru	druh kontroly/ termín kontroly	predmet kontroly	nedostatky	prijaté opatrenia
OR PZ v Považskej Bystrici a útvary v jeho pôsobnosti	plánovaná 01. – 04. 06. 2020	- kontrola zameraná na dodržiavanie všeobecne záväzných právnych predpisov a interných predpisov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky v skrátanom vyšetrení a pri prijímaní trestných oznámení a spracovaní podnetov na začatie trestného stíhania realizovaných policajtní a dodržiavanie všeobecne záväzných právnych predpisov a interných predpisov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky týkajúcich sa činností služby poriadkovej polície PZ a na priamy výkon.	- prieťahy v skrátanom vyšetrení: porušenie čl. 26 ods. 1 N MV SR č. 175/2010 s odkazom na § 7 ods. 1 zákona č. 171/1993 Z. z. a § 201 ods. 3 Trestného poriadku s poukazom na § 201 ods. 2 Trestného poriadku a porušenie čl. 44 ods. 1 a ods. 2 N MV SR č. 175/2010, - nadriadený zodpovedný za kontrolu a riadenie skrátaného vyšetrenia nevykoná priebežnú kontrolu vyšetrovacieho spisu: porušenie čl. 24 ods. 1 písm. b) N MV SR č. 175/2010.	- kontrola bola ukončená, pričom bola 59 policajtom uložená výčitka podľa § 54 zákona č. 73/1998 Z. z..
OO PZ Považská Bystrica				
OO PZ Púchov				

názov útvaru	druh kontroly/ termín kontroly	predmet kontroly	nedostatky	prijaté opatrenia
OR PZ v Šali a útvary v jeho pôsobnosti ----- OO PZ Šaľa ----- OO PZ Močenok	plánovaná 22. 03. 2021 – 01. 04. 2021	- kontrola zameraná na dodržiavanie všeobecne záväzných právnych predpisov a interných predpisov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (ďalej len „MV SR“) v skrátrenom vyšetrení a pri prijímaní trestných oznámení a spracovaní podnetov na začatie trestného stíhania realizovaných príslušníkmi Policajného zboru (ďalej len „policajt“) a dodržiavanie všeobecne záväzných právnych predpisov a interných predpisov MV SR týkajúcich sa činností služby poriadkovej polície Policajného zboru a na priamy výkon.	- registratúrne „Záznamy o obmedzení osobnej slobody“ neobsahovali aktuálne poučenia osoby, resp. neobsahovali poučenia osoby vôbec: porušenie príkazu prezidenta Policajného zboru č. PPZ-OKS3-2019/001693-209 zo dňa 7. marca 2019 týkajúceho sa zabezpečenia implementácie odporúčaní Európskeho výboru na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (ďalej len „Výbor CPT“) a plnenia úloh v súvislosti s ochranou základných ľudských práv a slobôd osôb.	- kontrola bola ukončená, pričom policajti OO PZ Šaľa a OO PZ Močenok boli preškolení z obsahu protokolu o výsledku kontroly ako aj z príslušných interných predpisov a za zistené nedostatky boli určení ako zodpovední 7 policajti OO PZ Šaľa a 4 policajti OO PZ Močenok, ktorým boli uložené výčitky podľa § 54 zákona č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov.

názov útvaru	druh kontroly/ termín kontroly	predmet kontroly	nedostatky	prijaté opatrenia
OR PZ v Brezne a útvary v jeho pôsobnosti ----- OO PZ Brezno	neplánovaná – na podnet odboru kontroly P PZ 14. 04. 2021	- kontrola zameraná na dodržiavanie všeobecne záväzných právných predpisov a interných predpisov MV SR týkajúcich sa výkonu štátnej služby policajtov služby kriminálnej polície a poriadkovej polície Policajného zboru so zameraním na postup a stav vykonávania skráteného vyšetrovania, vyšetrovania, vybraných priestupkov, úrovne a stavu operatívno-pátracej činnosti, riadiacej a kontrolnej činnosti príslušných nadriadených.	- skutok evidovaný ako priestupok mal všetky znaky skutkovej podstaty trestného činu ublíženie na zdraví podľa § 156 ods. 1, ods. 2 písm. a) Trestného zákona, napriek tomu bol policajtom zodpovedným za objasňovanie priestupku s vedomím nadriadeného zodpovedného za úsek odhaľovania, objasňovania, oznamovania a prejednávania priestupkov vedený a ukončený predložením správy o výsledku objasňovania priestupku podľa § 60 ods. 3 písm. d) zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 372/1990 Zb.“): porušenie čl. 22 N P PZ č. 90/2019 s poukazom na § 60 ods. 3 písm. c) zákona č. 372/1990 Zb. a zároveň k porušeniu bodu 3 príkazu prezidenta Policajného zboru č. PPZ-KP-OVYS1- 2021/018611-003 zo dňa 15. 02. 2021 o trestnom oznámení, jeho prijatí a vybavení.	- o prijatých opatreniach nemá OPP P PZ vedomosť, nakolko bola kontrola v gescii odboru kontroly P PZ.

názov útvaru	druh kontroly/ termín kontroly	predmet kontroly	nedostatky	prijaté opatrenia
OR PZ v Košiciach a útvary v jeho pôsobnosti	plánovaná 27. 06. – 01. 07. 2022	- kontrola zameraná na dodržiavanie všeobecne záväzných právnych predpisov a interných predpisov MV SR v skrátenom vyšetrovaní a pri prijímaní trestných oznámení a spracovaní podnetov na začatie trestného stíhania realizovaných policajtni a dodržiavanie všeobecne záväzných právnych predpisov a interných predpisov MV SR týkajúcich sa činností služby poriadkovej polície PZ a na priamy výkon.	- prieťahy v skrátanom vyšetrovaní: porušenie čl. 26 ods. 1 N MV SR č. 175/2010 o vymedzení príslušnosti útvarov Policajného zboru a útvarov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pri odhaľovaní trestných činov, pri zisťovaní ich páchatel'ov a o postupe v trestnom konaní v znení neskorších predpisov (ďalej len „N MV SR č. 175/2010“) s odkazom na § 7 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 171/1993 Z. z.“) a § 201 ods. 3 Trestného poriadku s poukazom na § 201 ods. 2 Trestného poriadku a k porušeniu čl. 44 ods. 1 a 2 N MV SR 175/2010,	- nedostatky boli zovšeobecnené na porade riaditeľa OO PZ, pričom bola 8 policajtom uložená výčitka podľa § 54 zákona č. 73/1998 Z. z.
OO PZ Košice – Dargovskýc h hrdinov			- prieťahy v skrátanom vyšetrovaní: porušenie čl. 26 ods. 1 N MV SR č. 175/2010 s odkazom na § 7 ods. 1 zákona č. 171/1993 Z. z. a § 201 ods. 3 Trestného poriadku s poukazom na § 201 ods. 2 Trestného poriadku a k porušeniu čl. 44 ods. 1 a 2 N MV SR 175/2010,	
OO PZ Košice – Juh				
OO PZ Košice – Nad jazerom				
OO PZ Košice – Sever				
OO PZ Košice – KVP				
OO PZ Košice – Staré Mesto				
OO PZ Košice – Šaca				
OO PZ Košice – Západ				
OO PZ Košice – Ťahanovce				

názov útvaru	druh kontroly/ termín kontroly	predmet kontroly	nedostatky	prijaté opatrenia
OR PZ v Trebišove a útvary v jeho pôsobnosti ----- OO PZ Trebišov ----- OO PZ Kráľovský Chlmec ----- OO PZ Michaľany ----- OO PZ Sečovce ----- OO PZ Streda nad Bodrogom	plánovaná 19. – 23. 09. 2022	- kontrola zameraná na dodržiavanie všeobecne záväzných právnych predpisov a interných predpisov MV SR v skrátenom vyšetrovaní a pri prijímaní trestných oznámení a spracovaní podnetov na začatie trestného stíhania realizovaných policaťmi a dodržiavanie všeobecne záväzných právnych predpisov a interných predpisov MV SR týkajúcich sa činností služby poriadkovej polície PZ a na priamy výkon.	- prieťahy v skrátanom vyšetrovaní: porušenie čl. 26 ods. 1 N MV SR č. 175/2010 s odkazom na § 7 ods. 1 zákona č. 171/1993 Z. z. a § 201 ods. 3 Trestného poriadku s poukazom na § 201 ods. 2 Trestného poriadku a k porušeniu čl. 44 ods. 1 a 2 N MV SR 175/2010, ----- - trestné oznámenia neboli včas evidované v denníku vyšetrovacích spisov a nebolo o nich rozhodnuté v zákonom stanovenej lehote: porušenie čl. 28 ods. 1 N MV SR 175/2010 a čl. 26 ods. 1 N MV SR 175/2010 s poukazom na ustanovenie § 196 ods. 2 Trestného poriadku, § 199 ods. 1 Trestného poriadku a § 201 ods. 2 Trestného poriadku, - prieťahy v skrátanom vyšetrovaní: porušenie čl. 26 ods. 1 N MV SR č. 175/2010 s odkazom na § 7 ods. 1 zákona č. 171/1993 Z. z. a § 201 ods. 3 Trestného poriadku s poukazom na § 201 ods. 2 Trestného poriadku a k porušeniu čl. 44 ods. 1 a 2 N MV SR 175/2010, - nadriadený policajt zodpovedný za kontrolu a riadenie skráteneho vyšetrovania nevykonával priebežnú kontrolu vo vyšetrovacom spise najneskôr do 30 kalendárnych dní od poslednej kontroly: porušenie čl. 24 ods. 1 písm. a), b), c), d), f) a ods. 2 N MV SR č. 175/2010, - nadriadený policajt vecne a miestne príslušného útvaru a ním určený poverený policajt nezabezpečili, aby bolo o realizačnom návrhu bez meškania rozhodnuté, a to ani v lehote 30 dní od jeho doručenia: porušenie čl. 23 ods. 3 a ods. 4 N MV SR 175/2010, porušenie čl. 18 ods. 3 N P PZ č. 90/2019.	- prijaté opatrenia v čase prevzatia podkladov neboli k dispozícii

Záver

Autori vedeckého článku „Nosné atribúty kontrolných zistení na úseku realizácie skráteného vyšetrovania Obvodných oddelení Policajného zboru“ ktorý je súčasťou *Výskumu č. 130 Meteňko Jozef, Metódy výskumu a vývoja policajných činností*. v priebehu jeho spracovávaní dospeli po dôkladnej analýze množstva zozbieraných, preštudovaných, komparovaných a vyhodnotených údajov a informácií z predmetnej oblasti k jednoznačnému záveru, že poverení policajti Obvodných oddelení policajného zboru zohrávajú v procese realizácie tzv. skráteného vyšetrovania nezastupiteľnú úlohu. Význam ich poslania spočíva v množstve nesmierne dôležitých úkonov a opatrení. Tieto vykonávajú od momentu prvého kontaktu s informáciou o vzniku policajne relevantnej udalosti charakteru trestného činu, spadajúceho stupňom spoločenskej nebezpečnosti do ich trestno–procesnej pôsobnosti. Následná policajno-bezpečnostná činnosť poverených príslušníkov realizujúcich skrátené vyšetrovanie začína už od momentu ich príchodu na miesto vzniku takejto udalosti. Spočíva v zabezpečení miesta činu, ohliadke miesta činu a logicky nasledujúceho procesu dokazovania a objasňovania vzniknutej policajne relevantnej udalosti. V priebehu realizácie takto širokospektrálneho procesu realizácie policajných činností²⁹⁰ sa vyskytne množstvo nedostatkov naviazaných na proces ich realizácie. Tieto nedostatky predstavujú finálny výstup spracovaného vedeckého článku autorov a tvoria tak nosné atribúty kontrolných zistení na úseku realizácie skráteného vyšetrovania.

Zoznam bibliografických odkazov

VIKTORYOVÁ, J. – STRAUS, J. et al. Vyšetrovanie. 3. vyd. Bratislava: Akadémia PZ, 2015. 687 s. ISBN 978-80-8054-643-4
KOČAN,Š.,LOFFLER,B.,ZÁMEK,D. Poriadková polícia. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, ISBN: 978-80-7380-462-6, 393 s.
LÖFFLER, B., BLATNICKÝ, J. Vedecká štúdia - Analýza potreby súčinnosti pri realizácii pôsobnosti vybraných zložiek na mieste vzniku policajne relevantnej udalosti / mieste činu/, Teória a prax vyšetrovania- interdisciplinárne aspekty – zborník vedeckých prác, ISBN 978-80-8054-709-7, Akadémia PZ 2017
Nariadenie prezidenta Policajného zboru č.22/2013 v znení 80/2018 o činnosti základných útvarov služby poriadkovej polície Policajného zboru
Výskum č. 130 Meteňko Jozef, Metódy výskumu a vývoja policajných činností.
Správy o kontrolných zisteniach nedostatkov v činnosti služieb PZ za roky 2020-2022

Kontaktné údaje

doc. JUDr. Boris Löffler PhD.
Katedra policajných vied
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Sklabinská č. 1
835 17 Bratislava 35
Slovenská republika
e-mail: boris.loffler@akademiapz.sk

²⁹⁰ Výskum č. 130 Meteňko Jozef, Metódy výskumu a vývoja policajných činností s. 5

Mgr. Róbert Melichar
Katedra policajných vied
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Sklabinská č. 1
835 17 Bratislava 35
Slovenská republika
e-mail: robert.melichar@akademiapz.sk

ZAISŤOVANIE DAKTYLOSKOPICKÝCH ODTLAČKOV MŔTVOL: POSTUPY A METÓDY TAKING FINGERPRINTS OF DECEASED: PROCEDURES AND METHODS

Soňa Masnicová - Magdaléna Krajníková

Anotácia: Článok sa venuje zaisťovaniu odtlačkov papilárneho terénu mŕtvolám v jednoduchších prípadoch nedávno zosnulých osôb, náročnejších prípadov mŕtvol v skorších štádiách rozkladu a obzvlášť náročných prípadov mŕtvol v neskorých štádiách rozkladu. Poskytuje prehľad postupov a metód používaných na získanie daktyloskopických odtlačkov vhodných na ďalšie skúmanie a identifikáciu.

Kľúčové slová: daktyloskopia, daktyloskopické odtlačky, daktyloskopovanie mŕtvol, daktyloskopická identifikácia

Annotation: The article deals with taking papillary terrain impressions from cadavers in the simpler cases of recently deceased individuals, the more challenging cases of cadavers in earlier stages of decomposition, and the particularly challenging cases of cadavers in late stages of decomposition. It provides an overview of the procedures and methods used to obtain dactyloscopic impressions suitable for further examination and identification.

Keywords: dactyloscopy, fingerprints, fingerprinting the deceased, fingerprint identification

Úvod

Zaznamenávanie detailov papilárneho terénu z tela mŕtvych osôb je dodnes pre odborníkov veľkou výzvou. Odtlačky, ktoré boli mŕtvole odobrané, sa zvyčajne využívajú na stotožnenie daktyloskopických stôp, ktoré boli nájdené na mieste udalosti alebo na zistenie jej totožnosti. Treba si uvedomiť, že úspešné zviditeľnenie, zaistenie a individualizácia často nevelkých fragmentov nájdených odtlačkov poskytuje veľmi hodnotnú stopu pri vyšetrovaní mnohých, hlavne násilných, trestných činov.

Pri voľbe spôsobov a metód odoberania odtlačkov mŕtvym osobám sa prihliada na tieto skutočnosti:

1. Ide o osobu nedávno zosnulú, ktorej daktyloskopovanie je relatívne jednoduché.
2. Osoba je mŕtva po dlhší čas a proces zaistenia odtlačkov je náročnejší v dôsledku stuhnutia rúk prstov, začiatočného štádia dekompozície alebo oboch naraz.
3. Daktyloskopovanie osoby je sťažené kvôli rozmočeniu, vysušeniu alebo obhoreniu pokožky, alebo sa tá nachádza v pokročilom štádiu rozkladu.

Stav poškodenia pokožky osoby bude určovať rôzne metódy a techniky, ktoré by sa mali použiť na to, aby bol úspešne zaznamenané charakteristiky papilárnych línií. V jednoduchších prípadoch možno uspokojuivé výsledky dosiahnuť použitím rovnakých metód, ako v prípade daktyloskopovania živých osôb, s prípadným využitím špecifických nástrojov pre zjednodušenie procesu. Získavanie odtlačkov prstov mŕtvych osôb v obzvlášť náročných prípadoch je však výzvou aj pre skúsených odborníkov. Ľudské pozostatky majú často značne poškodenú pokožku papilárneho terénu v dôsledku pôsobenia rôznych environmentálnych vplyvov.

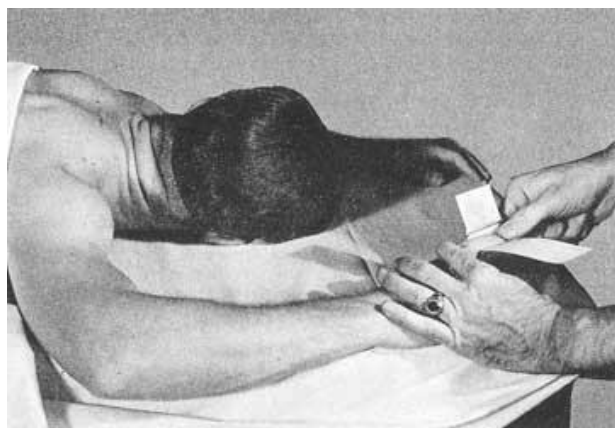
Snímanie odtlačkov nedávno zosnulého

Ak sa ruky mŕtvej osoby nachádzajú v nepoškodenom a zachovalom stave a sú ešte ohybné, na odobratie odtlačkov stačí narovnať prsty a dlane, ktoré predtým umyjeme a necháme uschnúť. Pokiaľ je potrebné získať len odtlačky prstov, najvhodnejšie je stlačiť prst tesne nad hánkou, čím sa vyrovná a oddelí od ostatných prstov, čo uľahčuje daktyloskopovanie. Odtlačky dlaní sa odoberajú tak, že sa ruka ohne v zápästí, poprípade je možné získať odtlačky jednotlivých častí dlane osobitne.²⁹¹

Daktyloskopickú čerň možno naniesť na snímanú časť papilárneho terénu pomocou valčeka alebo možno použiť špachtľu s tenkou vrstvou černe, ktorá bola nanesená pomocou valčeka. Čerň sa následne prenesie rolovaním špachtle na prsty. Na daktyloskopovanie mŕtvov sa využíva daktyloskopický lyžica, do ktorej sa vloží príslušná časť daktyloskopической karty. Odporúča sa pripraviť si jednotlivé časti karty tak, že sa rozstrihá na 2 pásy po 5 políčok alebo na 10 samostatných políčok, ktoré potom možno vložiť do daktyloskopической lyžice.

Jednou rukou uchopíme prst, napriamime ho a druhou rukou k nemu priložíme daktyloskopickú lyžicu tak, aby prst bol v jej strede a zľahka ho pritlačíme. Následne lyžicu cez špičku odklopíme. Použitie lyžice eliminuje potrebu rolovania prsta zosnulého, keďže kúsok karty sa prispôbi ohnutému tvaru nástroja a jemný tlak pôsobiaci na prst pri jeho kontakte s kartou má za následok vytvorenie váľaného odtlačku bez skutočného rolovania prsta. Procedúru opakujeme dovtedy kým nie sú získané dostatočne kvalitné odtlačky zo všetkých prstov. Po odobratí odtlačkov sa políčka (alebo obidva pásy) prilepia na daktyloskopickou kartu v správnom poradí.²⁹²

Prax ukázala, že celý tento proces sa dá zjednodušiť tak, že mŕtvola sa položí tvárou a dľaňami dolu na stôl, tak ako je to ukázané na obr. 1. Pri zaisťovaní odtlačkov dlaní možno taktiež priložiť na svoje koleno ruku mŕtvolu dľaňou hore.

Obr. 1 Daktyloskopovanie mŕtveho v polohe na bruchu²⁹³

²⁹¹ CUTRO, B. T. Recording living and postmortem friction ridge exemplars. In: U.S. DEPARTMENT OF JUSTICE. The fingerprint sourcebook, Washington, DC: Create Space Independent Publishing Platform, 2014. Chapter 4, s. 1-18. ISBN 14-7766-476-9.

²⁹² STRAUS, J., PORADA, V. a kol. Kriminalistická daktyloskopie. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. 285 s. ISBN 80-7251-192-0.

²⁹³ FBI. The Science of Fingerprints: Classification and Uses. DIANE Publishing Company, 1993. 211 s. ISBN 15-6806-839-5.

Daktyloskopovanie mŕtvych v náročnejších prípadoch

Táto druhá skupina zahŕňa prípady, v ktorých sú ruky mŕtveho zovreté, brušká prstov zošúverené, začal proces dekompozície alebo došlo ku kombinácii týchto procesov.

Rigor mortis

Mŕtvolná stuhnutosť (rigor mortis) je posmrtná zmena, ktorá postihuje nielen končatiny, ale aj všetky svaly tela. Pre posmrtnú stuhnutosť sa nedá hýbať končatinami v kĺboch. Ak sa však na končatine násilne naruší úplne vytvorená stuhnutosť, už sa viac neobnoví.²⁹⁴ V prípadoch, kedy nastala posmrtná stuhnutosť, je potrebné prsty nasilu vyrovnať. Podržíme ruku zosnulého jednou rukou, štyrmi prstami druhej ruky chytíme jeho prst a svoj palec, ktorý slúži ako páka, položíme na hánku a prst vyrovnáme. Následne odoberieme odtlačky vyššie popísaným spôsobom (obr. 2).

Obr. 2 Násilné prekonanie rigor mortis ²⁹⁵

Ďalej možno rigor mortis prekonať zohnutím zápästia smerom k vnútornému predlaktiu a stláčaním jednotlivých prstov smerom ku dlani alebo zápästiu. V tejto pozícii dôjde k ich oddeleniu a vyrovnaní tak, že je možné otlačiť každý prst bez toho, aby si navzájom zavadzali. Môže nastať aj situácia, že rigor mortis nie je možné narušiť alebo že ruka je tak skrútená, že prsty sa ani pri pôsobení tlaku dostatočne nevyrovnajú. Vtedy sa odporúča prekonať posmrtnú stuhnutosť invazívnym spôsobom.

Cez malý (1.5-2cm) horizontálny rez na dlani vložíme špičku skalpela pod povrchové a hlboké ohýbače. Následne sa čepeľou prerežú šľachy tak, aby sa rez na dlani nezväčšoval, a prsty sa stanú ohybnejšími (obr. 3). Palec, ktorý je zovretý alebo ohnutý, sa dá vyrovnať tak, že urobíme hlboký zárez v oblasti medzi palcom a ukazovákom. Odporúča sa však, aby takéto zákroky vykonávali iba lekári a odborne spôsobilé osoby. Nakoniec sa odoberú odtlačky prstov pomocou daktyloskopической lyžice vyššie popísaným spôsobom.²⁹⁶

²⁹⁴ MEGO, M. Súdne lekárstvo I. Nové Zámky: PSYCHOPROF, spol. s r.o., 2001. 189 s. ISBN 80-967148-3-X.

²⁹⁵ FBI. The Science of Fingerprints: Classification and Uses. DIANE Publishing Company, 1993. 211 s. ISBN 15-6806-839-5.

²⁹⁶ KAHANA, T. a kol. Fingerprinting the Deceased: Traditional and New Techniques. In: Journal of Forensic Sciences, ISSN:1556-4029, 2001, roč. 46, č. 4, s. 908-912.

Obr. 3 Vykonalie rezu skalpelom a prerezanie šliach v oblasti ohýbačov ²⁹⁷

Zošúverená pokožka

Ďalší problém, s ktorým sa možno pri daktyloskopovaní stretnúť, zahŕňa mŕtvolu, ktoré boli vytiahnuté z vody alebo sa našli vo voľnej prírode. Epidermálna vrstva pokožky absorbuje vodu, často napuchne a môže sa oddeliť od zamše (dermis) už pár hodín po namočení. Prsty a dlane sú ohybné a pokožka je neporušená, no prítomnosť vrások sťažuje získanie dostatočne kvalitných odtlačkov.

Jedným zo základných predpokladov pre získanie kvalitných odtlačkov, najmä v prípadoch pobytu zosnulého vo vode je, že jeho prsty musia byť suché. Rýchly spôsob pre vysušenie predstavuje ich ponorenie do acetónu na približne 30 minút. Následne sa prsty namočia do xylénu na cca hodinu. Po vybratí zo xylénu by sa prsty mali usušiť položením na pijak. Účel xylénu spočíva v tom, že zjemní pokožku.

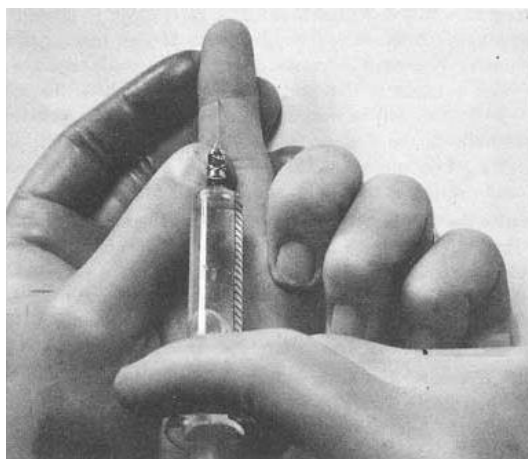
Ak je papilárny terén pokožky iba mierne zvráštený a nie je vážne poškodený, pokožku opatrne vyčistíme, utrieme alkoholom a odoberanie odtlačkov sa môže vykonať ako u nedávno zosnulých osôb. Ak sa pokožka oddeľuje od dermálnej vrstvy a je zvráskavená, papilárny terén vyhladíme pevným zovretím prstu a vyrovnaním pokožky. Toto uľahčí následné daktyloskopovanie a dá sa využiť aj pri odoberaní odtlačkov dlaní a chodidiel. Je potrebné poznamenať, že takýto typ procesu môže zväčšiť plochu papilárneho terénu prsta, čo môže ovplyvniť výsledok hľadania v AFISe. Epidermis sa môže oproti dermis zväčšiť až o 33%. Z tohto dôvodu pri stotožňovaní odtlačku využívajúc AFIS nemôžeme použiť pôvodný odtlačok, ale musíme ho upraviť na 70% pôvodnej veľkosti.²⁹⁸

V prípadoch, keď je pokožka zvráštená, ale nie dostatočne pružná na to, aby sa mohla napnúť, použijeme injekčnú striekačku s neriedeným glycerínom alebo vodou. Ihlu vpichneme cez druhý článok pod pokožku brušiek prstov (obr. 4). Tekutinu vtláčame do prstu dovtedy, kým sa neodstráni zošúverenosť a bruško prsta nie je zaguľatené. Zriedkavo sa môže stať, že vpichnutie kvapaliny do bruška prsta ho dostatočne nevyplní. Môže byť teda nevyhnutné opakovať vpich na viacerých miestach, pokiaľ nedosiahneme požadované výsledky. Pevným oviazaním a stiahnutím nad miestom vpichu zabránime vytečeniu kvapaliny.²⁹⁹

²⁹⁷ FBI. The Science of Fingerprints: Classification and Uses. DIANE Publishing Company, 1993. 211 s. ISBN 15-6806-839-5.

²⁹⁸ CUTRO, B. T. Recording living and postmortem friction ridge exemplars. In: U.S. DEPARTMENT OF JUSTICE. The fingerprint sourcebook, Washington, DC: Create Space Independent Publishing Platform, 2014. Chapter 4, s. 1-18. ISBN 14-7766-476-9.

²⁹⁹ CUTRO, B. T. Recording living and postmortem friction ridge exemplars. In: U.S. DEPARTMENT OF JUSTICE. The fingerprint sourcebook, Washington, DC: Create Space Independent Publishing Platform, 2014. Chapter 4, s. 1-18. ISBN 14-7766-476-9.

Obr. 4 Vpichovanie glycerínu do bruška prsta cez druhý článok ³⁰⁰

Rovnako možno do článku prstu vpichnúť „tissue builder“ (tzv. vyplňovač tkanív), ktorý má výhodu oproti glycerínu a vode v tom, že za chvíľku stvrdne a nevytečie, čo sa ostatným tekutinám môže pri vyvinutí tlaku na prst stať. Ak ho chceme použiť, musíme mať k dispozícii aj riedidlo, ktorým sa striekačka a ihla očistí, keď vyplňovač v nich stvrdne. Keď sa nám podarí zvráskavený prst vypnúť a zaguľatiť, valčekom nanesieme daktyloskopickú čerň na prsty a odoberieme odtlačky popísaným spôsobom.

V prípadoch, kedy sa nám nepodarí vypnúť pokožku použitím tekutiny, možno odtlačky získať odliatím pomocou pružnej odlievacej hmoty na báze silikónu. Odliatím získame negatív odtlačku. Potom za použitia separátora (napr. silikónového oleja) vytvoríme opäť odlievacou hmotou pozitív. Následne nanesieme valčekom na papilárne línie pozitívu farbivo a odtlačením na kartu získame daktyloskopický odtlačok. ³⁰¹

Počiatkové štádium rozkladu

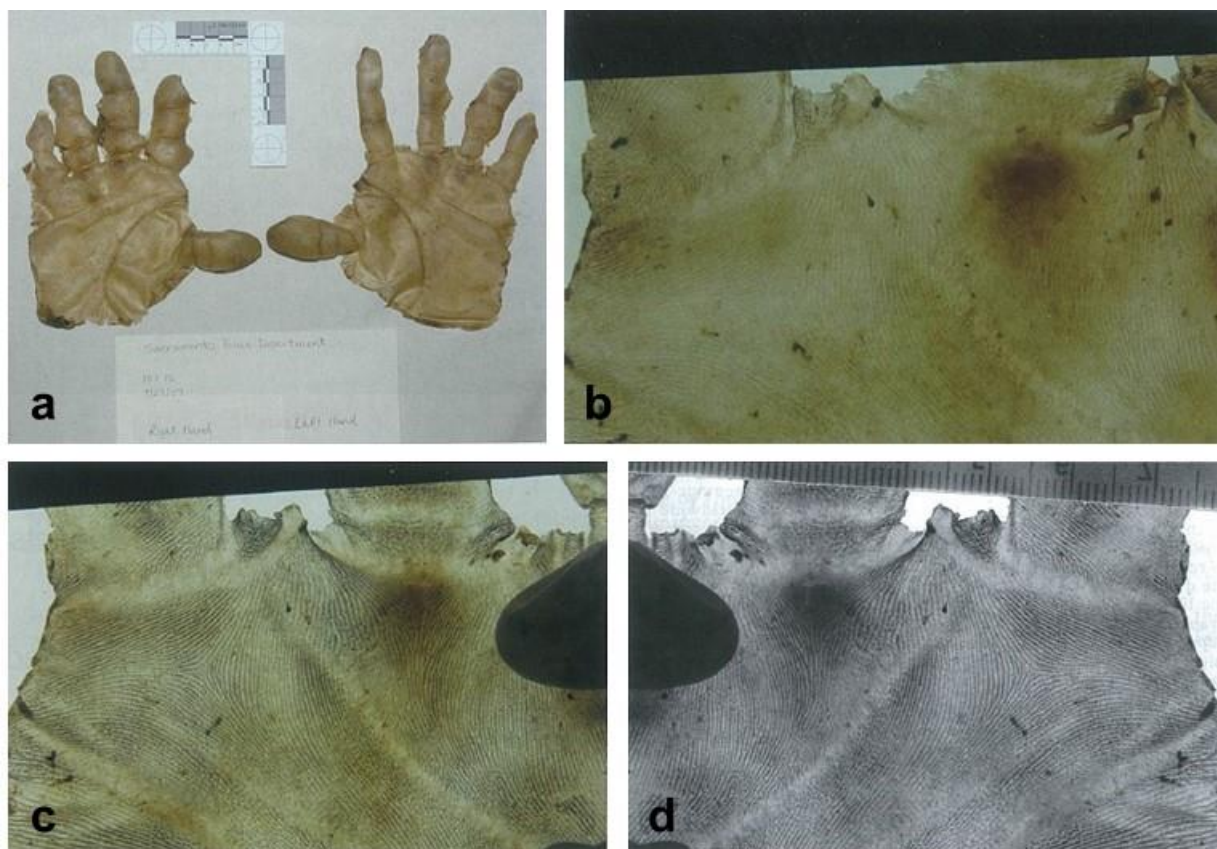
V počiatkových štádiách dekompozície tela sa pokožka postupne odlupuje z prstov a rúk mŕtveho. Po ich starostlivom prezretí by sme mali zhodnotiť, či ostala zachovaná v jednom kuse alebo došlo k strate niektorej jej časti. Ak je pokožka celistvá, pokúsime sa odobrať odtlačky tak, ako keby bola normálne pripevnená k prstu. Alebo ju celú oddelíme od prsta, priložíme na svoj prst a vytvoríme odtlačok tak, ako keby sa pokožka nachádzala na prste mŕtveho - tzv. rukavicová metóda.

Ak kožu zosnulého nemôžeme použiť na účely daktyloskopovania ako rukavicu napr. preto, že jeho ruky sú oproti našim väčšie, K. I. Modeste a B. Anderson vypracovali alternatívnu metódu. ³⁰² Jej podstata spočívala v použití daktyloskopického prášku na vytvorení kontrastu pri fotografovaní papilárnych línií priamo na rukách mŕtveho. Išlo o mŕtvolu muža zabalenú do posteľnej prikrývky, ktorá bola na oboch koncoch zaviazaná nylonovým povrazom. Telo bolo nájdené pod vrstvou vegetácie. Počas súdnej pitvy sa potvrdilo, že muž tam ležal už dlhší čas. Jeho koža sa uvoľňovala od ďalších tkanív a kostí. Patológom sa podarilo oddeliť kožu z oboch rúk mŕtveho. Tá bola autorkám štúdie poskytnutá na účely zaistenia odtlačkov.

³⁰⁰ FBI. The Science of Fingerprints: Classification and Uses. DIANE Publishing Company, 1993. 211 s. ISBN 15-6806-839-5.

³⁰¹ STRAUS, J., PORADA, V. a kol. Kriminalistická daktyloskopie. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. 285 s. ISBN 80-7251-192-0.

³⁰² MODESTE, K. I., ANDERSON, B. Using Fingerprint Powder to Record Friction Ridge Details from a Cadaver. In: Journal of Forensic Identification, ISSN: 0895173X, 2009, roč. 59, č. 3, s. 302-307.

Obr. 5 Koža prstov a dlani mŕtveho **a)** pred spracovaním, **b)** interdigitálna oblasť ľavej dlane pred nanesením prášku, **c)** po nanesení prášku a **d)** po spracovaní v grafickom programe ³⁰³

Koža rúk sa rozprestrela na podsvietenom stole (obr. 5a). Pri pozorovaní sa zistilo, že okraje kože sú tenké a krehké a ľahko by sa dali roztrhnúť, preto bolo jasné, že nanesenie čierne alebo použitie daktyloskopickej fólie by spôsobilo nenávratné škody na papilárnych líniách. Minúcie na prstoch a dlaniach boli veľmi dobre pozorovateľné, takže sa pokožka odfotografovala. Na obr. 5b je interdigitálna oblasť ľavej dlane pred nanesením prášku. Pri fotografovaní bolo ku koži priložené merítko. Čierny daktyloskopický prášok sa jemne naniesol pomocou štetca na pokožku. Pokiaľ jedna osoba pridržala kožu, aby sa nezrolovala, ďalšia nanášala prášok po povrchu pokožky tak, aby ho nebolo priveľa. Na obr. 5c možno pozorovať rovnakú časť ľavej dlane ako na obr. 5b, ale po nanesení prášku. Fotografie sa stiahli do počítača, originály sa uložili a vytvorili sa ich kópie. Pre editáciu fotografií sa použil softvér Adobe Photoshop, pričom sa kládol dôraz na to, aby použité nástroje boli akceptované štandardmi SWGIT (Scientific Working Group on Imaging Technologies). Na obr. 5d vidíme výsledok použitia metódy, pri ktorej sa použil daktyloskopický prášok na zvýraznenie papilárnych línií. Jej výhoda spočíva v tom, že žiaduci efekt možno dosiahnuť použitím základných nástrojov, akými sú podsvietený stôl, čierny daktyloskopický prášok a fotoaparát s makro objektívom. ³⁰⁴

Zriedkavo sa stáva, že prvá vrstva kože chýba. Ostáva iba dermis, druhá vrstva kože, ktorá je však rovnako hodnotná pre identifikačné účely. Pri daktyloskopovaní s ňou zaobchádzame, ako keby sama bola pokožkou. Details dermálnych papíl sú menej výrazné ako

³⁰³ MODESTE, K. I., ANDERSON, B. Using Fingerprint Powder to Record Friction Ridge Details from a Cadaver. In: Journal of Forensic Identification, ISSN: 0895173X, 2009, roč. 59, č. 3, s. 302-307.

³⁰⁴ MODESTE, K. I., ANDERSON, B. Using Fingerprint Powder to Record Friction Ridge Details from a Cadaver. In: Journal of Forensic Identification, ISSN: 0895173X, 2009, roč. 59, č. 3, s. 302-307.

linie na vonkajšej pokožke, a preto je potrebné dávať zvýšený pozor pri získavaní odtlačkov. Postup daktyloskopovania dermis je popísaný v závere ďalšej časti.

Daktyloskopovanie mŕtvych v obzvlášť náročných prípadoch

Získavanie odtlačkov prstov mŕtvych osôb v obzvlášť náročných prípadoch je náročné aj pre skúsených odborníkov. Ľudské pozostatky majú poškodenú pokožku papilárneho terénu v dôsledku pôsobenia rôznych environmentálnych vplyvov, akými sú: fauna (zvieratá alebo hmyz); oheň (spálenie); voda (macerácia); počasie (zima, teplo, vlhkosť).

Ide o daktyloskopovanie mŕtvol, u ktorých sa v dôsledku týchto vplyvov prejavili: dekompozícia alebo hniloba, ktoré prevládajú u tiel, ktoré boli nájdené pochované v zemi; vysušenie alebo mumifikácia u tiel, ktoré boli nájdené v otvorených a suchých priestoroch, prípadne u tiel, ktoré boli vystavené teplu; a nakoniec rozmočenie, ktoré sa vyskytuje u osôb, ktoré boli po dlhší čas ponorené vo vode. Získavanie odtlačkov papilárneho terénu v takýchto zložitých prípadoch predstavuje omnoho náročnejší problém a prináša potrebu použitia zvláštnych metód, techník a prostriedkov.

Pokročilé štádium rozkladu

V prípadoch, kedy dekompozícia dosiahla pokročilý stupeň, sme často konfrontovaní s problémom týkajúcim sa tkanív, ktoré sú v štádiu hniloby. K takému stavu dochádza predovšetkým v dôsledku pôsobenia rôznych biologických faktorov, akými sú baktérie, huby alebo proces kvasenia. Parazity taktiež môžu napadnúť takéto odumreté tkanivo. Preto je potrebné dávať veľký pozor pri manipulácii s pokožkou papilárneho terénu.

Pokožka tela zosnulého je obvykle veľmi ochabnutá a krehká. Ak sa na prstoch pokožka papilárneho terénu nachádza, vykonáme daktyloskopovanie tradičným spôsobom, avšak je potrebné venovať mu zvýšenú pozornosť a opatrnosť. Niekedy sa môže stať, že epiderma sa na prste síce nachádza, ale je príliš krehká a lámavá na to, aby sa na ňu naniesla čerň a aby sa prst roloval zvyčajným spôsobom.³⁰⁵

Rukavicová metóda

Ako proces dekompozície postupuje, pokožka sa zvyčajne oddeľuje od zamše v dôsledku pôsobenia hnilobných plynov a tvorby mokvajúcich pľuzgierov, čo sa označuje ako „skĺzavanie pokožky“. Serózna tekutina, ktorá pokrýva pokožku, často znemožňuje čerň príľnutie. Preto je vhodné po očistení nasprejovať prsty ninhydrínom, aby sa vysušil ich povrch a následne sa pokožka vcelku oddelí.

K zaznamenaniu papilárneho terénu dochádza tak, že si oddelenú pokožku prstov a dlaní priložíme na svoju vlastnú dlaň (pričom máme prirodzene navlečené ochranné rukavice), nanesieme na ňu daktyloskopickú čerň a vytvoríme tak odtlačky. Je mimoriadne dôležité dbať na správne poradie prstov pri ich daktyloskopovaní. Taktiež sa odporúča vyfotografovať detaily papilárneho terénu pre prípad, že by niektorá z použitých techník odoberania odtlačkov spôsobila ďalšie poškodenie kože.

Na uľahčenie tohto procesu môžeme oddeliť pokožku alebo aj celý prst v mieste druhého kĺbu a vložiť do 10% až 15% roztoku formaldehydu po dobu 1 hodiny. Takto dôjde k stvrdnutiu pokožky, ktorá navyše nadobudne sivastú farbu. Pri neopatrnom zaobchádzaní sa

³⁰⁵ FBI. The Science of Fingerprints: Classification and Uses. DIANE Publishing Company, 1993. 211 s. ISBN 15-6806-839-5.

však môže roztrhnúť alebo drobiť. Po vybratí z formaldehydu ju opatrne osušíme, priložíme na svoj prst, pridržíme svojou druhou rukou a rolujeme po daktyloskopickej karte.³⁰⁶

Podľa ďalšej metódy, by sa mala pokožka namáčať v 10% roztoku formaldehydu po dobu viacerých hodín. Najprv ju prepláchneme pod tečúcou vodou, potom v laboratórnom izopropanole, aby sa odstránila prebytočná vlhkosť a nakoniec ju osušíme a vykonáme odobratie odtlačkov popísaným spôsobom.³⁰⁷

Ak do spevňujúceho roztoku namočíme celý prst, môžu nastať 3 situácie:

- a) Pokožka, absorbujúca roztok formaldehydu, napuchne a uvoľní sa z prsta. Oddelíme ju a zaistíme odtlačky.
- b) Pokožka sa stále nachádza na prste a nie je príliš zošúverená. Nanesieme na ňu čerň a vytvoríme odtlačky.
- c) Pokožka je na prste, ale nachádzajú sa na nej vrásky. Treba zvážiť, či nebude potrebné vpichnúť do prsta glycerín, vodu alebo vyplňovač tkanív. Ak tým dosiahneme požadované výsledky, prejde sa k daktyloskopovaniu.

V prípade, že je časť pokožky porušená a vyplňovač tkanív nemôžeme použiť, hoci papilárny terén je dobre viditeľný, odrežeme celú časť pokožky prvého článku (obr. 6). Treba dávať pozor, aby sme oddelili celú časť obrazca papilárneho terénu a rezať tak, aby sme nepoškodili pokožku. Po vyrezaní pokožky ju zoškrabovaním a obrezávaním zbavíme prebytočných tkanív, pokiaľ neostane len epidermis tak tenká, že sa budú môcť vyhladiť všetky vrásky. Ak je pokožka dostatočne poddajná, priložíme si ju na prst a skúsime zaistiť viacero čerňových odtlačkov.³⁰⁸

Obr. 6 Chirurgické oddelenie pokožky prvého článku prsta³⁰⁹

Daktyloskopovanie vnútornej strany epidermy

Ak sa nám predošlými spôsobmi nepodarí získať kvalitné odtlačky, musíme preskúmať spodnú časť pokožky (obr. 7). Pokožku opatrne prevrátime tak, aby nedošlo k jej poškodeniu, natrieme čerňou a odtlačíme na kartu. Musíme však mať na pamäti, že takto vzniknuté odtlačky budú obrátené, čo sa týka ich farby aj pozície.

³⁰⁶ FBI. The Science of Fingerprints: Classification and Uses. DIANE Publishing Company, 1993. 211 s. ISBN 15-6806-839-5.

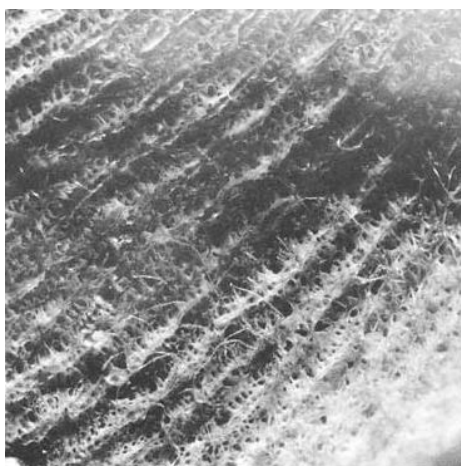
³⁰⁷ MILLER, R. D. Recovery of Usable Fingerprint Patterns from Damaged Postmortem Friction Ridge Skin. In: Journal of Forensic Identification, ISSN: 0895173X, 1995, roč. 45, č. 6. s. 602-605.

³⁰⁸ FBI. The Science of Fingerprints: Classification and Uses. DIANE Publishing Company, 1993. 211 s. ISBN 15-6806-839-5.

³⁰⁹ FBI. The Science of Fingerprints: Classification and Uses. DIANE Publishing Company, 1993. 211 s. ISBN 15-6806-839-5.

Ďalšia z metód, ktoré sa využívajú na zaznamenanie papilárnych línií vnútornej strany pokožky, spočíva v nanosení daktyloskopického prášku na spodnú časť epidermy a následnom aplikovaní černe. Táto časť pokožky sa potom roluje na adhezívnu časť daktyloskopической fólie.

Na začiatku celej procedúry pokožku osušime položením medzi papierové utierky. Na spodnú časť epidermy jemne nanesieme čierny daktyloskopický prášok, pokožku umiestnime na svoj prst a valčekom nanesieme daktyloskopickú čerň. Prst rolujeme na kúsku transparentnej daktyloskopической fólie. Prítomnosť prášku je nevyhnutná pre ľahšie odstránenie pokožky z pásky. Je potrebné upozorniť, že takto vzniknutý odtlačok bude mať správnu polohu potrebnú pre porovnávanie vtedy, keď sa umiestni na daktyloskopической karte adhezívnou stranou dole. Odtlačok však bude prevrátený, keďže vyvýšeniny (papilárne línie) budú biele a ryhy pokryté čiernou.³¹⁰

Obr. 7 Spodná strana pokožky³¹¹

Fotografické zaistenie papilárneho terénu

Ak je pokožka s papilárnym terénom príliš krehká na použitie vyššie popísaných metód, je možné spodnú časť pokožky papilárneho terénu zaistiť fotograficky. Odporúča sa predtým pokožku orezať alebo obstrihať, vyrovnať medzi dvoma tabuľami skla a v takejto pozícii vyfotografovať (obr. 8).³¹²

Použitie kyanoakrylátových pár

V prípade značne pokročilého štádia rozkladu tela možno použiť metódu podobnú zviditeľňovaniu latentných odtlačkov na pevných povrchoch. Nejasné obrazce papilárnych línií možno zvýrazniť kyanoakrylátovými parami alebo ninhydrínom. Použitie týchto techník však vyžaduje špecializované príslušenstvo, ktoré nám nie je vždy prístupné. Taktiež je potrebné uviesť si riziká používania kyanoakrylátu. Pri práci je potrebné používať ochranné oblečenie, rukavice a zabezpečiť adekvátnu ventiláciu priestorov.³¹³

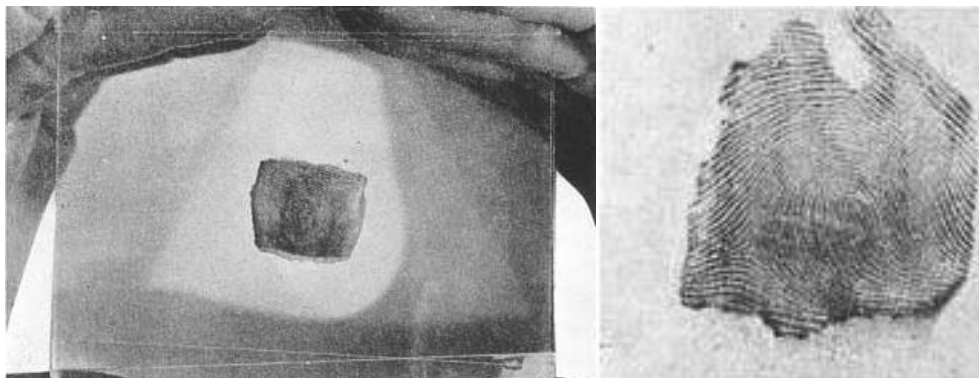
³¹⁰ RICE, K. A. The Re-Hydration and Printing of Mummified Fingers. In: Journal of Forensic Identification, ISSN: 0895173X, 1988, roč. 38, č. 4, s. 152-156.

³¹¹ FBI. The Science of Fingerprints: Classification and Uses. DIANE Publishing Company, 1993. 211 s. ISBN 15-6806-839-5.

³¹² FBI. The Science of Fingerprints: Classification and Uses. DIANE Publishing Company, 1993. 211 s. ISBN 15-6806-839-5.

³¹³ KAHANA, T. a kol. Fingerprinting the Deceased: Traditional and New Techniques. In: Journal of Forensic Sciences, ISSN:1556-4029, 2001, roč. 46, č. 4, s. 908-912.

Tieto metódy sa vzťahujú na také druhy dekompozície, pri ktorých sa na mŕtvej osobe ešte stále nachádza vonkajšia epiderma. Často je však táto časť pokožky zničená alebo sa z nej nedajú získať plnohodnotné odtlačky. Vtedy možno využiť druhú vrstvu kože – zamšu, ktorá má dermálne papily jemnejšie a menej výrazné, no tiež využiteľné pre identifikačné účely.

Obr. 8 Fotografia pokožky vyrovnanej medzi dvomi tabuľami skla, následné fotografické zaistenie papilárneho terénu ³¹⁴

Zaist'ovanie odtlačkov zamše (dermis)

Ak je z preskúmania kože jasné, že epidermis chýba ale dermis je celistvá, prst očistíme, potrieme čerňou a otláčime klasickým spôsobom. Ak je dermis zvrátená, ale patrične poddajná, je možné vpichnúť do prstu vyplňovač tkanív, ktorý prst zaokrúhli. Následne sa naň naniesie čerň a vytvorí sa odtlačok.

Výnimočne sa môže stať, že časť epidermy sa stále nachádza na prste, avšak nemá význam pre identifikáciu. Skalpelom ju opatrne odstránime tak, aby nebola narušená vrstva papíl, nachádzajúca sa na dermis. Potom, čo boli odstránené všetky fragmenty pokožky, dermis očistíme, valčekom na ňu nanesieme čerň a odoberieme odtlačky. Ak výsledné odtlačky nie sú vhodné pre účely klasifikácie a identifikácie, najpravdepodobnejším dôvodom bude, že oblasť dermálnych papíl je príliš jemná a nevýrazná na to, aby sa dobre otláčila. Náhradným riešením je oddelenia prstu v mieste druhého kĺbu a jeho fotografovanie. Môžu sa tu ale nachádzať vrásky, ktoré nie je možné odstrániť ani vpichnutím vyplňovača. Preto skúmanú oblasť obrežeme skalpelom od prvého kĺbu po konček prsta. Svalstvo vyrežeme, pozorovanú dermis vyrovnáme medzi 2 tabuľami skla, ktoré dokopy zlepieme lepiacou páskou. Nakoniec dermis odfotografujeme.

Ďalší problém predstavuje zlá rozpoznateľnosť papilárneho terénu na výslednej fotografii. Tá nastáva v dôsledku slabého kontrastu medzi papilami a ryhami pri použití priameho svetla. Túto ťažkosť odstránime oškrabaním dermis až pokiaľ nebude dostatočne transparentná a jej vyfotografovaním pri použití transmitovaného svetla. Inokedy je tkanivo dostatočne tenké, ale stále nie priehľadné. Nepriehľadnosť odstránime namočením kože do xylénu na pár minút a následným odfotografovaním pri transmitovanom svetle, kým je ešte stále impregnovaná xylénom. Ak však substancia schne príliš rýchlo na to, aby sa stihlo fotografovanie, koža by sa mala vyfotografovať kým je ponorená v xyléne. Nakoniec vyvoláme negatív fotografie, aby sme získali obrátenú pozíciu odtlačku, aby sme ho vedeli porovnávať s čerňovými odtlačkami zaistenými na kartách. ³¹⁵

³¹⁴ FBI. The Science of Fingerprints: Classification and Uses. DIANE Publishing Company, 1993. 211 s. ISBN 15-6806-839-5.

³¹⁵ FBI. The Science of Fingerprints: Classification and Uses. DIANE Publishing Company, 1993. 211 s. ISBN 15-6806-839-5.

V prípade využitia zamše je však potrebné si uvedomiť, že každej papilárnej línii v epiderme zodpovedajú dva rady dermálnych papíl v zamši, to znamená, že každý takýto hrebeň vyzerá, ako keby bol rozdvojený. Tieto dvojité rady hrebeňov sú jemnejšie a nie také ostré ako detaily na epiderme, čo v praxi môže sťažovať dosiahnutie správnej klasifikácie a správneho porovnania (obr. 9).

Obr. 9 Fotografické zaistenie usporiadania dermálnych papíl v zamši ³¹⁶

Ešte náročnejšie prípady z hľadiska daktyloskopickej praxe predstavujú nálezy mumifikovaných mŕtvol, obhorených a zhorených mŕtvych tiel alebo rozmočených mŕtvol, pri ktorých je nutné použiť tomu zodpovedajúce metódy, postupy a prostriedky. Rozsah problematiky nedovoľoval ich spracovanie v súčasnom príspevku, preto sa na tieto špecifické prípady zameriame v budúcom príspevku.

Resumé

V článku sa zaoberáme metódami a postupmi daktyloskopovania mŕtvol v rôznych štádiách rozkladu. Odobratie odtlačkov prstov nedávno zosnulým, keď je koža pevná a papilárny terén je jasne viditeľný, je relatívne jednoduché, podobne ako odoberanie odtlačkov prstov u živých osôb. Problémy však nastávajú, ak sú ruky mŕtveho v rôznych štádiách rozkladu. Techniky na daktyloskopovanie sa v týchto prípadoch značne líšia a závisia od stupňa dekompozície, vysušenia alebo macerácie prstov. Zaoberáme sa aj postupmi a metódami daktyloskopovania mŕtvol v obzvlášť náročných prípadoch, týkajúcich sa predovšetkým pokročilých štádií rozkladu.

Resumé

In the article, we deal with the methods and procedures for fingerprinting cadavers at various stages of decomposition. Obtaining fingerprints from recently deceased individuals, when the skin is firm and the papillary terrain is clearly visible, is relatively straightforward and similar to the process used for living individuals. However, challenges arise when the hands of the deceased are in different stages of decomposition. The techniques for dactyloscopic procedures in these cases vary significantly and depend on the level of decomposition, drying, or maceration of the fingers. We also deal with the procedures and methods for fingerprinting cadavers in particularly challenging cases involving advanced stages of decomposition.

³¹⁶ FBI. The Science of Fingerprints: Classification and Uses. DIANE Publishing Company, 1993. 211 s. ISBN 15-6806-839-5.

Zoznam bibliografických odkazov

- CUTRO, B. T. Recording living and postmortem friction ridge exemplars In: U.S. DEPARTMENT OF JUSTICE. The fingerprint sourcebook, Washington, DC: Create Space Independent Publishing Platform, 2014. Chapter 4, s. 1-18. ISBN 14-7766-476-9.
- FBI. The Science of Fingerprints: Classification and Uses. DIANE Publishing Company, 1993. 211 s. ISBN 15-6806-839-5.
- KAHANA, T. a kol. Fingerprinting the Deceased: Traditional and New Techniques. In: Journal of Forensic Sciences, ISSN:1556-4029, 2001, roč. 46, č. 4, s. 908-912.
- MEGO, M. Súdne lekárstvo I. Nové Zámky: PSYCHOPROF, spol. s r.o., 2001. 189 s. ISBN 80-967148-3-X.
- MILLER, R. D. Recovery of Usable Fingerprint Patterns from Damaged Postmortem Friction Ridge Skin. In: Journal of Forensic Identification, ISSN: 0895173X, 1995, roč. 45, č. 6. s. 602-605.
- MODESTE, K. I., ANDERSON, B. Using Fingerprint Powder to Record Friction Ridge Details from a Cadaver. In: Journal of Forensic Identification, ISSN: 0895173X, 2009, roč. 59, č. 3, s. 302-307.
- RICE, K. A. The Re-Hydration and Printing of Mummified Fingers. In: Journal of Forensic Identification, ISSN: 0895173X, 1988, roč. 38, č. 4, s. 152-156.
- STRAUS, J., PORADA, V. a kol. Kriminalistická daktyloskopie. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. 285 s. ISBN 80-7251-192-0.

Kontaktné údaje

doc. RNDr. Soňa Masnicová, PhD.
Katedra kriminalistiky a forenzných vied
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Sklabinská 1
835 17 Bratislava
Slovenská republika
e-mail: sona.masnicova@akademiapz.sk

JUDr. Magdaléna Krajníková, PhD.
Katedra kriminalistiky a forenzných vied
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Sklabinská 1
835 17 Bratislava
Slovenská republika
e-mail: magdalena.krajnikova@akademiapz.sk

PROCESNÝ POSTUP PRI REKOGNÍCII³¹⁷

PROCEDURAL PROCEDURE FOR RECOGNITION

Margita Prokeinová

Anotácia: Rekognícia v kontexte trestného práva sa týka rozpoznania osôb, vecí, prípadne zvierat. Hrá dôležitú úlohu v trestnom konaní a je často kľúčovým prvkom pri vyšetrovaní trestných činov a stíhaní osôb. Je však dôležité, aby sa rekognícia vykonávala s dôrazom na zachovanie práv obvinených osôb a spravodlivého procesu. O celom procesnom postupe a priebehu rekognície treba spísať zápisnicu, a práve na tento právny úkon je v článku upriamená hlavná pozornosť, keďže Trestný poriadok obsahuje len všeobecné poňatie právneho úkonu.

Kľúčové slová: rekognícia, priebeh rekognície, zápisnica.

Annotation: Recognition in the context of criminal law refers to the recognition of persons, things, or animals. It plays an important role in criminal proceedings and is often a key element in criminal investigations and prosecutions. However, it is important that recognition is carried out with an emphasis on preserving the rights of accused persons and a fair trial. Minutes must be written about the entire procedural procedure and the process of recognition, and it is precisely this legal act that the article focuses on, since the Criminal Code contains only the general concept of a legal act.

Keywords: recognition, course of recognition, minutes.

Úvod

Rekognícia je jednou z dôkazných prostriedkov vo forme procesného úkonu, pomocou ktorého orgán činný v trestnom konaní a súd získavajú poznatky, dôležité na objasnenie vecí. Zároveň je aj osobitnou kriminalisticko-taktickou metódou s charakterom neopakovateľného úkonu (nemožno opakovať rekogníciu s osobou alebo vecou, ktorá už raz bola pri rekognícii opoznávaná), a preto je nevyhnutné uplatniť všetky zákonné podmienky jej vykonania, aby mohla byť v trestnom konaní použiteľná. Rekognícia okrem toho patrí k osobitnej forme výsluchu. Preto ustanovenia o poučeníach vypočúvaných osôb a o tvorbe zápisnice či už z výsluchu obvineného alebo z výsluchu svedka vrátane práva obvineného odoprieť výpoveď musia byť zachované rovnako. Ak by v priebehu trestného konania došlo k realizácii rekognície v rozpore s Trestným poriadkom a táto rekognícia je tak dôkazne nepoužiteľná, to automaticky neznamená, že je dôkazne nepoužiteľný celý ďalší výsluch poznávajúcej osoby. Procesne nepoužiteľné sú len tie časti výsluchu, ktoré sú v príčinnej súvislosti aspoň potenciálne ovplyvniteľné nezákonnou rekogníciou.³¹⁸

Súčasná právna úprava rekognície je upravená v § 126 ods. 1 až 3 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“) v šiestej hlave, v prvom diely pod názvom Dokazovanie, a to v tomto znení:

- „(1) Ak sa má výsluchom zistiť totožnosť nejakej osoby alebo veci,³¹⁹ vyzve sa obvinený, aby ju opísal. Až potom sa mu má osoba alebo vec ukázať, a to medzi viacerými osobami podobného zovňajšku alebo vecami toho istého druhu.
- (2) Rekogníciu možno vykonať aj podľa fotografií, prípadne s použitím technických prostriedkov.
- (3) K rekognícii treba vždy pribrať nezúčastnenú osobu.“

³¹⁷ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV 16-0471.

This work was supported by the Slovak Research and Development Agency under the Contract No. APVV 16-0471.

³¹⁸ Nález Ústavného súdu Českej republiky, sp. zn. I. ÚS 1677/13.

³¹⁹ Predmetom rekognície môže byť aj zviera, ktoré už nie je vecou, ale živým tvorom, cítiacou bytosťou. Túto zmenu priniesla novela zákona o veterinárnej starostlivosti č. 184/2018 Z. z. účinná od 1. septembra 2018.

Ak sa má výsluchom zistiť totožnosť nejakej osoby alebo veci, vyzve sa obvinený prípadne svedok,³²⁰ aby ju opísal. Až potom sa mu má osoba alebo vec ukázať, a to medzi viacerými osobami podobného zovňajšku alebo vecami toho istého druhu (napríklad rozpoznanie zbraní, drog, kradnutých predmetov alebo dokumentov). Počet pribratých osôb závisí od konkrétnej vyšetrovanej udalosti. Podľa českej právnej úpravy, keď má byť poznaná osoba, ukáže sa podozrivému, obvinenému alebo svedkovi medzi najmenej troma osobami, ktoré sa výrazne neodlišujú.³²¹ Viaceré osoby definuje § 127 ods. 12 Trestného zákona, podľa ktorého sa viacerými osobami rozumejú na účely tohto zákona najmenej tri osoby. Opoznávaná osoba alebo vec má byť zamiešaná medzi viacerými osobami alebo vecami, čo vyplýva z § 126 ods. 1 Trestného poriadku. Z jazykového výkladu tejto vety vyplýva, že pri rekognícii sa vyžaduje okrem opoznávanej osoby alebo veci prítomnosť najmenej ďalších troch osôb alebo vecí, teda aj s opoznávanou osobou alebo vecou ich musí byť **najmenej štyri**. Čím je väčší počet osôb a vecí, z ktorých sa opoznáva, tým pôsobí rekognícia vierohodnejšie.³²² Rekogníciu možno vykonať aj podľa fotografií, prípadne s použitím technických prostriedkov. Nedodržanie tohto pravidla je možné len výnimočne, napríklad pri určovaní totožnosti mŕtvol. V ostatných prípadoch by inak išlo o podstatnú chybu pri vykonávaní rekognície, ktorá ju zbavuje jej dôkaznej hodnoty.

O vykonanej rekognícii je potrebné spísať zápisnicu, z ktorej musí byť zrejmé, ako bola rekognícia pripravená, vykonaná a aké sa dosiahli výsledky. Trestný poriadok neupravuje ustanovenie, ktoré výslovne uvádza obsah zápisnice o vykonanej rekognícii. Zákonná úprava je v tejto súvislosti zameraná na všeobecné poňatie právneho úkonu (§ 58 ods. 1 písm. d) Trestného poriadku. Z toho dôvodu uvedieme v nasledujúcich riadkoch podrobný popis obsahu zápisnice o rekognícii osoby. Pred označením zápisnice je uvedené jej číslo a pod jej označením sa uvádza miesto, dátum, čas a v akej trestnej veci bola vykonaná rekognícia osoby. Následne sa uvedú osoby zúčastnené na úkone ako je svedok, vyšetrovateľ, zapisovateľ, nezúčastnená osoba, psychológ (priberá sa, ak ide o trestný čin sexuálneho zneužívania), zákonný zástupca pokiaľ ide o maloletého svedka, kriminalistický technik. Súčasťou takejto zápisnice je aj poučenie s konštatovaním, že svedok bol riadne poučený/á/ podľa svojho procesného postavenia a po tomto poučení vyhlasuje:

„Svedkovi bolo vysvetlené poučenie podľa procesného postavenia, jedná sa o osobu mladšiu ako 18 rokov. Bola som riadne poučená podľa platných právnych ustanovení procesného postavenia svedka najmä som bola poučená podľa § 345 o trestnosti krivého obvinenia ako aj podľa § 346 o tom, že je trestné ak budem vypovedať nepravdu o okolnostiach dôležitých pre trestné konania.

Zvlášť som bola poučená podľa § 127 Trestného poriadku o povinnosti vypovedať ako svedok a aj podľa § 129 Trestného poriadku o zákaze výsluchu, toto beriem na vedomie.

Zvlášť som bola poučená podľa § 130 ods. 2 Trestného poriadku o tom, že mám právo odoprieť vypovedať ak by som výpoveďou spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania sebe alebo osobe blízkej, tu sa po poučení vyjadrujem, že vypovedať k veci chcem a budem.“

Po poučení svedok vyhlási, či žiada alebo nežiada náhradu nevyhnutných výdavkov a ušlej mzdy. Následne sa dostávame k jadrú zápisnice o rekognícii osoby, kde sa uvedie: Rekognícia podľa predložených fotografií bola vykonaná v čase od h v priestoroch, osvetlenie v kancelárii bolo denným svetlom bez umelého osvetlenia,

³²⁰ V zmysle § 138 Trestného poriadku sa ustanovenie § 126 Trestného poriadku primerane použije aj na výsluch svedka na rekogníciu.

³²¹ Ustanovenie § 104b ods. 3 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (Trestní řád) ve znění pozdějších předpisů.

³²² BURDA, E., MIHÁLIK, S., SLOVÁK, I., TURAY, L., VINCENNT, F. Dokazovanie Prvá časť, šiesta hlava. Trestný poriadok I: komentár. 1. vyd. Bratislava: C.H. Beck, 2021, s. 820.

intenzita osvetlenia bola primeraná, aby si poznávajúca osoba dobre prehliadla poznávanú osobu.

Poznávajúcej osobe L. H. bola osoba ukázaná medzi 6 ďalšími fotografiami označenými číslami v tomto poradí:

Album č. 1

Foto č. 1 L. V., nar.

Foto č. 2 A. B., nar.

Foto č. 3 J. P., nar.

Foto č. 4 J. Č., nar.

Foto č. 5 M. M., nar.

Foto č. 6 J. C., nar.

Album č. 2

Foto č. 1 A. B.

Foto č. 2 J. P.

Foto č. 3 J. Č.

Foto č. 4 M. M.

Foto č. 5 J. C.

Foto č. 6 L. V.

V zápisnici sa uvedie i spôsob umiestnenia poznávaných osôb vo forme: fotografie osôb sú v albume uložené v dvoch radoch vedľa seba a sú číslované zľava doprava v číselnom poradí arabskými číslicami.

Priebeh rekognície:

Poznávajúca osoba bola vyzvaná, aby si pozorne prezrel/a/ album č. 1, ktorý tvorí prílohu vyšetrovacieho spisu – jednotlivé fotografie osôb a v prípade že sa medzi fotografiami nachádza osoba, ktorú pozná, nech na ňu ukáže prstom a povie, kde sa s ňou stretla a za akých okolností. Svedkovi bol ponechaný potrebný čas na to, aby si prezrel fotografie v albume a po prezretí cca po 45 sekundách osoba k veci uvádza nasledovné:

Ukazujem na fotografiu č. 4, to je asi ten chlapec. To je ten J. Č. Na otázku vyšetrovateľa, aby som sa vyjadrila podľa čoho ho spoznávam, odpovedám, že podľa očí. Na otázku vyšetrovateľa, aby som sa vyjadrila, či táto osoba bola vtedy nejako vymenená, mala napríklad iné vlasy a podobne, odpovedám, že vtedy mal dlhšie kučeravé vlasy a tiež to, že na fotografii je mladší. Otázka vyšetrovateľa: V osobe vystupujúcej vo fotoalbume pod číslom 4, ktorý si označila, spoznávaš osobu, o ktorej si vypovedala a uviedla že sa volá J Č?

Odpoveď: áno.

Po vyjadrení svedka bol osobe svedka predložený album č. 2, ktorý tvorí prílohu vyšetrovacieho spisu. Svedok bol opätovne vyzvaný/á/, aby si pozrel/a/ predložené fotografie osôb a v prípade, že sa medzi fotografiami nachádza osoba, ktorú pozná, nech na ňu ukáže a povie, kde sa s ňou stretol/a/ a za akých okolností. Svedkovi bol ponechaný dostatočný čas, aby si prezrel/a/ fotografie nachádzajúce sa v albume č. 2 a cca po 20 sekundách uvádza:

Spoznávam tú istú osobu, teda je pod číslom 3. Opäť som ho spoznala podľa očí, je to tá istá fotografia.

Vyšetrovateľ: Opätovne sa ťa pýtam, či teda osoba, ktorú si spoznala je tou osobou, ktorá mala s tebou v roku 2017 pohlavný styk v chatovej osade H.?

Odpoveď: áno.

Po popise priebehu rekognície sa vyšetrovateľ vyjadrí k priebehu úkonu a obsahu zápisnice. V takomto vyjadrení môže vyšetrovateľ uviesť, že poznávajúca osoba sa správala kludne a pokojne. Po výzve na prezretie jednotlivých albumov si poznávajúca osoba v klude a

v dostatočnom čase prezrela albumy a jednoznačne prstom a neskoršie slovne ukázala vo fotoalbeume č. 1 na fotografiu č. 4 a vo fotoalbeume č. 2 na fotografiu č. 3, ktoré zobrazujú toho istého muža, pod týmito číslami je uvedená osoba J. Č., nar....Vo vyjadrení ešte vyšetrovateľ uvedie, či priebeh rekognície bol alebo nebol snímaný fotograficky a videozáznamom. Ak bol takto snímaný, vyšetrovateľ v zápisnici uvedie, že fotografie a videozáznam je uložený ako príloha trestného spisu.

V závere zápisnice je obsiahnuté, že poznávajúca osobe L. H. označila osobu pod menom J. Č. ako osobu, ktorá mala s ňou pohlavný styk v čase keď nedovršila vek 15 rokov.

Na úplný záver vyšetrovateľ prečíta zápisnicu a po jej prečítaní osoby, ktoré sa zúčastnili rekognície, vyhlasujú, že jej obsah súhlasí s priebehom rekognície a nemajú proti priebehu rekognície žiadne námietky, nedošlo k žiadnemu nátlaku na svedka zo stany polície ani kohokoľvek iného, preto nežiadajú jej opravu ani doplnenie (prípadne žiadajú zápisnicu doplniť alebo opraviť).

Na konci zápisnice sa uvedie dátum, čas skončenia rekognície a podpis vyšetrovateľa Policajného zboru, ktorý vyhotovil zápisnicu, svedka a ostatných prítomných osôb na rekognícii.

Resumé

Rekognícia ako jedna z dôkazných prostriedkov je nielen prostriedkom previerky vierohodnosti priameho svedectva, ale rovnako plní účel vylúčenia nevinných osôb z podozrenia trestnej činnosti, čím je zabezpečená ochrana individuálnych práv pred nedôvodným trestným stíhaním a odsúdením.³²³ Znovupoznané môžu byť nielen osoby, ale i veci a dokonca aj zvieratá, a to in natura alebo na základe fotografií, prípadne s použitím technických prostriedkov. Je však dôležité, aby sa táto procedúra vykonávala s dôrazom na zachovanie práv obvinených osôb a spravodlivého procesu. Právna úprava rekognície je obsiahnutá v § 126 ods. 1 až 3 Trestného poriadku. O každej vykonanej rekognícii je potrebné spísať zápisnicu, z ktorej musí byť zrejmé, ako bola rekognícia pripravená, vykonaná a aké sa dosiahli výsledky. Keďže zákonná úprava je v tejto súvislosti zameraná len na všeobecné poňatie právneho úkonu podľa § 58 ods. 1 písm. d) Trestného poriadku, z toho dôvodu sme sa v článku zamerali hlavne na podrobný popis obsahu zápisnice o rekognícii osoby.

Resumé

Recognition as one of the means of proof is not only a means of verifying the credibility of direct testimony, but also fulfills the purpose of excluding innocent persons from suspicion of criminal activity, thus ensuring the protection of individual rights against unjustified prosecution and conviction. Not only persons, but also things and even animals can be reacquainted, in nature or on the basis of photographs, or with the use of technical means. However, it is important that this procedure is carried out with an emphasis on preserving the rights of accused persons and a fair trial. The legal regulation of recognition is contained in § 126 section 1 to 3 of the Criminal Code. It is necessary to write a minute about each conducted recognition, from which it must be clear how the recognition was prepared, carried out and what results were achieved. Since the legal regulation in this context is focused only on the general concept of a legal act according to § 58 section 1 letter d) of the Criminal Code, for that reason, in the article we mainly focused on a detailed description of the content of the minutes on the recognition of a person.

³²³ Nález Ústavného súdu Českej republiky, sp. zn. III.ÚS 256/01.

Zoznam bibliografických odkazov

BURDA, E., MIHÁLIK, S., SLOVÁK, I., TURAY, L., VINCENNT, F. Dokazovanie Prvá časť, šiesta hlava. Trestný poriadok 1: komentár. 1. vyd. Bratislava: C.H. Beck, 2021, 2 568 s. ISBN 978-80-89603-88-6

Právne predpisy

Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (Trestní řád) ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov

Zákon č. 39/2007 Z. z. o veterinárnej starostlivosti v znení neskorších predpisov

Súdne rozhodnutia

Nález Ústavného súdu Českej republiky, sp. zn. III.ÚS 256/01

Nález Ústavného súdu Českej republiky, sp. zn. I. ÚS 1677/13

Kontaktné údaje

prof. JUDr. Margita Prokeínová, PhD.

Právnická fakulta

Univerzita Komenského v Bratislave

Šafárikovo nám. 6

P. O. BOX 313

810 00 Bratislava

Slovenská republika

e-mail: margita.prokeinova@flaw.uniba.sk

ZAISTENIE VECI NA ÚČELY DOKAZOVANIA³²⁴

SEIZURE OF THE THING FOR THE PURPOSES OF EVIDENCE

Juraj Sieklik - Ján Šanta

Anotácia: Predmetný príspevok zobrazuje problematiku zaistenia veci na účely dokazovania, ktorá bola v poslednom období novelizovaná. Cieľom príspevku je priblížiť tie problematické skutočnosti, ktoré sa vyskytujú v praxi a aktuálnej judikatúre. Kriticky sa nazerá na niektoré rozhodnutia a snahou autorov je ustáliť prax orgánov činných v trestnom konaní.

Kľúčové slová: zaistenie veci, vydanie veci, odňatie veci, počítačové údaje

Annotation: The article in question describes the issue of seizing things for the purposes of evidence, which was recently amended. The aim of the contribution is to bring closer the problematic sections that occur in practice and current jurisprudence. It looks critically at some decisions, and the authors' effort is to stabilize the practice of law enforcement.

Keywords: issue of a thing, withdrawal of a thing, computer data

Úvod

Po nepriamej novele Trestného poriadku³²⁵ došlo k zmene systematiky a k rozdeleniu jeho štvrtej hlavy. Toto rozdelenie sa týka celého štvrtého dielu prvej časti štvrtej hlavy Trestného poriadku, u ktorého sa zmenil názov na Zaistenie vecí dôležitých pre trestné konanie. Systematickým odlišením režimov zaistenia v prvom a druhom oddiele sa vytvorila medzi týmito dvoma zaist'ovacími režimami určitá deliaca čiara. Oddelením jednotlivých zaist'ovacích režimov tak bola transponovaná časť smernice Európskeho parlamentu a Rady č. 2014/42/EU o zaistení a konfiškácii prostriedkov a príjmov z trestnej činnosti v Európskej únii. Zaistenie veci na účely dokazovania sa nachádza v druhom oddiele, pričom k jednotlivým spôsobom zaistenia je možné zaradiť povinnosť na vydanie veci, odňatie veci, uchovanie veci, vydanie a odňatie počítačových údajov, prevzatie zaistenej veci, spoločné ustanovenia a aj spôsob nakladania so zaistenými vecami.

Štvrtá hlava prvej časti všeobecných ustanovení Trestného poriadku, počnúc štvrtým dielom tak upravuje zaistenie vecí. Ako to vyplýva aj z ďalej uvedených názvov jednotlivých procesných ustanovení, ich účelom je zaistiť veci na účely dokazovania a tiež zaistiť nástroje trestnej činnosti a výnosy z trestnej činnosti.

Uvádzaný štvrtý diel s názvom Zaistenie veci dôležitých pre trestné konanie zakotvuje v prvom oddiele

- § 89 vec dôležitú pre trestné konanie

v druhom oddiele s názvom Zaistenie veci na účely dokazovania v

- § 89a povinnosť na vydanie veci, § 90 odňatie veci, § 91 uchovanie, vydanie a odňatie počítačových údajov, § 92 prevzatie zaistenej veci, § 93 spoločné ustanovenia, § 94 úschovu vydaných, odňatých, prevzatých alebo inak zaistených vecí a

v treťom oddiele s názvom Zaistenie nástrojov trestnej činnosti a výnosov z trestnej činnosti

- § 95 až § 95b zaistenie peňažných prostriedkov, § 96 zaistenie zaknihovaných cenných papierov, § 96a zaistenie nehnuteľnosti, § 96b obhliadku nehnuteľnosti, § 96c zaistenie majetkovej účasti v právnickej osobe, 96d zaistenie virtuálnej meny, §96e zaistenie inej majetkovej hodnoty, § §96f zaistenie hnutel'nej veci, § 96g zaistenie náhradnej hodnoty, § 97 a § 98 vrátenie veci a § 98a spoločné ustanovenia k zaisteniu majetku, veci a iných majetkových hodnôt.

³²⁴ „Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0102.“

³²⁵ Zákon č. 312/2020 Z. z. o výkone rozhodnutia o zaistení majetku a správe zaisteného majetku

Z celého radu ustanovení Trestného poriadku a aplikačných problémov z neho plynúcich vzťahujúcich sa k tejto problematike uvádzame aspoň tieto.

1. Uchovanie, vydanie a odňatie počítačových údajov podľa § 91 Trestného poriadku

Z dôvodu pokroku v informačných technológiách sa digitálne stopy nachádzajú v rôznych počítačových systémoch, ktoré je potrebné v niektorých prípadoch zaistiť. Vzhľadom na nemateriálnosť, latentnosť a veľmi nízku životnosť digitálnych stôp sa tieto stopy nemôžu zabezpečovať tradičnými zaistovacími úkonmi.³²⁶ Inštitút uchovania a vydania počítačových údajov bol do Trestného poriadku zakotvený najmä z dôvodu plnenia záväzkov Slovenskej republiky³²⁷ plynúcich z Dohovoru Rady Európy o počítačovej kriminalite (ďalej len „Dohovor o počítačovej kriminalite“).³²⁸ Podľa čl. 16 tohto dohovoru sa SR ako zmluvná strana zaviazala prijať také legislatívne a iné opatrenia, ktoré môžu byť nevyhnutné na to, aby umožnili jej príslušným orgánom nariadiť uchovanie špecifikovaných počítačových údajov³²⁹ vrátane prevádzkových údajov, ktoré boli použité prostredníctvom počítačového systému, a ak je to potrebné, tak nariadiť aj ich vydanie príslušným orgánom. Uvedená povinnosť sa má uplatňovať prostredníctvom príkazu osobe, aby tá uchovala tieto počítačové údaje nachádzajúce sa v jej držbe alebo sú pod kontrolou tejto osoby. Podľa čl. 18 tohto dohovoru má SR prijať také legislatívne alebo iné opatrenia, aby umožňovali orgánom nariadiť, aby

- osoba, ktorá má v držbe alebo sú pod jej kontrolou predložila špecifikované počítačové údaje, ktoré sú uložené v počítačovom systéme alebo na pamäťovom nosiči dát alebo aj
- poskytovateľovi služieb, aby predložil informácie o predplatiteľovi, týkajúce sa takých služieb, ktoré sú v držbe alebo pod kontrolou poskytovateľa.

Podľa čl. 19 tohto dohovoru je SR povinná prijať legislatívne alebo iné opatrenia, aby umožnili príslušným orgánom získať prístup do počítačového systému a k počítačovým údajom v ňom uložených a k pamäťovému nosiču počítačových údajov, na ktorom môžu byť počítačové údaje uložené. SR je taktiež povinná zabezpečiť vhodné opatrenia na udelenia oprávnenia pre príslušné orgány:

- zaistiť alebo podobným spôsobom zabezpečiť počítačový systém alebo jeho časť, alebo pamäťový nosič počítačových údajov,
- vyhotoviť a ponechať si kópiu týchto počítačových údajov,
- zachovať celistvosť relevantných uložených počítačových údajov,
- znemožniť prístup k takým počítačovým údajom alebo ich odstrániť z počítačového systému, do ktorého sa vstúpilo.

Dohovor o počítačovej kriminalite definuje aj pojem počítačové údaje v čl. 1, písm. b), ktoré chápe ako „*záznam skutočností, informácií alebo pojmov vo forme, ktorá je vhodná na spracovanie v počítačovom systéme, vrátane programu schopného spôsobiť, že počítačový systém vykoná určitú činnosť*“. Takýmito údajmi môžu byť napríklad druhy grafických, audiovizuálnych, textových či iných súborov, databáz, počítačových programov a pod., bez

³²⁶ IVOR, I., POLÁK, P., ZÁHORA, J. Trestné právo procesné I. Všeobecná časť. 2. vydanie. Bratislava : Wolters Kluwer SR s. r. o., 2021, 393 s.

³²⁷ ANDRÁŠKO, J. a kol. Právo informačných a komunikačných technológií 2. Bratislava: TINCT, 2021, 260 s.

³²⁸ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky publikované pod č. 137/2008 Z. z.

³²⁹ Dohovor o počítačovej kriminalite (Convention on Cybercrime) používa pojem „computer data“, čo by v preklade malo byť preložené ako „počítačové dáta“ a pojem „traffic data“ by mal v preklade znamenať „prevádzkové dáta“. V súčasnosti účinnom oznámení Ministerstva zahraničných vecí pojem „computer data“ boli preložené ako počítačové údaje a pojem „traffic data“ boli preložené ako prevádzkové údaje. Niektorí autori používajú pojem dáta namiesto údajov. V tejto práci budeme používať pojmy, ktoré bol transponované do Trestného poriadku prekladom z Dohovoru o počítačovej kriminalite podľa oznámenia Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky publ. pod. č. 137/2008 Z. z.

ohľadu na to, kde sú umiestnené, či už ako obsah webových stránok alebo na iných severoch, osobných počítačoch, ale je na každom médiu schopnom uchovať počítačové údaje.³³⁰

Ďalej tento dohovor definuje pojem prevádzkové údaje v čl. 1, písm. d) ktoré definuje ako „*počítačové údaje týkajúce sa komunikácie prostredníctvom počítačového systému vytvorené počítačovým systémom, ktorý tvoril súčasť komunikačného reťazca, s uvedením pôvodu, cieľa, trasy, času, dátumu, objemu a trvania komunikácie alebo typu služby, ktorá bola jej podkladom.*“ Tieto údaje netvoria obsah komunikácie, ale sú pre komunikáciu len pomocnými údajmi. Zaradujeme k nim najmä telefónne čísla, internet protocol (IP), adresy užívateľa, druh koncového zariadenia alebo iného zariadenia, tarifný kód, celkový počet jednotiek volania účtovaných v zúčtovanom období. Z uvedených pojmových definícií vyplýva, že počítačový údaj a prevádzkový údaj predstavujú rozdielne kategórie. Počítačový údaj subsumuje pod seba aj prevádzkový údaj, ale prevádzkový údaj je obmedzený len na údaj alebo údaj týkajúci sa komunikácie s počítačom.³³¹ Absenciou legálnej definície vo vnútroštátnych právnych predpisoch sa používajú definície počítačových údajov a prevádzkových údajov z Dohovoru o počítačovej kriminalite.³³²

Inštitút uchovania, vydania a odňatia počítačových údajov má význam vtedy, keď zaistenie záujmových dát v elektronickej podobe nie je možné vykonať prostredníctvom ustanovenia § 89a Trestného poriadku, pretože nie sú vecou zmysle Trestného zákona spĺňajúcou zároveň charakteristiku veci dôležitej pre trestné konanie alebo s ohľadom na zásadu primeranosti a zdržanlivosti.³³³ To znamená, že ak mohol byť použitý inštitút uchovania a vydania počítačových údajov, ale v konkrétnom prípade OČTK použije inštitút vydanie veci, môže dôjsť k porušeniu zásad trestného konania. V praxi pôjde o situácie, kedy je na účely trestného konania potrebné zaistiť údaje, ktoré majú charakter už uskutočnenej komunikácie prostredníctvom e-mailu, na sociálnej sieti, internetovej zoznamke, ale rovnako tak aj faktúry uložené na virtuálnom úložisku alebo v notebooku zamestnanca právnickej spoločnosti.³³⁴

V zmysle § 91 ods.1 Trestného poriadku príkaz na uchovanie, vydanie a odňatie počítačových údajov, ak je na účely dokazovania nevyhnutné uchovanie počítačových údajov vrátane prevádzkových údajov, ktoré boli predtým uložené prostredníctvom počítačového systému môže v súdnom konaní vydať predseda senátu a v predsúdnom konaní prokurátor. Príkaz je vydaný osobe, v ktorej držbe alebo pod jej kontrolou sa nachádzajú také údaje alebo poskytovateľovi takých služieb³³⁵ aby:

- a. také údaje uchovali a udržiavali v celistvosti
- b. umožnili vyhotovenie a ponechanie si kópie takých údajov,

³³⁰ IVOR, I., POLÁK, P., ZÁHORA, J. Trestné právo procesné I. Všeobecná časť. 2. vydanie. Bratislava : Wolters Kluwer SR s. r. o., 2021, 395 s.

³³¹ HASÍKOVÁ, J. Počítačový údaj – zdroj dokazovania. Bulletin slovenskej advokácie, 19, 2013, č.1-2, 28 -29 s.

³³² Z uznesenia Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 78/2019-55 vyplýva, že Trestný poriadok ani iný právny predpis v Slovenskej republike nedefinujú pojem počítačový údaj, preto sa musí vychádzať z Dohovoru o počítačovej kriminalite.

³³³ V zmysle nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS. 68/2010 záujem štátu na ochrane pred zločinnosťou zakladajúci legitímnosť zásahov do práva na súkromie pri realizácii niektorých inštitútov podľa štvrtej hlavy prvej časti Trestného poriadku ("Zaistenie osôb a vecí") musí byť uvedený do rovnováhy so závažnosťou zásahu do tohto práva. Znamená to zvoliť pri realizácii zásahu čo najmiernejší prostriedok, ktorý je súčasne spôsobilý zabezpečiť dosiahnutie sledovaného cieľa, napríklad uprednostniť úkon uchovania a vydania počítačových údajov pred inštitútom vydania, resp. odňatia veci. V opačnom prípade znamená neproporcionálny postup konajúceho orgánu porušenie garancií práva na súkromie a spravodlivého procesu.

³³⁴ ANDRÁŠKO, J. a kol. Právo informačných a komunikačných technológií 2. Bratislava: TINCT, 2021, 260 s.

³³⁵ Pojem poskytovateľ služieb v oblasti telekomunikačnej prevádzky upravuje osobitná právna úprava v zákona č. 351/2011 Z. z. o elektronických komunikáciách. Poskytovateľ služby na účely príkazu na uchovanie a vydanie počítačových údajov podľa § 91 TP v telekomunikačnej oblasti sa rozumie podľa § 5 ods. 1 (zákona o elektronických komunikáciách) podnik, ktorý poskytuje elektronickú komunikačnú sieť a služby v oblasti elektronických komunikácií v zmysle zákona o elektronických komunikáciách.

- c. znemožnili prístup k takým údajom,
- d. také údaje odstránili z počítačového systému,
- e. také údaje vydali na účely dokazovania.

V § 91 ods. 2 Trestného poriadku je uvedené, že v príkaze podľa ods. 1 musí byť ustanovený čas najdlhšie na 90 dní, po ktorý budú uchovávané údaje, pričom je možné aj opätovné uchovanie, ale pod podmienkou vydania nového príkazu. Novelou Trestného poriadku³³⁶ bolo doplnené predmetné ustanovenie, ktoré platí iba pre písm. a) a c). Stanovenie lehoty pre prípady b), d) a e) bolo nesprávne a nelogické a v praxi to spôsobovalo problémy. Stanovenie lehoty je esenciálna náležitosť tohto príkazu, pričom pri jej absencii je takýto príkaz napadnuteľný a spochybniteľný, pretože nespĺňa podmienky vyplývajúce z príslušných ustanovení Trestného poriadku.³³⁷ Tieto skutočnosti konštatoval aj Ústavný súd SR a chýbajúcu dobu tak zaradil pod chýbajúcu náležitosť.³³⁸ Z dikcie § 91 ods.1 písm. d) vyplýva, že lehotu trvania príkazu nie je možné stanoviť vtedy, keď dochádza k fyzickému zničeniu určených počítačových údajov.

Z tejto dikcie zákona možno odvodiť, že príkaz na uchovanie, vydanie a odňatie počítačových údajov možno použiť len na uchovanie údajov, ktoré už boli vytvorené a sú uchované poskytovateľom služieb. Argumentum a contrario príkaz nemožno použiť na zhromažďovanie počítačových údajov, ktoré sú v reálnom čase (zachytenie počítačových údajov, ktoré sú prenášané elektronickou poštou, telekomunikačnou linkou a je irelevantné či ide o hlasové alebo dátové služby). V týchto prípadoch je nutné použiť inštitút upravený v § 115 Trestného poriadku, teda odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky. Na zistenie údajov o telekomunikačnej prevádzke, ktoré sú predmetom telekomunikačného tajomstva alebo ochrany osobných údajov sa použije ustanovenie § 116 Trestného poriadku, teda oznámenie údajov o telekomunikačnej prevádzke.³³⁹

Príkaz sa doručuje povinnej osobe, ktorá tieto údaje vydá oprávnenej osobe. Oprávnenou osobou môže byť aj iný subjekt (znalec alebo vyšetrovateľ), pričom táto osoba musí byť v príkaze výslovne uvedená. V prípadoch, kedy osoba dobrovoľne nevydala počítačový údaj, možno pristúpiť k odňatiu počítačového údaje aj proti jeho vôli. Odňatie počítačového údaje bolo doplnené prijatím spomínaného zákona o zaistení majetku, pričom takouto úpravou sa odstránil zjavný nesúlاد, kde pri vydávaní príkazu na uchovanie a vydanie počítačového údaje bol oprávnený prokurátor, naproti tomu pri invazívnejšom zásahu mohol v určitých prípadoch príkaz na odňatie počítačového údaje vydať aj policajt.³⁴⁰

V príkaze možno povinnej osobe uložiť povinnosť zachovať v tajnosti opatrenia uvedené v príkaze. Splnenie tejto povinnosti je možné vynucovať aj pod hrozbou uloženia poriadkovej pokuty, na čo musí byť povinná osoba vopred upozornená. V zmysle zásady primeranosti vyplýva, že je potrebné počas celej doby skúmať trvanie dôvodov uchovávania počítačových a prevádzkových údajov. Ak takéto uchovávanie už nie je potrebné, môže oprávnený orgán vydať príkaz na zrušenie uchovávania týchto údajov. Vzhľadom na zásadu rovnosti strán môže takúto žiadosť podať aj dotknutá osoba (napr. obvinený), ktorou sa môže domáhať vydania údajov zo zaistenia.³⁴¹ Pri vrátení vydaných počítačových údajov sa primerane použijú ustanovenia v § 97 Trestného poriadku.

V aplikačnej praxi dochádzalo k nejednoznačnosti, a to kedy má oprávnená osoba vydať príkaz na vydanie alebo odňatie mobilného telefónu, alebo príkaz na uchovanie, vydanie

³³⁶ Zákon č. 262/2011 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa Trestný poriadok

³³⁷ ZÁHORA, J. Uchovanie počítačových údajov a ochrana súkromia. Justičná revue, 63, 2011, č. 6-7, 906 s.

³³⁸ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 53/2010 z 9. decembra 2010

³³⁹ Pozri IVOR, I., POLÁK, P., ZÁHORA, J. Trestné právo procesné I. Všeobecná časť. 2. vydanie. Bratislava : Wolters Kluwer SR s. r. o., 2021, 396 s.

³⁴⁰ ZÁHORA, J. Uchovanie počítačových údajov a ochrana súkromia, Justičná revue, 63, 2011, č. 6-7, 907 s.

³⁴¹ ANDRÁŠKO, J. a kol. Právo informačných a komunikačných technológií 2. Bratislava: TINCT, 2021, 263 s.

a odňatie počítačového údaju v súvislosti zo zaistením údajov v mobilnom telefóne. V konečnom dôsledku sa ustálilo, že ak bol zaistený mobilný telefón napr. v rámci obhlídky podľa § 154 Trestného poriadku, nie je potrebné okrem vydania príkazu na vydanie vecí aj súčasné vydanie príkazu oznámenia údajov o telekomunikačnej prevádzky podľa § 116, a to z toho dôvodu, že oprávnená osoba už môže disponovať s údajmi uloženými v mobilnom telefóne. Súd obiter dictum konštatoval, že napriek *spoločným technickým parametrom počítača a mobilného telefónu údaje uložené v mobilnom telefóne nie sú počítačovými údajmi v zmysle § 90.*³⁴² Súd v tomto prípade nerozlišoval medzi starším typom mobilného telefónu alebo smartfónom.

Z technického hľadiska mobilný telefón (smartfón) poskytuje rôznorodé služby rovnako ako počítač. Hardvér predstavuje v podstate hmotnú formu samotného mobilného telefónu a jeho jednotlivých komponentov (procesor, grafická karta) a softvér programové vybavenie mobilného telefónu.³⁴³

Počítačové údaje sú nehmotný objekt a sú spravidla uložené na nejakom nosiči v minulosti skôr na CD disku, DVD disku, platni, pamäťovej karte, Flash karte alebo na pevnom harddisku,³⁴⁴ aktuálne môžu byť uložené v domácom cloude, verejnom cloudovom úložisku (OneDrive, Drop box), emailovej schránke, kde sa užívateľ dostane zadáním hesla, alebo na mnohých komunikačných službách (WhatsApp, Facebook messenger, Viber, Threema a i iné), ktoré fungujú z akéhokoľvek zariadenia (počítač, mobilný telefón, tablet, smart televízor).

Internetové služby prudko napredujú a menia najmä spôsob, akým navzájom komunikujeme. Jedným z výsledkov internetového rastu je cloud computing, služba ukladania údajov, ktorá ponúka jednoduchý spôsob ukladania údajov bez ovplyvnenia výkonu počítačového systému. Cloud ponúka viacero výhod, ako je napr. optimalizácia a efektívnosť výdavkov pre používateľov, prístup k dokumentom, ich úprava a zdieľanie, čo umožňuje osobe flexibilne kdekoľvek a kedykoľvek mať prístup k uvedeným údajom. Poskytovatelia služieb vytvorili súbor opatrení, aby tak vedeli uschovať alebo držať údaje, ktoré sú u klienta na cloude, preto nemôžu OČTK zanedbávať tú skutočnosť, že poskytovateľ cloudovej služby má významnú spôsobilosť týkajúcu sa úschovy, držby a kontroly dôkazných údajov.³⁴⁵

Teda, ak zaistenie smeruje k údajom na cloude, alebo komunikácii napr. v aplikácii WhatsApp, je potrebné považovať tieto údaje za počítačové údaje a preto je potrebné vydať príkaz na uchovanie a vydanie počítačových údajov.³⁴⁶ S týmto názorom sa stotožňujeme a preto by podľa nášho názoru mali oprávnené osoby rozlišovať, ktorý konkrétny inštitút využijú, aby zásah do základných práv a slobôd nebol neprimeraný a splnil aj účel trestného konania. Podľa nášho názoru by v konečnom dôsledku oprávnené osoby mali postupovať nasledovne:

- ak bol zaistený celý mobilný telefón a počítačové údaje už boli stiahnuté v mobilnom telefóne vtedy je možné realizovať príkaz na vydanie celého mobilného telefónu podľa § 89a,
- ak ide o zaistenie podkladov v cloude, ktoré tam boli uložené do vydania príkazu napr. v službe Onedrive zaistený heslom užívateľa, vtedy je potrebné vydať príkaz na uchovanie a vydanie počítačového údaju podľa § 91 Trestného poriadku,

³⁴² Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 23. marca 2017, sp. zn. 5 Tdo 7/2017 (R 5/2017)

³⁴³ METKEOVÁ, V. Mobilný telefón ako nový prostriedok páchania trestnej činnosti, Justičná revue, 66, 2014, č. 3, 381 s.

³⁴⁴ ŠAMKO, P. Poznámky k aplikačným problémom pri zaistovaní počítačových údajov v trestnom konaní, Zo súdnej praxe, roč. 2017, 6/2017 dostupné online 20.11.2022 < <https://www.legalis.sk/sk/casopis/zo-sudnej-praxe/poznamky-k-aplikacnym-problemom-pri-zaistovani-pocitacovych-udajov-v-trestnom-konani.m-212.html>>

³⁴⁵ FUNTA, R. Digitálne dôkazy z cloudu na účely trestného súdnictva. Justičná revue, 73, 2021, č. 3, 362 s.

³⁴⁶ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 78/2019-55 z 23. mája 2019.

- ak ide o sledovanie komunikácie po zaistení veci (v reálnom čase), vtedy je potrebné vydanie príkazu na odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky podľa § 115 Trestného poriadku,
- ak ide o získanie informácie o držiteľoch mobilných telefónov alebo lokalizačných údajov, kde mobilné telefóny ešte nemajú v držbe oprávnené orgány napr. spolupáchatelia, je nutné vydať príkaz na oznámenie údajov o telekomunikačnej prevádzke podľa § 116 Trestného poriadku.

Predmetná problematika o uchovávaní, vydaní alebo odňatí počítačových údajov je aplikačnej praxi aktuálna téma a v konkrétnych prípadoch, najmä z dôvodu časovej tiesne sa tak pri vykonávaní jednotlivých úkonov môžu vyskytnúť procesné chyby. Ústavný súd SR potvrdil nejednotnosť v takomto rozhodovaní, pričom akceptoval vzájomnú postupnosť jednotlivých príkazov tak, aby OČTK postupovali od miernejšieho procesného prostriedku (príkaz na vydanie a uchovanie počítačového údaje) k invazívnejšiemu príkazu (príkaz na vydanie veci a následne odňatie veci)³⁴⁷ a tiež konštatoval, že údaje v tzv. inteligentnom telefóne je možné považovať za počítačové údaje, ak sú chránené prístupovým zabezpečením.³⁴⁸

2. Prevzatie zaistenej veci podľa § 92 Trestného poriadku

Prevzatie zaistenej veci je inštitút, ktorý je odlišný od predchádzajúcich inštitútov zaistenia veci najmä tým, že k zaisteniu veci došlo podľa osobitného zákona alebo v inej trestnej veci. Aby tak vec mohla byť spracovaná na účely dokazovania v aktuálnom trestnom konaní využije sa tento inštitút. Osobitným zákonom sa rozumie súhrn právnych predpisov, v ktorom je upravené oprávnenie zaistiť vec príslušníkom bezpečnostných a ozbrojených zborov.³⁴⁹ Medzi osobitné zákony patria nasledujúce zákony:

- zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov (ďalej len „ZPZ“), najmä ustanovenie § 21³⁵⁰,
- zákon č. 35/2019 Z. z. o Finančnej správe a o zmene a doplnení niektorých zákonov (§ 44)³⁵¹

³⁴⁷ Ak OČTK najskôr vydal príkaz na uchovanie a vydanie počítačových údajov, kde zo strany dotknutej osoby tento príkaz nebol realizovaný, OČTK postupovali tak, že adresovali výzvu na vydanie veci, kde pod hrozbou odňatia veci dotknutá osoba vec vydala. OČTK teda postupovali od miernejšieho k invazívnejšiemu prostriedku (vo forme príkazov), čo je ústavne konformné - uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 78/2019-55 z 23. mája 2019.

³⁴⁸ Údaje uložené v mobilnom telefóne nie je možné považovať za počítačové údaje, pričom súd pripúšťa, že právna úprava Trestnom poriadku v zmysle kvalifikácie, čo je možné považovať za počítačové údaje, nie je dôsledná a spôsobuje nejednotnosť v aplikačnej praxi. Teda tzv. inteligentný mobilný telefón má povahu či charakter počítača a obsahuje počítačové údaje - uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 78/2019-55 z 23. mája 2019.

³⁴⁹ Pozri IVOR, I., POLÁK, P., ZÁHORA, J. Trestné právo procesné I. Všeobecná časť. 2. vydanie. Bratislava : Wolters Kluwer SR s. r. o., 2021, 397 s.

³⁵⁰ V zmysle § 21 „Policajt je oprávnený zaistiť na vykonanie potrebných úkonov vec, ak má podozrenie, že tá súvisí so spáchaním trestného činu alebo priestupku a jej zaistenie je potrebné na zistenie skutkového stavu veci alebo na rozhodnutie orgánu činného v trestnom konaní, alebo na rozhodnutie orgánu v konaní o priestupku alebo ak ide o vec, po ktorej pátra polícia iného štátu. Policajt neodkladne vydá osobe, ktorej bola vec zaistená, potvrdenie o zaistení veci s presným opisom veci, ktorý umožní zaistenú vec identifikovať. Zaistenie veci môže trvať najviac 90 dní, ak tento zákon neustanovuje inak.“ Ak sa vykonávanými úkonmi potvrdí, že zaistená vec súvisí s trestným činom, policajt je povinný zaistenú vec neodkladne odovzdať príslušnému orgánu činnému v trestnom konaní.

³⁵¹ Ozbrojený príslušník finančnej správy má oprávnenie zaistiť vec na vykonanie potrebných úkonov, ak je dôvodné podozrenie, že tovar alebo vec súvisia s porušením colných predpisov, daňových predpisov alebo iných osobitných predpisov, podľa ktorých vykonávajú orgány finančnej správy svoje úlohy, a ak je to potrebné na zistenie skutkového stavu. Ak po zaistení veci zistí príslušník finančnej správy súvis so spáchaním trestného činu, treba postupovať v intenciách v § 21 ods. 2 ZPZ a spracovať vec podľa § 92 (R 47/2013)

- zákon č. 124/1992 Zb. o Vojenskej polícii v znení v neskorších predpisov (§ 13a).³⁵²

V zmysle týchto osobitných zákonov je zaist'ujúci orgán povinný spracovať potvrdenie o zaistení s presným opisom veci. Vec sa spracováva na základe rozhodnutia o prevzatí zaistenej veci,³⁵³ kde musí byť uvedený dostatočne určitý opis veci spravidla prevzatej s potvrdením o prevzatí zaistenej veci. Následne sa spisuje zápisnica o prevzatí veci.

V prípade, ak je vec prevzatá do konkrétneho trestného konania z inej veci, je potrebné postupovať analogicky tak, ako je to v prípade prevzatia veci podľa osobitného zákona, teda o prevzatí vecí sa spíše zápisnica.³⁵⁴ Vec prevezme prokurátor alebo policajt a v konaní pred súdom predseda senátu, resp. samosudca.

V praxi dochádza k situáciám, kedy príslušný orgán je vopred informovaný, že má alebo môže dôjsť k spáchaniu trestného činu, avšak nemôže byť na účel dokazovania v trestnom konaní nahradením úkonov upravených inými ustanoveniami Trestného poriadku, najmä nie úkonmi podľa osobitných zákonov (ZPZ alebo iných). Je to z dôvodu postavenia Trestného poriadku ako zákona *lex specialis* a preto je potrebné v prípade aktuálnosti vydať napr. príkaz na vydanie veci (§ 89a).³⁵⁵

V rámci ustálenej súdnej praxe, ak príslušný orgán nie je vopred informovaný a nemá relevantné poznatky o trestnej činnosti môžu byť výsledky zákonne vykonaného služobného zákroku (podľa § 9 ods. 3 ZPZ) dôkazom v trestnom konaní.³⁵⁶

Podstatným kritériom pre úspešnosť zaistenia veci podľa osobitných zákonov je dôvodne podozrenie, že osoba má pri sebe veci, ktoré súvisia so spáchaním trestným činom. Z doposiaľ ustálenej súdnej praxe vyplynulo, že je správny postup polície, ktorým po pátraní po hľadanej osobe dal policajt pokyn na zastavenie dopravného prostriedku a na vykonanie jeho prehliadky (§ 23 ods.1 a 2 ZPZ). V týchto prípadoch je tiež zákonné, ak sa policajt presvedčí, či hľadaná osoba nemá u seba zbraň (§ 22 ods.1 ZPZ), rovnako to platí aj pre spolujazdca. To platí v prípade, ak zasahujúci policajt má vedomosť, že spolujazdec má s hľadanou osobou aj spoločné kriminálne aktivity. Forma presvedčenia sa o držbe zbrane, ale musí zodpovedať miere nevyhnutnej na dosiahnutie účelu sledovaného služobnou činnosťou. Vtedy je primerané, aby bola osoba vyzvaná na vyloženie všetkého, čo má pri sebe vrátane tašky, či kabelky. Ak je v rámci tohto úkonu získaná vec s možným súvisom s trestným činom, je potrebné vec zaistiť (§ 21 ZPZ) a následne postupovať v zmysle § 92 TP.³⁵⁷

³⁵² Vojenský policajt je oprávnený zaistiť na vykonanie potrebných úkonov vec, ak má podozrenie, že súvisí so spáchaním trestného činu alebo priestupku a jej zaistenie je potrebné na zistenie skutkového stavu veci alebo na rozhodnutie orgánu činnému v trestnom konaní alebo na rozhodnutie orgánu príslušného na prejednanie priestupku. Vojenský policajt vydá osobe, ktorej bola vec zaistená, potvrdenie o zaistení veci s presným opisom veci, ktorý umožní zaistenú vec identifikovať. Zaistenie veci môže trvať najviac 90 dní odo dňa zaistenia. Ak sa vykonanými úkonmi potvrdí, že zaistená vec súvisí s trestným činom alebo s priestupkom, vojenský policajt je povinný zaistenú vec bezodkladne odovzdať príslušnému orgánu činnému v trestnom konaní alebo orgánu príslušnému na prejednanie priestupku.

³⁵³ GREGUŠ, J. Oprávnenia služby finančnej polície k obmedzeniu vlastníckeho práva vo vzťahu k zaist'ovaniu a konfiškácii majetku pochádzajúceho z trestnej činnosti. Zaist'ovanie a konfiškácia majetku pochádzajúca z trestnej činnosti. IN Zborník príspevkov z medzinárodného seminára konaného dňa 9. decembra na Akadémii policajného zboru v Bratislave, Bratislava, 2006, 94 s

³⁵⁴ Pozri ČENTĚŠ, J. – KURILOVSKÁ, L. – ŠIMOVIČEK, I. – BURDA, E. – VRÁBLOVA, M., Trestný poriadok I. Komentár: §1 – 195, 1. vyd., Bratislava, C.H.BECK, 2021, 480 s.

³⁵⁵ Rozsudok Najvyššieho súdu SR sp. zn. 2 Tdo 28/2012 z 26. júna 2012.

³⁵⁶ PUŠKÁR, A. Bezpečnostná prehliadka a zákonnosť z nej získaných dôkazov. Justičná revue, 69, 2017, č. 8-9, 1024 s.

³⁵⁷ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 2 Tdo 27/2012 z 26. júna 2012 (R 47/2013)

3. Obhliadka nehnuteľností podľa § 96d Trestného poriadku

V zmysle tohto ustanovenia, ak je potrebné overiť stav nehnuteľnosti a posúdiť účelnosť jej zaistenia, môže predseda senátu a pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní na návrh prokurátora sudca pre prípravné konanie vydať príkaz na obhliadku nehnuteľnosti.

Obhliadku nehnuteľnosti a jej príslušenstva vykoná bez meškania orgán, ktorý ju nariadil, alebo na jeho príkaz policajt; o čase a mieste obhliadky tento orgán upovedomí vlastníka nehnuteľnosti alebo osobu, ktorá s ním žije v spoločnej domácnosti, a ďalej osobu, o ktorej je známe, že má k nehnuteľnosti právo. Tieto osoby sú povinné obhliadku nehnuteľnosti a jej príslušenstva strpieť.

Ak osoba, voči ktorej smeruje tento úkon, alebo iná osoba neumožní vykonanie takého úkonu, je orgán, ktorý ju nariadil, alebo policajt oprávnený po predchádzajúcej márnej výzve prekonať odpor takej osoby alebo ňou vytvorenú prekážku; o tom urobia záznam do zápisnice.

Orgán zabezpečujúci obhliadku nehnuteľnosti a jej príslušenstva je povinný umožniť osobe, u ktorej sa taký úkon vykonáva, alebo niektorému dospelému členovi jej domácnosti alebo osobe, o ktorej je známe, že má k nehnuteľnosti právo, účasť pri obhliadke. O práve účasti pri obhliadke je povinný tieto osoby poučiť. K výkonu obhliadky nehnuteľnosti a jej príslušenstva je potrebné pribrať nezúčastnenú osobu. Orgán zabezpečujúci obhliadku preukáže svoje oprávnenie.

Súvisiacim zákonom je zákon č. 312/2020 Z. z. o výkone rozhodnutia o zaistení majetku a správe zaisteného majetku (ďalej len „zákon“), pričom podľa jeho § 9 ods. 2 na návrh príslušného orgánu je súd oprávnený na účely výkonu rozhodnutia o zaistení majetku nariadiť obhliadku nehnuteľnosti a jej príslušenstva.

Ako to už bolo naznačené, príslušný orgán upovedomí o čase a mieste obhliadky nehnuteľnosti a jej príslušenstva dotknutú osobu alebo osobu, ktorá s ňou žije v domácnosti, alebo osobu, o ktorej je známe, že má k nehnuteľnosti právo. Dotknutá osoba alebo osoba s ňou žijúca v domácnosti alebo osoba, o ktorej je známe, že má k nehnuteľnosti právo, sú povinné obhliadku nehnuteľnosti a jej príslušenstva príslušnému orgánu umožniť; ak túto povinnosť nesplnia, je príslušný orgán oprávnený zabezpečiť si do týchto miest prístup aj bez súhlasu takýchto osôb. Príslušný orgán priberie k výkonu obhliadky nehnuteľnosti a jej príslušenstva nezúčastnenú osobu. Príslušný orgán vyhotoví zápisnicu o vykonaní obhliadky nehnuteľnosti a jej príslušenstva.

Podľa § 18 ods. 6 zákona na konanie podľa § 7 ods. 1, § 9 ods. 2 alebo § 14 ods. 1 je príslušný okresný súd, v ktorého obvode sa nachádza majetok, ktorého sa rozhodnutie o zaistení majetku týka; okresný súd rozhoduje uznesením, ktoré musí byť vydané písomne a musí byť odôvodnené. Uznesenie doručuje dotknutej osobe príslušný orgán pri výkone prehliadky alebo obhliadky. V prípade zaistenia majetkovej účasti v právnickej osobe v trestnom konaní výkon správy podielu podľa § 14 nariaďuje príkazom predseda senátu a pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní sudca pre prípravné konanie na návrh prokurátora.

Z vyššie citovaného je zrejmé, aký je účel realizácie obhliadky nehnuteľnosti podľa § 9 ods. 2 zákona, teda toto ustanovenie nemožno obsahovo zamieňať s ustanovením § 99 Trestného poriadku, resp., kde primárnym účelom je prehliadka objektu a s ňou spojené nájdenie (zaistenie) veci dôležitej pre trestné konanie, alebo že sa tam skrýva osoba podozrivá zo spáchania trestného činu, alebo je potrebné vykonať zaistenie hnutelných vecí na uspokojenie nároku poškodeného na náhradu škody.

Nemožno opomenúť ani ustanovenie 107 Trestného poriadku, ktoré sa použije najmä vtedy, ak na miestach uvedených v § 100, § 101 Trestného poriadku, treba vykonať obhliadku miesta, rekonštrukciu, rekogníciu, previerku výpovede na mieste činu alebo vyšetrovací pokus, alebo iný úkon, ak z povahy úkonu vyplýva, že ho nemožno vykonať na inom mieste a ten, u koho sa má taký úkon vykonať, naň nedal súhlas.

Ustanovenie § 100, § 101 a § 107 Trestného poriadku majú pred ustanovením § 9 ods. 2 zákona prednosť a slúžia na dosiahnutie účelu trestného konania (§ 1 Trestného poriadku). To znamená, že napríklad obhliadka nehnuteľnosti v zmysle § 107 Trestného poriadku bude primárne slúžiť na účely dokumentovania stíhaného skutku (napr. fotodokumentácia interiéru nehnuteľnosti, kde malo dôjsť k relevantnej udalosti), alebo napríklad, ak je potrebné znalecky oceniť nehnuteľnosť, ktorá bola nástrojom trestnej činnosti (§ 89 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku). Príkladom môže ísť o situácie, ak sú napríklad cenovo nadhodnotené prevody nehnuteľnosti (často aj opakovane vykonané) predmetom neoprávneného uplatnenia nároku na vrátenie DPH, pričom je potrebné znalecky určiť reálne hodnotu nehnuteľnosti a jej vlastníka (užívateľa) neumožní jej ohliadnutie znalcom (napr. jej interiéru).

Ďalej je potrebné upozorniť aj na už uvádzané ustanovenie § 96b ods. 1 Trestného poriadku, podľa ktorého ak je potrebné overiť stav nehnuteľnosti a posúdiť účelnosť jej zaistenia, môže predseda senátu a pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní na návrh prokurátora sudca pre prípravné konanie vydať príkaz na obhliadku nehnuteľnosti. Toto ustanovenie by malo logicky na časovej osi predchádzať vydaniu samotného zaistovacieho rozhodnutia a aj obhliadke v zmysle § 9 ods. 2 zákona.

Podľa § 11 ods. 1 zákona účelom správy zaisteného majetku je zabrániť, aby došlo bezdôvodne k zníženiu hodnoty zaisteného majetku alebo k jeho zmenšeniu, a zabezpečiť, aby sa hodnota zaisteného majetku očakávaným spôsobom zvýšila.

Ako vyplýva z dôvodovej správy k citovanému zákonu o výkone rozhodnutia o zaistení majetku a správe zaisteného majetku č. 312/2020 Z. z., základným cieľom zákona je zamedzenie účelových prevodov nelegálne získaného majetku vykonávaných s cieľom marit' výkon majetkových trestov uložených v trestnom konaní. Pokiaľ ide o nehnuteľný majetok, ktorý je predmetom zaistenia podľa uvedeného zákona, v súlade s vymedzeným základným cieľom zákona je zamedziť tomu, aby bol nehnuteľný majetok, ktorý je vo vlastníctve, alebo spoluvlastníctve obvineného, účelovo prevedený na inú osobu, čím by obvinený dosiahol zmarenia alebo podstatné sťaženie účinného výkonu rozhodnutia o zaistení majetku, pokiaľ ide o nehnuteľnosti.

Vzhľadom na špecifickosť predmetu zaistenia – nehnuteľnosti, ktorá spočíva v tom, že ju nie je možné ako celok premiestniť z jedného miesta na iné miesto, je zaručené, že obvinený túto časť svojho majetku nemôže dostať fyzicky mimo dosah štátu a znemožniť tým výkon prípadného rozhodnutia o prepadaní majetku tak, ako to môže urobiť pri hnutel'ných veciach. Z relevantných ustanovení zákona č. 162/1995 Z. z. o katastri nehnuteľností a o zápise vlastníckych a iných práv k nehnuteľnostiam (katastrálny zákon) v znení neskorších predpisov, ktoré stanovujú mechanizmus prevodu vlastníckych práv a jeho obmedzenia je zrejmé, že po vydaní napr. uznesenia o zaistení majetku v zmysle § 425 Trestného poriadku a po doručení tohto uznesenia príslušnej správe katastra, je tento povinný obratom vyznačiť poznámku o tom, že predmetný majetok je zaistený a z dôvodu tejto poznámky nie je možné povoliť vklad vlastníckeho práva k takto zaistenej nehnuteľnosti a teda ani prevod jej majetku na inú osobu.

Podľa § 13 ods. 7 zákona, ak dotknutá osoba (osoba, ktorej majetok bol alebo má byť zaistený) alebo tretia osoba ďalej užíva zaistenú nehnuteľnosť, úrad nezodpovedá za konanie dotknutej osoby ani tretej osoby. Úrad takúto nehnuteľnosť nie je povinný udržiavať v stave spôsobilom na riadne užívanie, zabezpečovať údržbu a opravy a vykonávať ďalšie úkony, ktoré inak vo vzťahu k zaistenej nehnuteľnosti vykonáva dotknutá osoba alebo užívateľ takejto nehnuteľnosti. Na úkony podľa predchádzajúcej vety je v súlade s rozhodnutím o zaistení majetku oprávnená a povinná dotknutá osoba.

Vyššie citované ustanovenie práve určuje, že ak dotknutá osoba alebo tretia osoba ďalej užíva zaistenú nehnuteľnosť, úrad nezodpovedá za konanie dotknutej osoby ani tretej osoby. Úrad takúto nehnuteľnosť nie je povinný udržiavať v stave spôsobilom na riadne užívanie, zabezpečovať údržbu a opravy a vykonávať ďalšie úkony, ktoré inak vo vzťahu k zaistenej

nehnutel'nosti vykonáva dotknutá osoba alebo užívateľ takejto nehnuteľnosti. Na úkony podľa predchádzajúcej vety je v súlade s rozhodnutím o zaistení majetku oprávnená a povinná dotknutá osoba.

S poukazom na vyššie analyzované, bude preto dôvodné obhliadky v zmysle § 9 ods. 2 zákona vykonávať iba v takých dôvodných prípadoch, kedy bude reálne hroziť škoda na majetku, ktorú bude Úrad pre správu zaisteného majetku aj spôsobilý reálne odvrátiť (napr. zamedzenie hroziaceho zosuvu pôdy pri dlhodobu opustenej stavbe). Máme preto za to, že prípadnú obhliadku zaistenej nehnuteľnosti by malo zmysel zrealizovať aj v prípadoch, ak by orgány činné v trestnom konaní, prípadne Úrad pre správu zaisteného majetku získali konkrétne informácie o tom, že obvinený sa reálne pokúša konkrétne zaistené nehnuteľnosti poškodiť či zničiť, alebo v iných odôvodnených prípadoch, kedy je zrejmé, že nevykonanie obhliadky a následnej fyzickej správy zo strany tohto úradu by viedlo k vzniku škody. Avšak automatické vykonávanie obhliadok pri každej zaistenej nehnuteľnosti, osobitne pri zaistení celého majetku obvineného na účely zabezpečenia výkonu rozhodnutia o prepadnutí majetku, nie je možné zo strany prokuratúry akceptovať.

V nadväznosti na správu nehnuteľnosti možno poukázať na ďalší aplikačný problém objavujúci sa v rovine zaist'ovania a konfiškácie majetku. Predmetný problém súvisí s vykonávaním správy nehnuteľnosti, ktorej údržba je spojená s neprimeranými výdajmi. Ako príklad možno uviesť chátrajúci dom, kde hrozí zrútenie. V kontexte tejto situácie sa natíska otázka možnosti vykonania predbežného predaja takejto zaistenej nehnuteľnosti zo strany úradu. Z hľadiska platnej právnej úpravy je v tejto súvislosti potrebné poukázať na ustanovenie § 17 ods. 1 zaist'ovacieho zákona, ktorý uvádza nasledovné: „*Úrad môže predat' zaistený majetok okrem nehnuteľností, bytov a nebytových priestorov s predchádzajúcim súhlasom dotknutej osoby a príslušného orgánu; súhlas dotknutej osoby musí byť udelený písomne alebo ústne do zápisnice. Dotknutá osoba sa v takom prípade môže vyjadriť k najnižšej cene, za ktorú je možné majetok predat'; o tomto práve musí byť poučená.*“

Z uvedeného je zrejmé, že zákonodarca pripúšťa vykonanie predbežného predaja zaisteného majetku za splnenia zákonných podmienok, avšak z tejto možnosti priamo vylučuje nehnuteľnosti. V tejto súvislosti je na mieste poukázať na návrh novej smernice o konfiškácii, ktorá precizuje to, čo je všeobecným spôsobom obsiahnuté v stále platnej smernici z roku 2014. Konkrétnejšie povedané obsahuje precíznu právnu úpravu inštitútu tzv. predbežného predaja, ktorý nepodlieha takému obmedzeniu, aké upravuje slovenský zákonodarca. V zmysle návrhu smernice tak môže byť predmetom predbežného predaja aj nehnuteľnosť. Pre úplnosť len možno dodať, že dôvodová správa k slovenskému zaist'ovaciemu zákonu neobsahuje žiadnu zmienku o tom, prečo sú nehnuteľnosti z predbežného predaja vylúčené.

Záver

Cieľom zaist'ovacích úkonov je najmä zaistiť vec ako dôkaz, zaistiť vec ako nástroj alebo výnos z trestnej činnosti alebo ako náhradu poškodenému. Splnením tohto cieľa smeruje spoločnosť k budovaniu základov spravodlivého procesu, efektívneho trestného konania so zameraním na generálnu prevenciu a posilnenia právneho štátu. Oblasť zaistenia vecí dôležitých pre trestné konanie je oblasťou, ktorá sa dynamicky rozvíja v súvislosti s tým, ako sa spoločnosť vyvíja a aké sú trendy zločinnosti. V minulosti dominovali skôr také majetkové a hospodárske trestné činy, u ktorých bol dôvod a rozsah zaist'ovacích úkonov obmedzený a ešte väčšie limity v tomto smere vyplývali z nedostatočnej právnej úpravy. V poslednom desaťročí aj vývojom technológií, informačných služieb a ďalších spoločenských pomerov a nárastom sofistikovanej ekonomickej trestnej činnosti, ktorá je charakterizovaná výnosmi z trestnej činnosti v miliardách eur, sa nevyhnutne mení aj ponímanie zmyslu a dôvodu zaistenia vecí, preto tak zákonodarca, ako aj orgány činné v trestnom konaní museli na túto situáciu pružne reagovať zavedením a aplikáciou nových zaist'ovacích inštitútov, ktoré majú

napomáhať účelu trestného konania. Je potrebné zdôrazniť, že nové spôsoby zaistovania vecí splneniu tohto účelu v súčasnosti určite napomáhajú a len ďalšia aplikačná prax ukáže ich skutočnú efektivitu a možné aplikačné problémy.

Cieľom tohto príspevku bolo spracovať niektoré relevantné zaistovacie ustanovenia Trestného poriadku, najmä tie ktoré už priniesli rôznosť ich výkladov a prezentovať k nim vlastné právne názory. V príspevku sme tiež hľadali prieniky medzi Trestným poriadkom a inými právnymi odvetviami v kontexte konkrétnych súdnych rozhodnutí.

Resumé

V príspevku sme sa sústredili na úskalia už tradičných inštitútov, ktoré sa objavili v aplikačnej praxi na SR alebo ČR. Uvádzaná nepriama novela Trestného poriadku odstránila problematické ustanovenia a logicky a systematicky zosumarizovala danú problematiku. Napriek tejto legislatívnej snahe sa v praxi vyskytli aplikačné problémy. Za zásadný aplikačný problém z týchto inštitútov považujeme uchovanie, vydanie a odňatie počítačových údajov a ich vzájomná interakcia s inými súvisiacimi inštitútmi. Z uvedeného dôvodu sme zosumarizovali problematické ustanovenia a načrtli sme ako by mali byť jednotlivé inštitúty aplikovateľné tak, aby boli zároveň boli aj ústavne konformné.

Resume

In the contribution, we focused on the pitfalls of already traditional institutes that appeared in application practice in the Slovak Republic or the Czech Republic. The indirect amendment to the criminal code removed problematic sections and logically and systematically summarized the entire matter. Despite the efforts of the legislation, there were problematic sections in practice. We consider the preservation, release and withdrawal of computer data from these institutes and its mutual interaction with other related institutes as a fundamental problem of the application. For this reason, we summarized the problematic areas and outlined how individual institutes could be used to make them constitutionally compliant.

Zoznam bibliografických odkazov

Monografie

MARKOVÁ, V.; STRÉMY, T.; ŠANTA, J.; JANKO, S. Trestné právo procesné. Všeobecná časť. Plzeň : Aleš Čeněk, 2021,
IVOR, I., POLÁK, P., ZÁHORA, J. Trestné právo procesné I. Bratislava : Wolters Kluwer, 2017,

Komentáre

MINÁRIK, Š. a kol. Trestný poriadok. Stručný komentár. Iura Edition, 2006,
ČENTÉŠ, J. a kol. Trestný poriadok. Veľký komentár. 2. aktualizované vydanie. Žilina: Eurokodex, 2015,
ČENTÉŠ, J. – KURILOVSKÁ, L. – ŠIMOVČEK, I. – BURDA, E. – VRÁBLOVA, M. Trestný poriadok I. Komentár: §1 – 195. 1. vyd., Bratislava, C. H. BECK, 2021,

Odborné články

FUNTA, R. Digitálne dôkazy z cloudu na účely trestného súdnictva, Justičná revue, roč. 73, 2021, č. 3 ,
GREGUŠ, J. Oprávnenia služby finančnej polície k obmedzeniu vlastníckeho práva vo vzťahu k zaistovaniu a konfiškácii majetku pochádzajúceho z trestnej činnosti. Zaistovanie a konfiškácia majetku pochádzajúca z trestnej činnosti. In: Zborník príspevkov z medzinárodného seminára konaného dňa 9. decembra na Akadémii policajného zboru v Bratislave, Bratislava, 2006,

HASÍKOVÁ, J. Počítačový údaj – zdroj dokazovania. Bulletin slovenskej advokácie, 2013, č.1-2,
METKEOVÁ, V. Mobilný telefón ako nový prostriedok páchania trestnej činnosti. Justičná revue, roč. 66, 2014, č. 3,
PUŠKÁR, A. Bezpečnostná prehliadka a zákonnosť z nej získaných dôkazov. Justičná revue, roč. 69, 2017, č. 8-9,
SLOVÁK, I. Zásada nemo tenetur se ipsum accusare a jej vplyv na dokazovanie drogovej trestnej činnosti, ACTA FACULTATIS IURIDICAE UNIVERSITATIS COMENIANAE, Tomus XL, 2/2021,
ZÁHORA, J. Uchovanie počítačových údajov a ochrana súkromia, Justičná revue, 63, 2011, č. 6-7,

Rozhodnutia súdov

Nález Ústavného súdu SR sp. zn. II. ÚS 53/2010 z 9. decembra 2010
Nález Ústavného súdu SR sp. zn. III. ÚS. 68/2010 z 25. augusta 2010
Uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 2 Tdo 27/2012 z 26 júna 2012
Rozsudok Najvyššieho súdu SR sp. zn. 2 Tdo 28/2012 z 26. júna 2012
Rozsudok Najvyššieho súdu SR sp. zn. 3Tdo 11/2013 zo dňa 29.05.2013
Uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 2 Tdo 29/2014 z 20. mája 2014
Uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 4Tdo 37/2016 z 23. mája 2017
Uznesenia Najvyššieho súdu SR sp. zn. 5 Tdo 7/2017 z 23. marca 2017
Uznesenie Ústavného súdu SR sp. zn. II. ÚS 78/2019-55 z 23. mája 2019
Nález Ústavného súdu SR sp. zn. III. ÚS 522/2021 z 12. novembra 2021

Internetové zdroje

rozsudok č. 10828/84 Funke v. France, dostupné online zo dňa 20.10.2022 <
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22Funke%22\],%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}>](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22Funke%22],%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}>)
ŠAMKO, P. Poznámky k aplikačným problémom pri zaistovaní počítačových údajov v trestnom konaní. Zo súdnej praxe, roč. 2017, 6/2017 dostupné online 20.11.2022 <
<https://www.legalis.sk/sk/casopis/zo-sudnej-praxe/poznamky-k-aplikacnym-problemom-pri-zaistovani-pocitacovych-udajov-v-trestnom-konani.m-212.html>>

Kontaktné údaje

JUDr. Mgr. Juraj Sieklik
Generali poisťovňa, pobočka poisťovne z iného členského štátu
Lamačská cesta 3/A
841 04 Bratislava
Slovenská republika
e-mail: juraj.sieklik@gmail.com

doc. JUDr. Ján Šanta, PhD., LL.M., MBA
Úrad špeciálnej prokuratúry
Generálna prokuratúra SR Bratislava
Štúrova č. 2
Bratislava
e-mail: jan.santa@genpro.gov.sk
Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Kollárova č. 10
917 01 Trnava
Slovenská republika

ASPEKTY OVLIVŇUJÍCÍ ODHODOVOU RYCHLOST BŘEMENE

ASPECTS AFFECTING THE THROWING SPEED OF THE LOAD

Jiří Straus

Anotace: V článku jsou prezentovány výsledky výzkumu, který zjišťuje vliv techniky hodů a trénovanosti jedince na forenzní hodnocení hodu břemenem. Za trénovaného jedince je pro účely této práce považována taková osoba, která sportuje alespoň třikrát týdně a v posledních dvou letech se zúčastnila některé z prestižních soutěží (například mistrovství republiky či světa, nebo jiné významné soutěže pro daný druh sportu). Pro dosažení cíle byly stanoveny tři hypotézy. V příspěvku jsou prezentovány konkrétní kinematické hodnoty hodu kamenem 0,5 kg a 1 kg. Prokázalo se, že trénovaní jedinci vykazují výrazně lepší výsledky než netrénovaní. Prokázala se při všech proměnných parametrech, tedy při všech typech vrhu i s oběma břemeny.

Klíčová slova: Forenzní biomechanika, kriminalistika, rychlost hodu, břemeno.

Annotation: The article presents the results of research that investigates the influence of the throwing technique and the training of the individual on the forensic evaluation of the weight throw. For the purposes of this work, a trained individual is considered to be a person who does sports at least three times a week and has participated in one of the prestigious competitions in the last two years (for example, national or world championships, or other important competitions for a given type of sport). To achieve the goal, three hypotheses were established. The contribution presents concrete kinematic values of throwing a stone of 0.5 kg and 1 kg. Trained individuals have been shown to perform significantly better than untrained individuals. It has proven itself with all variable parameters, i.e. with all types of litter and with both loads.

Keywords: Forensic biomechanics, criminalistic, throw speed, burden

Úvod

Biomechanika se zabývá aplikací zákonů mechaniky v biologii, medicíně, tělovýchově a sportu, kriminalistice apod.³⁵⁸ Biomechanika je *definována jako interdisciplinární věda, zabývající se především studiem mechanické struktury a mechanického chování živých systémů a jejich interakcí s okolím*.³⁵⁹ Forenzní biomechanika je vědní obor, který aplikuje biomechaniku a biomechanické metody na zkoumání kriminalistických stop s biomechanickým obsahem a dekodování informace z kriminalisticky relevantní události, která vznikla v důsledku pohybové činnosti člověka a která souvisí s vyšetřovanou událostí. Forenzní biomechanika zkoumá a objasňuje ten okruh kriminalistických stop, které mají v sobě obsažen biomechanický obsah, tedy uvedené aplikace podávají informaci o pohybovém aparátu člověka nebo o jeho pohybovém chování³⁶⁰.

V posledních letech se objevuje řešení otázky biomechanického posouzení hodu předmětem, například se může jednat o hod kamenem, popelníkem, trubkou atd. Ve znalecké praxi bylo potřeba v několika případech řešit právě otázku dopadové energie hozeného předmětu a následné posouzení poškození. Jako příklad z poslední doby mohu uvést případ, kdy obžalovaný hodil v jedné síni soudu dlažební kostkou proti svědkovi, který právě vypovídal. Letící dlažební kostka pouze „lízla“ svědkovu hlavu a jen náhodou nedošlo ke zranění. Hod byl veden s náprahem na vzdálenost 3,33 metru. A v takovém případě se nabízí otázka predikce dopadové rychlosti dlažební kostky o hmotnosti 0,5 kg a biomechanické hodnocení možného zranění při zásahu hlavy³⁶¹.

³⁵⁸ VALENTA, J. a kol. *Biomechanika*. Praha: Academia, 1985.

³⁵⁹ KARAS, V. *Biomechanika pohybového systému člověka*. Praha: UK, 1978.

³⁶⁰ STRAUS, Jiří a Viktor PORADA. *Teorie forenzní biomechaniky*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2017. Sciencepress. ISBN 978-80-7408-140-8.

³⁶¹ [online]. [cit. 2023-04-27]. Dostupné z: doi:https://www.idnes.cz/praha/zpravy/dlazebni-kostka-utok-soud-svedek-zraneni-justicni-areal-micanky.A230223_104156_praha-zpravy_iri

Obr. 1 – Fotografie z videozáznamu z jednání v soudní síni. Obžalovaný hodil dlažební kostku směrem na hlavu svědka v průběhu jeho výpovědi.

Zcela analogické otázky vznikají například v případech, kdy pachatel hodí kámen proti vozidlu, z praxe jsou známy případy, kdy pachatel hodil skleněný popelník (1 kg) proti noku vozidla a způsobil značnou škodu. Pachatel v tomto případě uváděl, že hod byl neúmyslný, nechtěný. Zcela jasně se nabízí řešení otázky - jaký vliv má trénovanost jedince na forenzní hodnocení hodu předmětem.

Další konkrétní příklad využití problematiky „hodu kamenem“ lze uvést situaci, která se stala a byla soudem řešena. „Z pokusu zvlášť závažného zločinu těžkého ublížení na zdraví a přečinů poškození cizí věci a výtržnictví byl dne 2.12.2011 policejním komisařem SKPV obviněn 21letý mladík. Je mu kladeno za vinu, že dne 27.11.2011 v ranních hodinách ve Městě Albrechticích na ulici Osoblažská u činžovního domu měl po předchozích výhrůžkách a bez jakýchkoli důvodů, fyzicky napadnout 35letého muže. Ranami živičným kamenem, který měl držet v ruce, ho měl udeřit několikrát do obličeje. Poškozenému se následně podařilo útok sebeobranou zmírnit a snažil se z místa utéct. Obviněný ho však začal pronásledovat a kámen o hmotnosti 1,5 kg po poškozeném hodil a zasáhl ho do boku. Poškozený utrpěl tržnou ránu na čele, zlomeninu nosu, rozsáhlý hematom v oblasti levého boku a drobné oděrky. Po tomto útoku měl obviněný poškodit úmyslně vozidlo Kia Ceed, kterým přijel poškozený. Za užití kamenů, plechové popelnice a kopy nohou měl rozbít všechna okna, poškodit dveře automobilu, rozbít zrcátka, poškodit lak a další zařízení vozu a způsobil škodu ve výši 120 tisíc Kč. Přivolání policisté mladého muže na místě následně zadrželi, týden byl umístěn v psychiatrické léčebně a nyní je stíhán vazebně. Hrozí mu trest odnětí svobody až do výše deseti let³⁶².“

Metodika výzkumu

V řešení výzkumných otázek nás primárně zajímala možnost predikce odhodové a dopadové rychlosti břemene, tento údaj umožňuje následně vyjádřit velikost kinetické energie a následně posoudit forenzně biomechanické parametry při dopadu na živý organismus (člověka). Provedli poměrně rozsáhlé experimenty a měření v rámci řešení výzkumného projektu SVV na VŠFS s názvem „Biomechanická analýza vybraných pohybových akcí ve vztahu k objasňování násilné trestné činnosti“. Podmínky hodu jsme variovali podle různých parametrů, jako byly trénovaní a netrénovaní jedinci, pohlaví, hmotnost břemene, vliv alkoholu atd. některé zajímavé výsledky uvedu níže.

³⁶² [online]. In: . [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: doi:[online]. [cit. 2023-07-18]. [online]. [cit. 2023-07-18].

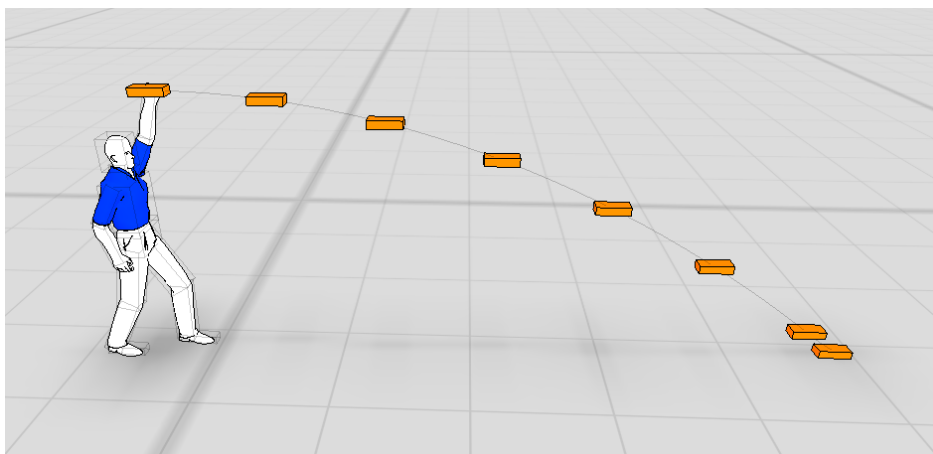
Cílem výzkumu bylo zjistit, jaký vliv má trénovanost jedince na forenzní hodnocení hodu břemenem. V návaznosti na tento záměr byly stanoveny následující hypotézy³⁶³:

1. Trénovaní jedinci budou mít výrazně lepší výsledky nežli ti netréňovaní.
2. Trénovaní jedinci, kteří ke svému sportovnímu výkonu využívají hod či vrh budou mít na první pohled znatelně lepší výsledky než sportovci, jejichž předností je jiná disciplína.
3. Trénovaní jedinci, jejichž sportovní výkony spadají do silových kategorií, budou dosahovat výrazně lepších výsledků na úrovni počáteční a dopadové rychlosti vrženého břemene o hmotnosti jeden kilogram, než ostatní probandi.

Za lepší výsledek je považována nejen delší vzdálenost vrženého břemene od figuranta, ale především počáteční a dopadová rychlost vrhaného předmětu.

Výzkum byl proveden se 100 dobrovolníky ve věkovém rozmezí 16 až 75 let. Výzkumný vzorek tvořilo 50 mužů a 50 žen. Obě kategorie – tedy ženy i muži – byly dále rozděleny na sportovce a nesportovce, kdy bylo vždy 25 sportovců. Každý z hodů byl třikrát opakován, aby se pro účely této práce i vědeckého projektu využil vždy pouze nejdelší z vrhů. S uděleným souhlasem probíhala také fotodokumentace většiny pokusů a videozáznam. Probandi házeli břemenem jednak horním náprahem, tak bokem a také spodním náprahem, Chtěli jsme získat informace o běžně používaných způsobech odhodu.

Za sportovce jsou považováni jedinci, kteří sportují alespoň 3x týdně, v nedávné době se účastnily prestižní soutěže v oblasti, které se věnují (například mistrovství republiky, světové turnaje, apod.), anebo podávají úctyhodné výkony (např. ujeté desítky tisíc kilometrů na kole za rok)³⁶⁴. Technika hodu byla vymezena jako hod horním náprahem a hod bokem (stranou), viz. Obr. 2, 3.

Obr. 2 – Znárodnění vrhu břemenem, simulace v programu Virtual Crash 5.

³⁶³ JÍCHOVA, Nikola, Vliv trénovanosti na forenzní hodnocení hodu břemenem, DP (vedoucí Jiří Straus), VŠFS, 2023.

³⁶⁴ JÍCHOVA, Nikola, Vliv trénovanosti na forenzní hodnocení hodu břemenem, DP (vedoucí Jiří Straus), VŠFS, 2023

Obr. 3 – Ukázka hodu horním náprahem, hodu bokem (stranou) a hod spodem.

V následující tabulce je uvedena bližší charakteristika souboru, popisné statistiky antropometrických dat probandů rozdělených dle pohlaví a ne/sportovnosti.

	Věk (roky)	Výška (cm)	Váha (kg)
Průměr	30,48	174,16	77,58
Směrodatná odchylka	15,20	8,34	17,77
Medián	23,50	174,00	75,00
Minimum	16,00	158,00	47,00
Maximum	75,00	195,00	125,00

Tab. 1: Popisná statistika celkového vzorku.

	Věk (roky)	Výška (cm)	Váha (kg)
Průměr	33,52	180,52	92,96
Směrodatná odchylka	15,82	7,79	16,74
Medián	28,00	180,00	95,00
Minimum	17,00	166,00	63,00
Maximum	75,00	195,00	125,00

Tab. 2: Popisná statistika muži nesportovci.

	Věk (roky)	Výška (cm)	Váha (kg)
Průměr	31,28	179,04	83,96
Směrodatná odchylka	16,04	5,55	11,01
Medián	25,00	180,00	83,00
Minimum	17,00	168,00	65,00
Maximum	74,00	191,00	110,00

Tab. 3: Popisná statistika muži sportovci.

	Věk (roky)	Výška (cm)	Váha (kg)
Průměr	29,16	167,52	68,16
Směrodatná odchylka	13,94	6,01	15,28
Medián	23,00	166,00	65,00
Minimum	16,00	158,00	47,00
Maximum	62,00	180,00	106,00

Tab. 4: Popisná statistika ženy nesportovkyně.

	Věk (roky)	Výška (cm)	Váha (kg)
Průměr	27,96	169,56	65,24
Směrodatná odchylka	14,30	4,64	10,47
Medián	22,00	168,00	68,00
Minimum	16,00	163,00	48,00
Maximum	64,00	179,00	85,00

Tab. 5: Popisná statistika ženy sportovkyně.

Po rozdělení naměřených dat na sportovce či nesportovce v jednotlivých pohlavích, byly skupiny sportovců rozděleny ještě na sportovce, jejichž sportovní výkony vyžadují sílu rukou, označené písmenem „S“ – příkladem může být vzpěrač zařazený do této skupiny – a na sportovce, kteří se zaměřují na vrh či hod, označené písmenem „H“ – do této kategorie spadají například hráči házené. Ostatní sportovci i nesportovci jsou označeni písmenem „N“.

	Počet N	Počet S	Počet H
Muži	37	9	4
Ženy	34	9	7
Celkem	71	18	11

Tab. 6: Popisná statistika složení vzorku sportovců

Při experimentech byly jako břemeno vybrány dva druhy kamenů. Jedním je půlkilogramový podlouhlý kámen a druhým je téměř kulatý jednokilogramový kámen. Kameny jsou obrázku 4, kdy se v levé části nachází lehčí z břemen a vedle něho vpravo kámen o hmotnosti 1 kg. Jejich zabarvení fluorescenčním sprejem bylo provedeno pro zlepšení viditelnosti letu břemene při fotodokumentaci a pozorování trajektorie letu při měření. Všichni figuranti používali obě tyto břemena při všech svých hodech.

Obr. 4 - Použitá břemena

Pro měření vzdálenosti vrženého břemene bylo využito sklolaminátové pásmo o délce třiceti metrů. To bylo napnuto, aby nedocházelo ke zkreslení výsledků. Zajištěn byl vždy první dopad odvrženého břemene, nikoli jeho finální poloha.

Při zjišťování výšky, ze které bylo břemeno vrženo, byl použit svinovací metr o délce tří metrů, kterým se změřila vzdálenost dlaně upouštějící břemeno od země.

Během letních měsíců 2022 bylo osloveno několik sportovců a sportovních klubů, zda by byli ochotní se zúčastnit experimentu. Bylo vybráno sto dobrovolníků různých věkových kategorií, kteří byli ochotni se experimentu zúčastnit. Každý proband byl dopředu seznámen se všemi podrobnostmi experimentu, který ho čekal před tím, než udělil souhlas s účastí.

Experimenty byly prováděny na zatravněné ploše dlouhé několik desítek metrů. Při výběru terénu se kladl důraz na rovnost a měkkost povrchu, na kterém byl výzkum proveden, a to z důvodu nezkreslování naměřených dat a životnosti využívaných kamenů. Proband byl postaven na začátek pásma, bylo mu podáno první břemeno o váze 500g a následně byl požádán o provedení prvního způsobu vrhu, čímž byl vodorovný vrh z místa. Ihned po odhozu byla probandovi změřena výška ruky v místě, kde odhodil kámen. Toto řešení bylo shledáno jako nejlepší možnost, kdy si proband pamatoval, kde kámen upouštěl, a zároveň při měření nehrozilo zranění vědeckého pracovníka. Zaznamenána byla také dopadová vzdálenost vrženého břemene.

Druhým z vrhů při experimentu bylo odhození kamene ze strany, přičemž i tentokrát muselo letět břemeno vodorovně, nikoli obloučkem. Probandům byl tento způsob připodobněn házení tzv. žabiček do vody s jediným rozdílem, že v tomto případě směřoval požadavek na co nejdelší odhození kamene. I nyní byla změřena vzdálenost probandovi ruky od země ve výšce, ze které kámen upouštěl a vzdálenost dopadu břemene od místa vrhání.

Každý z těchto způsobů vrhu byl alespoň 3x zopakován, aby se pro účely této práce i vědeckého projektu využil vždy pouze nejdelší z vrhů. S uděleným souhlasem probíhala také fotodokumentace většiny pokusů a videozáznam. Jednotlivé kroky byly následně opakovány s břemenem o hmotnosti jednoho kilogramu. Tento postup byl předem promyšleným krokem. Proband se s lehčím břemenem lépe rozházel a následně dosahoval vyšších výsledků i s kilogramovým břemenem, nežli tomu bylo v případě, kdy byl postup opačný.

Po získání naměřených dat bylo vybráno dalších padesát dobrovolníků z řad nesportovců, ve věkových kategoriích obdobných věkovým kategoriím sportovců, aby bylo porovnání zpracovaných vzorků co nejvíce relevantní. Celý experiment probíhal stejným způsobem u probandů se sportovním založením i u probandů bez zájmu o sport.

Data získaná při výzkumu, tedy výška ruky upouštějící břemeno a délka mezi probandem a dopadem odvrženého břemene byly následně zasazeny do vzorců uvedených v kapitole číslo pět pojednávající o vodorovném vrhu. Touto formou byla vypočtena délka letu břemene, počáteční a dopadové rychlosti jednotlivých vrhů, a to u všech probandů, všech způsobů vrhu a se všemi použitými břemeny.

Výsledky

První stanovenou hypotézou je přesvědčení autora, že trénovaní jedinci budou mít výrazně lepší výsledky nežli ti netréňovaní. Výsledky jsou přehledně uvedeny v následujících tabulkách.

Počáteční rychlost

Muži - hod horním náprahem	0,5 kg	1 kg
	Rychlost (m/s)	
Muži sportovci	32,0	26,2
Muži nesportovci	24,6	20,4

Muži - hod bokem	0,5 kg	1 kg
	Rychlost (m/s)	
Muži sportovci	38,8	33,6
Muži nesportovci	30,6	26,7

Muži - Hod s krátkým rozběhem	0,5 kg	1 kg
	Rychlost (m/s)	
Muži sportovci	38,2	30,9
Muži nesportovci	37,9	24,1

Muži sportovci podávali výrazně lepší výsledky než muži nesportovci. U 1 kg břemene se rozdíl mezi sportovci a nesportovci pohybuje okolo 6 m/s, a to u každého ze tří způsobů vrhu. V případě 0,5 kg břemene se hodnoty různí. Při vrhu z místa házeli sportovci v průměru o 7,4 m/s rychleji. U vrhu bokem tvořil rozdíl v průměrných hodnotách 8,2 m/s, zatímco s rozběhem je úspěšnost sportovců ještě zřetelnější, neboť se zde průměrné hodnoty rozcházejí o něco málo přes 10 m/s.

Ženy - hod horním náprahem	0,5 kg	1 kg
	Rychlost (m/s)	
Ženy sportující	23,9	18,6
Ženy nesportující	16,6	12,6

Ženy - hod bokem	0,5 kg	1 kg
	Rychlost (m/s)	
Ženy sportující	26,0	22,0
Ženy nesportující	19,9	15,4

Ženy - Hod s krátkým rozběhem	0,5 kg	1 kg
	Rychlost (m/s)	
Ženy sportující	26,5	21,5
Ženy nesportující	19,3	15,9

V případě žen je zřetelný rozdíl mezi sportovkyněmi a nesportovkyněmi, a to ve prospěch sportovně založených dívek a žen. S břemenem o hmotnosti 0,5 kg byly sportovkyně úspěšnější v průměru o 7 m/s. Tato hodnota je shodná při všech typech vrhů. U břemene vážícího 1 kg jsou výsledky obdobné, s tím rozdílem, že zde sportovkyně vrhaly v průměru o 1 m/s pomaleji než s lehčím břemenem. Nejvyššího rozdílu dosáhly sportovkyně vrhající břemeno z místa horek přímo před sebe.

Předpokládali jsme, že trénovaní jedinci, jejichž sportovní výkony spadají do silových kategorií, budou dosahovat výrazně lepších výsledků na úrovni počáteční a dopadové rychlosti vrženého břemene o hmotnosti jeden kilogram, než ostatní probandi. Konkrétními silovými sporty pro účely této práce jsou sportovní gymnastika, kanoistika, karate, kalisthenika, kickbox, atletika a aerobik. Za silového sportovce autorka považuje také pooldance tanečníci, závodního hasiče či vojáka z povolání.

Počáteční rychlost

Muži - hod horním náprahem	0,5 kg	1 kg
	Rychlost (m/s)	
Muži nesportovci	24,6	20,4
Muži - sportující silové sporty	36,4	27,6
Muži - sportující hod	32,3	30,2
Muži - ostatní sporty	28,7	24,0

V případě 0,5 kg břemene je jasně zřetelná nejvyšší počáteční rychlost způsobená muži využívajícími sílu, následně muži zaměřenými na hod, pak ostatními sportovci, přičemž nejnižších rychlostí dosáhli jednoznačně muži nesportovci. Mezi jednotlivými kategoriemi v tomto pořadí je rozdíl vždy něco málo přes 4 m/s.

S těžším břemenem již dosáhli nejlepších výsledků házenkáři. Silový sportovec je za nimi, poté následují ostatní sportovci a i s tímto břemenem si nejhůře vedli nesportovci. Mezi silovými sportovci a sportovci zaměřenými na hod činí rozdíl v průměrných hodnotách 2,6 m/s, což je méně, než tomu bylo s lehčím břemenem. U ostatních kategorií se jedná o 3,6 m/s.

Muži - hod bokem	0,5 kg	1 kg
	Rychlost (m/s)	
Muži nesportovci	30,6	26,7
Muži - sportující silové sporty	37,8	31,3
Muži - sportující hod	42,7	37,1
Muži - ostatní sporty	38,6	34,4

Počáteční rychlosti bokem vrženého břemene v případě mužů mají stejné pořadí s oběma druhy břemen. Nejlépe si vedli házenkáři, druzí jsou ostatní sportovci, silový sportovec následuje a nejhůře si vedli nesportovci. Házenkáři dosáhli průměrně lepších výsledků o téměř 5 m/s s lehčím břemenem a téměř 6 m/s s těžším břemenem, než jakých dosahovali silový sportovec. Rozdíl mezi „siláky“ a nesportovci pak tvoří 7,2 m/s s břemenem o hmotnosti 0,5 kg a 4,6 m/s s kilogramovým

Ženy - hod horním náprahem	0,5 kg	1 kg
	Rychlost (m/s)	
Ženy nesportující	16,6	12,6
Ženy - sportující silové sporty	20,3	16,4
Ženy - sportující hod	27,0	22,7
Ženy - ostatní sporty	23,2	16,3

Počáteční rychlost vržených břemen ženami z místa, a to vrchem. S oběma břemeny si nejlépe vedly házenkářky, následně se pořadí u jednotlivých typů kamenů liší. S lehčím břemenem se silové sportovkyně umístily na pomyslném třetím místě, kdy jejich výkony byly pomalejší oproti házenkářkám v průměru o 6,7 m/s. Nesportovkyně pak ženy zaměřené na sílu přeházely o 3,7 m/s.

V případě kilogramového břemene silové sportovkyně v průměru házely rychleji o 0,1 m/s nežli ostatní sportovkyně, což se nedá považovat za velmi směrodatný výsledek. Oproti nesportovkyním si pak vedly lépe o 3,8 m/s.

Ženy - hod bokem	0,5 kg	1 kg
	Rychlost (m/s)	
Ženy nesportující	19,1	15,4
Ženy - sportující silové sporty	23,1	19,6
Ženy - sportující hod	32,6	27,4
Ženy - ostatní sporty	24,1	21,0

V případě vrhu bokem si vedly ženy podobně s oběma typy kamenů. Nejlepších výsledků dosahovaly házenkářky. Se zřetelným rozdílem za nimi stojí ostatní sportovkyně, s menším rozdílem silové sportovkyně a následně ženy bez zájmu o sport. S lehčím břemenem házenkářky vrhaly rychleji o 9,5 m/s než tzv. „silačky“. S těžším břemenem je rozdíl snížen na průměrných 7,8 m/s.

Ze zjištěných dat je zřejmé, že výsledky měření ovlivnil rozdíl pohlaví osob účastnících se experimentu. Souvisí to s obecným předpokladem, že muži mají v průměru vyšší fyzickou zdatnost, a tím pádem dokáží vyvinout více síly při hodu z místa i s rozběhem. Toto podporují i průměrné hodnoty měření, kde jsou výsledky mužů v průměru o více než třetinu vyšší než u žen. Při porovnání síly úderu dle tabulky č. 1 není jasný rozdíl mezi muži a ženami, pokud se jedná o břemeno nižší hmotnosti (279 g) a střední hmotnosti (504 g). Tento rozdíl je patrný u hodu s rozběhem u břemene o nejvyšší hmotnosti (1003 g), kdy je síla působící při dopadu vyšší u mužů a spadá do kategorie velké síly úderu. Toto souvisí se schopností využití a vyvinutí větší fyzické síly mužů při hodu, tím pádem i větší vzdálenosti hodu a vyšší energii při dopadu břemene. U žen veškeré hodnoty síly dopadu spadají do kategorie značné síly dopadu. A to jak v případech měření hodnot hodu z místa, tak i při vyhodnocování výsledků měření hodu s rozběhem.

Závěr

Vyšší počáteční rychlost byla zjištěna u mužů sportovců než u nesportovců. Nejnižší hodnota představující rozdíl u průměrných počátečních rychlostí, kterými létalo břemeno těsně po odhozu, byla o 6 m/s vyšší u sportovců než v případě nesportovců. Toho dosáhli sportovci při všech způsobech vrhu s břemenem o hmotnosti 1 kg. Nejvyšší průměrná hodnota určující

rozdíl mezi sportovci a nesportovci dosáhla rychlosti lehce přes 10 m/s. Tento výsledek byl získán při vrhu s rozběhem.

Průměrné počáteční rychlosti vrhaných břemen ženskými sportovkyněmi a ženami, které se sportu vůbec nevěnují či pouze okrajově. Opět bylo v každé ze skupin po pětadvaceti ženách. I v tomto případě je jednoznačný lepší výkon sportovkyň, které s kilogramovým břemenem „přeházely“ nesportovkyně v průměru o 6 m/s. U lehčího břemene, tedy kamene vážícího 0,5 kg se jedná o rychlost vyšší o 7 m/s. Tyto hodnoty jsou shodné pro každý z výše zmiňovaných způsobů vrhu.

Tak jako u počáteční rychlosti i zde je nezpochybnitelná větší úspěšnost sportovců nežli nesportovců. Nejčastěji se zde průměrné rychlosti těchto dvou skupin rozcházejí o 7 m/s. Dané odchylky bylo dosaženo při vrhu z místa s břemenem o hmotnosti 0,5 kg, zároveň též při vrhu bokem i s rozběhem, a to za využití jednokilogramového břemene. Nejnižší rozdíl v rychlosti tvoří 5,6 m/s, kdy byl vrh činěn z místa lehčím kamenem. Nejvyšší odchylka v rychlosti je tvořena 10 m/s, které bylo dosaženo při vrhu s rozběhem, opět s nižším váhovým zatížením. Posledními zkoumanými hodnotami v rámci této hypotézy jsou průměrné dopadové rychlosti břemen vržených ženami. I v tomto případě vyšších rychlostí dosahovala břemena, která odhodily sportovně založené dívky a ženy.

Při počáteční rychlosti si vedli mužští sportovci zaměření na hod lépe při vrhu bokem s oběma druhy břemen. V případě vrhu z místa vrchem či vrhu s rozběhem dosahovali vyšších rychlostí jen za využití těžšího břemene. S podlouhlým půlkilogramovým kamenem si pak vedli nejlépe muži, kteří se při své sportovní činnosti zaměřují na sílu rukou. Příčinou této skutečnosti si autorka není jistá ani po dokončení práce.

Výsledky dopadových rychlostí obkreslují výsledky získané z počátečních rychlostí vržených břemen muži sportovci. I zde mají lepší výsledky muži zaměření na silové sporty při vrhu lehčího břemene vrchem z místa i s rozběhem. Zajímavý je však vývoj naměřených hodnot. Zatímco průměrná počáteční rychlost vrženého břemene z místa silovými sportovci byla oproti házenkářům vyšší o 4,1 m/s, při dopadu již rozdíl tvořil 9,2 m/s. Ve druhém případě, tedy při vrhu s rozběhem zůstává difference mezi „siláky“ a házenkáři shodná pro počáteční i dopadovou rychlost břemene a činí 1,1 m/s.

Poslední hypotéza se zabývala názorem, že trénovaní jedinci, jejichž sportovní výkony spadají do silových kategorií, budou dosahovat výrazně lepších výsledků na úrovni počáteční a dopadové rychlosti vrženého břemene o hmotnosti jeden kilogram, než ostatní probandi. I v tomto případě se nejprve zkoumaly počáteční rychlosti u břemen vržených muži. Výzkumu potvrdil fakt, že „siloví sportovci“ dosahovali nejvyšších rychlostí pouze při vrhu lehčího z břemen, a to způsobem vrhání z místa hore a s rozběhem.

V případě žen se tato hypotéza mylí ještě více, nežli tomu bylo u mužů. Ženské silové sportovkyně si ve všech způsobech vrhu vedly podstatně hůře nežli házenkářky, a to s oběma typy břemen. Toto platí pro počáteční i dopadové rychlosti. Rozdíl mezi „siláčkami“ a házenkářkami se pohyboval mezi 6 a 10 m/s, přičemž se nejčastěji jednalo o 7 m/s. Oproti tomu rozdíl rychlostí letu břemen mezi silovými sportovkyněmi a nesportovkyněmi činí 3 – 4 m/s. Překvapivě jsou tedy blíže nesportováním nežli házenkářkám, kdy si zároveň často vedly hůře, než ostatní sportovkyně. Oproti tomu v případě mužů, si siloví sportovci vedli vždy lépe než nesportovci alespoň o 6,5 m/s. Ve dvou případech mezi nimi činil rozdíl v průměrných rychlostech 15 m/s.

Jednoznačně se dá říci, že poslední hypotézu se nepovedlo prokázat. Důvodem, proč si muži zaměření na silové sporty vedli lépe, než jejich ženské protějšky lze odůvodnit skutečností, že v případě mužů byly voleny sporty, u nichž se trénuje švih rukou, jako tomu je při bojových sportech, kanoistice. Mezi ženami byly pooldance tanečnice, gymnastky, dívky cvičící aerobik, u nichž dominuje statická síla. Tím je myšleno schopnost dívek udržet váhu svého těla po určitou dobu na rukou.

Ze tří stanovených hypotéz se jednoznačně podařilo potvrdit pouze jednu, která stanovovala, že trénovaní jedinci budou mít výrazně lepší výsledky nežli ti netréňovaní. Prokázala se při všech proměnných parametrech, tedy při všech typech vrhu i s oběma břemeny.

V druhé hypotéze jsme předpokládali, že trénovaní jedinci, kteří ke svému sportovnímu výkonu využívají hod či vrh budou mít na první pohled znatelně lepší výsledky než sportovci, jejichž předností je jiná disciplína. Správnost této myšlenky byla vyvrácena silovými mužskými sportovci, kteří s břemenem o hmotnosti 500 g byli schopní vyvinout nejvyšší počáteční i dopadovou rychlost při vrhu z místa, stejně tak i s rozběhem než tomu bylo v případě házenkářů. U ostatních hodů se pravdivost hypotézy potvrdila, a to konkrétně při vrhu z místa, bokem i s rozběhem, v případě, že bylo použito kilogramové břemeno muži i ženami. U žen se správnost tvrzení potvrdila také při vrhu lehčího z břemen. Muži tuto hypotézu s lehčím břemenem potvrdili pouze při vrhu bokem. Příčinu nesouladu teze v případě mužských sportovců s lehčím břemenem se autorce nepodařilo zjistit.

Poslední z hypotéz pak byla naprosto jednoznačně vyvrácena. Autorka práce věřila, že trénovaní jedinci, jejichž sportovní výkony spadají do silových kategorií, budou dosahovat výrazně lepších výsledků na úrovni počáteční a dopadové rychlosti vrženého břemene o hmotnosti jeden kilogram, než ostatní probandi. Tento předpoklad vycházel z faktu, že kilogramový kámen je již na házení poměrně těžký, v čemž měli mít siloví sportovci výhodu. V případě žen si silové sportovkyně nevedly ani zdánlivě dobře, kdy dosahovaly rychlostí jen o 3 m/s vyšších než nesporkyně. U mužů byly výkony poněkud lepší, přesto se ani v jejich případě hypotéza nepodařila prokázat. Jediným přiblížením k této myšlence je skutečnost, že muži zaměřeni na sílu si vedli ze všech probandů nejlépe při vrhu lehčího břemene vrchem z místa a v pohybu.

Děkuji tímto figurantům a spolupracovníkům, kteří se podíleli na přípravě experimentální části projektu. „Výsledek vznikl při řešení studentského projektu „Biomechanická analýza vybraných pohybových akcí ve vztahu k objasňování násilné trestné činnosti“ s využitím účelové podpory na specifický vysokoškolský výzkum Vysoké školy finanční a správní“,

Resumé

V článku jsou prezentovány výsledky výzkumu, který zjišťuje vliv techniky hodu a trénovanosti jedince na forenzní hodnocení hodu břemenem. Za trénovaného jedince je pro účely této práce považována taková osoba, která sportuje alespoň třikrát týdně a v posledních dvou letech se zúčastnila některé z prestižních soutěží (například mistrovství republiky či světa, nebo jiné významné soutěže pro daný druh sportu). Pro dosažení cíle byly stanoveny tři hypotézy. V příspěvku jsou prezentovány konkrétní kinematické hodnoty hodu kamenem 0,5 kg a 1 kg. Prokázalo se, že trénovaní jedinci vykazují výrazně lepší výsledky než netréňovaní. Prokázala se při všech proměnných parametrech, tedy při všech typech vrhu i s oběma břemeny

Zoznam bibliografických odkazov

JÍCHOVA, Nikola, Vliv trénovanosti na forenzní hodnocení hodu břemenem, DP (vedoucí Jiří Straus), VŠFS, 2023.

KUBÁSKOVÁ Tereza, Vliv pohlaví na forenzní hodnocení hodu břemenem. DP (vedoucí Jiří Straus), VŠFS, 2023.

STRAUS, J. Průběžná zpráva projektu SVV „Biomechanická analýza vybraných pohybových akcí ve vztahu k objasňování násilné trestné činnosti“ a je evidován pod číslem 7427/2022/01. STRAUS, Jiří. *Forenzní biomechanika: teoretické, experimentální a empirické metody*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2021. Sciencepress. ISBN 978-80-7408-219-1.

STRAUS, Jiří a Viktor PORADA. *Teorie forenzní biomechaniky*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2017. Sciencepress. ISBN 978-80-7408-140-8.

[online]. [cit. 2023-04-27]. Dostupné z: doi:https://www.idnes.cz/praha/zpravy/dlazezni-kostka-utok-soud-svedek-zraneni-justicni-areal-micanky.A230223_104156_praha-zpravy_iri

Kontaktné údaje

prof. PhDr. Jiří Straus, DrSc.

Katedra kriminalistiky a forenzních disciplín

Fakulta právních a správních studií

Vysoká škola finanční a správní, a. s.

Estonská 500

101 00 Praha 10

Česká republika

e-mail: straus@email.cz

PLÁNOVANIE VO VYŠETROVANÍ A V SKRÁTENOM VYŠETROVANÍ

PLANNING IN THE INVESTIGATION AND IN THE ABBREVIATED INVESTIGATION

Ladislav Šimon

Anotácia: Vedecké skúmanie informácie vo všetkých oblastiach spoločenského života, rovnako aj v oblasti policajno-bezpečnostných činností a konkrétne aj v trestno-procesnej činnosti sa prevažne zameriava na jej pozitívnu úlohu. Je to ovplyvnené ľudskou vlastnosťou preferovať to čo je dobré, priaznivé, vhodné alebo vyhovujúce osobnosti. Je však zrejmé a prirodzené, že v súvislosti s vyšetrovaním realizovaným subjektami trestného konania zaradenými v organizačnej sústave Policajného zboru sa ich činnosť nezaobíde bez plánovania a teda spracovávania jednotlivých druhov plánov podľa aktuálnej potreby.

Kľúčové slová: policajt, prokurátor, trestné konanie, vyšetrovací spis, plán

Annotation: The scientific investigation of information in all areas of social life, as well as in the area of police and security activities and specifically in criminal proceedings, is mainly focused on its positive role. It is influenced by the human characteristic of preferring what is good, auspicious, suitable or satisfying to the personality. However, it is obvious and natural that in connection with the investigation carried out by the subjects of criminal proceedings included in the organizational system of the Police Force, their activities cannot be done without planning and thus processing individual types of plans according to the current need.

Keywords: police officer, prosecutor, criminal proceedings, investigative file, plan

PLÁNOVANÍM (modelovaním, projektovaním) sa rozumie:

- duševná činnosť, ktorá spočíva najmä v stanovení cieľov, uložení dielčích cieľov a v stanovení podmienok (síl, prostriedkov, metód a foriem) pre výkon policajno-bezpečnostnej činnosti
- myšlienková činnosť, ktorou sa vytvára optimálny model budúcej činnosti – projektovanie budúcej činnosti.

Plánovanie predstavuje jednu z metód používaných pri vyšetrovaní každého trestného činu a je základom pre tvorbu metodík vyšetrovania jednotlivých druhov trestných činov.

Plánovanie vyšetrovania umožňuje organizované zhromažďovanie dôkazov pri súčasnom využití potrebných vyšetrovacích metód, spôsobov a procesných prostriedkov.

Základ plánovania spočíva na správnej organizácii vyšetrovateľskej práce.

Plánovanie je metódou organizácie práce policajta³⁶⁵ v konkrétnej veci tak, aby boli odstránené prvky živelnosti, subjektivismu, splnené požiadavky rýchlosti a postupného poznávania skutočností, ktoré charakterizujú konkrétny prípad. Plánovanie vyšetrovania je metódou, ktorá má a stále bude mať svoj nesporný význam pre vyšetrovanie, pretože napomáha k úspešnému zisteniu a vyhľadaniu všetkých podstatných skutočností trestného činu a prispieva k spravodlivému a zákonnému hodnoteniu skutku a páchatel'a. Plánovanie spočíva v cieľavedomom určení náplne, metód, úloh a prostriedkov, ktoré budú použité pri práci s dôkazným materiálom, ako aj v organizačnom usporiadaní celého komplexu činností vyšetrovateľ'a s cieľom využiť všetky dostupné a prípustné kriminalisticko-taktické postupy a následné zvolenie vyšetrovacích metód.

³⁶⁵ § 10 ods. 8 písm. a), b) a d) Trestného poriadku v znení neskorších predpisov

Na zabezpečenie objasnenia skutku a zistenie páchatel'a zločinu³⁶⁶ spravuje policajt plán vyšet'rovania (ďalej len „plán“), ktorý schvaľuje nadriadený. Plán vo veci zločinu, pre ktorý bolo vznesené obvinenie konkrétnej osoby a vo veci prečinu spracuje policajt, ak si to povaha veci vzhľadom na jej závažnosť, zložitosť a rozsiahlosť vyžaduje alebo na základe príkazu nadriadeného policajta. Nadriadený policajta uloží policajtovi spracovanie plánu najmä, ak kontrolnou činnosťou podľa čl. 24 N MV SR č. 175/2010 zistí nedostatky v postupe policajta z hľadiska plynulosti a metodiky vyšet'rovania a úplnosti dokazovania, dodržiavania lehôt na rozhodnutie podľa § 196 alebo § 199 Trestného poriadku a na ukončenie vyšet'rovania, pri pridelení veci inému policajtovi, po zistení nečinnosti alebo v prípade dlhodobej neprítomnosti policajta, ktorému bola vec pridelená na vybavenie alebo na základe rozhodnutia prokurátora o odňatí veci.

Plán vyšet'rovania obsahuje najmä počiatočnú situáciu, stanovené vyšet'rovacie verzie a úlohy. Úlohami sa rozumejú úkony trestného konania a ak to povaha veci vyžaduje, aj úkony operatívno-pátracej činnosti, vrátane preverovania, či dôvody krátkodobej ochrany trvajú, sa zmenili alebo pominuli. Pri úlohách sa určí termín a osoba zodpovedná za ich splnenie. Vzor plánu vyšet'rovania je uvedený v prílohe č. 2.³⁶⁷

Ak plán obsahuje úkony operatívno-pátracej činnosti, plán spracuje policajt v spolupráci s príslušníkom Policajného zboru, ktorý vo veci vykonáva objasňovanie. V takomto prípade plán schvaľuje aj nadriadený takéhoto príslušníka Policajného zboru.

Ak príslušník Policajného zboru, ktorý vo veci vykonáva objasňovanie, nesplní úlohu v termíne určenom v pláne bezodkladne upozorní svojho nadriadeného, ktorý túto skutočnosť bezodkladne oznámi nadriadenému príslušníkovi Policajného zboru vykonávajúcemu objasňovanie, ktorý prijme opatrenia tak, aby splnenie úlohy nebolo zmarené alebo podstatne sťažené.

Policajt plán priebežne vyhodnocuje a podľa vývoja dôkaznej situácie tento mení, alebo dopĺňa do vydania uznesenia o vznesení obvinenia alebo uznesení o prerušení trestného stíhania.

Vo vyšet'rovacích spisoch, v ktorých je vyšet'rovanie vykonávané dlhšie ako jeden rok od začatia trestného stíhania a skrátené vyšet'rovanie vykonávané dlhšie ako šesť mesiacov od začatia trestného stíhania z dôvodu nečinnosti policajta trvajúcej dlhšie ako dva po sebe idúce mesiace, nadriadený policajta vykonáva kontrolu plánu najmenej raz za mesiac od zistenia nečinnosti až do ukončenia vyšet'rovania a skráteného vyšet'rovania; v rámci kontroly do kontrolného listu vyšet'rovacieho spisu uvedie odporúčania ďalšieho postupu vo vyšet'rovaní alebo skrátenom vyšet'rovaní.

Pred prerušením trestného stíhania z dôvodov uvedených v § 228 ods. 1 Trestného poriadku policajt a príslušník Policajného zboru vykonávajúci operatívno-pátráciu alebo inú policajnú činnosť (napr. dopravno-bezpečnostnú) spoločne písomne vyhodnotia plnenie úloh a podľa potreby plán doplnia o ďalšie úlohy.

Plán sa zakladá do ostatného spisového materiálu rovnopisu spisu určeného na evidenčné potreby policajta, rovnopis plánu spoločného postupu sa odovzdá príslušníkovi operatívno-pátracej resp. inej policajnej činnosti.

³⁶⁶ § 11 Trestného poriadku spravuje policajt plán vyšet'rovania /ďalej len plán

³⁶⁷ N MV SR č. 175/2010

Po prerušení trestného stíhania z dôvodov uvedených v § 228 ods. 2 písm. a) až c) Trestného poriadku policajt priebežne skúma v súčinnosti s príslušníkom Policajného zboru, či dôvody prerušenia trvajú; preskúmanie trvania dôvodov prerušenia trestného stíhania policajt poznačí v pláne.

Plán vzniká najskôr ako určitá predstava – obraz budúcej činnosti, ktorý jestvuje len vo vedomí subjektu plánovania. Následne sa rôznymi technikami fixuje v popisnej forme, pomocou slovného, grafického či iného vyjadrenia.

Pod pojmom predstava je nutné si uvedomiť, že policajt vytvára plán jednak pod dojmom obrazu nevnímaného vo vedomí bez priameho pôsobenia podnetov na senzorické (zmyslové) orgány a to v prípade, že nebol policajtom intervenujúcim bezprostredne po oznámení udalosti polície napr. pri obhliadke miesta činu. Vyšetrovací spis mu teda bol pridelený na vyšetrovanie svojim nadriadeným, ktorý mu v rámci pridelenia spisu vykoná vstupnú previerku a svojimi doporučeniami ho upravuje v jeho ďalšom možnom postupe. Zároveň môže nastať aj situácia kedy policajt vytvára plán, ktorý je založený na minulom vnímaní, ktoré spočívalo práve na senzorickom poznaní situácie v konkrétnom rozsahu. Takáto situácia je vhodná práve pre rýchlosť a zorientovanie sa policajta v ďalšom svojom postupe a teda aj pri plánovaní postupu vo vyšetrovaní resp. skrátenom vyšetrovaní, jeho smerovania, rozsahu vyšetrovania, metodiky postupu a pod.

Zostavovanie plánu vyšetrovania konkrétnej vyšetrovanej veci ma po formálnej stránke historicky overenú podobu, ktorá je obsahovo nevyhnutná pre zorientovanie sa policajta do veci zainteresovaného ako aj policajta s vecou sa oboznamujúceho. Súčasťou plánu vyšetrovania konkrétnej trestnej veci sú aj stanovené vyšetrovacie verzie, ktorých preverovanie z hľadiska opodstatnenosti sú realizované prostredníctvom stanovených úloh. Vývojom doporučujúceho tlačiva z hľadiska obsahu pribudol i bod č. III,³⁶⁸ Vykonané úkony trestného konania a úkony operatívno-pátracej činnosti, ktoré slúžia práve k urýchlenému zorientovaniu sa do veci doposiaľ nezainteresovaného policajta oprávneného vo veci intervenovať.

³⁶⁸ Tento bod Plánu nebol počas výkonu policajnej vyšetrovateľskej praxe autora v členení plánu tak ako ho uvádza N MV SR č. 175/2010

..... V dňa
ČVS:

Plán vyšetřovania

Schvaľujem:

..... vedúci oddelenia vyšetřovania vedúci operatívneho oddelenia
..... vyšetrovateľ/ starší vyšetrovateľ PZ starší referent špecialista operatívneho oddelenia

I. Situácia

Právna kvalifikácia (popis skutku)
(obyčajne výroková veta z uznesenia podľa § 199 Trestného poriadku)

II. Verzie

- 1.
- 2.

III. Vykonané úkony trestného konania a úkony operatívno-pátracej činnosti

IV. Úlohy

P.č.	Text úlohy	zodpovedný	termín
1.			
2.			

Spracoval:

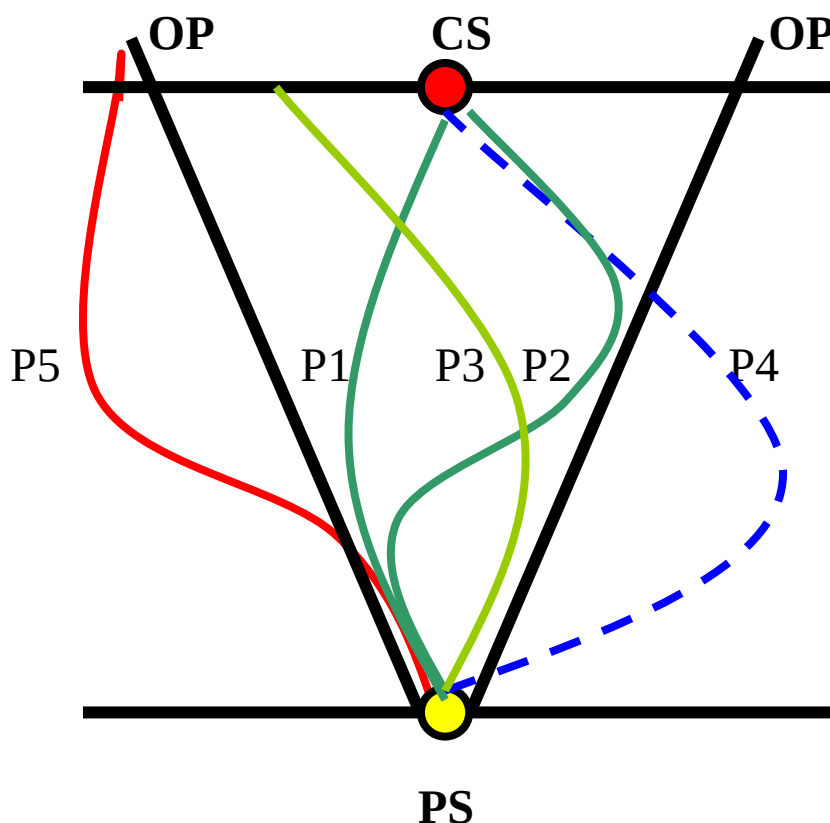
Trestné konanie je konanie podľa tohto zákona (*rozumej Trestný poriadok*), trestné stíhanie úsek od začatia trestného stíhania až do právoplatnosti rozsudku, prípadne iného rozhodnutia orgánu činného v trestnom konaní³⁶⁹ alebo súdu vo veci samej a prípravným konaním sa rozumie úsek od začatia trestného stíhania do podania obžaloby, návrhu na schválenie dohody o uznaní viny a prijatí trestu alebo právoplatnosti rozhodnutia orgánu činného v trestnom konaní vo veci samej.

V rámci prípravného konania, ktoré realizuje policajt je celé škála možností a dokonca povinností kedy policajt pri svojej činnosti musí uplatňovať inštitút plánovania.

PLÁN vzniká najskôr ako určitá PREDSTAVA – obraz budúcej činnosti, ktorý jestvuje len vo vedomí subjektu plánovania

Následne sa rôznymi technikami FIXUJE v popisnej forme, pomocou slovného, grafického či iného vyjadrenia

Možné projekcie situácií, ktoré sa v rámci intervencii polície pri aplikácii policajnej činnosti vo vyšetrovaní a v skrátenom vyšetrovaní vyskytujú a na základe, ktorých možno pripravovať metodiky parametrickej racionality v rámci Teórie racionálnej voľby³⁷⁰ aj v prípade plánovania.

PS – myšlienková projekcia počiatočnej situácie

CS – myšlienková projekcia cieľovej situácie

OP – myšlienková projekcia okrajových podmienok dosiahnutia cieľovej situácie

³⁶⁹ Orgány činné v trestnom konaní sú prokurátor a policajt. § 10 ods. 1 Zákona č. 301/2005 Z. z.

³⁷⁰ Pozri BERŽI, L. Teória policajno-bezpečnostných služieb (osobitná časť), A PZ v Bratislave, 1996, s. 33, ISBN 80-8054-006-3

P1,2-účinné, uskutočniteľné a prijateľné konanie
P3 – neúčinné, uskutočniteľné a prijateľné konanie
P4 – účinné, neuskutočniteľné alebo neprijateľné konanie
neuskutočniteľné alebo neprijateľné konanie
P5 – neúčinné

Vychádzajúc z možností naznačených v grafe pri riešení celého širokého spektra možných policajných intervencií v rámci policajnej činnosti v rámci vyšetrovania a skráteného vyšetrovania môže pri plánovaní nastať minimálne päť základných teoretických modelových situácií.

- Situácia č. 1, 2 – riešenia účinné, uskutočniteľné a prijateľné, ktoré riešia cieľovú situáciu ; rozdielna je iba cesta smerujúca k jej riešeniu,
- Situácia č. 3 – riešenie neúčinné, uskutočniteľné a prijateľné, ktoré nevyrieši cieľovú situáciu komplexne,
- Situácia č. 4 – riešenie účinné, neuskutočniteľné alebo neprijateľné, cieľovú situáciu rieši avšak v rámci vybočenia z okrajových podmienok, tzn. buď je policajná činnosť v rozpore so zákonom, resp. polícia nemá na takýto spôsob riešenia materiálne či ľudské zdroje,
- Situácia č. 5 – riešenie neúčinné, neuskutočniteľné alebo neprijateľné, ktoré cieľovú situáciu nerieši.

Z uvedeného grafického vyjadrenia hlavne s prihliadnutím k širokému spektru možností, ktorých existencia je možná v rámci vyšetrovania a skráteného vyšetrovania nie je možné opomíňať aj veľký význam ďalšieho z plánov realizovaných v rámci trestno-procesnej činnosti policajta, ktorým je plánovanie jednotlivých vyšetrovacích úkonov.

Plánovanie jednotlivých procesných úkonov zo strany policajta, najmä jeho potreba spočíva hlavne v taktike, ktorej konečný produkt spoločne s možnou cestou je taktiež znázornený v grafe. Mnohé úkony sú takticky, procesne, prípadne i vecne jednoduché, zato sú však veľmi náročné z organizačno-taktického hľadiska. Sú to na príklad úkony vykonávané za účasti viacerých osôb, dožiadania, úkony s využitím technických prostriedkov dokumentovania a podobne. Tieto a ďalšie dôvody musia viesť policajta k zostavovaniu plánu realizácie konkrétneho vyšetrovacieho úkonu. Dôkazný význam výsledkov každého vyšetrovacieho úkonu záleží v mnohom na tom, nakoľko je úkon procesne a takticky správne organizovaný a hlavne vykonaný. Pred vykonávaním jednotlivých procesných úkonov je policajt povinný dopredu rozhodnúť, ako zabezpečí ich úspešné vykonanie. K úspešnosti plánovaniu takéhoto postupu je nevyhnuté, aby policajt dokonale poznal vyšetrovací spis, jasne si predstavovať celkový plán vyšetrovania a správne zabezpečovať všetky materiály, ktoré sú spojené s daným vyšetrovacím úkonom. Policajt teda musí mať jasnú predstavu o cieľi, ktorý sa konkrétnym procesným úkonom má dosiahnuť v kontexte celého vyšetrovania.

Plánovanie vykonania konkrétneho procesného úkonu musí byť individuálne a dynamické. Individuálne preto, že priebeh vyšetrovania každého prípadu je jedinečný. Počas vyšetrovacieho úkonu môžu vyjsť najavo také okolnosti, ktoré vyšetrovateľ nepredvídal. Dynamickosť plánovania umožňuje vykonať v pláne vyšetrovacieho úkonu potrebné zmeny v priebehu jeho samotnej realizácie.

Zostavovanie plánu písomnou formou pre každý vyšetrovací úkon nie je nevyhnutné (jeho prípadná formalizovaná podoba nie je ani v žiadnom právnom akte stanovená). V náročnejších prípadoch sa ale odporúča urobiť si poznámky na list papiera a tento potom

pripojiť k celkovému plánu vyšetrovania alebo si spracovať poznámky, ktorých rozsah a forma je individuálna a veľmi úzko súvisí s prípadom a jeho dielčím riešením. Ak je zostavovaný plán v písomnej forme je vhodné spracovať ho takým spôsobom, aby v ňom boli zvýraznené okolnosti a fakty, ktoré je potrebné úkonom zabezpečiť, ale hlavne zistiť, aby bola správne stanovená postupnosť, v ktorej sa majú potrebné okolnosti zisťovať. Pri príprave výsluchu je potrebné určiť okruh otázok, ktoré majú byť vypočúvanému položené a poradiť v akom budú kladené. V závislosti od vyšetrovaného prípadu, od jeho zložitosti, alebo množstva zistených skutočností, môže byť aj vykonávanie úkonu buď fakticky, procesne aj vecne jednoduché, alebo bude spojené so zvýšenými organizačno-taktickými, časovými, materiálnymi alebo personálnymi nárokmi, čo si vyžaduje ich detailnejšiu prípravu a rozpracovanie.

Bolo by maximálne neprofesionálne a na škodu veci pokiaľ by autor ako bývalý vyšetrovateľ a manager vyšetrovania na určitej konkrétnej organizačnej úrovni nespomenul celkové plánovanie vyšetrovania zo strany policajta. Významom celkového plánu práce policajta intervenujúceho na úseku vyšetrovania by malo byť zaistenie prepojenia plánovaných úloh v jednotný celok, maximálne využitie stanoveného fondu pracovného času a vytvorenie možných časových rezerv pre nové úlohy. V danom prípade sa jedná o vypracovanie modelu činnosti policajta, ktorý by svojim obsahom zabezpečoval vykonávanie úkonov na určité obdobie (spravidla na nasledujúci mesiac). Samozrejme, že ani tento druh plánu nepredstavuje dogmu a je možno ho podľa situácie, ktorá nastáva možno meniť a prispôbovať, avšak v hrubých rysoch zostáva fixný. Autor príspevku v pozícii manažera nazýval tento plán akousi inventarizáciou pracovnej skrine, v ktorej má policajt uložené pridelené vyšetrovacie spisy. Celkovému plánu práce musí policajt venovať pozornosť hlavne z dôvodu, že súbežne vyšetruje niekoľko vecí a v nich vykonáva úkony, ktoré je nevyhnutné vzájomne skoordinať a zabezpečiť tak plynulosť vyšetrovania v nich. Celkový plán vyšetrovania by mal byť výrazne orientačný, aby nedošlo k podstatnému jeho narušeniu z dôvodu napr. zabezpečovania úloh vyplývajúcich z dosahu a iných nepredvídateľných služobných aktivít policajta.

Pri plánovacej činnosti policajta vo všeobecnosti je nutné spomenúť i možnosť, že policajt bude súčasťou vyšetrovacieho tímu³⁷¹, ktorého analytická skupina podľa čl. 68 predmetného nariadenia sústreďuje a vyhodnocuje písomné materiály, informácie a výsledky činnosti skupín s cieľom koordinácie odhaľovania, objasňovania a vyšetrovania trestnej činnosti, po vyhodnotení základných údajov spracováva plán vyšetrovania, ktorý priebežne dopĺňa. Cieľom tohto plánu je zabezpečenie koordinácie činnosti celého tímu a komplexnosť jeho práce.

Najvýznamnejším znakom plánovania pri vyšetrovaní trestných činov v tíme je uplatňovanie tzv. rámcového plánu vyšetrovania, v ktorom hlavný cieľ rozpracováva prostredníctvom čiastkových cieľov skrze činnosť jednotlivých skupín, prípadne jednotlivcov tímu. Má významnú koordinačnú funkciu. Na základe tohto plánu spracováva vedúci skupiny plán činnosti a z neho každý člen tímu svoj vlastný plán činnosti resp. plán vykonania konkrétnych procesných úkonov.

Rámcový plán má byť spracovávaný na základe dôkladne znalosti dôkazov. Je potrebné, aby bol posúdený na spoločnej porade celého vyšetrovacieho tímu a jeho spracovateľom je analytická skupina tímu.

³⁷¹ Vid'. čl. 63 až 71 N MV SR č. 175/2010

Základným cieľom rámcového plánu je koordinácia činnosti celého tímu, komplexnosť jeho práce a uplatnenie bilančného hodnotenia situácie. Keďže slúži aj ako prostriedok kontroly, ktorý má byť prehľadný a konkrétny z hľadiska času a prostriedkov, úloh, ako aj subjektívnej zodpovednosti za realizáciu cieľov a úloh, ktoré sleduje.

Súčasťou tohto plánu je aj určenie obsahu a spôsobu fungovania informačných tokov.

Základným prostriedkom v tomto smere je kvalitná a sústavná analytická práca. Nevyhnutným predpokladom analytickej činnosti v tíme je založenie pomocných evidenčných systémov, sústavná aktualizácia a vyhodnocovanie v nich obsiahnutých údajov.³⁷²

Záver

Pri vymedzení predmetu plánovania vo vyšetrovaní pôjde najmä o obsahovú náplň činnosti policajta a to, akými metódami, úkonmi a prostriedkami sa bude táto činnosť realizovať a v akom organizačnom usporiadaní. Charakter týchto úkonov, metód a prostriedkov sa bude určovať charakterom samotnej činnosti, ktorú má realizovať policajt. Prioritnú úlohu zohráva otázka výberu dôkazných prostriedkov, a to vždy v priamej závislosti na skutkových okolnostiach

Pri výbere vyšetrovacích úkonov a určovaní termínov ich vykonania je potrebné premyslieť poradie, v akom sa budú vykonávať, ide teda vlastne o určenie časovej postupnosti vykonávania jednotlivých úkonov. Nie je totiž jedno, v akom poradí budú úkony po sebe nasledovať, či bude ich zostavenie sledovať určitý cieľ, alebo či sa úkony budú konať chaoticky a náhodne.

Ak policajt plánuje termín realizácie konkrétneho úkonu, musí zároveň predvídať, aký význam bude mať výsledok tohoto úkonu z hľadiska celkovej taktiky zostavovaného plánu. Pri tejto činnosti musí zvlášť prihliadať na charakter jednotlivých úkonov z hľadiska ich nutnosti a neodkladnosti. Škodlivý vplyv na priebeh, ako aj úspešnosť vyšetrovania môže mať nielen oneskorene vykonaný vyšetrovací úkon (keď už z rôznych príčin dôkazné informácie zanikli alebo sa stali neupotrebitelnými), ale rovnako aj úkon vykonaný predčasne, či neuvážene. Nemožno však odkladať úkony, ktorých zabezpečenie si vyžaduje značnú časovú prípravu, ale ani úkony na základe ktorých bude nutné vykonávať ďalšie úkony. Nemenej dôležité bude aj určenie poradia výsluchov účastníkov trestného činu. Okrem stanovenia časovej postupnosti s určením konkrétnych termínov (dátumov) splnenia jednotlivých úkonov treba prihliadať aj na zabezpečenie súčinnosti a spolupráce s ostatnými subjektami trestného konania.

Schopnosť policajta nájsť optimálne riešenie pri určovaní poradia a dôležitosti vyšetrovacích úkonov určuje efektívnosť jeho činnosti.

Plánovanie vyšetrovania prispieva k dodržiavaniu základných zásad trestného konania, hlavne zásady náležitého zisťovania skutkového stavu veci a zákonnosti v prípravnom konaní.³⁷³

Zoznam bibliografických odkazov

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

³⁷² VIKTORYOVÁ, J.- STRAUS, J. et al. Vyšetrovanie. Bratislava: Akadémia PZ, 2015. 643 s. ISBN 978-80-8054-643-4

³⁷³ VIKTORYOVÁ, J.- STRAUS, J. et al. Vyšetrovanie. Bratislava: Akadémia PZ, 2015. 643 s. ISBN 978-80-8054-643-4

Nariadenie MV SR č. 53/2007 v znení neskorších predpisov.

Nariadenie MV SR č. 175/2010 v znení neskorších predpisov

BERŽI, L. Teória policajno-bezpečnostných služieb (osobitná časť), A PZ v Bratislave, 1996, s. 33, ISBN 80-8054-006-3

VIKTORYOVÁ, J.- STRAUS, J. et al. Vyšetrovanie. Bratislava: Akadémia PZ, 2015. 643 s. ISBN 978-80-8054-643-4

Kontaktné údaje

Ing. Ladislav Šimon, PhD.

Katedra vyšetrovania

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Sklabinská č. 1

835 17 Bratislava

Slovenská republika

e-mail: ladislav.simon2@minv.sk

INŠTITÚT DAŇOVEJ KONTROLY, VÝZNAMNÝ NÁSTROJ DETEKCIE DAŇOVÝCH ÚNIKOV

INSTITUTE OF TAX CONTROL, AN IMPORTANT TOOL FOR THE DETECTION OF TAX EVASION

Jana Šimonová

Anotácia: Pri odhaľovaní daňových únikov sa používa množstvo rôznorodých inštitútov a to nielen z oblasti daňového práva, ale aj z iných právnych odvetví, prípadne technických i taktických spôsobov. Cieľom predmetného príspevku je orientovať pozornosť na jeden identifikačný daňovo-procesný inštitút, ktorý sa frekventovane využíva v procese odhaľovania, ako aj objasňovania daňovej trestnej činnosti. Účelom daňovej kontroly je podrobné preskúmanie účtovných prípadov a všetkých dokladov, ktoré sú nevyhnutné na správne určenie daňovej povinnosti, a to z hľadiska ich hodnovernosti, úplnosti a správnosti.

Kľúčové slová: odhaľovanie, daňová kontrola, daňový únik, správca dane, protokol

Annotation: When detecting tax evasion, a number of different institutes are used, not only from the field of tax law, but also from other legal branches, or technical and tactical methods. The goal of the article in question is to focus attention on one identification tax-procedural institute, which is frequently used in the process of detecting and clarifying tax criminal activity. The purpose of the tax audit is a detailed examination of accounting cases and all documents that are necessary for the correct determination of tax liability, in terms of their plausibility, completeness and correctness.

Keywords: disclosure, tax control, tax evasion, tax administrator, protocol

Úvod

Pri detekcii daňových únikov ovplyvňuje kreovanie indikátorov aj miesta ich výskytu a samotná ekonomická podstata daňového trestného činu. Indikátory je potom možné hľadať a získať, najmä v podobe informácií v ekonomickom, sociálnom a inom prostredí, a to najmä:

- v účtovníctve fyzických a právnických osôb (najmä došlých a vystavených faktúr),
- v daňových priznaniach (z príjmov právnických a fyzických osôb, z dani z pridanej hodnoty),
- v kontrolných výkazoch,
- vo finančných operáciách (najmä hotovostných a bezhotovostných platbách prostredníctvom bánk na účtoch),
- v obchodných operáciách (najmä pri kúpe a predaji hnutel'ného a nehnuteľného majetku),
- v databázach a poznatkových fondoch, ktoré sú vedené v súvislosti s daňovým a colným konaním,
- iné.

Medzi subjekty spôsobilé identifikovať uvedeného indikátory patria bezpochyby tie subjekty, ktoré sa vyskytujú v ekonomickom prostredí a teda prioritne okrem správcov dane, účtovníci, daňoví poradcovia, auditori, príslušníci finančnej správy, pracovníci bánk, ostatných finančných sprostredkovateľov, realitných kancelárií, fyzické a právnické osoby, ako aj príslušníci PZ. Podstatnou skutočnosťou pre detekciu daňového úniku sú primárne pracovné zručnosti, skúsenosti a legálne kompetencie, spôsobilosti a oprávnenia, ktoré využívajú predmetné subjekty pri svojej činnosti. Z pohľadu právnej úpravy využívame rôznorodé inštitúty upravené v jednotlivých ustanoveniach osobitných právnych predpisov, či už zákona č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a ochrane pred financovaním terorizmu (hlásenia neobvyklých obchodných operácií povinnými osobami),

zákona č. 101/2010 o preukazovaní pôvodu majetku, zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov (operatívno-pátracou činnosťou, oprávneniami pri odhaľovaní daňových únikov, nezákonných finančných operácii a podobne) a pod. Osobitné postavenie majú daňové právne predpisy a s ohľadom na predmetný príspevok je to práve zákon č. 563/2009 Z. z. o správe daní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (Daňový poriadok). Pri kvantifikovaní daňových únikov môžeme vychádzať výlučne z nepriamych ukazovateľov, ktoré zafinujú rozsah v rámci reálnych únikov, a to najmä využitím nálezov z daňových kontrol či špecifických nálezov v súvislosti s elektronickými registračnými pokladnicami.³⁷⁴

Účelom daňovej kontroly je podrobné preskúmanie účtovných prípadov a všetkých dokladov, ktoré sú nevyhnutné na správne určenie daňovej povinnosti, a to z hľadiska ich hodnovernosti, úplnosti a správnosti. Takto správca dane zisťuje, resp. overuje všetky okolnosti plnenia medzi daňovými subjektmi v deklarovanom rozsahu a čase, skúma splnenie povinnosti vyhotoviť doklad o uskutočnení zdaniteľného plnenia, formálne náležitosti predložených dokladov, overuje či príjmy a výdavky boli realizované v súlade s výkonom podnikateľskej činnosti a či výdavky boli skutočne vynaložené na dosiahnutie príjmov z príslušnej činnosti subjektu. V neposlednom rade zisťuje, alebo preveruje základ dane, alebo iné skutočnosti, rozhodujúce pre správne určenie dane, resp. vznik daňovej povinnosti. Cieľom predmetného procesného nástroja, právne precizovaného v § 44 a nasl. Daňového poriadku, je zistiť a preveriť skutočnosti majúce rozhodujúci význam pre správne určenie dane alebo dodržiavanie ustanovení osobitných právnych predpisov. Daňová kontrola sa nevykonáva automaticky spôsobom podrobnej analýzy (len na základe priameho podnetu), ale aj ako námatková kontrola, ktorou nie je možné identifikovať všetky spáchané daňové úniky. Avšak nie je ani zárukou uskutočnenia detailnej daňovej kontroly odhalenie realizovaných manipulácií.³⁷⁵ Popri miestnom zisťovaní predstavuje výkon daňovej kontroly efektívny nástroj boja proti daňovým podvodom.

S legislatívou úzko súvisí aj mechanizmus výkonu kontroly vykonávanej zo strany štátov, pričom práve daňová kontrola má nezastupiteľné postavenie pri odhaľovaní a eliminovaní páchania daňových únikov. Vzhľadom na pracovnú vytiaženosť kontrolných orgánov, možno pozitívne hodnotiť niektoré novely daňových predpisov, ktorými sa rozširujú obmedzené prostriedky výkonu kontrolnej činnosti, napr. tzv. kontrolný výkaz, index daňovej spoľahlivosti, digitalizácia. V demokratických krajinách sú daňové systémy postavené na daňových priznaniach, ktoré daňovník sám podáva a sám si vypočítava výšku dane. Tento spôsob poskytuje priestor na uvádzanie aj nepravdivých údajov. Z tohto dôvodu sú daňové priznania podrobované kontrolám zo strany daňových úradov. Vzhľadom na veľké množstvo daňovníkov je často krát kontrola neúčinná. Na zastieranie podvodu a sťaženie výkonu kontrol v sieti subjektov zapojených do reťazca využívajú organizátori podvodu registráciu jednotlivých subjektov na rôznych daňových úradoch. Po tom, ako sa daňové, alebo policajné orgány začnú o ne zaujímať, organizátori podvodu prevedú obchodné podiely spoločností, ktoré sa nachádzajú v sieti pred spoločnosťou, ktorá si uplatňuje vrátenie nadmerného odpočtu DPH na tzv. „biele kone“. Vážnosť problému podčiarkuje skutočnosť, že ide o veľmi sofistikované podvody, využívajúce existujúcu legislatívu. Na sťaženie výkonu kontrol v sieti subjektov zapojených do reťazca využívajú organizátori podvodu zmiznutých obchodníkov, menia často sídlo spoločnosti, teda aj registráciu na rôznych daňových úradoch, štatutárnych zástupcov a pod. Za takýmito obchodmi stoja spravidla organizátori s výbornými ekonomickými i právnymi vedomosťami, podvody realizujú sofistikovane.

³⁷⁴ STIERANKA, J. Odhaľovanie daňových únikov a daňovej trestnej činnosti: Záverečná správa z Medzinárodnej vedecko-výskumnej úlohy. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave. 2016

³⁷⁵ STIERANKA J., SABAYOVÁ M., ŠIMONOVÁ J. Daňové úniky a daňová kriminalita v Slovenskej republike. Bratislava: EPOS 2016, s.224 a nasl.

Inštitút daňovej kontroly – významný nástroj detekcia daňových únikov a daňovej trestnej činnosti

Detekcia a identifikácia spáchania daňového trestného činu je proces, ktorý pozostáva z rôznorodých etáp, pričom medzi významné spôsoby odhaľovania daňových únikov patria inštitúty daňového práva, či už upravené v tzv. hmotnoprávných predpisoch (napr. kontrolný výkaz) alebo v procesnoprávných predpisoch (primárne v zákone č. 563/2009 Z.z. o správe daní v znení neskorších predpisov). Medzi najfrekvencovanejšie používané daňové procesnoprávne indikátory zaraďujeme tzv. prípravu daňového konania, a to vyhľadávaciu činnosť, miestne zisťovanie, daňovú kontrolu, záznamovú povinnosť, určenie dane podľa pomôcok, predbežné opatrenie. Cieľom vyhľadávacej činnosti správcu dane je zistiť okruh možných daňových subjektov ako aj príjmov, ktoré podliehajú zdaneniu. Táto činnosť spočíva predovšetkým vo vyhľadávaní neprihlásených a neregistrovaných daňových subjektov a overovaní úplnosti či správnosti registrácie, ale aj všetkých údajov ohľadom príjmov daňových subjektov a ich majetkových pomerov. Miestne zisťovanie predstavuje aktivitu správcu dane, v rámci ktorej vyhľadáva dôkazy, preveruje a zisťuje skutočnosti, ktoré sú potrebné na účely správy daní. Podľa § 3 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestného poriadku štátne orgány a teda aj správca dane sú povinní poskytnúť súčinnosť orgánom činným v trestnom konaní pri plnení úloh súvisiacich s trestným konaním, a teda zrealizovať miestne zisťovanie, a to aj mimo obvodu územnej pôsobnosti. Správca dane pri miestnom zisťovaní je v súlade s daňovým poriadkom oprávnený na neobmedzený prístup do prevádzky, ako aj na pozemky (primárne v dobe prevádzky), nakúpený tovar vrátiť daňovému subjektu v nezmenenom stave, urobiť si alebo vyžiadať si výpis alebo kópiu z účtovných záznamov, iných záznamov a informácií, a to aj na technických nosičoch dát na náklady daňového subjektu, vyhotovovať fotodokumentáciu a audiovizuálny záznam, právo na informácie o používaných programoch výpočtovej techniky, využívať programové vybavenie, v ktorom boli informácie daňového subjektu spracované a to za prítomnosti daňového subjektu alebo ním poverenej osoby, zapožičať si doklady alebo výpisy, žiadať kópie, odobrať vzorku a pod. Využitelnosť uvedeného inštitútu je rôznorodá, či už na zistenie postupov podnikateľa, fungovania prevádzky a detekovania podozrivých operácií, preverenie obchodných partnerov (dodávateľov, odberateľov, prepravcov), obchodných aktivít a ich zaúčtovania, samotných zdaniteľných obchodov, sídiel, miest, v ktorých malo dôjsť k uskutočneniu zdaniteľného obchodu a teda osobitne aj na detekciu potenciálne páchaných daňových únikov.

Jedným z najvýznamnejších inštitútov správy daní je daňová kontrola, ako procesný postup upravená v § 44 a nasl. Daňového poriadku. Daňová kontrola sa ako inštitút správy daní nezaraďuje medzi daňové konanie, nepredstavuje proces v ktorom sa rozhoduje o právach a povinnostiach daňového subjektu, ale slúži ako príprava konkrétneho daňového konania. Zmyslom daňovej kontroly je zistiť a preveriť skutočnosť, ktoré sú rozhodujúce pre správne určenie dane alebo dodržiavanie ustanovení osobitných právnych predpisov³⁷⁶. Pri vykonávaní daňovej kontroly je potrebné dbať na rešpektovanie jednotlivých zásad správy daní, osobitne

³⁷⁶ Napr. zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov, Zákon č. 98/2004 Z. z. o spotrebnej dani z minerálneho oleja v znení neskorších predpisov, Zákon č. 106/2004 Z. z. o spotrebnej dani z tabakových výrobkov v znení neskorších predpisov, Zákon č. 222/2004 Z. z. o dani z pridanej hodnoty v znení neskorších predpisov, Zákon č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady v znení neskorších predpisov, Zákon č. 609/2007 Z. z. o spotrebnej dani z elektriny, uhlia a zemného plynu a o zmene a doplnení zákona č. 98/2004 Z. z. o spotrebnej dani z minerálneho oleja v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov, Zákon č. 530/2011 Z. z. o spotrebnej dani z alkoholických nápojov v znení neskorších predpisov, Zákon č. 361/2014 Z. z. o dani z motorových vozidiel a o zmene a doplnení niektorých zákonov, Zákon č. 213/2018 Z. z. o dani z poistenia a o zmene a doplnení niektorých zákonov

zákonnosti a primeranosti, tzn. vykonať ju výlučne v rozsahu, ktorý je nevyhnutný pre dosiahnutie jej účelu.

Daňová kontrola aj napriek skutočnosti, že to neupravujú priamo v danej časti procesné ustanovenia, musí riadiť, realizovať a organizovať na základe dodržiavania viacerých zásad. Medzi bazálne zásady nepochybne patrí zásada zákonosti, súčinnosti, voľného hodnotenia dôkazov, neverejnosti, zachovania daňového tajomstva, oficiality, neformálnosti, všeobecné pravidlo proti zneužitiu práva, rovnaké procesné postavenie subjektov, jednotný postup správcu dane pri rozhodovaní v skutkovo zhodných prípadoch. Porušením zákonosti je napr. neukončenie daňovej kontroly v zákonom stanovenej ročnej lehote. Protokol, ktorý je doručený po uplynutí zákonom stanovenej ročnej lehoty nadobudne povahu nezákonne získaného dôkazného prostriedku a nemožno ho použiť. V prípade, ak použitý bol, je celé daňové konanie zaťažené vadou nezákonnosti a rozhodnutie, ktoré je jeho zavŕšením je rovnako nezákonné.. Taktiež ho nemožno považovať za úkon smerujúci na vyrubenie dane alebo rozdielu dane, ktorý by spôsobil opätovné plynutie prekluzívnej lehoty. Okrem všeobecných zásad správy daní možno k nim priradiť aj osobitné, ako napríklad zásadu primeranosti daňovej kontroly³⁷⁷.

Daňovú kontrolu môže ex lege vykonať ktorýkoľvek správca dane, bez ohľadu na miestnu príslušnosť k daňovému subjektu. Samotná daňová kontrola sa môže vykonať či už samostatne za konkrétne zdaňovacie alebo účtovné obdobie a konkrétnu daň alebo je možné vykonať ju za viacero zdaňovacích období a viacero daní súčasne. Rovnako daňový poriadok umožňuje už počas výkonu daňovej kontroly túto rozšíriť o ďalšie zdaňovacie obdobie alebo o ďalšiu daň. O rozšírení daňovej kontroly je potom správca dane povinný informovať kontrolovaný daňový subjekt.

Daňová kontrola sa začína:

- na základe písomného oznámenia, ktoré sa zasiela daňovému subjektu,
- alebo na základe zápisnice o začatí daňovej kontroly.

V prípade, že sa daňová kontrola začína oznámením, toto musí obsahovať:

- deň začatia daňovej kontroly,
- miesto výkonu daňovej kontroly,
- druh kontrolovanej dane,
- kontrolované zdaňovacie obdobie alebo kontrolované účtovné obdobie,
- lehotu na predloženie všetkých dokladov potrebných na vykonanie daňovej kontroly,
- poučenie o následkoch nepredloženia dokladov (napr. prechod na určovanie dane podľa pomôcok).

Pri stanovení konkrétneho dňa začatia daňovej kontroly v oznámení je nutné prihliadať okrem lehôt stanovených v § 27 ods. 1 Daňového poriadku aj na ustanovenie § 30 a § 31 Daňového poriadku. Ak nastane situácia, že daňovému subjektu, u ktorého sa má daňová kontrola vykonať nevyhovuje deň začatia daňovej kontroly uvedený v oznámení, je povinný o danej skutočnosti informovať správcu dane do ôsmich dní od doručenia oznámenia a dohodnúť s ním nový termín začatia. Daňový poriadok zároveň stanovuje podmienku, v zmysle ktorej daňová kontrola nesmie začať neskôr ako 40 dní od doručenia oznámenia o daňovej kontrole.

Daňová kontrola môže začať aj spísaním zápisnice o začatí daňovej kontroly v prípade že:

- jej vykonanie požiadajú OČTK,
- existuje oprávnené dôvodné podozrenie na možné zničenie, znehodnotenie alebo pozmenenie dokladov potrebných pre určenie daňovej povinnosti,

³⁷⁷ ZATLOUKAL T. Daňová kontrola v širších souvislostech, Praha: C.H.Beck, 2021, s. 5 a nasl.

- alebo to tak stanovuje osobitný predpis (napr. zákony o spotrebných daniach).³⁷⁸

Orgán činný v trestnom konaní disponuje možnosťou požiadať o vykonanie daňovej kontroly na základe čoho je správca dane v takomto prípade oprávnený začať daňovú kontrolu aj bez písomného oznámenia inak doručovaného daňovému subjektu. Uvedený postup je typický pri odhaľovaní daňového úniku, pričom začatie daňovej kontroly je spísaním zápisnice o začatí daňovej kontroly. Správca dane **Chyba! Záložka nie je definovaná.** je oprávnený začať daňovú kontrolu spísaním zápisnice v prípade, že o jej vykonanie požiadajú orgány činné v trestnom konaní, existuje dôvodné podozrenie z možného zničenia, pozmenenia alebo znehodnotenia účtovných alebo iných dokladov potrebných pre správne určenie daňovej povinnosti, alebo tak ustanovuje osobitný predpis³⁷⁹. Vo všeobecnosti je možné povedať, že správne začatie daňovej kontroly, či už oznámením alebo spísaním zápisnice, je z procesného hľadiska jedným z najdôležitejších okamihov výkonu daňovej kontroly. Protokol vyhotovený zamestnancom správcu dane o výsledku zistenia z daňovej kontroly s prípadnými prílohami a výsluchmi zamestnancov predstavuje pre orgány činné v trestnom konaní dôležitý dôkaz použiteľný v trestnom konaní.

Okrem výkonu tzv. „riadnej“ daňovej kontroly upravuje daňový poriadok aj tzv. „opätovnú“ daňovú kontrolu, ktorá predstavuje kontrolu tej istej dane alebo zdaňovacieho obdobia, za ktoré už bola vykonaná „riadna“ daňová kontrola. Správca dane, **Chyba! Záložka nie je definovaná.** je oprávnený ju vykonať v prípade:

- ak daňový subjekt žiada o vrátenie dane dodatočným daňovým priznaním,
- ak daňový subjekt žiada o vrátenie sumy podľa zákona o dani z príjmov, alebo zákona o DPH,
- na podnet ministerstva alebo finančného riaditeľstva,
- na požiadanie orgánov činných v trestnom konaní.³⁸⁰

Opakovaný typ daňovej kontroly má nenahraditeľný význam nielen pre správne určenie daňovej povinnosti kontrolovaného daňového subjektu, ale aj v rámci boja proti daňovým únikom, nakoľko nie je výnimkou, že skutočnosti poukazujúce na možný daňový podvod, **Chyba! Záložka nie je definovaná.** sa stanú správcovi dane známe až po ukončení „riadnej“ daňovej kontroly, prípadne orgány činné v trestnom konaní požiadajú o výkon daňovej kontroly z dôvodu vedenia trestného konania až po ukončení „riadnej“ daňovej kontroly po nadobudnutí právoplatnosti rozhodnutia vydaného vo vyrubovacom konaní. V prípade, že by daňový poriadok neumožňoval výkon „opätovnej“ daňovej kontroly, správca dane by nemohol vykonať daňovú kontrolu, v rámci ktorej by boli preverené nové skutočnosti poukazujúce na možný daňový trestný čin a to z dôvodu existencie procesnej prekážky vychádzajúcej zo zásady ne bis in idem.

³⁷⁸ STIERANKA, J., SABAYOVÁ, M., ŠIMONOVÁ, J.: *Daňové úniky a Daňová kriminalita v Slovenskej republike*. 2016. Bratislava. EPOS. ISBN 978-80-562-0147-3

³⁷⁹ Zákon č. 170/2001 Z. z. o núdzových zásobách ropy a ropných výrobkov a o riešení stavu ropnej núdze v znení neskorších predpisov; Zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov; Zákon č. 98/2004 Z. z. o spotrebnej dani z minerálneho oleja v znení neskorších predpisov; Zákon č. 104/2004 Z. z. o spotrebnej dani z vína v znení neskorších predpisov; Zákon č. 105/2004 Z. z. o spotrebnej dani z liehu a o zmene a doplnení zákona č. 467/2002 Z. z. o výrobe a uvádzaní liehu na trh v znení zákona č. 211/2003 Z. z. v znení neskorších predpisov; Zákon č. 106/2004 Z. z. o spotrebnej dani z tabakových výrobkov v znení neskorších predpisov; Zákon č. 107/2004 Z. z. o spotrebnej dani z piva v znení neskorších predpisov; Zákon č. 222/2004 Z. z. o dani z pridanej hodnoty v znení neskorších predpisov.; Zákon č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady v znení neskorších predpisov; Zákon č. 609/2007 Z. z. o spotrebnej dani z elektriny, uhlia a zemného plynu a o zmene a doplnení zákona č. 98/2004 Z. z. o spotrebnej dani z minerálneho oleja v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov

³⁸⁰ § 44 ods. 4) zákona č. 563/2009 z. z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Priebeh a ukončenie daňovej kontroly je vo väčšine času v správe správcu dane. Kontrolovaný daňový subjekt disponuje podľa Daňového poriadku určitými právami, ktoré bezpochyby musia byť rešpektované a povinnosťami, ktoré je daňový subjekt povinný dodržať. Prostredníctvom nich je de facto priebeh daňovej kontroly v parciálnej miere korigovaný aj kontrolovaným daňovým subjektom. Práva aj povinnosti kontrolovaného daňového subjektu upravuje ustanovenie § 45 zákona č. 563/2009 Z.z. o správe daní (daňový poriadok) v znení neskorších predpisov.

Daňový subjekt, u ktorého sa vykonáva daňová kontrola, má vo vzťahu k zamestnancovi správcu dane právo:

- na predloženie písomného poverenia zamestnanca správcu dane na výkon daňovej kontroly,
- na predloženie služobného preukazu zamestnanca správcu dane,
- byť prítomný na rokovaní so svojimi zamestnancami,
- predkladať v priebehu daňovej kontroly dôkazy preukazujúce jeho tvrdenia a navrhovať dôkazy dostupné správcovi dane, ktoré sám nemôže predložiť, najneskôr do dňa jej ukončenia,
- nahliadnuť do zápisnice z miestneho zisťovania vykonaného u iného daňového subjektu v súvislosti s daňovou kontrolou vykonávanou u kontrolovaného daňového subjektu,
- klásť svedkom a znalcom otázky pri ústnom pojednávaní (ak sa však správca dane rozhodne vypočuť svedka počas výkonu daňovej kontroly, je povinný ho predvolať zákonným spôsobom a oznámiť daňovému subjektu čas, miesto a deň konania výsluchu svedka, v opačnom prípade by bol daňový subjekt ukrátený na svojich právach klásť otázky),
- vyjadrovať sa v priebehu daňovej kontroly k zisteným skutočnostiam, k spôsobu ich zistenia alebo navrhnúť, aby v protokole boli uvedené jeho vyjadrenia k nim (dokonca aj priebežne informovať daňový subjekt o zistených skutočnostiach, spôsobe zistenia a dať možnosť subjektu vyjadriť sa k nim, rešpektujúc postavenie dôkazného bremena v daňovom konaní. V prípade porušenia uvedeného postupu bude daňový subjekt ukrátený na svojich právach),
- nahliadnuť do zapožičaných dokladov u správcu dane v jeho obvyklej úradnej dobe.

Podľa ustálenej judikatúry zamestnanec správcu dane - kontrolór porušuje práva daňového subjektu a zásadu súčinnosti tým, že počas výkonu daňovej kontroly priebežne neinformuje daňový subjekt o zistených skutočnostiach, o spôsobe ich zistenia a o vzniknutých pochybnostiach. Ak napríklad kontrolór tesne pred ukončením daňovej kontroly zašle daňovému subjektu rozsiahle oboznámenie so zistenými skutočnosťami a z dôvodu časovej tiesne určí daňovému subjektu len 8 dňovú lehotu na vyjadrenie, ktorá obvykle končí tesne pred uplynutím lehoty na vykonanie daňovej kontroly, tým pádom nedokáže subjekt zabezpečiť relevantné dôkazy potvrdzujúce svoje tvrdenie a požiada o predĺženie lehoty, nie je to možné z dôvodu hraničného času. Ak sa kontrolór žiadnym spôsobom s dôkazmi a vyjadreniami daňového subjektu v protokole nevysporiada, porušuje svoje povinnosti a práva daňového subjektu, pričom možno ho označiť ako účelové konanie. Práva predkladať a navrhovať dôkazy má kontrolovaný daňový subjekt až do dňa ukončenia daňovej kontroly, resp. do dňa doručenia protokolu.

Obhajoba postupu, zameraná na formálne splnenie náležitostí jednotlivých ustanovení osobitných predpisov je právne irelevantná, keďže pri posudzovaní legality a legitimacy akýchkoľvek postupov v rámci stanovovania daňových povinností zainteresovaných subjektov nepostačuje preukázanie formálnej perfektnosti účtovných dokladov. V rámci testov, kde sa

posudzuje možnosť odpočtov dane z pridanej hodnoty, sa musí zvažovať aj princíp zneužitia práva a nie sú prípustné situácie, kedy sa isté skutočnosti len predstierajú.³⁸¹

Okrem práv kontrolovaného daňového subjektu disponuje vo vzťahu k správcovi dane aj povinnosťami, medzi ktoré patria:

- umožniť poverenému zamestnancovi správcu dane vykonať daňovú kontrolu,
- zabezpečiť vhodné miesto a podmienky na vykonanie daňovej kontroly,
- poskytovať požadované informácie sám alebo ním určenou osobou,
- predkladať v priebehu daňovej kontroly záznamy, ktorých vedenie ukladá osobitný predpis a iné doklady, ktoré preukazujú hospodárske operácie a účtovné prípady, vo forme požadovanej správcom dane, ak ich v tejto požadovanej forme vedie, vrátane evidencie a záznamov, ktorých vedenie bolo správcom dane uložené, a podávať k nim ústne alebo písomné vysvetlenia,
- predkladať v priebehu daňovej kontroly dôkazy preukazujúce jeho tvrdenia,
- umožňovať vstup do sídla, miesta podnikania kontrolovaného daňového subjektu a do jeho prevádzkových priestorov a umožňovať rokovanie s jeho zamestnancom,
- zapožičať doklady a iné veci mimo sídla, miesta podnikania alebo prevádzkových priestorov kontrolovaného daňového subjektu, poskytnúť výpisy, alebo ich kópie - Daňový poriadok odstránil procesné komplikácie spojené s lehotou na vrátenie zapožičaných dokladov, nakoľko lehota 30 dní na ich vrátenie začne plynúť odo dňa ukončenia daňovej kontroly. Túto lehotu je možné v osobitne zložitých prípadoch, najmä ak ide o vonkajšiu expertízu alebo je zapožičané doklady a iné veci potrebné poskytnúť na trestné konanie, predĺžiť, a to aj opakovanne. Zároveň daňový poriadok upravuje postup pre správcu dane v prípade, ak kontrolovaný daňový subjekt neumožní vrátenie zapožičaných dokladov v uvedenej lehote. Správca dane vyzve daňový subjekt na prevzatie zapožičaných dokladov a ak si daňový subjekt neprevezme doklady v lehote do 30 dní od doručenia tejto výzvy je správca dane oprávnený doklady zničiť za predpokladu uplynutia lehoty na dorubenie dane a pri účtovnej dokumentácii v súlade so zákonom o účtovníctve,
- umožniť prístup k softvéru a informačno-komunikačným prostriedkom, ktoré daňový subjekt používa na prevádzkovanie podnikateľskej činnosti, a k výstupným dátam z týchto softvérov³⁸².

Správca dane po vykonaní všetkých potrebných úkonov a dokazovaní v priebehu daňovej kontroly vyhotoví protokol z daňovej kontrol, ktorý obsahuje výsledok daňovej kontroly vrátane vyhodnotenia dôkazov. Protokol sa nevyhotovuje v prípade, ak bolo doručené oznámenie o určovaní dane podľa pomôcok, prípadne ak došlo k zániku nároku na vrátenie nadmerného odpočtu podľa zákona č. 222/2004 Z. z. o dani z pridanej hodnoty v znení neskorších predpisov.

Ak vzniknú pochybnosti o správnosti, pravdivosti alebo úplnosti dokladov predložených kontrolovaným daňovým subjektom alebo ak vzniknú pochybnosti o pravdivosti údajov v nich uvedených. Kontrolór v takomto prípade oznámi tieto pochybnosti kontrolovanému daňovému subjektu a vyzve ho, aby sa k pochybnostiam vyjadril, neúplné údaje doplnil, nejasnosti vysvetlil a nepravdivé údaje opravil alebo pravdivosť údajov riadne preukázal. Vzhľadom na to, že dôkazné bremeno má daňový subjekt, ide o dôležité ustanovenie, ktoré by v prípade jeho nerešpektovania mohlo mať pre daňový subjekt negatívne následky spojené s jeho zvýšeným finančným zaťažením.

Daňová kontrola je v zmysle ustanovení Daňového poriadku ukončená:

³⁸¹ Uznesenie Najvyššieho súdu SR pod sp. zn. 5 To 12/2014 zo 26. februára 2015

³⁸² § 45 ods. 1 a 2 zákona č. 563/2009 Z. z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

- doručením protokolu z daňovej kontroly,
- doručením oznámenia o určovaní dane podľa pomôcok,
- zánikom nároku na vrátenie nadmerného odpočtu.

Z výsledku daňovej kontroly vyhotovuje zamestnanec správcu dane protokol, ktorý musí obsahovať aj vyhodnotenie dôkazov, ako aj vyjadrenia kontrolovaného daňového subjektu, ktoré predložil správcovi dane v priebehu daňovej kontroly, k zisteným skutočnostiam, ako aj k spôsobu ich zistenia. Ak bol daňovou kontrolou zistený rozdiel, zašle správca dane kontrolovanému daňovému subjektu protokol, ktorého súčasťou je výzva na vyjadrenie sa k nedostatkom. Vo výzve kontrolór určí aj lehotu na vyjadrenie, ktorá nesmie byť kratšia ako 30 pracovných dní od doručenia takéhoto protokolu. Daňový subjekt počas daňovej kontroly, v pripomienkach k protokolu a taktiež opakovane v odvolaní namieta, že kontrolór nepostupoval v zmysle konkrétnych rozsudkov NS SR a rozsudkov SD EÚ, pričom uvedie v čom sa jeho prípad zhoduje s konkrétnym rozsudkom. Kontrolór sa opakovane vysporiada s námietkou daňového subjektu konštatovaním: „Každý prípad daňovej kontroly je iný a s inými okolnosťami, preto nie je možné uvedené rozsudky aplikovať na prípad daňového subjektu“. Kontrolór týmto všeobecným a formálnym vyjadrením porušuje zásadu uvedenú v § 3 ods. 9 daňového poriadku „v rovnakých veciach rovnako“. Podstata zásady spočíva v tom, aby kontrolór dbal na to, aby pri rozhodovaní v skutkovo zhodných prípadoch nevznikali neodôvodnené rozdiely. Je to jedna zo základných zásad, ktorá zabezpečuje určité ustálenie právnej praxe.

Kontrolór musí zodpovedne pristupovať k tomu čo je to skutkovo zhodný prípad. Uvedená zásada má veľmi úzku väzbu na princíp právnej istoty, ktorého súčasťou je okrem iného ochrana dôvery v právo. Kontrolór je ex lege povinný obstaráť dôkazy objektívne a vyhodnotiť komplexne dôkazy, tzn. nielen parciálnu časť, ale je povinný vysporiadať sa so zistenými skutočnosťami, dostatočne ich preveriť s rešpektovaním vylúčenia tzv. extenzívneho prenesenia zodpovednosti na daňový subjekt. Pri posudzovaní nároku na odpočítanie dane z príjmovej hodnoty má skutočný stav prednosť pred stavom formálnym. Táto zásada umožňuje, ale aj prikazuje správcovi dane neprihliadať k simulovaným právnym úkonom, ak sa tieto reálne neuskutočnili, nenaplnili a výlučne zastierajú úkony, ktoré sa uskutočnili. Nevyhnutným pre nárok na odpočítanie dane je preukázanie, že formálna deklarácia predložených dokladov má aj povahu faktu.³⁸³

V nadväznosti na výkon daňovej kontroly je potrebné spomenúť aj prípady, kedy správca dane nemá možnosť ukončiť daňovú kontrolu protokolom, ale sa daňová kontrola ukončí prechodom na proces určenia dane pomôckami. Uvedený inštitút správy daní upravujú ustanovenia § 48 a 49 Daňového poriadku. Správca dane **Chyba! Záložka nie je definovaná.** využíva predmetný inštitút nielen v prípadoch kedy kontrolovaný daňový subjekt v priebehu výkonu daňovej kontroly túto neumožní ukončiť, napr. tým, že prestane so správcom komunikovať, stane sa nekontaktným atď. Daňový poriadok umožňuje správcovi dane zistiť základ dane a určiť daň podľa pomôcok v prípadoch, ak daňový subjekt:

- nepodá daňové priznanie ani na výzvu správcu dane,
- nesplní povinnosť v lehote určenej správcom dane vo výzve na odstránenie nedostatkov daňového priznania a správca dane nezačal daňovú kontrolu,
- nesplní pri preukazovaní ním uvádzaných skutočností niektorú zo svojich zákonných povinností, v dôsledku čoho nemožno daň správne zistiť, alebo

³⁸³ Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 28. septembra 2017, sp. zn. 8Sžf/40/2015, uverejnený v Dane v súdnej praxi pod č. 31/2017

- neumožní vykonať daňovú kontrolu; to neplatí, ak ide o daňovú kontrolu podľa § 46 ods. 2 Daňového poriadku.³⁸⁴

Prostredníctvom automatizovaného systému krížovej kontroly údajov z kontrolných výkazov finančná správa dokáže efektívne plánovať ciele daňové kontroly.

Daňový poriadok stanovuje lehotu na vykonanie daňovej kontroly, ktorá je najviac jeden rok odo dňa jej začatia. Na prerušenie daňovej kontroly sa primerane aplikujú ustanovenia Daňového poriadku o prerušení daňového konania.³⁸⁵ Obligatórne bude správca dane daňovú kontrolu prerušovať v prípade, ak má vedomosť o tom, že sa začalo konanie o predbežnej otázke. V prípade, ak sa začalo konanie o inej skutočnosti rozhodujúcej na vydanie rozhodnutia alebo je potrebné získať informácie v rámci medzinárodnej výmeny informácií, je na úvahe správcu dane, či daňovú kontrolu preruší. Lehotu na vykonanie daňovej kontroly je potrebné dodržať. Ak nebola dodržaná lehota na výkon daňovej kontroly, protokol z daňovej kontroly nadobudol povahu nezákonne získaného dôkazného prostriedku. Ak pri daňovej kontrole správca dane nedodržiaval lehotu na výkon daňovej kontroly, správca dane zastaví vyrubovacie konanie podľa § 62 ods. 1 písm. h) daňového poriadku.

Záver

V trestnom konaní sú použiteľné listinné dôkazy, ktoré vyplývajú z daňového konania, ak boli získané zákonným spôsobom a teda v súlade so zákonom. Výsledok daňovej kontroly správcu dane berie orgán činný v trestnom konaní a súd do úvahy a hodnotí ho pri svojom rozhodovaní rovnako ako každý iný dôkaz v rámci postupu podľa § 2 ods. 12 Trestného poriadku. Teda výsledky zistení o rozsahu daňovej povinnosti a jej nesplnenia daňovým subjektom, ku ktorým dospel v daňovom konaní správca dane nemožno mechanicky, bez ďalšieho dokazovania prevziať do trestného konania a len na ich podklade nemožno ustáliť záver o rozsahu daňového úniku, či dokonca o existencii či neexistencii trestnej zodpovednosti obvineného za daňový delikt (analogicky Rt 27/1979, Rt ČR20/2002), pretože takéto zistenia daňového úradu spravidla v celom rozsahu nie sú pokryté úmyslom ako obligatórnym znakom skutkových podstat daňových trestných činov. Logicky záver orgánov činných v trestnom konaní má význam len pre trestné konanie, neznamena to však, že správca dane nemôže prísť v daňovom konaní k inému záveru.

Po skončení daňovej kontroly, pri ktorej boli zistené rozdiely v neprospech štátneho rozpočtu, nasleduje vyrubovacie konanie, kedy správca dane rozhodnutím vyrubí daň, alebo rozdiel dane. Ide v podstate o odhalené daňové úniky, či už úmyselné, alebo neúmyselné. Žiaľ, ani daňová kontrola nemusí odhaliť všetko. Vzhľadom na rozsah účtovnej dokumentácie sa daňová kontrola spravidla zameria na vytipované doklady, či daňové operácie z predložených súhrnných zoznamov, ktoré následne preveruje. Napokon, ani detailná kontrola daňových dokladov a účtovných operácií nemusí odhaliť manipuláciu v účtovníctve, či fiktívne operácie, ak sú tieto uskutočnené dostatočne sofistikovaným spôsobom. V neposlednom rade ovplyvňuje odhalenie veľký časový odstup medzi uskutočnením operácie a daňovou kontrolou. Efektívny výkon daňovej kontroly považujeme za jeden z najvýznamnejších inštitútov daňového práva procesného, prostredníctvom ktorého dokážeme identifikovať spôsob páchania daňového úniku a detekovať jeho existenciu.

Zoznam bibliografických odkazov

BABČÁK V. a kol. Dane a daňové práva na Slovensku. Ružomberok: Vydavateľstvo EPOS, 2022.

³⁸⁴ § 48 ods. 1) zákona č. 563/2009 z. z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

³⁸⁵ BABČÁK V. A kol. Dane a daňové právo na Slovensku. Ružomberok: EPOS, 2022. s. 573

STIERANKA, J. Odhaľovanie daňových únikov a daňovej trestnej činnosti: Záverečná správa z Medzinárodnej vedecko-výskumnej úlohy. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave. 2016. 228 s.

STIERANKA, J. - SABAYOVÁ, M. - ŠIMONOVÁ, J. Daňové úniky a daňová kriminalita v Slovenskej republike. Bratislava : Ing. Miroslav Mračko, EPOS, 2016. - 359 s. - ISBN 978-80-562-0147- 3.

ŠAMKO, P. Daňové podvodné konania a ich dokazovanie., Vydavateľstvo: Wolters Kluwer, 2015, 9 s, ISBN: 978-80-8168-262-9

ŠIMONOVÁ, J., 2017. Daňové úniky v Slovenskej republike. Bratislava: WoltersKluwer, s.r.o., 176 s. ISBN 978-80-8168-603-0

ZATLOUKAL T. Daňová kontrola v širších souvislostech. Praha: C.H.Beck, 2011.

zákona č. 563/2009 z. z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
ostatné relevantné daňové právne predpisy

Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 28. septembra 2017, sp. zn. 8Sžf/40/2015, uverejnený v Dane v súdnej praxi pod č. 31/2017

Uznesenie Najvyššieho súdu SR pod sp. zn. 5 To 12/2014 zo 26. februára 2015

<http://ec.europa.eu/>

Kontaktné údaje

pplk. prof. JUDr. et Mgr. Jana Šimonová, PhD.

Katedra policajných vied

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Sklabinská 1

835 17 Bratislava

Slovenská republika

e-mail: jana.simonova@akademiapz.sk

Zostavili: JUDr. Jaroslav Blatnický, PhD.
JUDr. Patrícia Krásná, PhD., LL.M.

Názov: Vyšetrovanie a skrátené vyšetrovanie trestných činov - teória a prax

Vydala: Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Tlač: Centrum polygrafických služieb MV SR

Účel: Zborník vedeckých prác pre prispievateľov
a pre študijné potreby Akadémie Policajného zboru v Bratislave

Rozsah: 224 strán

Formát: B 5

Náklad: 70 ks

Rok vydania: 2023

Vydanie: prvé

Návrh ilustrácie: Veronika Zelková

Za odbornú a jazykovú správnosť textu zodpovedajú autori príspevkov.

ISBN 978-80-8293-005-7

EAN 9788082930057